Na osnovu Zaključka Općinskog vijeća broj 01-45-930/26-22 od 29.10.2026. godine, donesenog na 22. redovnoj sjednici Općinskog vijeća ,te člana 68. Statuta Općine Centar Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 23/04), Općinsko vijeće upućuje

JAVNI POZIV

ZA UČEŠĆE U JAVNOJ RASPRAVI O NACRTU LOKALNOG EKOLOŠKOG AKCIONOG PLANA (LEAP) OPĆINE CENTAR ZA PERIOD OD 2026. DO 2030. GODINE

1. Općinsko vijeće je utvrdilo Nacrt Lokalnog ekološkog akcionog plana Općine Centar Sarajevo za period od 2026. do 2030. godine i upućuje ga u Javnu raspravu u trajanju od 15 dana, od dana objavljivanja na web stranici Općine Centar Sarajevo.

2. Učešće u Javnoj raspravi mogu imati svi građani Općine Centar; predstavnici mjesnih zajednica; predstavnici Općinskog vijeća i nadležnih općinskih službi; predstavnici nadležnih kantonalnih i federalnih institucija; javna komunalna preduzeća i druge javne ustanove; privredni subjekti i obrtnici; organizacije civilnog društva; predstavnici obrazovnih, naučnih i zdravstvenih ustanova; stručnjaci iz oblasti okoliša, prostornog planiranja, saobraćaja i drugih relevantnih oblasti; predstavnici mladih, penzionera, osoba s invaliditetom i drugih društvenih grupa; mediji i ostala zainteresovana javnost.

3. Prijedlozi, primjedbe, mišljenja i sugestije na Nacrt Lokalnog ekološkog akcionog plana Općine Centar za period od 2026. do 2030. godine, mogu se dostaviti Službi za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu elektronskim putem na e-mail: lejla.mocevic-katica@centar.ba , putem pošte na adresu ul. Mis Irbina 1, 71000 Sarajevo, BiH ili lično na protokol Općine Centar Sarajevo.

PREDSJEDAVAJUĆI OPĆINSKOG VIJEĆA

Benjamin Isović

Fond za zaštitu okoliša
Federacije BiH

-NACRT-

LEAP CENTAR

Lokalni ekološki akcioni plan Općine Centar

Juli **2026** – Decembar **2026**

Naručilac

Općina Centar Sarajevo
Mis Irbina 1, 71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 562 300
Email: info@centar.ba

Kontakt osoba
Lejla Moćević-Katica

Izvođač

nLogic d.o.o. Sarajevo
Đoke Mazalića 2
71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 863 951
Fax: +387 33 869 008
E-mail: info@nlogic.ba
Web: **www.nlogic.ba**

Voditelj tima
Nihad Harbaš, Mr. dipl.ing.maš

Članovi tima
Elvedin Šabanović, dr.mr.dipl.ing.biol
Asja Herenda, Mr. arh.
Ali Damadžić, Mr dipl.ing.el.
Damir Behlulović, Mr šum.
Kemal Hodžić, Mr.reg.prost.planer
Mirza Pozder, BA informatike
Mirza Muratović, dipl.ecc
Amila Alibegović, dipl.ecc

Stručni saradnici
Belma Mujezinović, Mr.dipl.Ing. Zaštite
Nedim Pločo, Mr šum.
Anel Durović, Mr. dipl.ing.maš

Broj projekta
NL-SD-001/26

Period implementacije
Juli, 2026 – Decembar, 2026

nLogic d.o.o. Sarajevo

_____

Nihad Harbaš
Generalni direktor

Broj: 11/B-11-69/26 - I
Sarajevo, 30.07.2026. godine

Na osnovu člana 15. Zakona o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BIH", br. 49/06 i 51/09), i člana 25. i 69. Statuta Općine Centar Sarajevo("Službene novine Kantona Sarajeva", br. 23/04), Općinski načelnik donosi:

ODLUKU

O PRISTUPANJU IZRADI LOKALNOG EKOLOŠKOG AKCIONOG PLANA OPĆINE CENTAR SARAJEVO ZA PERIOD 2025. - 2030.

Član 1.

Ovom Odlukom Općina Centar Sarajevo pristupa izradi Lokalnog ekološkog akcionog plana Općine Centar za period od 2025. do 2030. godine (u daljem tekstu: "LEAP"),

Član 2.

Izrada dokumenta ima za cilj da se sagleda stvarno stanje kvaliteta okoliša na području Općine Centar Sarajevo, procjene i rangiraju problemi u oblasti okoliša, procjeni utjecaj na zdravlje ljudi i kvalitet života, te preduzmu konkretne mjere i akcije koje će očuvati okoliš.

Član 3.

LEAP će biti izrađen po standardizovanoj metodologiji planiranja u Bosni i Hercegovini i usklađen sa Federalnom strategijom zaštite okoliša za period 2022.-2032., Strategijom razvoja Općine Centar Sarajevo za period od 2021.-2027. godine, te drugim strateško - planskim dokumentima viših nivoa vlasti.

Član 4.

U svrhu provođenja ove Odluke i izrade LEAP-a, Općinski načelnik će posebnim rješenjem imenovati Radnu grupu koju će činiti predstavnici nadležnih općinskih službi. Radna grupa će obavljati pravne, ekonomske, tehničke i druge stručne poslove, uključujući prikupljanje, obradu i analizu podataka, pripremu stručnih podloga te izradu prijedloga LEAP-a.

Član 5.

Tokom izrade LEAP-a, imenovana Radna grupa iz člana 4. će obezbijediti potpunu transparentnost procesa i omogućiti učešće u procesu građanima, institucionalnim akterima, privrednicima, nevladinom sektoru, nezavisnim ekspertima, kao i svim drugim zainteresovanim stranama.

Član 6.

Planirano je da dokument LEAP-a prođe proceduru nacrta, javne rasprave i prijedloga koji će biti dostavljen Općinskom vijeću Centar na razmatranje i usvajanje, a krajnji rok za usvajanje istog je 30.12.2026. godine.

Član 7.

Za realizaciju ove Odluke, obezbijeđena su sredstava Fonda za zaštitu okoliša FBiH i Budžeta Općine Centar za 2026. godinu.

Član 8.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavijivanja na Oglasnoj ploči Općine Centar Sarajevo, a naknadno će biti objavljena u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

OPŠTINSKI NAČELNIK
Srđan Mandić

Dostaviti:
1. Svim Službama Općine Centar Sarajevo
2. Evidencija
3. Arhiva

Radni tim općine Centar

Ime i prezime	Funkcija	Služba
Haris Sijarić	predsjednik Radnog tima	Služba za LER i mjesnu samoupravu
Aida Buljubašić	zamjenik predsjednika Radnog tima	Služba za komunalne poslove i investicije
Lejla Moćević-Katica	administrativno-tehnički sekretar Radnog tima	Služba za LER i mjesnu samoupravu
Elma Tuzlić	član	Služba za finansije
Eldina Šehović	član	Služba za prostorno uređenje
Faruk Efendić	član	Služba za civilnu zaštitu
Neira Mlinarević	član	Služba za privredu i poslovne prostore
Belma Bašović	član	Služba za imovinsko-pravne i stambene poslove, geodetske poslove i katastar nekretnina
Admir Šehović	član	Služba za zajedničke i tehničke poslove
Amela Landžo	član	Služba za inspekcijske poslove i komunalno redarstvo
Lejla Dizdarević	član	Služba za obrazovanje, društvene djeltnosti, kulturu i sport
Amra Vučković-Hašimegović	član	Služba za boračko-invalidsku i socijalnu zaštitu
Mirsada Lingo	član	Sčužba za poslove općinskog vijeća
Samir Šišić	član	Kabinet općinskog načelnika-odsjek za informatiku
Kemal Hodžić	vanjski ekspert/stručni konsultant	nLogic d.o.o. Sarajevo
Anel Durović	vanjski ekspert/stručni konsultant	nLogic d.o.o. Sarajevo

SADRŽAJ:

1 UVOD 15
1.1 Proces izrade LEAP-a 16
2 SWOT ANALIZA 20
3 OPĆI PODACI O OPĆINI 21
3.1 Geografski položaj 21
3.1.1 Geomorfološke karakteristike terena 22
3.1.2 Geološke karakteristike terena 24
3.1.3 Hidrografske karakteristike terena 28
3.1.4 Pedološke karakteristike karakteristike terena 30
3.1.5 Klimatske karakteristike terena 35
3.2 Administrativno uređenje 38
4 DRUŠTVENO-EKONOMSKE KARAKTERISTIKE 40
4.1 Stanovništvo 40
4.2 Privreda 41
4.2.1 Industrija 41
4.2.2 Poljoprivreda 44
4.2.3 Turizam 46
4.2.4 Lovstvo 47
4.3 Energetika 52
4.4 Infrastruktura 53
4.4.1 Saobraćaj 53
4.5 Prostorno uređenje 55
4.5.1 Prostorno-planska dokumetnacija 56
4.5.2 Bespravna gradnja 66
4.5.3 Planirana namjena površina 68
4.5.4 Javne zelene površine 69
4.6 Upravljanje otpadom 71
4.6.1 Komunalni otpad i pokrivenost uslugom 72
4.6.2 Proizvodni otpad 75
4.6.3 Posebne kategorije otpada 75
4.6.4 Projekti i aktivnosti u oblasti upravljanja otpadom 77
4.7 Upravljanje i korištenje vodnih resursa 78
4.7.1 Korištenje voda 78
4.7.2 Zaštita voda 80
5 PROCJENA STANJA OKOLIŠA 82
5.1 Resursi zemljišta i tla 82
5.1.1 Zemljište po kategorijama upotrebe 83
5.1.2 Pokrivenost zemljišta i dinamika promjena 86
5.1.3 Degradacije i gubitka funkcionalnosti zemljišta 91
5.2 Vodni resursi 93
5.2.1 Kvalitet površinskih voda 95
5.2.2 Kvalitet podzemnih voda 95
5.2.3 Kvalitet vode za piće 96
5.2.4 Zaštita od voda 96
5.3 Upravljanje kvalitetom zraka 97
5.4 Upravljanje, zaštita i korištenje šumskih ekosistema 103
5.4.1 Površina šumskog zemljišta, vlasništvo i gazdinstvo/upravljanje 105
5.4.2 Šumske zalihe i sječa u općini Centar 108
5.4.3 Zdravlje šuma, zaštita i pošumljavanje 110

5.5 Zaštita prirodnog i kulturno-historijskog nasljeđa 112
5.5.1 Stanje prirodnog nasljeđa 114
5.5.2 Zaštićena prirodna područja u općini Centar 115
5.5.3 Stanje kulturno-historijskog nasljeđa 115
5.6 Javno zdravlje 118
5.6.1 Organizacija zdravstva 118
5.6.2 Monitoring riziko faktora i rezultati praćenja 119
5.6.3 Bolesti koje se prenose zrakom, vodom i hranom i broj oboljelih 119
5.6.4 Buka 121
5.6.5 Procjena rizika 121
6 ODGOVORI POLITIKA 122
6.1 Institucionalni okvir 122
6.2 Pravni okvir 123
6.2.1 Zaštita okoliša 123
6.2.2 Zaštita voda 124
6.2.3 Zaštita prirode 125
6.2.4 Zaštita šuma 126
6.2.5 Upravljanje kvalitetom zraka 126
6.2.6 Zaštita zemljišta 127
6.2.7 Upravljanje otpadom 128
6.2.8 Upravljanje prostorom 128
6.2.9 Zaštita od buke 129
6.2.10 Zdravlje ljudi 129
6.3 Sudjelovanje javnosti i pristup informacijama 130
6.4 Planski dokumenti 131
7 LISTA OKOLIŠNIH PROBLEMA I PRIORITETA 133
7.1 Energetika 133
7.2 Upravljanje prostorom 135
7.3 Upravljanje otpadom 136
7.4 Vodni resursi 137
7.5 Resursi zemljišta i tla 138
7.6 Upravljanje kvalitetom zraka 140
7.7 Šume i šumski ekosistemi 141
7.8 Biodiverzitet i zaštita prirodnog i kulturnog naslijeđa 142
7.9 Rezultati ankete stanovništva o ocjeni stanja okoliša u općini Centar 145
8 AKCIONI PLAN 159
9 PLAN PRAĆENJA REALIZACIJE LEAP-a 199
9.1 Plan praćenja realizacije LEAP-a 199
10 LITERATURA 202

Popis slika

Slika 1: DPSIR Metodologija 19
Slika 2: Geografski položaj Općine Centar 22
Slika 3: Genetski tipovi reljefa Općine Centar 24
Slika 4: Hidrografska mreža Općine Centar 30
Slika 5: Pedološke karakteristike Općine Centar 35
Slika 6: Šematski prikaz organizaciona struktura Općine Centar 39
Slika 7: Geografski položaj lovišta "Bukovik" 48
Slika 8: Sintezna karta namjene prostora općine Centar 69
Slika 9: Zemljišni pokrivač (Corine Land Cover–CLC) Općine Centar (2018.) 88
Slika 10: Zemljišni pokrivač (Corine Land Cover–CLC) Općine Centar (2012.) 89
Slika 11:Promjene u namjeni korištenja zemljišta na području Općine Centar u periodu 2012–2018. 91
Slika 12: Geografski položaj VŠP „Bistričko" u odnosu na Kanton Sarajevo i Bosnu i Hercegovinu ... 106
Slika 13: Primjeri zaštićenog graditeljskog naslijeđa na području Općine Centar Sarajevo - Narodno pozorište, zgrada HKD „Napredak", Crkva sv. Josipa i Pravosudna palata 116

Popis tabela:

Tabela 1: Značenje DPSIR metodologije 18
Tabela 2: Tipovi tala u općini Centar 31
Tabela 3: Klimatski tipovi Općine Centar prema Köppenovoj klasifikaciji klimata 36
Tabela 4: Srednje mjesečne i godišnje temperature zraka na meteorološkoj stanici Sarajevo-Bjelave 36
Tabela 5: Prosječne mjesečne i godišnje količine padavina na meteorološkoj stanici Sarajevo–Bjelave 37
Tabela 6: Tabela indikatora društveno ekonomskih karakteristika 40
Tabela 7: Demografske karakteristike Općine Centar 41
Tabela 8: Struktura registrovanih poslovnih subjekata na području Općine Centar, stanje 31.12.2025. godine 42
Tabela 9: Zaposlenost i prosječne plaće u Općini Centar u periodu 2021–2025. godine 44
Tabela 10: Registrovana poljoprivredna gazdinstva na području Općine Centar 44
Tabela 11: Smještajni kapaciteti na području općine Centar u periodu 2020-2025. godine 46
Tabela 12: Broj turista i noćenja na području općine Centar u periodu 2020-2025. godine 46
Tabela 13: Podaci o lovištu 48
Tabela 14: Kategorija površina 49
Tabela 15: Prosječni godišnji dnevni saobraćaj na glavnim saobraćajnicama u Općini Centar 53
Tabela 16: Tabela indikatora prostornog uređenja 55
Tabela 17: Regulacioni planovi 57
Tabela 18: Urbanistički projekti 64
Tabela 19: Prostorno planska dokumentacija u izradi 66
Tabela 20: Kategorija namjene zemljišta prema Prostornom planu Kantona Sarajevo za period 2003–2023. godine 68
Tabela 21: Površine zelenih površina 70
Tabela 22: Tabela indikatora upravljanja otpadom 71
Tabela 23. Količine komunalnog i odvojeno prikupljenog otpada na području Općine Centar u 2025. godi 72
Tabela 24: Lokacije ilegalnih odlagališta u Općini Centar 73
Tabela 25: Tabela indikatora upravljanja i korištenja vodnih resursa 78
Tabela 26: Tabela indikatora u oblasti resursi zemljišta i tla 82
Tabela 27: Katastarska struktura raspoloživih poljoprivrednih površina Općine Centar u 2026. godini 83
Tabela 28: Poljoprivredno zemljište Općine Centar prema katastarskim klasama u 2026. godini 84
Tabela 29: Poljoprivredne površine na području Općine Centar u 2025. godini 84
Tabela 30: Bonitetna struktura poljoprivrednog zemljišta Općine Centar 85
Tabela 31: Kategorija zemljišnog pokrova (CLC 2018) 87
Tabela 32: Kategorija zemljišnog pokrova (CLC 2012) 89
Tabela 33: Promjene u namjeni korištenja zemljišta u općini Centar za period 2012.-2018. 90
Tabela 34: Odabrani pokazatelji degradacije i nestabilnosti zemljišta na području Općine Centar 92
Tabela 35: Tabela indikatora u oblasti vodnih resursa 93
Tabela 36: Tabela indikatora u oblasti upravljanja kvalitetom zraka 97
Tabela 37: Broj dana sa srednjom dnevnom koncentracijom PM_{10} većom od 50 µg/m³ u Kantonu Sarajevo 99
Tabela 38: Broj dana sa srednjom Statistički pokazatelji rezultata mjerenja SO_2, NO_2, O_3, PM10, PM2.5, CO u 2025. godini. 101
Tabela 39: Tabela indikatora u oblasti upravljanja, zaštite i korištenja šumskih ekosistema 103
Tabela 40: Površine šuma i šumskog zemljišta prema vlasništvu 106

Tabela 41: Šume i šumska zemljišta dijela SP „Skakavac" u Općini Centar - važeća ŠPO 2025-2034 107
Tabela 42: Drvna zaliha i godišnji zapreminski prirast državnih šuma u dijelu Spomenika prirode „Skakavac" na području Općine Centar 108
Tabela 43: Drvna zaliha, godišnji zapreminski prirast i prosječni godišnji etat produktivnih državnih šuma 108
Tabela 44: Drvna zaliha, godišnji zapreminski prirast i prosječni godišnji etat produktivnih privatnih šuma na području Općine Centar 109
Tabela 45: Zdravstveno stanje 110
Tabela 46: Podmladak po vrstama 111
Tabela 47: Tabela indikatora u oblasti zaštite prirodnog i kulturno-histroijskog naslijeđa 112
Tabela 48. Nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine na području Općine Centar Sarajevo 116
Tabela 49: Tabela indikatora u oblasti javnog zdravlja 118
Tabela 50: Ocjene za rangiranje utvrđenih problema 133
Tabela 51: Tabela problema u oblasti energetike 133
Tabela 52: Tabela problema u oblasti upravljanja prostorom 135
Tabela 53: Tabela problema u upravljanja otpadom 136
Tabela 54: Tabela problema u oblasti upravljanja vodnim resursima 137
Tabela 55: Tabela problema u oblasti upravljanja zemljištem 138
Tabela 56: Tabela problema u oblasti kvaliteta zraka 140
Tabela 57: Tabela problema u oblasti upravljanja šumama 141
Tabela 58: Tabela problema u oblasti biodiverziteta i zaštite prirode 142
Tabela 59: Tabela problema u oblasti zaštite kulturnog naslijeđa 144
Tabela 60: Tematski pregled odgovora o uticaju stanja okoliša na zdravlje 149
Tabela 61: Dodatni okolišni problemi navedeni u slobodnim odgovorima 152
Tabela 62: Sažetak odgovora o lokacijama okolišnih problema u Općini Centar 152
Tabela 63: Dodatni prijedlozi ispitanika grupisani po temama 156
Tabela 64: Objedinjeni prijedlozi ispitanika 157
Tabela 65: Tabela prioritizacije aktivnosti 159

Popis dijagrama:

Dijagram 1: Prikaz broja dana sa dnevnom koncentracijom PM10 većih od 50 µg/m3 100
Dijagram 2: Pregled mjesečnih vrijednosti u 2024. godini (µg/m3) 102
Dijagram 3: Spolna struktura ispitanika 146
Dijagram 4: Nivo obrazovanja ispitanika 146
Dijagram 5: Radni status ispitanika 147
Dijagram 6: Mišljenje ispitanika o važnosti stanja okoliša 147
Dijagram 7: Informisanost ispitanika o pitanjima okoliša 148
Dijagram 8: Način informisanja ispitanika o stanju okoliša 148
Dijagram 9: Mišljenje o ugroženosti zdravlja zbog stanja okoliša 149
Dijagram 10: Najčešći okolišni problemi na području Općine Centar 151
Dijagram 11: Nivo lične zabrinutosti ispitanika zbog okolišnih problema 153
Dijagram 12: Ocjena rada nadležnih organa u sektoru okoliša 154
Dijagram 13: Zadovoljstvo informacijama o stanju okoliša 154
Dijagram 14: Spremnost ispitanika da doprinesu poboljšanju okoliša 155
Dijagram 15: Prijedlozi ispitanika za poboljšanje okoliša u Općini Centar 156

Rječnik pojmova:

Skraćenica	Značenje
A1	Autoput A1
AVPJM	Agencija za vodno područje Jadranskog mora
AVP Sava	Agencija za vodno područje rijeke Save
BiH	Bosna i Hercegovina
BPK_5	Biohemijska potrošnja kisika u 5 dana
CBC	Cross-Border Cooperation – prekogranična saradnja
CLC	Corine Land Cover - Digitalna baza podataka o stanju i promjenama zemljišnog pokrova i namjeni korištenja zemljišta
cmol/kg	Centimol po kilogramu
CO	Ugljen-monoksid
CO_2	Ugljen-dioksid
CZ	Civilna zaštita
DEM	Digital Elevation Model – digitalni model visina
d.o.o.	Društvo s ograničenom odgovornošću
DPSIR	Driving Forces–Pressures–State–Impacts–Responses – pokretačke snage, pritisci, stanje, uticaji i odgovori
DZ	Dom zdravlja
E. coli	Escherichia coli (bakterija indikatorskog značaja u mikrobiološkoj analizi vode)
EE	Energijska efikasnost
EEA	European Environment Agency – Evropska agencija za okoliš
EE otpad	Električni i elektronički otpad
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FHMZ	Federalni hidrometeorološki zavod
FMERI	Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije
FMPU	Federalno ministarstvo prostornog uređenja
FMPVŠ	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
FSC	Vijeće za nadzor šuma (engl. Forest Stewardship Council) - međunarodni sistem certificiranja odgovornog gospodarenja šumama
FZO FBiH	Fond za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine
FZS	Federalni zavod za statistiku
GCF	Green Climate Fund – Zeleni klimatski fond
GEF	Global Environment Facility – Globalni fond za okoliš
GF Sarajevo	Građevinski fakultet Univerziteta u Sarajevu
GIS	Geografski informacioni sistem
GIZ	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit – Njemačko društvo za međunarodnu saradnju
GJ	Gospodarska jedinica
GV	Granična vrijednost
ha	hektar
HCVF	Šume visoke zaštitne vrijednosti (engl. High Conservation Value Forests)
HS	Hidrološka stanica
IPP FBiH	Infrastruktura prostornih podataka Federacije Bosne i Hercegovine
ISO	Međunarodna organizacija za standardizaciju
ISV	Informacioni sistem voda (pretpostavka, s obzirom na kontekst AVP Sava)
IT	Informacione tehnologije
IUCN	International Union for Conservation of Nature – Međunarodna unija za očuvanje prirode
JP	Javno preduzeće
JU	Javna ustanova
KCl	Kalij-hlorid
KEAP	Kantonalni ekološki akcioni plan
kg/st/dan	kilogram po stanovniku dnevno
kg/st/god	kilogram po stanovniku godišnje
KJKP	Kantonalno javno komunalno preduzeće
KJP	Kantonalno javno preduzeće

KJP „Sarajevo-šume“	Kantonalno javno preduzeće za gospodarenje državnim šumama „Sarajevo-šume“ d.o.o. Sarajevo
KJU	Kantonalna javna ustanova
KM	Konvertibilna marka (valuta Bosne i Hercegovine)
km²	Kvadratni kilometar
KS	Kanton Sarajevo
KUCZ	Kantonalna uprava civilne zaštite
kW	Kilovat
kWh/god.	Kilovatsat godišnje
LEAP	Lokalni ekološki akcioni plan
LED	Light-Emitting Diode – svjetleća dioda
LER	Lokalni ekonomski razvoj
LGO	Lovnogospodarska osnova; skraćenica se koristi i u oznakama pripadajućih obrazaca, kao što su LGO-1, LGO-6, LGO-8 i LGO-9
LPO	Lovnoprivredna osnova
LU	Lovačko udruženje
m²	kvadratni metar
m³	Kubni metar
M17	Magistralna cesta M17
M18	Magistralna cesta M18
mg/m³	Miligram po kubnom metru
MKIPGO KS	Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo
m.n.v.	Metara nadmorske visine
MZ	Mjesna zajednica
NBS	Nature-Based Solutions (Rješenja utemeljena na prirodi)
NECP	National Energy and Climate Plan – Integrirani energetski i klimatski plan
NO_2	Azotni dioksid
NVO	Nevladina organizacija
O_3	Ozon
OIE	Obnovljivi izvori energije
OŠ	Osnovna škola
PGDS	Prosječni godišnji dnevni saobraćaj
PG-PS	Poljoprivredno gazdinstvo organizovano kao pravni subjekt
pH	Mjera kiselosti ili alkalnosti
PM	Particulate Matter (lebdeće čestice)
PM2,5	Lebdeće čestice prečnika manjeg od 2,5 mikrometara
PM10	Lebdeće čestice prečnika manjeg od 10 mikrometara
PPG	Porodično poljoprivredno gazdinstvo
PPOV	Postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda
RP	Regulacioni plan
SEAP	Sustainable Energy Action Plan – Akcioni plan energetski održivog razvoja
SECAP	Sustainable Energy and Climate Action Plan – Akcioni plan održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama
SO_2	Sumpor-dioksid
SP	Spomenik prirode
SPUO	Strateška procjena uticaja na okoliš
SR	Socijalistička Republika; koristi se u bibliografskom navodu „SR Bosna i Hercegovina“
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
SZO	Svjetska zdravstvena organizacija
ŠGO	Šumskogospodarska osnova
ŠPO	Šumskoprivredna osnova
t/god.	tone godišnje
UN	United Nations – Ujedinjene nacije
UNDP	United Nations Development Programme – Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNEP	Program Ujedinjenih nacija za okoliš (eng. United Nations Environment Programme)
UP	Urbanistički projekat
UZIZAŽ	Udruženje za inventarizaciju i zaštitu životinja
UzŠ	Uprava za šumarstvo

ViK	Vodovod i kanalizacija; dio naziva KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo
VŠP	Vanprivredno šumsko područje
VT	Vodno tijelo
WHO	World Health Organization (Svjetska zdravstvena organizacija)
ZP	Zaštićeni pejzaž
ZPP	Zaštićena prirodna područja
ZZJZ	Zavod za javno zdravstvo
ZZJZKS	Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo
°C	Stepen Celzijusa
µg/m³	Mikrogram po kubnom metru

1 UVOD

Lokalni ekološki akcioni plan zaštite okoliša (LEAP) Općine Centar za period 2026–2030 predstavlja razvojno-planski dokument kojim se, na osnovu procjene postojećeg stanja okoliša, identifikacije i analize ključnih okolišnih problema, određivanja prioriteta te definiranja ciljeva, mjera i aktivnosti, usmjerava djelovanje Općine Centar u oblasti zaštite i unapređenja okoliša. LEAP predstavlja instrument za sistemsko rješavanje prioritetnih okolišnih problema na lokalnom nivou, uz istovremeno stvaranje preduvjeta za održiv razvoj, unapređenje kvaliteta života stanovništva i racionalno korištenje prirodnih resursa.

Sistem zaštite okoliša u Federaciji Bosne i Hercegovine definisan je Zakonom o zaštiti okoliša Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH", broj 15/21), kojim se uređuju osnovna načela zaštite okoliša, nadležnosti, mjere i instrumenti zaštite, kao i osnovni okvir za plansko upravljanje okolišem. U okviru sistema planiranja zaštite okoliša predviđena je izrada Federalne strategije zaštite okoliša i kantonalnih planova zaštite okoliša, kojima se ciljevi i prioriteti zaštite okoliša utvrđuju na višim nivoima vlasti. Za razliku od navedenih planskih dokumenata, izrada lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) ne predstavlja zakonsku obavezu jedinica lokalne samouprave, već predstavlja dobrovoljni lokalni instrument planiranja kojim se potrebe, problemi i prioriteti zaštite okoliša na području Općine mogu sistematizirati i povezati sa konkretnim mjerama i aktivnostima. Njegova izrada stoga predstavlja izraz opredijeljenosti lokalne zajednice za plansko, participativno i dugoročno djelovanje u oblasti zaštite i unapređenja okoliša.

Izrada LEAP-a Općine Centar temelji se na participativnom pristupu, saradnji različitih zainteresiranih strana i podjeli odgovornosti za zaštitu okoliša. Proces izrade uključuje predstavnike Općine Centar, javnih institucija i preduzeća, mjesnih zajednica, privrednog i privatnog sektora, nevladinih organizacija, stručne i akademske zajednice, kao i druge relevantne aktere. Na ovaj način omogućava se uključivanje različitih perspektiva u identifikaciju problema, definiranje prioriteta i kreiranje realnih i provedivih mjera.

LEAP Općine Centar istovremeno predstavlja proces i dokument. Kao proces, podrazumijeva kontinuirano uključivanje relevantnih aktera u procjenu stanja okoliša, identifikaciju problema, utvrđivanje prioriteta, definiranje ciljeva i kreiranje aktivnosti za njihovo rješavanje. Kao planski dokument, LEAP predstavlja osnovu za usmjeravanje budućih aktivnosti Općine Centar u oblasti zaštite okoliša, kao i za praćenje realizacije definiranih mjera i postizanja utvrđenih ciljeva. Dokument je istovremeno otvoren za periodično praćenje, evaluaciju i eventualno ažuriranje u skladu s promjenama stanja okoliša, raspoloživim resursima i novim prioritetima.

Osnovni cilj izrade LEAP-a Općine Centar jeste unapređenje stanja okoliša na području Općine Centar u periodu 2026–2030. godine. Ostvarivanje ovog cilja podrazumijeva identifikaciju najznačajnijih okolišnih problema i njihovih uzroka, određivanje prioriteta djelovanja, definiranje realnih i provedivih mjera, te uspostavljanje osnove za kontinuirano praćenje njihove realizacije i učinaka.

Proces izrade LEAP-a Općine Centar obuhvata međusobno povezane faze i aktivnosti, među kojima se posebno izdvajaju:

- identifikacija i uključivanje ključnih zainteresiranih strana relevantnih za zaštitu i unapređenje okoliša na području Općine Centar;
- informisanje i uključivanje šire javnosti u proces izrade LEAP-a;
- prikupljanje i analiza relevantnih podataka o stanju okoliša i pritiscima na okoliš;
- procjena postojećeg stanja okoliša po prioritetnim oblastima;

- identifikacija, analiza i evaluacija ključnih okolišnih problema;
- određivanje i rangiranje okolišnih prioriteta na osnovu njihovog značaja za stanovništvo, kvalitet života, zdravlje ljudi, prirodne resurse i ekosisteme;
- definiranje dugoročnih i kratkoročnih ciljeva u oblasti zaštite i unapređenja okoliša;
- identifikacija realnih mogućnosti za rješavanje utvrđenih problema i ostvarivanje definiranih ciljeva;
- izrada akcionog plana sa konkretnim mjerama, projektima i aktivnostima, odgovornim institucijama, rokovima, potrebnim resursima i pokazateljima za praćenje realizacije;
- definiranje osnove za praćenje, evaluaciju i periodično ažuriranje LEAP-a.

Poseban značaj LEAP-a Općine Centar ogleda se u njegovoj povezanosti s razvojnim i sektorskim politikama na lokalnom, kantonalnom i federalnom nivou. LEAP treba omogućiti integrisanje ciljeva zaštite okoliša u druge sektorske politike i planske procese Općine, kao i usklađivanje lokalnih prioriteta sa relevantnim dokumentima Kantona Sarajevo i Federacije Bosne i Hercegovine. Na taj način LEAP predstavlja osnovu za povezivanje lokalnih okolišnih potreba sa širim razvojnim i okolišnim politikama.

S obzirom na urbani karakter i specifičnosti područja Općine Centar, izrada LEAP-a posebno je usmjerena na probleme i pritiske koji proizlaze iz intenzivne urbanizacije, saobraćaja, energetskog sektora, upravljanja otpadom, korištenja prostora, stanja zelenih površina i drugih faktora koji utiču na kvalitet okoliša i života stanovništva. Istovremeno, kroz proces izrade potrebno je prepoznati vrijedne prirodne i druge resurse Općine te definirati mogućnosti njihovog očuvanja i održivog korištenja.

LEAP Općine Centar treba doprinijeti jačanju kapaciteta lokalne uprave za upravljanje okolišnim problemima, povećanju transparentnosti procesa donošenja odluka, unapređenju saradnje između institucija i drugih zainteresiranih strana, kao i povećanju učešća javnosti u rješavanju okolišnih pitanja. Njegova vrijednost ogleda se prvenstveno u tome što utvrđene okolišne probleme povezuje sa konkretnim i provodivim aktivnostima, čime se stvaraju organizacijski, institucionalni i finansijski preduvjeti za njihovo rješavanje.

Na ovaj način LEAP Općine Centar za period 2026–2030 predstavlja osnovu za plansko i koordinisano djelovanje u oblasti zaštite okoliša, ali i mehanizam za praćenje napretka i prilagođavanje aktivnosti stvarnim potrebama lokalne zajednice. Njegova uspješna implementacija zahtijeva kontinuirano učešće svih relevantnih aktera, jasnu podjelu odgovornosti, raspoložive finansijske i institucionalne kapacitete te redovno praćenje realizacije definiranih mjera i ostvarenih rezultata.

1.1 Proces izrade LEAP-a

Projekat izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana Općine Centar Sarajevo za period 2026–2030. godine započeo je 7. jula 2026. godine uspostavljanjem organizacijske strukture i definisanjem metodologije, dinamike i načina realizacije planiranih aktivnosti.

Proces izrade LEAP-a trajao je od 7. jula do 7. decembra 2026. godine, odnosno ukupno pet mjeseci. U tom periodu proveden je niz aktivnosti usmjerenih na prikupljanje i analizu ažurnih podataka, informisanje javnosti o svrsi i ciljevima LEAP-a, procjenu stanja okoliša, identifikaciju i rangiranje okolišnih problema te definiranje konkretnih mjera i aktivnosti za unapređenje stanja okoliša na području Općine Centar.

LEAP Općine Centar obuhvatio je sljedeće osnovne dijelove:

- osnovne informacije o Općini Centar;

- stanje okoliša i identificirane okolišne probleme;
- viziju Općine u oblasti zaštite okoliša;
- strateške i operativne ciljeve;
- Akcioni plan;
- Plan monitoringa i evaluacije LEAP-a.

Procjena stanja okoliša obuhvatila je sljedeće tematske oblasti:

- upravljanje otpadom;
- zaštitu zraka;
- zaštitu i korištenje tla;
- zaštitu i upravljanje vodama;
- upravljanje šumama;
- upravljanje prostorom;
- upravljanje energijom;
- privredu i okoliš;
- biološku raznolikost, prirodno i kulturno naslijeđe;
- javno zdravlje;
- zakonsko i institucionalno jačanje zaštite okoliša.

Sve navedene oblasti obrađene su kroz prikupljanje i analizu raspoloživih podataka, pregled relevantnog zakonodavnog, strateškog i institucionalnog okvira, procjenu stanja na terenu, identifikaciju ključnih problema te definiranje odgovarajućih mjera i aktivnosti. Analizom rezultata ankete, provođenjem SWOT analize i razmatranjem rezultata radionica definirani su vizija, strateški i operativni ciljevi Općine Centar u oblasti zaštite okoliša.

Projekat izrade LEAP-a Općine Centar obuhvatio je sljedeće komponente:

- uspostavljanje organizacijske strukture za izradu LEAP-a;
- organizaciju promotivnog sastanka;
- organizaciju prve radionice o izradi LEAP-a;
- provođenje anketnog istraživanja;
- prikupljanje i analizu podataka o stanju okoliša;
- izradu liste okolišnih problema, njihovo rangiranje i odabir prioriteta;
- definiranje vizije te strateških i operativnih ciljeva;
- izradu Akcionog plana i organizaciju druge radionice;
- izradu Nacrta LEAP-a;
- provođenje postupka učešća javnosti;
- finalizaciju i usvajanje LEAP-a;
- izradu GIS baze podataka i tematskih karata okolišnih problema;
- razvoj akcione web-platforme.

Za potrebe realizacije Projekta uspostavljen je Radni tim za izradu LEAP-a, pripremljen je upitnik za istraživanje javnog mišljenja u štampanom i elektronskom obliku te je provedeno anketiranje

stanovništva. Pripremljeni su i zahtjevi za dostavljanje podataka, koji su upućeni ključnim interesnim stranama. Organizovane su dvije radionice s predstavnicima Općine Centar, Radnim timom i drugim relevantnim akterima, kao i niz neposrednih, elektronskih i telefonskih konsultacija s nadležnim službama, javnim preduzećima, ustanovama, zavodima, agencijama, nevladinim organizacijama i drugim subjektima.

Na osnovu prikupljenih podataka, provedenih konsultacija, rezultata ankete i radionica izrađena je sveobuhvatna procjena stanja okoliša. Nakon toga je pripremljena lista identificiranih problema, izvršeno njihovo rangiranje i utvrđeni su prioriteti djelovanja. Za prioritetne probleme definirani su ciljevi, mjere, aktivnosti i konkretni projektni prijedlozi.

Poseban i veoma značajan dio LEAP-a čini Akcioni plan, kojim su konkretizovane mjere i aktivnosti za rješavanje identificiranih okolišnih problema. Za svaku mjeru utvrđeni su nositelji realizacije, učesnici, rokovi, procijenjena finansijska sredstva, mogući izvori finansiranja i pokazatelji uspješnosti. Na taj način uspostavljena je osnova za praćenje provođenja LEAP-a i procjenu ostvarenih rezultata tokom planskog perioda 2026–2030. godine.

U okviru Projekta izrađena je GIS baza podataka s prostornim i atributivnim podacima o stanju okoliša, identificiranim problemima, prirodnim vrijednostima i drugim relevantnim pojavama. Na osnovu GIS baze izrađene su tematske karte koje su omogućile prostorni prikaz i analizu okolišnih problema na području Općine Centar.

Nakon izrade Nacrta LEAP-a provedeni su javni uvid i konsultacije sa zainteresovanom javnošću. Pristigle primjedbe, prijedlozi i sugestije razmotreni su i, kada su ocijenjeni kao opravdani, ugrađeni u završnu verziju dokumenta. Nakon toga LEAP Općine Centar za period 2026–2030. godine finaliziran je i usvojen.

U svrhu sistematskog i sveobuhvatnog pristupa analizi, koristi se DPSIR metodologija (Driving forces – Pressures – State – Impact – Response), razvijena od strane Evropske agencije za okoliš (EEA). DPSIR je analitički okvir koji omogućava jasno razumijevanje složenih odnosa između ljudskog društva i okoliša kroz pet međusobno povezanih komponenti: pokretačke snage (D) koje generišu pritiske (P) na okoliš, što dovodi do promjena u njegovom stanju (S), zatim uticaja (I) tih promjena na ljude, ekosisteme i ekonomiju, te konačno odgovora (R) društva kroz politike, mjere i intervencije. Ova metodologija pruža strukturiran i logičan prikaz uzročno-posljedičnih veza, čime olakšava donošenje odluka i planiranje ciljanih mjera za unapređenje i očuvanje okoliša.

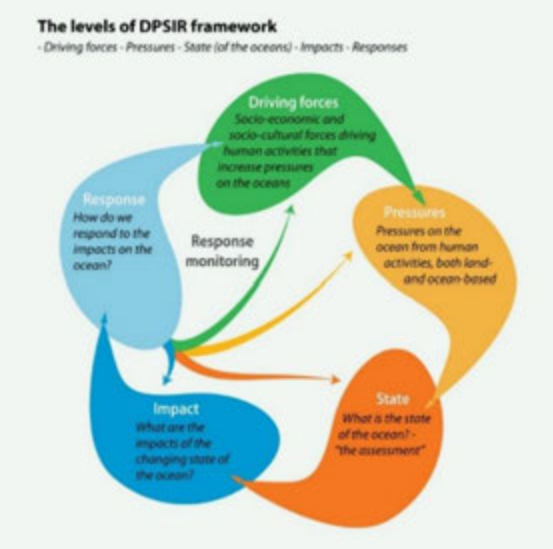
Njena primjena u izradi strateških dokumenata, uključujući planove zaštite okoliša, doprinosi transparentnosti, preciznosti i usmjerenosti ka stvarnim potrebama lokalne zajednice.

Tabela 1: Značenje DPSIR metodologije[1]

Rd. br.	DPSIR	Značenje	Primjeri
1.	D – Pokretačke sile (Driving forces)	To su temeljni društveni, ekonomski ili demografski uzroci koji stoje iza aktivnosti koje utiču na okoliš.	rast stanovništva, ekonomski razvoj, poljoprivreda i stočarstvo, industrijska proizvodnja, transport, eksploatacija prirodnih resursa.
2.	P – Pritisci (Pressures)	Predstavljaju direktne posljedice aktivnosti koje proizlaze iz pokretačkih sila i koje vrše pritisak na okoliš.	emisije štetnih tvari u zrak, vodu i tlo, zagađenje, prekomjerno korištenje prirodnih resursa, otpad i buku.

[1]Evropska agencija za okoliš (EEA), Driving forces–Pressure–State–Impact–Response (DPSIR) framework for reporting on environmental issues, Kopenhagen.

3.	S – Stanje (State)	Opisuje trenutno stanje okoliša koje je rezultat pritisaka.	kvalitet zraka, zagađenost voda, degradacija zemljišta, bioraznolikost, zdravlje ekosistema.
4.	I – Učinci (Impacts)	Odnose se na posljedice promjena stanja okoliša na ekosisteme, zdravlje ljudi i ekonomiju.	bolesti izazvane zagađenim zrakom ili vodom, gubitak poljoprivredne produktivnosti, smanjenje biodiverziteta, klimatske promjene.
5.	R – Odgovori (Responses)	To su mjere i aktivnosti koje društvo preduzima kako bi smanjilo negativne utjecaje, poboljšalo stanje okoliša i spriječilo buduće štete	donošenje zakona i politika zaštite okoliša, planiranje i implementacija mjera energetske efikasnosti, izgradnja kanalizacije, podizanje svijesti i obrazovanje javnosti.

Slika 1: DPSIR Metodologija[2]

[2] Thygesen, K. (2016). DPSIR Framework. GRID-Arendal, United Nations Environment Programme (UNEP).

2 SWOT ANALIZA

SNAGE (Strengths)	SLABOSTI (Weaknesses)
• S1 Centralni položaj i koncentracija javnih, poslovnih, obrazovnih i kulturnih funkcija. • S2 Razvijena institucionalna, stručna i komunalna osnova za provođenje okolišnih mjera. • S3 Vrijedni šumski, prirodni i rekreativni prostori u sjevernom dijelu Općine. • S4 Bogato kulturno-historijsko nasljeđe i prepoznatljiv urbani identitet. • S5 Postojeće planske, strateške i GIS podloge te iskustvo u realizaciji javnih projekata. • S6 Aktivna lokalna zajednica i iskazana spremnost stanovništva za učešće u rješavanju problema.	• W1 Saobraćajne gužve, nedostatak parkinga, buka i emisije iz cestovnog saobraćaja. • W2 Problemi s otpadom, divljim odlagalištima i nedovoljno razvijenim odvajanjem otpada. • W3 Nedostatak, fragmentacija i pritisak gradnje na zelene i druge slobodne površine. • W4 Zimska prekoračenja koncentracija lebdećih čestica i ograničena lokalna mreža praćenja zraka. • W5 Veliki broj klizišta i osjetljivost padinskih naselja na eroziju i neuređenu odvodnju. • W6 Bespravna gradnja, opterećenje infrastrukture te nepotpune i nepovezane okolišne evidencije.
PRILIKE (Opportunities)	**PRIJETNJE (Threats)**
• O1 Integracija okolišnih i klimatskih kriterija u nove prostorne i provedbene planove. • O2 Razvoj zelene i plave infrastrukture i primjena rješenja zasnovanih na prirodi. • O3 Razvoj javnog prevoza, pješačenja, biciklizma i pametnog upravljanja saobraćajem i parkingom. • O4 Energijska obnova zgrada, čistiji sistemi grijanja i veća primjena obnovljivih izvora energije. • O5 Korištenje kantonalnih, federalnih, EU i drugih međunarodnih fondova za zelene projekte.	• T1 Toplotni valovi, suše, intenzivne padavine i drugi rastući uticaji klimatskih promjena. • T2 Aktiviranje klizišta, bujični tokovi i lokalna plavljenja usljed ekstremnih padavina. • T3 Nastavak urbanizacije, prekrivanja tla i gradnje na osjetljivim padinskim područjima. • T4 Rast motorizacije i regionalni izvori zagađenja zraka koje Općina ne može samostalno kontrolisati. • T5 Starenje i preopterećenje komunalne i saobraćajne infrastrukture. • T6 Podijeljene nadležnosti, administrativna kašnjenja i nedovoljno stabilno finansiranje mjera.

3 OPĆI PODACI O OPĆINI

3.1 Geografski položaj

Općina Centar smještena je u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine, u okviru Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Kantona Sarajevo. Prema administrativno-teritorijalnom uređenju, jedna je od devet općina Kantona Sarajevo i jedna od četiri općine koje čine Grad Sarajevo, zajedno sa općinama Stari Grad Sarajevo, Novo Sarajevo i Novi Grad Sarajevo. Zbog svog centralnog položaja unutar sarajevske urbane aglomeracije, Općina Centar ima izraženu administrativnu, privrednu, kulturnu i društvenu funkciju te predstavlja jedno od najznačajnijih područja urbanog prostora Sarajeva.

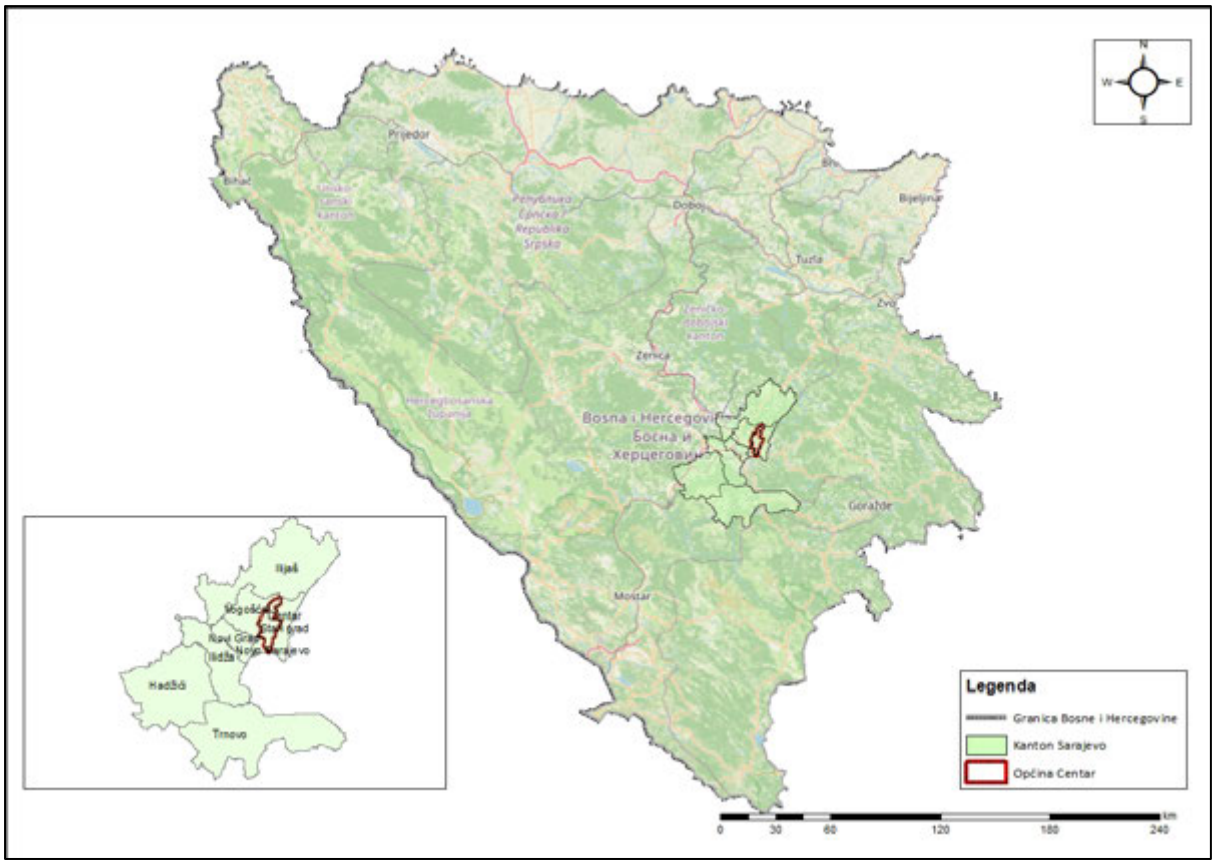
Prema rezultatima Popisa stanovništva iz 2013. godine, na području Općine Centar živjela su 55.181 stanovnika, dok je prema popisu iz 1991. godine evidentirano 79.286 stanovnika.

Općina Centar zauzima površinu od približno 32,9 km², a ukupna dužina njene administrativne granice iznosi oko 43,3 km. U okviru Kantona Sarajevo graniči na istočnoj strani sa Općinom Stari Grad, na zapadu sa općinama Novo Sarajevo i Vogošća, dok na sjeveru manjim dijelom graniči sa Općinom Ilijaš. Na južnoj strani općina graniči sa entitetom Republika Srpska, odnosno područjem Opštine Istočni Stari Grad. Ovakav položaj Općini Centar daje neposrednu vezu sa gotovo svim važnijim dijelovima šireg sarajevskog prostora.

Geografski položaj Općine Centar određen je koordinatama između približno 43°50'39,5" i 43°57'14,5" sjeverne geografske širine te 18°23'18,8" i 18°27'23,8" istočne geografske dužine. U smjeru sjever–jug Općina Centar se prostire na približno 12,2 km, dok najveće rastojanje u smjeru zapad–istok iznosi oko 5,5 km, što ukazuje na relativno izdužen i prostorno specifičan oblik općine.

Prostorni položaj Općine Centar karakterizira izrazita povezanost urbanih i prirodnih elemenata. Najveći dio južnog i centralnog područja općine obuhvata izgrađeni urbani prostor Sarajeva, dok se prema sjevernim i sjeverozapadnim dijelovima pružaju područja sa izraženijim prirodnim karakteristikama, uključujući šumske i druge zelene površine. Ovakva prostorna struktura rezultira različitim oblicima korištenja zemljišta i stvara specifičan odnos između intenzivno urbaniziranih područja i prirodnih sistema, što je od posebnog značaja za planiranje i upravljanje okolišem.

Centralni geografski i administrativni položaj Općine Centar uslovio je i njenu značajnu funkcionalnu ulogu u okviru Sarajeva. Na području općine koncentrisane su brojne institucije javne uprave, poslovni, kulturni, obrazovni i drugi sadržaji od lokalnog i šireg značaja. Istovremeno, intenzitet urbanih aktivnosti, saobraćaja i korištenja prostora stvara različite pritiske na okoliš, zbog čega geografski položaj i prostorna struktura općine predstavljaju važan faktor u procjeni postojećeg stanja okoliša i definiranju prioriteta u okviru Lokalnog ekološkog akcionog plana.

Slika 2: Geografski položaj Općine Centar

3.1.1 Geomorfološke karakteristike terena

U geomorfološkom smislu, područje Općine Centar nalazi se u centralnom dijelu Sarajevske kotline, unutar planinskog sistema Dinarida. Sarajevska kotlina predstavlja značajnu prirodno-geografsku cjelinu koja je dolinom rijeke Bosne povezana sa slivom Save, Podunavljem i Srednjom Evropom, dok je prema jugu, preko planinskih prijevoja i doline Neretve, povezana s Jadranskim morem i mediteranskim prostorom. Ovakav položaj Općine Centar ukazuje na njenu pripadnost prijelaznom prostoru između dolinsko-kotlinskog područja Sarajeva i njegovog izrazito raščlanjenog brdsko-planinskog zaleđa.

Reljef Općine Centar odlikuje se izraženom visinskom raščlanjenošću. Najniža kota nalazi se na području potoka Sušice i iznosi približno 531 m n. v., dok se najviša kota nalazi na Uževici, na 1.387 m n. v. Ukupna visinska razlika iznosi oko 856 metara, što na relativno maloj površini Općine ukazuje na veliku energiju reljefa i izraženu smjenu nizijskih, padinskih, brdskih i planinskih morfoloških cjelina.

Prema visinskoj zonalnosti, svega 4,17% teritorije Općine nalazi se u nizijskom rejonu do 550 m n. v. Brdskom rejonu, koji obuhvata prostor od 550 do 700 m n. v., pripada 28,96% teritorije, dok se čak 66,87% površine Općine nalazi iznad 700 m n. v. i pripada planinskom rejonu. Navedeni pokazatelji potvrđuju da Općina Centar, uprkos svom položaju u središnjem dijelu urbanog područja Sarajeva, prema reljefnim obilježjima predstavlja pretežno brdsko-planinski prostor.

Nizijski dio Općine formiran je u dolinskom prostoru rijeke Miljacke te u donjim dijelovima dolina Koševskog potoka i potoka Sušice. Prosječna nadmorska visina ovog prostora iznosi približno 538 m n.

v. i obuhvata centralne, intenzivno urbanizirane dijelove Općine, među kojima se izdvajaju Skenderija, Marijin Dvor i niži dijelovi Koševa. Ovaj prostor izgrađen je pretežno od aluvijalnih, odnosno riječnih nanosa, koji su taloženi djelovanjem Miljacke i njenih pritoka. Reljef je ovdje zaravnjeniji i s manjim nagibima u odnosu na okolne padine, zbog čega je na njemu došlo do najveće koncentracije stanovništva, saobraćajne infrastrukture, poslovnih sadržaja i drugih urbanih funkcija.

Brdski rejon predstavlja prijelaz između dolinskog dna Sarajevske kotline i viših planinskih dijelova Općine. Karakteriziraju ga izraženiji nagibi, brojne padine, manja uzvišenja i doline povremenih i stalnih vodotoka. Iz dolinskog dijela teren se relativno naglo uzdiže prema sjevernim i sjeveroistočnim dijelovima Općine. Intenzivna izgradnja na padinskim dijelovima izmijenila je prirodnu morfologiju terena, posebno kroz zasijecanje padina, izgradnju saobraćajnica, nasipanje i promjene prirodnih pravaca površinskog oticanja.

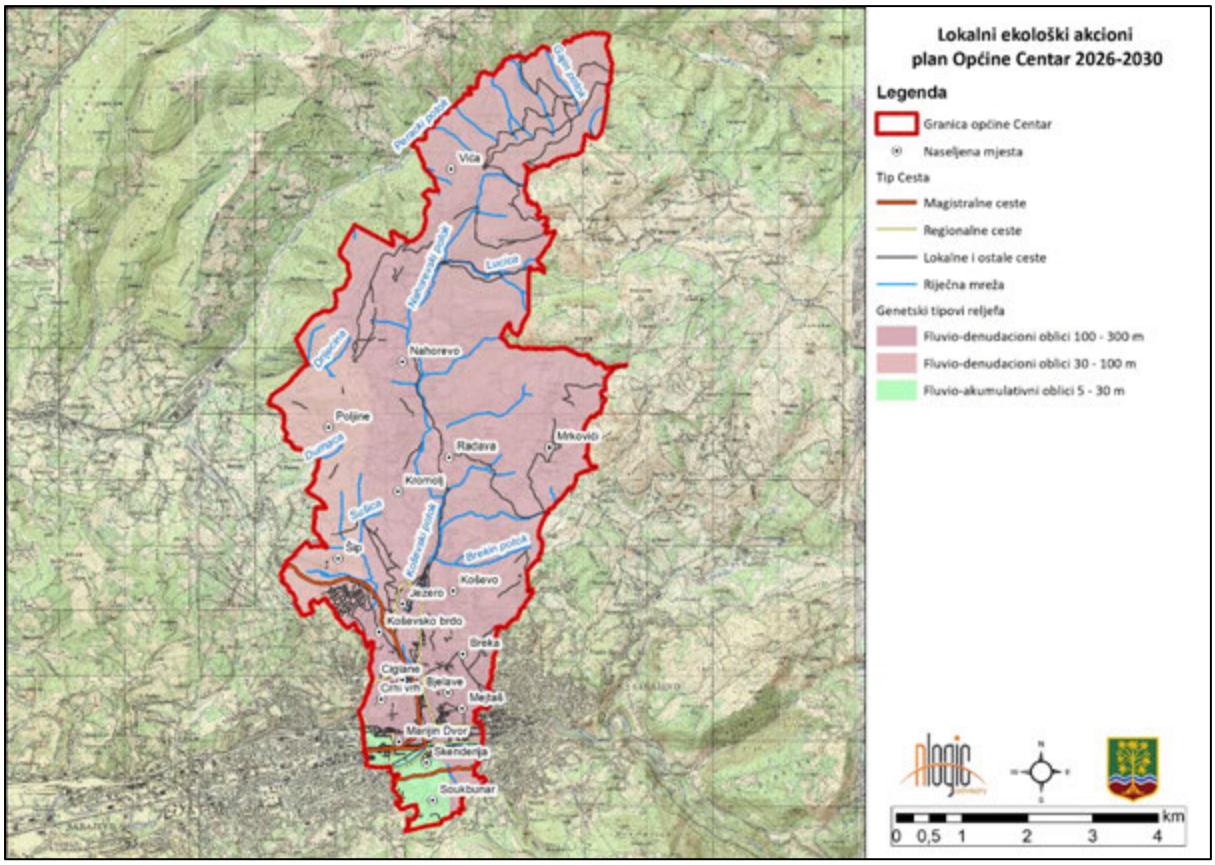
Planinski i srednjoplaninski rejon prostire se uglavnom u sjevernom dijelu Općine. U ovom prostoru nalazi se niz uzvišenja čije nadmorske visine prelaze 1.000 metara, između kojih su duboko usječena korita Peračkog i Koševskog potoka. Planinski prostor postepeno se spušta prema dolini Miljacke preko raščlanjenog brdskog i padinskog pojasa. Ovaj dio Općine karakteriziraju veći nagibi, izraženija vertikalna raščlanjenost, razvijena hidrografska mreža i znatno manji stepen izgrađenosti u odnosu na centralno gradsko područje.

Prema genezi, odnosno procesima nastanka i oblikovanja reljefa, na području Općine Centar izdvajaju se dvije osnovne grupe: fluvio-denudacioni i fluvio-akumulativni oblici reljefa. Najveći dio teritorije pripada fluvio-denudacionom reljefu, dok su fluvio-akumulativni oblici zastupljeni na znatno manjoj površini, prvenstveno u dolinskim dijelovima Miljacke.

Fluvio-denudacioni reljef nastao je zajedničkim djelovanjem tekućih voda i padinskih procesa. Riječni i potočni tokovi postepeno su usijecali svoja korita i oblikovali doline, dok su spiranje, jaružanje, erozija i gravitacijsko premještanje materijala uticali na oblikovanje okolnih padina. Ovom genetskom tipu pripadaju najveći dio brdskih i planinskih padina, potočne doline, jaruge, grebeni i međudolinska uzvišenja. Njegova dominantna zastupljenost posljedica je velikih visinskih razlika, izraženih nagiba, guste mreže manjih vodotoka i dugotrajnog djelovanja eroziono-denudacionih procesa. Na strmijim i geološki manje stabilnim padinama ovi procesi mogu biti povezani s pojavom erozije, klizišta i drugih oblika nestabilnosti terena, posebno na lokacijama izmijenjenim izgradnjom.

Fluvio-akumulativni reljef nastao je taloženjem riječnog i potočnog materijala u nižim i zaravnjenijim dijelovima terena. Najizraženiji je u dolini Miljacke te u donjim dijelovima dolina Koševskog potoka i Sušice, gdje su vodotoci tokom dužeg perioda odlagali šljunak, pijesak, prah i glinu. Na taj način formirane su aluvijalne ravni i manja dolinska proširenja pogodna za razvoj naselja i infrastrukture. Iako su ovi oblici danas u velikoj mjeri izmijenjeni urbanizacijom i regulacijom vodotoka, njihova prirodna geneza i dalje utiče na stabilnost tla, režim podzemnih i površinskih voda te moguću pojavu plavljenja u najnižim dijelovima terena.

Smjena fluvio-akumulativnog reljefa u dolinskom dnu i dominantnog fluvio-denudacionog reljefa na padinama predstavlja osnovno geomorfološko obilježje Općine Centar. Takva struktura reljefa neposredno utiče na prostorni razvoj, način korištenja zemljišta, uslove izgradnje, površinsko oticanje, pojavu erozije i stabilnost padina. Zbog toga geomorfološke karakteristike predstavljaju važnu osnovu za planiranje razvoja prostora, zaštitu vodotoka, upravljanje rizicima od klizišta i bujičnih tokova te očuvanje prirodnih vrijednosti viših dijelova Općine.

Slika 3: Genetski tipovi reljefa Općine Centar

3.1.2 Geološke karakteristike terena

Geološku građu područja Općine Centar karakterizira prisustvo raznovrsnih stijenskih kompleksa mezozojske i kenozojske starosti. Mezozojske tvorevine obuhvataju trijaske karbonatne naslage te jursko-kredne flišne sedimente, dok su kenozojske tvorevine predstavljene miocenskim i kvartarnim naslagama Sarajevske depresije. Ovakva geološka raznovrsnost odražava složen razvoj prostora, obilježen smjenom karbonatne sedimentacije, taloženjem flišnih i jezersko-kontinentalnih sedimenata te formiranjem mlađih riječnih nanosa.

Trijas

Kvarc-liskunoviti pješčari, glinci, laporci, krečnjaci (Sarajevski pješčari) T_1

Donjotrijaske tvorevine imaju veliko rasprostranjenje u svim strukturno-facijalnim jedinicama. U bosanskim škriljavim planinama je razdvajanje na sajske i kampilske naslage bilo moguće samo kod Hadžića, drugdje je donji trijas prikazan kao jedna jedinica, kao i u jedinici Ledići-Ozren. U jedinici Bjelašnica – Visočica su ove naslage raščlanjene na sajske i kampilske.

U jedinici Crepoljsko-Trebević-Treskavica donji trijas je zastupljen kvarc-liskunskim „sarajevskim pješčarima". U nekim lokalnostima na Trebeviću izdvojena su dva superpoziciona paketa: donji (sarajevski pješčari) i gornji (laporoviti krečnjaci).

Razlike u razviću donjeg trijasa pokazuju da su se u najbližoj okolini paleozoika jugoistočne Bosne (Trebević, Jahorina, Crepoljsko) taložili kvarc-liskunoviti pješčari kroz čitav donji trijas.

Nešto dalje prema zapadu u istoj jedinici kvarc-liskunoviti pješčari taložili su se kroz sajski i dijelom kampilski potkat. U gornjim dijelovima donjeg trijasa u strukturno-facijalnoj deinici Ledići-Ozren, umjesto kvarc-liskunovitih pješčara taloženi su sitnozrni pješčari, laporci i krečnjaci kao rezultat produbljavanja mora.[3]

Donji trijas šire okoline Sarajeva (jedinica Crepoljsko – Trebević - Treskavica)

Nalazi se uglavnom u neposrednom obodu paleozoika jugoistične Bosne. Zastupljen je crvenim, bijelim i žutim pješčarima sa vrlo malo laporaca, glinaca i krečnjaka. Pješčari su kvarcno-liskunoviti i bez faune. To su Kittlovi (1904) „sarajevski pješčari" koji pripadaju sajskom, a negdje i kampilskom potkatu.

Slojevitost nije uvijek jasna, a ako se javlja, slojevi su najčešće debljine 50-60 cm. Ovi pješčari mjestimično sadrže sočiva glinaca i laporovitih krečnjaka koji u višim horizontima ponegdje imaju veće učešće. Glinovito-laporoviti umeci u sarajevskim pješčarima mogu negdje dostizati i debljinu do 50 m. sporadična pojava i prostorna ograničenost ovih sočiva i umetaka ne dozvoljava njihovu primjenu kao repera za detaljnije raščlanjivanje tvorevina donjeg trijasa.

Donja granica ovih tovrevina nije nigdje jasna, pješčari su na površini raspadnuti tako da njihova drobina pokriva i starije sedimente.

Gornja granica sarajevskih pješčara, na nekim mjestima, ima karakter postupnog prelaza u pješčare, laporovite i pjeskovite krečnjake, glince i laporce sa faunom kampilskog potkata. Negdje sarajevski pješčari izgrađuju najviše horizonte donjeg trijasa, preko kojih kontinualno leže krečnjaci anizika (Trebević, Crepoljsko, ogranci Jahorine). To su, uglavnom, dijelovi terena u neposrednom kontaktu s paleozoikom jugositčne Bosne. Stoga smo mišljenja da sarajevski pješčari ne pripadaju samo srednjem dijelu donjeg trijasa, kako to navodi E. Kittl (1904), već sa mogu prostirati kako u donje dijelove, tako i u više horizonte donjeg trijasa. Ovi pješčari ne sadrže faunu.

Debljina „sarajevskih" pješčara iznosi preko 500 m.

U tektonskoj jedinici Crepoljsko – Trebević izdvojena su dva superpoziciona paketa: niži i viši.[4]

Donji Trijas šire okoline Sarajeva (Jedinica Crepoljsko-Trebević-Treskavica)

Nalazi se uglavnom u neposrednom obodu paleozoika jugoistične Bosne. Zastupljen je crvenim, bijelim i žutim pješčarima sa vrlo malo laporaca, glinaca i krečnjaka. Pješčari su kvarcno-liskunoviti i bez faune. To su Kittlovi (1904) „sarajevski pješčari" koji pripadaju sajskom, a negdje i kampilskom potkatu.

Slojevitost nije uvijek jasna, a ako se javlja, slojevi su najčešće debljine 50 – 60 cm. Ovi pješčari mjestimično sadrže sočiva glinaca i laporovitih krečnjaka koji u višim horizontima ponegdje imaju veće učešće. Glinovito – laporoviti umeci u sarajevskim pješčarima mogu negdje dostizati i debljinu do 50 m. sporadična pojava i prostorna ograničenost ovih sočiva i umetaka ne dozvoljava njihovu primjenu kao repera za detaljnije raščlanjivanje tvorevina donjeg trijasa.

Donja granica ovih tvorevina nije nigdje jasna: pješčari su na površini raspadnuti tako da njihova drobina pokriva i starije sedimente.

Gornja granica sarajevskih pješčara, na nekim mjestima, ima karkter postupnog prelaza u pješčare, laporovite i pjeskovite krečnjake, glince i laporce sa faunom kampilskog potkata. Negdje sarajevski pješčari izgrađuju najviše horizonte donjeg trijasa, preko kojih kontinualno leže krečnjaci anizika

[3] Pamić, J., Pamić, O.: Osnovna geološka karta 1:100 000, Tumač za list Sarajevo, Beograd, 1978.

[4] Pamić, J., Pamić, O.: Osnovna geološka karta 1:100 000, Tumač za list Sarajevo, Beograd, 1978.

(Trebević, Crepoljsko, ogranci Jahorine). To su uglavnom dijelovi terena u neposrednom kontaktu s paleozoikom jugoistočne Bosne. Ovi pješčari ne sadrže faunu.

Debljina „sarajevskih pješčara" iznosi preko 500m.

U tektonskoj jedinici Crepoljsko-Trebević izdvojena su dva superpoziciona paketa: niži i viši.

Viši horizonti donjeg trijasa

Izdvojeni su na sjvernim padinama Trebevića, neposredno ispod vrha. Donju granicu im čine kvarcno-liskunoviti „sarajevski pješčari", a gornju anizijski krečnjaci. Ovu jedinicu grade pretežno laporoviti krečnjaci i laporci, dok se pješčari javljaju podređeno. Sedimenti sadrže faunu kampilskih slojeva; ona se obično javlja u laporovito-pjeskovitim krečnjacima a sastoji se od mioforija, žervilia, krupnih lima i drugih formi.

Krečnjaci sa krinoidima, brahiopodima i amonitima (anizijski kat)

Zapažen je u strukturno-facijalnoj jedinici Crepoljsko-Trebević-Treskavica.

Okolina Sarajeva poznata je po klasičnom alpskom razvoju srednjeg trijasa. U anizijskom katu konstatovane su sve tri zone:

A) Zona sa *Dadocrinus gracili* utvrđena je na Trebeviću, Jahorini i Bukoviku. Predstavljena je bijelim i rumenim, masivnim i jedrim krečnjacima i dolomitičnim krečnjacima sa krinoidima. Debljina im znatno varira, od 50 do 250 m.

B) Zona brahiopodskih krečnjaka (Decurtata zona) ima veće rasprostranjenje. Utvrđena je na Trebeviću, Crepoljskom i drugim mjestima. Ovi krečnjaci su bijelo-sivi, crvenkasti, ponekad brečasti i grudvasto uslojeni. Mjestimično sadrže manje mugle rožnaca. Iz ove zone u više lokalnosti na Trebeviću i Crepoljskom određena je sljedeća fauna: *Aulacothyris incurvata, A. Supina, A. Wanri, Rhynchonella ottomana, Rh. begum, Rh. mentzeli, Rh. fuchsii, Rh. illyrica, Terebratula supecta, T.kittlii, Tetractinella trigonella, Spirigera sturi, Sp.canaliculata, Aulacothyris rudti, A.soror, A.incurvata, A.pravevaliana, A.sparsa, Waldheimia planoconvexa, Spiriferina iniquiplecta, Sp.meridionalis i Sp.microglossa*. nabrojane vrste brahipoda sakupljene su u laklnostima Dovlići, Blizanac i Studenković na Trebeviću. Iz lokalnosti Drljevac na Crepoljskom određene su brahipodske vrste: *Spirigera hexagonalis, Sp. Canaliculata, Sp. Kittlii, Sp. Matutina, Aulacothyris waneri, A. incurvata, A. gregalis, A. turgidula, Rhynchonella begum, Rh.illyrica, Rh. Fuchsii, Rh.vicaria, Rh. ottomana, Spiriferina microglossa, Sp. koveskalliensis, Tetractinella trigonella, Terebrutala praepunctata i T. cf. angusta*. Debljina brahipodskih krečnjaka kreće se od 50 do 100m.

C) Zona sa Ceratites trinodosus predstavljena je crvenim brečastim krečnjacima. Ova zona konstatovana je na Trebeviću, Crepoljskom, Jahorini i drugim mjestima. Iz lokalnosti Blizanac, Studenkovići, Perčin, Dovlići i Mokrina određene su brojne cefalopodske vrste: *Ceratites cf. Decrescens, C. evolvens, C. cf. trinodosus, C. falcifer, Balatonites balatonicus, Procteusites pusillus, Pr kellneri, Pr. aff. konnecetus, Pr.robustus, Danubites floriani, Leiophyllites suessi, Sturia sansovinii, Orthoceras dubium, O. campanile, O. Multilabiatum, Nautilus cf. illadii, N. bulogensis, N.lilianus, Proarcestes extralabitus, Pr. escheri, Pr. Bramantei, Monophyllies sphareophyllus, Temochelius binodosus, Noritea gondola, Acrochordiceras ende, Acr. damesi, Procladiscites bramantei, Pr. molaris, Pr. brancoi, Pr. griesbachi, Pinacoceras damesi, Flexoptychites (ptychites), flexuosus, Atractites secundas, Atr. boeckhi, Monophyllites sphaerophyllus, Gumnites pllmai, G. incultus, C. cf. humboldti, Pleuronautilus striatus, Sageceras sp., Megaphyllitessandalinus sp., Ptychites pauli i Pt. bosnensis*. Iz lokalnosti Crepoljsko određene su sljedeće vrste: *Monophyllites sphaerophyllus, Gymnites aff. bosnensis, Flexoptychites so., Discoptychites cf. oppeli, Gymnites incultus, Ptychites stoliczkai, Flexoptychites cf. flexuosus.*

Debljina cefalopodskih krečnjaka varira od 50 do 100 m, a ukuona debljina tvorevina anizika u ovom razvoju kreće se do 400 m.[5]

Krečnjaci, pješčari, glinci, rožnjaci, tufovi (ladinski kat)

U najnižim dijelovima javljaju se laporoviti i pjeskoviti sedimenti, glinci, tufozni pješčari i rožnjaci, a u višim horizontima krečnjaci sa proslojcima ili muglama rožnaca. Laporci su tanko uslojeni, sive ili riđe crvenkaste boje, sa iverastim raspadanjem. Pješčari su pretežno sitnozrni i najčešće tufozni. Rožnjaci se javljaju u tankim slojevima, gotovo redovno sa proslojcima listastih glinaca ili u alternaciji sa tufoznim pješčarima ili krečnjacima. Boja im varira od sivih preko zelenkastih do crvenih. Krečnjaci su sive ili crvenkaste boje, jedri, tankouslojeni i obično sadrže mugle rožnjaca. Po površini slojevitosti su naborani. U ovoj jedinici je na više mjesta određena karakteristična fauna školjaka – *Daonella cf. lommeli, Posidonia sp., P wengensis* i druge. Debljina tvorevina ladinika kreće se do 400m. U jedinicama Crepoljsko – Trebević – Treskavica i Ledići – Ozren moguće je izdvojiti dva superpoziciona paketa.[6]

Jura

Fliš: laporci, kalkareniti, pješčari, glinci

Veliko rasprostranjenje imaju u slivovima rijeka Ljubine, Jošanice i Vogošće. U sastav jedinice ulaze laporci, gline, pješčari i kalkareniti, a rjeđe i brečasti krečnjaci.

U pojedinim dijelovima terena kod Ljubine, sekvence izgrađuju isključivo kalkareniti i laporci. U donjem toku Ljubine, prema Semizovcu, sekvence su kompletne. U njihov sastav ulaze krečnjačke breče, kalkareniti, pješčari, laporci i glinci. U dolini Vogošće zapaženi su laporci, pješčari i kalkareniti. Zbog velike poremećenosti nije moguće dati superpozicioni raspored pojedinih sekvenci, niti rekonstruisani debljinu.

U ovom području su na mnogo mjesta određene Calpionella alpina, Tintinopsella carpatica i druge forme. Kod Nahoreva su iz ovih sedimenata elektronskim mikroskopomodređenenanokonusi donjokredne starosti. U dolini Ljubine, kod Kamenice iz pjeskovitih i laporovitih krečnjaka određene su *Orbitolina confusa, Orb. cf. turonica, Orb. cf. trochus i Orb. sp*. Iznad ovih su u stubu određene *Globo coronata, Praeglobotruncana sp., Pithonella ovalis, Heterohelix sp., obilje heterohelicida, zatim Cuneolina sp., Nummoloculina heimi i Valvulammina sp*.

Prema iznijetim podacima starost ovih naslaga odgovara višim dijelovima gornje jure, donjoj kredi i dijelu gornje krede (cenoman - turuonu). [7]

Slatkovodni tercijarni sedimenti

Konglomerati, pješčari, laporci (Lašvanski konglomerati)

Povećanje prečnika zrna, karakteristično za gornje horizonte srednjeg miocena, dotiže maksimum upravo u lačvanskom konglomeratu. Nazvan je po riječi Lašvi, u čijoj dolini je najbolje otkriven. U ovoj jedinici dominiraju konglomerati i pješčari, a laporci i krečnjaci se javljaju podređeno.

Debljina jedinica je varijabilna i kreće se od 400 do 800m. počinje karakterističnim debelim bankom konglomerata, koji se javlja oko 400-500m iznad glavnog ugljenog sloja. Iznad njega slijede pješčari debljine i preko 200m, a zatim „glavni“ konglomerati id doline Lašve.

---

[5] Pamić, J., Pamić, O.: Osnovna geološka karta 1:100 000, Tumač za list Sarajevo, Beograd, 1978.
[6] Pamić, J., Pamić, O.: Osnovna geološka karta 1:100 000, Tumač za list Sarajevo, Beograd, 1978.
[7] Pamić, J., Pamić, O.: Osnovna geološka karta 1:100 000, Tumač za list Sarajevo, Beograd, 1978.

U donjim horizontima je lašvanski konglomerat pretežno krečnjačkog sastava, sa rijetkim rožnjačkim valucima. Valuci potiču isključivo iz mezozojskih tvorevina, u prvom redu iz krednog fliša i dijabaz-rožnačke formacije. U gornjim nivoima primjećeni su prvo (u pješčarima) odlomci dolomita, za koje se pretpostavlja da pripadaju trijasu. Dalje naviše, preko pješčara sa dolomitskim zrnima, slijede konglomerati čiji valuci potiču od paleozojskih stijena. Najviši dijelovi konglomerata izgrađeni su isključivo od valutaka paleozojskih škriljaca. Ovo je značajno jer govori o vremenu kada je paleozoik erozijom bio otkriven.

Konglomerati, kao najotpornije srijene, daju karakteristične morfološke oblike u reljefu (prečage, strme odsjeke, duboke kanjone i sl.)

Gline, lapori, pjeskovi, ugalj (Koševska serija)

Pretežno su izgrađeni od lapora, glina, alevrolita i slabo vezanih glinovitih pješčara, a podređeno se javljaju i banci organogenih – kongerijskih krečnjaka. Ovi slojevi su nazvani po Kočevu, predgrađu Sarajeva. Koševski slojevi su danas najvećim dijelom zaostali oko Sarajeva, u sarajevskoj sinklinali. Banci krečnjaka su (npr. U Koševskom potoku kod Jagomirske bolnice) skoro u potpunosti izgraženi od ljuštura kongerija („kongerijski krečnjaci"). Ovi krečnjaci su poslužili kao odličan reper za korelaciju stratigrafskih jedinica, jer su nađeni na više mjesta u basenu.

Kongerije doživljavaju maksimum razvoja, upravo, u vrijeme taloženja koševskih slojeva. Iz raznih mjesta u basenu, a najviše kod Koševskog potoka i Jagomira sakupljena je broja fauna kongerija. Određene vrste upućuju na gornjomiocensku starost. Potrebno je istaći da se u koševskim slojevima pojavljuju uglavnom nove vrste kongerija, kojih u nižim jedinicama nema, a naročito je broja *Congeria ornithopsis*.

Poseban značaj za raščlanjavanje basena ima jedan ugljeni sloj koji se javlja u donjim dijelovima koševskih slojeva, odnosno iznad kngerijskih krečnjaka. Utvrđen je kod Koševa i Sarajevske pivare. Debljina koševskih slojeva iznosi oko 400m.

Kvartar

Sipari

Su izdvojeni pod strmim odsjecima zapadnog i sjeverozapadnog oboda planine Bjelašnice kao drobinski siparašni materijal koji po bokovima može biti cementovan u breče. [8]

Aluvijum

Je široko rasprostranjen u Sarajevskom polju i oko rijeke Bosne. Izgrađen je od šljunka, pjeska i završnog muljevito-pjeskovitog horizonta. Zajedno sa šljunkovima terasa aluvijoni predstavljaju nalazište korisnog građevinskog materijala koji se na više mjesta eksploatiše.

3.1.3 Hidrografske karakteristike terena

Područje općine Centar pripada vodnom području rijeke Save, odnosno podslivu rijeke Bosne. Površinsko oticanje najvećeg dijela teritorije usmjereno je prema rijeci Miljacki, dok se vode sa krajnjeg sjevernog dijela općine, na području Spomenika prirode „Skakavac", preko Peračkog potoka i rijeke Vogošće također odvode prema rijeci Bosni. Hidrografsku mrežu čine rijeka Miljacka, Koševski potok,

[8] Pamić, J., Pamić, O.: Osnovna geološka karta 1:100 000, Tumač za list Sarajevo, Beograd, 1978.

Sušica, vodotoci na području Nahoreva i Skakavca te veći broj manjih stalnih i povremenih tokova i izvora.

Rijeka Miljacka predstavlja najveći vodotok u urbanom dijelu općine Centar. Protiče pravcem istok-zapad duž južnog dijela općine i predstavlja glavni recipijent površinskih voda sa urbanog područja. Miljacka je desna pritoka rijeke Bosne, a njen sliv obuhvata znatno šire područje od administrativne teritorije općine Centar. Prema podatku navedenom u prethodnom LEAP-u, površina sliva Miljacke do hidrološke stanice Sarajevo-Ćumurija iznosi približno 340 km². Na ovom dijelu toka Miljacka prima vode Koševskog potoka i Sušice, koji predstavljaju najznačajnije lokalne vodotoke na području općine.

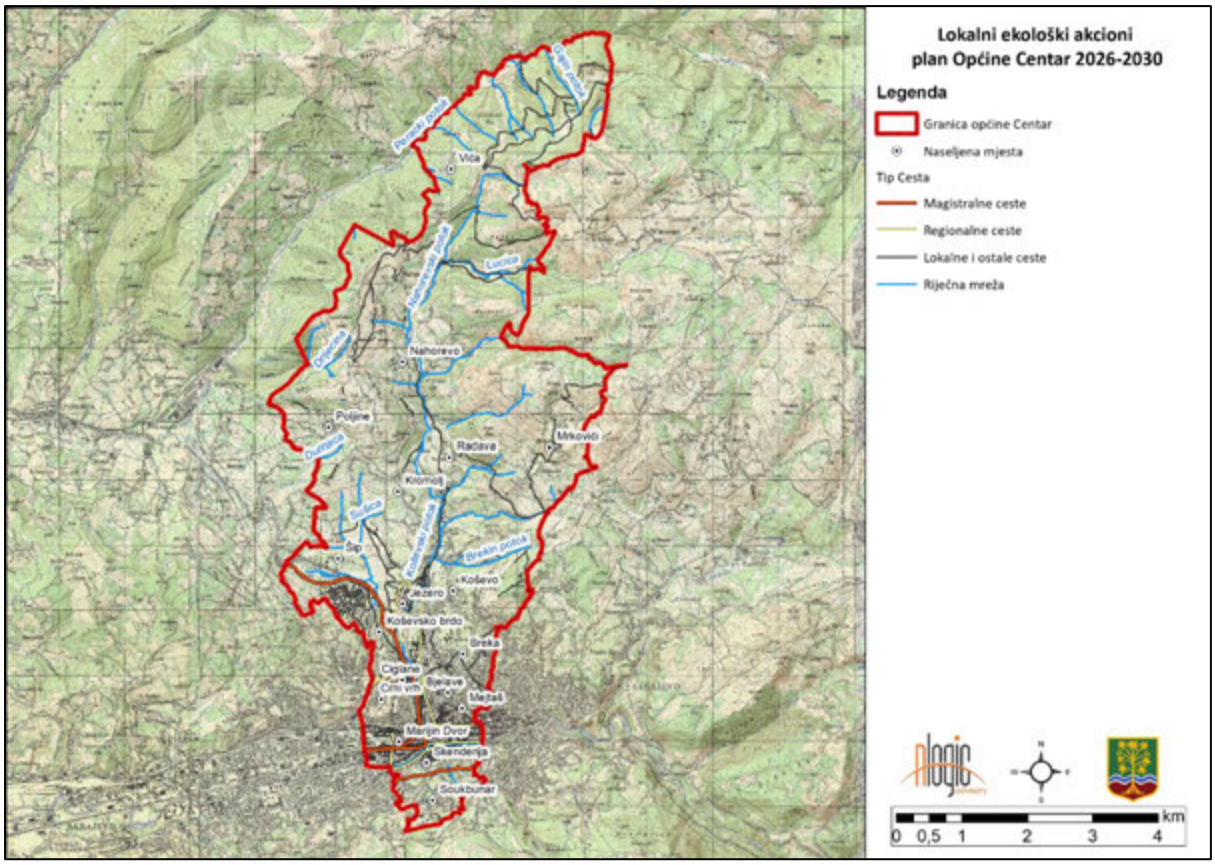
Koševski potok formira se od više manjih vodotoka i izvora na jugozapadnim padinama Ozrena, u širem području Nahoreva. Među njegovim izvorišnim krakovima izdvajaju se Nahorevski potok, Lučica i Grončevica. Nakon njihovog spajanja, Koševski potok se spušta prema gusto izgrađenom urbanom području i ulijeva u Miljacku. Zbog prolaska kroz naseljena područja, njegovo korito je na pojedinim dionicama regulisano i osigurano potpornim konstrukcijama. Radovi na regulaciji i stabilizaciji obala nastavljeni su i tokom 2026. godine na području Mjesne zajednice "Pionirska dolina".

Potok Sušica nastaje na području Poljina, protiče kroz sjeverozapadni i zapadni dio urbanog područja te se ulijeva u Miljacku u blizini Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine. Usljed izgradnje naselja i saobraćajne infrastrukture, prirodni tok Sušice je na pojedinim dionicama izmijenjen, regulisan ili proveden kroz zatvorene profile. Izvedeni radovi na uređenju korita uključivali su i zaštitu okolnih naselja, infrastrukture i zemljišta od štetnog djelovanja voda, posebno u periodima intenzivnih padavina i pojave bujičnih tokova.

Posebna hidrografska obilježja prisutna su na sjevernom dijelu općine, u širem području Nahoreva i Spomenika prirode „Skakavac". Ovo područje karakteriziraju brojni izvori i manji planinski vodotoci. Najznačajniji prirodni fenomen je vodopad Skakavac, visok 98 m, koji nastaje na toku istoimenog potoka. Potok Skakavac pripada sistemu Peračkog potoka, koji dalje teče prema području Vogošće. Hidrografsku mrežu zaštićenog područja, pored Skakavca i Peračkog potoka, čine i Sušica, Jasikovački potok, Jasikovica i drugi manji vodotoci i izvori. Izvori koji se koriste ili mogu koristiti za lokalno vodosnabdijevanje uglavnom su zastupljeni izvan gusto urbanizirane zone, naročito na širem području Nahoreva. Radi se o većem broju izvora pretežno manje pojedinačne izdašnosti, ali značajnih za lokalno stanovništvo, održavanje vodnih ekosistema i očuvanje prirodnih vrijednosti ovog područja.

Prema Zakonu o vodama Federacije Bosne i Hercegovine, površinske vode razvrstavaju se na vode I i II kategorije. Rijeka Miljacka i navedeni lokalni vodotoci na području općine Centar pripadaju vodama II kategorije. Upravljanje ovim vodotocima, njihovo održavanje i zaštita od štetnog djelovanja voda uređuju se federalnim i kantonalnim propisima te raspodjelom nadležnosti između Kantona Sarajevo, Grada Sarajeva i jedinica lokalne samouprave.

Hidrografske karakteristike općine Centar obilježava izražen kontrast između prirodno očuvanih izvorišnih i planinskih područja na sjeveru te regulisanih i intenzivno urbaniziranih vodotoka u južnom dijelu općine. Za potrebe daljnje ocjene stanja okoliša posebno je značajno pratiti stanje korita i obala, prohodnost zatvorenih i otvorenih profila, pojavu bujičnih voda, eroziju obala, odlaganje otpada u vodotoke te utjecaj kanalizacione i druge infrastrukture na površinske vode.

Slika 4: Hidrografska mreža Općine Centar

3.1.4 Pedološke karakteristike karakteristike terena

Tlo predstavlja jedan od temeljnih prirodnih resursa svake države i društva, jer je neposredno povezano s ljudskim opstankom i razvojem. Njegova osnovna uloga ogleda se u pružanju uslova za proizvodnju hrane te sirovina za odjeću, obuću, ogrjev i građevinsko drvo, čime postaje nezamjenjiv faktor poljoprivrede, šumarstva i ukupne ekonomije. Ono služi i kao prostor i nosilac brojnih aktivnosti izvan primarne proizvodnje – urbanizma i stanogradnje, industrijskih postrojenja, cestovne i željezničke infrastrukture, odlagališta različitih materijala, pa sve do izgradnje vodnih akumulacija i drugih hidrotehničkih objekata.

Uprkos toj složenosti i vrijednosti, odnos čovjeka prema tlu često je bio neplanski, stihijski i neracionalan. Nerijetko se zanemarivala činjenica da je tlo ograničen i teško obnovljiv resurs, zbog čega su njegove degradacije i gubici često dugoročni i teško nadoknadivi. Tlo je sastavni element fizičko-geografske sredine nekog područja, kojeg čine površinski rastresiti slojevi. Na prostoru općine Centar razvila su se automorfna tla i hidromorfna tla.[9] Osnovna razlika leži u tome što pri formiranju automorfnih tala ključnu ulogu ima isključivo padavinska voda, dok kod hidromorfnih tala, pored padavinske, značajan utjecaj imaju i podzemne i poplavne vode.

[9] Burlica Č, Vukorep I. (1980): Pedološka karta SR Bosne i Hercegovine. Šumarski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Katedra za ekologiju šuma, Sarajevo.

Tabela 2: Tipovi tala u općini Centar

Tipovi tla	Opis
Eutrični kambisol	Eutrično smeđe tlo
Distrični kambisol	Kiselo-smeđe tlo (smeđe šumsko tlo, kiselo smeđe nepodzoljeno tlo, smeđe tlo na škriljcima)
Luvisol	Lesivirano - ilimerizirano tlo
Pseudoglej	Klasično hidromorfno tlo.

Automorfna tla

Crnice na krečnjacima i na dolomitima ili Kalkomelanosoli

Crnice su tla sa plitkim profilom, čije dubine obično ne prelaze 20 - 30 cm, (rjeđe do 50 cm). Humusni horizont je crne do tamno-smeđe boje, a njegova debljina varira na malim rastojanjima.

Geneza i rasprostranjenost: Geneza crnice se odvija u kserotermnim uslovima uslijed velike vodopropusnosti krečnjačkog supstrata. Ova tla nastaju na tvrdim, kompaktnim krečnjacima, koji sadrže manje od 1% nerastvornog ostatka, a zastupljena su i na tvrdim (jedrim) dolomitima. Proces hemijskog trošenja krečnjaka je univerzalan i javlja se u svim klimatskim uslovima, ali sa različitim intenzitetom. Nerastvorivi ostatak predstavlja mineralnu osnovu crnica, koju čini skupina seskvioksida (R2O3), sa različitom međusobnom zastupljenošću pojedinih oksida. Proces fizičkog raspadanja jedrih krečnjaka i dolomitnih stijena je veoma spor, te je i hemijsko raspadanje ovih stijena veoma sporo. Kako ove stijene sadrže veoma malo nerastvorivog ostatka, to prve razvojne faze obrazuju humusni horizont. U humusnom horizontu, nastali humus u početnim razvojnim fazama, nije vezan sa česticama gline u organomineralni kompleks. Kasnije se stvara – nastaje – formira organomineralni kompleks. Uslijed izraženih suhih (kserotermnih) uslova veoma je slaba mineralizacija humusa, što dovodi do njegove akumulacije. Humusne kiseline se neutrališu djelovanjem CaCO3 i MgCO3 i daju stabilne humate.

Najvažniji hemijski pedogenetski procesi koji dovode do obrazovanja crnice su:

– hemijsko rastvaranje i ispiranje CaCO3 i MgCO3 u vidu bikarbonata i zaostajenje netopivog ostatka (mineralnog dijela).
– obrazovanje i akumulacija relativno stabilnog humusa u vidu Ca-Mg – humata.

Geneza crnica ima određenu hronologiju i u zavisnosti od dostignutog stepena razvoja javljaju se sljedeći tipovi u hronološkom nizu; organogena crnica – organomineralna crnica – posmeđena (braunizirana) crnica – smeđe tlo na krečnjaku – lesivirano tlo na krečnjaku. Slični razvojni procesi mogu se odvijati i na dolomitima. Crnice su rasprostranjene na svim našim planinama koje su izgrađene od čvrstih, jedrih, karbonatnih stijena. Najviše ih ima u zonama srednje visokih i visokih planina dinarskog sistema. Javljaju se i u raznim klimatskim zonama, sa dosta velikim rasponom nadmorskih visina. Procesi nastanka i pojave crnica, mogu biti vezani i za određene reljefske forme. Radi navedenih elemenata crnice su dosta rasprostranjene na blažim padinama i konveksnim formama.

Fizička svojstva: Stepen razvijenosti crnica u pedogentskom smislu ogleda se u procentualnoj zastupljenosti koloidne frakcije (gline), u solumu. Kod pedogenetski razvijenijih crnica, veće je procentualno učešće koloida koji su koagulirani. Koagulirani koloidi se sljepljuju u krupnije čestice, te se ima utisak da su crnice pjeskovite. Kod mehaničke analize, važno je razoriti koagulirane koloide i organske koloide. Crnice su poznate kao suha i topla tla. Vrlo su dobro propusne za vodu i dobro su aerisane. Međutim, zbog plitkoće i neizgrađenog organo mineralnog kompleksa, slabo zadržavaju vodu, te biljke radi toga u ljetnom periodu stradaju od suše.

Klasifikacija: Podjela na podtipove, data je na bazi odnosa organskog i mineralnog dijela. Podjela na varijetete data je na bazi dubine humusnog horizonta. Podjela na forme data je prema karekteru humusa.

Smeđa tla na krečnjacima i dolomitima ili Kalkokambisoli

Geneza i rasprostranjenost: Ovo tlo se nalazi u planinskim i brdskim područjima, na jedrim mezozojskim krečnjacima i krečnjačko-dolomitnim stijenama, a rjeđe na čistim dolomitima.

Ovakve stijene sadrže manje od 1% nerastvorenog ostatka, iz koga se formira tlo. U realnim uvjetima, ova tla su zastupljena zajedno sa ostalim članovima iz ove serije; crnicom i lesiviranim tlom, čiji međusobni odnosi zavise od reljefa. Smeđe tlo na krečnjaku nastaje iz crnice, onda kada ona postigne moćnost oko 30 cm. Kod te dubine u najdubljem dijelu crnica pod uticajem veće vlažnosti i izraženijih mikrobioloških procesa dolazi do mineralizacije humusa, oslobađanja gline (razgradnjom humusnih prevlaka preko strukturnih agregata) i stvaranja poliedrične strukture. Jedan dio gline se oslobađa i iz krečnjačkog supstrata (proces oglinjavanja). Ovaj proces oslobađanja gline is supstrata je veoma dug. Da bi se obrazovao jedan cm tla potrebno je od 1000 do 10 000 godina. Na taj način dolazi do stvaranja Brz – horizonta. Po procesu oslobađanja gline, smeđe tlo na krečnjaku se razlikuje od eutričnog smeđeg tla, koje je nastalo procesom argilogeneze, to jeste procesima raspadanja primarnih minerala i sintezom sekundarnih minerala gline. Smeđa tla mogu dalje evoluirati u razvijenije stadijume, odnosno u lesivirana tla. Lesivirano tlo nastaje u konkavnim formama reljefa (vrtače, depresije), kada dubina profila iznosi preko 60 cm. U primorskim oblastima umjesto smeđeg tla na krečnjaku, dolazi crvenica (Terra rossa).

Smeđe tlo na krečnjaku nalazi se u području dinarskog karsta, na mnogim krečnjačkim planinama u Bosni i Hercegovini, te Crnoj Gori, Srbiji, Hrvatskoj, Sloveniji i Makedoniji. Najviše ga ima na visinama 500 – 1200 m.n.v. Po WRB sistemu definira se kao Calcic Cambisol i Cambic Umbrisol. Označavaju se kao; Ah – Brz – Cn. Dubina je različita i jako varira na malim rastojanjima na krečnjačkim stijenama. To su relativno plitka tla, 30–60 cm dubine, po čemu se takođe razlikuju od gajnjača, koje su znatno dublje. Ova tla nemaju prelazni horizont, a njegov Brz horizont ne sadrži CaCO3. Boja humusnog Ah horizonta je tamnosmeđa sa zrnastom i graškastom strukturom. Njegova debljina je oko 10 cm. Brz - horizont je crvenkastosmeđe i žutosmeđe boje. Karakteriše se poliedričnom i orašastom strukturom i stabilnim makroagregatima. Agregati su prevučeni tankom koloidnom opnom. Ovaj horizont oštro prelazi u matični supstrat.

Po teksturnom sastavu ovo tlo spada u klasu glinuša. Razlike u teksturnom sastavu između dva mineralna horizonta, A i Brz, nisu značajno izražene. U mehaničkom smislu, ukupni solum u kalkokambisola spada u grupu teksturno teških tala. No, bez obzira na teški teksturni sastav, ovo tlo nema loša vodno-fizička svojstva, odnosno, uslijed stabilne i dobro izražene strukture, ima dobru vodopropusnost i propusnost za vazduh.

Sadržaj humusa jako varira u kalkokambisolima. Pod šumom (prirodna vegetacija) iznosi 5% - 10%, a u obrađenim tlima 2% - 4%. Brz – horizont je siromašniji humusom, a sadržaji se najčešće kreću ispod 2%. Kao važno hemijsko svojstvo kalkokambisola, treba istaći osobinu, da iako ovo tlo ima odlomaka krečnjačkog skeleta, masa sitnog tla (čestice < 2,00 mm) je beskarbonatna. Reakcija tla je slabo kisela (pH u KCI je 6,0 do 6,5). Stepen zasićenosti bazama je visok i iznosi 80% - 90% u Brz horizontu. U Ah horizontu zasićenost bazama adsorptivnog kompleksa je manja od zasićenosti u Brz horizontu. Kapacitet adsorpcije je visok i iznosi 50 – 60 mekv u Ah – horizontu, a u Brz horizontu 30 . 40 mekv. U ovom tlu dominira smjesa minerala gline montmorilonita i kaolinita.

Klasifikacija: Podjela na podtipove data je na bazi sadržaja koloidne frakcije u podpovršinskom horizontu Brz. Podjela na varijetete data je na bazi dubine profila tla. Podjela na forme data je na bazi teksture tla. [10]

Eutrični kambisol

Eutrični kambisol spada u automorfna tla čiji je adsorptivni kompleks zasićen bazama iznad 50%. Odlikuje ga smeđa do cimetna boja Bv horizonta, nastala zbog vezivanja oksida željeza na novostvorenim mineralima gline. U nacionalnoj klasifikaciji naziva se smeđe tlo (ponekad i gajnjača ili cimetno tlo), dok u U WRB sistemu za ovo tlo se koriste nazivi: Cambisol, Euthric Cambisol.

Profilna građa je najčešće Ah – Bv – C, uz površinski organogeni sloj 5–8 cm. Ah horizont (20–30 cm) je tamnosiv do sivosmeđ, sa zrnasto–orašastom strukturom, dok je Bv horizont klasifikaciono najvažniji: to je kambični, promijenjeni horizont, smeđe do žućkasto–smeđe boje, kod mladih tala tanak, a kod razvijenih dubok i do 80–100 cm. On je zbijeniji i glinovitiji od Ah horizonta i pokazuje tragove ispiranja SiO_2 i baza te relativnu akumulaciju seskvioksida.

Geneza ovog tla vezana je za prelaznu semiaridnu, umjereno toplu klimu (600–700 mm oborina, 10–12 °C). Razvija se iz rendzina i regosola, najčešće na lesu, aluvijalnim i deluvijalnim nanosima, jezerskim sedimentima ili silikatnim i magmatskim stijenama bogatim Ca i Mg. U nastanku eutričnih smeđih zemljišta odvijaju se sljedeći procesi:

• dealkalizacija (ispiranje karbonata i dijela bazičnih kationa),

• argilogereza – razgradnja primarnih minerala i stvaranje gline bez premještanja, pa glina ostaje in situ, čime nastaje karakteristični Bv horizont.

Fizička svojstva su povoljna: tlo je srednje teško, sa 35–45% gline (više u Bv horizontu), dobro aerisano, propusno i stabilne strukture. Skeletnost i dobra drenaža omogućuju povoljan vodno-vazdušni režim, iako obrada može dovesti do sabijanja i pogoršanja strukture. Hemijski, eutrični kambisoli sadrže 2–3% humusa u obrađenim, odnosno 4–5% u šumskim uslovima. Reakcija je neutralna do slabo kisela (Ah pH > 6,5; Bv nešto kiseliji). Kapacitet adsorpcije je visok – oko 40 cmol/kg, sa zasićenošću bazama često iznad 80%, pri čemu dominiraju Ca^{2+} i Mg^{2+}. Klasifikacija se zasniva na matičnom supstratu (podtipovi), prisutnosti ili odsustvu premještanja gline (varijeteti) i teksturnom sastavu (forme).

Distrični kambisol

Distrični kambisol (kiselo-smeđe tlo) predstavlja oligotrofno smeđe tlo s niskim stepenom zasićenosti bazama (< 50%), a u literaturi se navodi i kao smeđe šumsko tlo, kiselo smeđe neopodzoljeno tlo ili podzolasto tlo. U WRB sistemu najčešće odgovara tipovima Ferric Cambisol i Cambic Umbrisol. Tlo se razvija na kiselim silikatnim supstratima i pod šumskom vegetacijom (bukva, jela), što ga čini dominantnim tipom u brdsko-planinskim rejonima Bosne i Hercegovine.

Građa profila tipično je L – Ah – Bv – C, pri čemu L sloj (2–4 cm) predstavlja šumsku prostirku, a Ah horizont je tamnosiv do sivosmeđ, zreo (mull) ili umjereno sirov (moder), često sa značajnim udjelom skeleta. Bv horizont, dubine do oko 50 cm, smeđe je do oker-žute ili crvenkastosmeđe boje, u zavisnosti od sadržaja Fe-oksida (hematit, getit), te je zbijeniji i glinovitiji od površinskog horizonta.

Geneza i rasprostranjenost vezane su za hladnije i vlažne brdsko-planinske klime (700–1500 mm oborina, < 10 °C). Tlo nastaje na kiselim kvarcno-silikatnim supstratima siromašnim bazama (granit, gnajs, škriljci, filit), a genetski potiče od rankera ili regosola. Proces argilogeneze prisutan je kao i kod

[10] Resulović H., Čustović H.,Čengić I., (2008). Sistematika tla/zemljišza, Sarajevo 2008.

eutričnog kambisola, ali je ključna razlika acidnost i veoma nizak stepen zasićenosti bazama. U zavisnosti od klime i supstrata, distrični kambisol može evoluirati ka podzolima, smeđim podzolastim tlima, lesiviranim tlima ili pseudogleju. Razlikuju se tri osnovna podtipa: tipično kiselo-smeđe tlo, opodzoljeno i lesivirano kiselo-smeđe tlo.

Fizička svojstva pokazuju da su to većinom lahka do srednje teška tla (lakše ilovače), često izrazito skeletna (20–40%, ponekad i više). Teksturna diferencijacija između Ah i Bv horizonta obično je slaba. Zbog skeletnosti i rastresitosti tlo ima dobru aeraciju i visoku propusnost, ali i slabu retenciju vode. Obrada je laka. Hemijski, distrični kambisol ima visoku kiselost (pH 5,0–5,5), vrlo nizak stepen zasićenosti bazama (< 50%, često i < 20%) i nizak CEC (10–20 cmol/kg, u B horizontu i ispod 10). Zbog kiselosti i dezaturacije adsorptivnog kompleksa često su prisutne toksične količine Al^{3+} iona (5–10 mg/100 g). Sadržaj humusa varira: 2–5% na nižim nadmorskim visinama, 5–10% iznad 1000 m, dok su humusne vrijednosti u obrađenim tlima znatno niže. Tlo je siromašno pristupačnim fosforom, a kalij se kreće u širokom rasponu. Stabilnost strukture osiguravaju Fe-oksidi, naročito kod duboko razvijenih formacija bogatih željezom.

Klasifikacija obuhvata:

• podtipove – prema dominantnom procesu (akumulacija humusa, početna podzolizacija, početna lesivaža, početno zbijanje gline)
• varijetete – prema matičnom supstratu
• forme – prema dubini (plitka < 40 cm; srednje duboka 40–70 cm; duboka > 70 cm).[11]

Luvisol

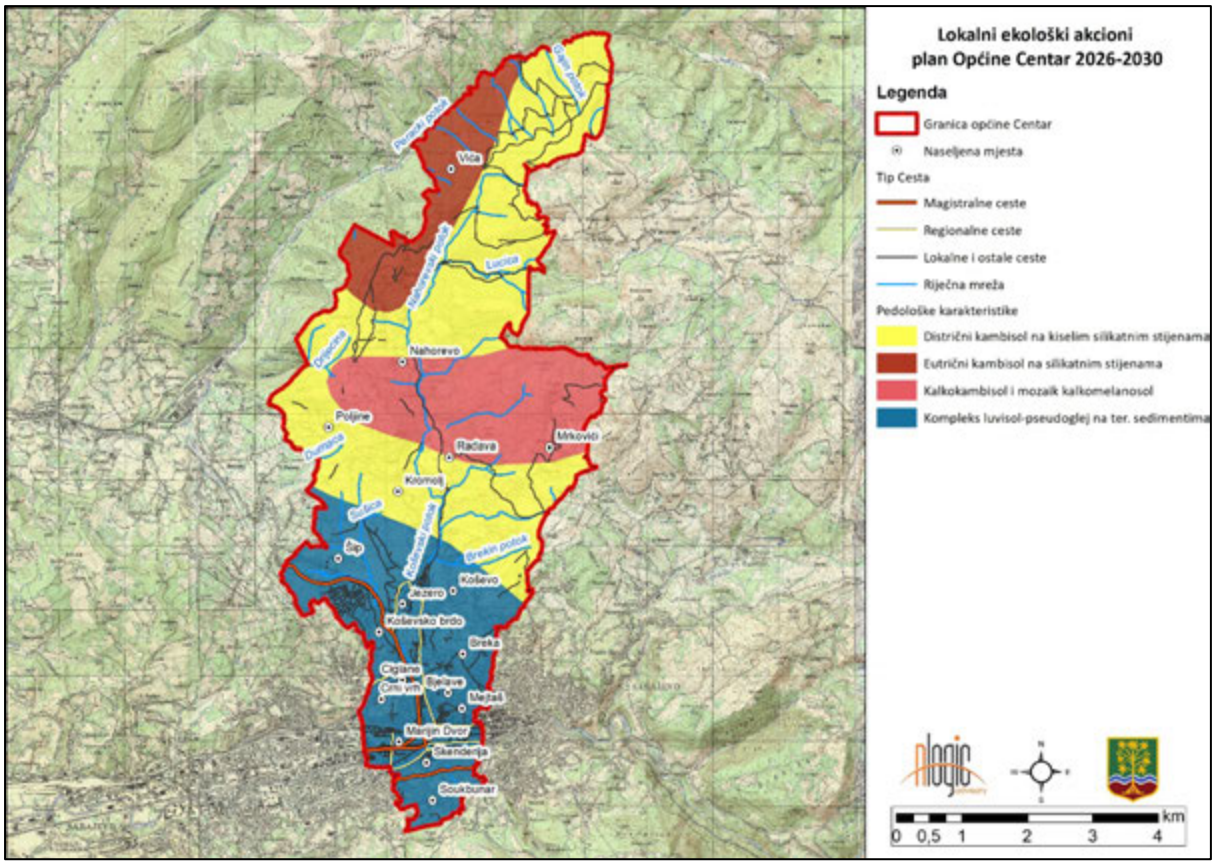
Luvisol je slabo do umjereno kiselo tlo, s ohričnim-Aoh ili umbričnim-Aum humusnim horizontom, ispod koga se nalazi eluvijalni (isprani) E horizont, a ispod ovog se nalazi iluvijalni (u koji se unose materije gline iz ispranog horizonta) argitunični Bt horizont, pa iz tog razloga morfološka građa profila je A–E–B-C. Ispiranje glinene frakcije najpovoljnije je u uvjetima pH 4,5–6,5. Ovaj tip tla se formira na silikatnim i silikatno-karbonatnim matičnim supstratima, kao i na krečnjačko-dolomitnim stijenama, na pješčarima, konglomeratima, riolitima, filitima i dr. Premještanje čestica gline iz eluvijalnog u iluvijalni horizont dovodi do začepljenja sitnih i krupnih pora u profilu tla, a time i slabije perkolacije vode kroz tlo, što direktno uzrokuje pojavu pseudooglejavanja.

Hidromorfna tla

Pseudoglej

Za ovaj tip tla je značajno da se znakovi hidromorfizma javljaju kao rezultat prekomjernog navlaživanja površinskih dijelova soluma stagnirajućom površinskom, uglavnom oborinskom vodom. Dakle, glavni razlog nastanka pseudogleja je izmjena mokre i vlažne faze. Kao glavni razlog za slabu propusnost je teži glinoviti, mehanički sastav po cijeloj dubini profila, pa zbijenost i slaba prirodna drenaža u navlaženom stanju. Ovaj tip tla se može definisati kao tip u kome nema oštre podjele na oksidacioni i redukcioni horizont. U zoni slabe perkolacije vode (zadržavanja), nalaze se blijede mikrozone izmiješane sa hrđastim i crnim mazotinama i konkrecijama. Dakle, ovaj tip tla karakteriše stagnirajuća voda koja se duže ili kraće vrijeme zadržava u profilu tla, pa iz tog razloga i morfološka građa profila ovog tla je A–Eg–Bg-C. Ovo su uglavnom duboka tla, kisele aktuelne reakcije, ilovastog (u površinskom horizontu i ilovasto-glinovitog teksturnog sastava u dubljim horizontima). Mogu biti dosta humozna u površinskom horizontu, ali se humoznost naglo smanjuje sa dubinom tla.

[11] Resulović H., Čustović H.,Čengić I., (2008). Sistematika tla/zemljišza, Sarajevo 2008.

Slika 5: Pedološke karakteristike Općine Centar

3.1.5 Klimatske karakteristike terena

Područje Općine Centar odlikuje se izraženom vertikalnom raščlanjenošću reljefa, od nižih i gusto izgrađenih dijelova Sarajevske kotline do brdsko-planinskih predjela na sjeveru i sjeveroistoku općine. Takav položaj uslovljava pojavu različitih klimatskih obilježja na relativno malom prostoru. Klima nižih dijelova općine ima pretežno umjereno kontinentalne karakteristike, dok se na višim nadmorskim visinama postepeno mijenja prema pretplaninskoj i planinskoj klimi.

Na lokalne klimatske prilike, osim nadmorske visine, utiču položaj i ekspozicija terena, nagib padina, vegetacijski pokrov i stepen izgrađenosti. Kotlinski položaj urbanog dijela doprinosi smanjenom intenzitetu prirodnog provjetravanja i povremenom zadržavanju hladnog zraka u nižim dijelovima. U stabilnim vremenskim uslovima, naročito tokom hladnijeg dijela godine, mogu se pojaviti temperaturne inverzije. U gusto izgrađenim dijelovima općine dodatno je izražen efekat urbanog toplotnog otoka, zbog većeg učešća građevinskih površina, saobraćaja i drugih antropogenih izvora toplote.

Klimatski tipovi prema Köppenovoj klasifikaciji

Prema Köppenovoj klasifikaciji klimata, na širem području Općine Centar izdvajaju se tri klimatska tipa: Cfb, Cfc i Dfb. Njihova prostorna raspodjela prvenstveno je uslovljena razlikama u nadmorskoj visini i reljefnim karakteristikama.

Tabela 3: Klimatski tipovi Općine Centar prema Köppenovoj klasifikaciji klimata

Klimatski tip	Osnovne karakteristike	Zastupljenost na području Općine Centar
Cfb	Umjereno topla i vlažna klima sa toplim ljetima, bez izraženog sušnog perioda	Dominira u centralnim, nižim i urbaniziranim dijelovima općine
Cfc	Umjereno topla i vlažna klima sa svježim ljetima i kraćim toplim periodom	Zastupljena na višim brdskim i pretplaninskim terenima
Dfb	Hladnija i vlažna kontinentalna klima sa toplim ljetima i izraženijim zimskim periodom	Ograničeno zastupljena na najvišim terenima sjevernog i sjeveroistočnog dijela općine

Najveći dio centralnog i urbanog područja Općine Centar pripada klimatskom tipu Cfb. Ovaj tip karakterišu umjereno topla ljeta, hladne zime i padavine raspoređene tokom cijele godine. Sa porastom nadmorske visine Cfb klima prelazi u hladniji Cfc tip, koji se odlikuje svježijim i kraćim ljetima. Na najvišim terenima pojavljuje se Dfb tip klime, sa nižim zimskim temperaturama, dužim zadržavanjem snježnog pokrivača i kraćim vegetacijskim periodom.

Temperatura zraka

Za prikaz osnovnih temperaturnih karakteristika korišteni su podaci Federalnog hidrometeorološkog zavoda Bosne i Hercegovine sa meteorološke stanice Sarajevo-Bjelave. Analizirana su dva tridesetogodišnja klimatološka perioda: 1961-1990. i 1991–2020. godina. Period 1961–1990. predstavlja raniju klimatološku osnovu, dok period 1991–2020. predstavlja noviju standardnu klimatsku normalu.

Stanica Sarajevo-Bjelave odgovarajuća je za praćenje klimatskih karakteristika nižih i centralnih dijelova Općine Centar. Međutim, zbog visinske razlike, ekspozicije i reljefa, izmjerene vrijednosti ne predstavljaju u jednakoj mjeri najviše brdsko-planinske dijelove općine, na kojima su temperature u pravilu niže, a lokalne klimatske prilike drugačije.

Tabela 4: Srednje mjesečne i godišnje temperature zraka na meteorološkoj stanici Sarajevo-Bjelave

Period	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Godišnje
1961-1990.	-0,9	1,5	5,1	9,4	14,1	17,0	18,9	18,5	15,1	10,4	5,3	0,3	9,6
1991-2020.	0.3	1.9	5.8	10.3	14.8	18.6	20.5	20.4	15.5	11.1	6.3	1.1	10.6

Napomena: vrijednosti su izražene u °C.

Poređenjem dva referentna perioda utvrđeno je da je srednja godišnja temperatura zraka povećana sa 9,6 °C na 10,6°C, odnosno za približno 1,0 °C. Više prosječne temperature evidentirane su u svim mjesecima, što pokazuje da se zagrijavanje ne odnosi samo na pojedina godišnja doba.

Najizraženije povećanje zabilježeno je tokom ljeta. Prosječna temperatura u augustu povećana je za 2,0 °C, dok je u junu i julu povećana za po 1,6 °C. Prosječna ljetna temperatura u periodu 1991-2020. viša je za približno 1,7 °C u odnosu na period 1961–1990. godine. Prosječna januarska temperatura

povećana je sa -0,9 °C na 0,3 °C, što ukazuje i na postepeno ublažavanje prosječnih zimskih temperaturnih uslova.

Povećanje temperature, posebno tokom ljetnih mjeseci, može doprinijeti češćem pojavljivanju toplotnog stresa stanovništva, povećanju potreba za hlađenjem objekata i dodatnom zagrijavanju gusto izgrađenih urbanih površina. Više temperature povećavaju i isparavanje vode iz tla, čime se mogu pojačati nedostatak vlage, isušivanje vegetacije i opasnost od šumskih požara.

Padavine

Padavinski režim analiziran je na osnovu prosječnih mjesečnih i godišnjih količina padavina zabilježenih na meteorološkoj stanici Sarajevo–Bjelave za ista dva klimatološka perioda.

Tabela 5: Prosječne mjesečne i godišnje količine padavina na meteorološkoj stanici Sarajevo–Bjelave

Period	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Godišnje
1961–1990.	71,4	67,0	70,3	73,7	81,6	91,0	80,2	70,7	70,3	76,8	94,2	84,7	931,9
1991–2020.	73,6	68,3	71,7	79,0	91,0	91,4	73,1	68,6	89,0	87,2	85,3	87,6	965,8

Napomena: vrijednosti su izražene u mm.

Prosječna godišnja količina padavina povećana je sa 931,9 mm u periodu 1961-1990. na 965,8 mm u periodu 1991-2020. godine. Razlika iznosi 33,9 mm, odnosno približno 3,6%. Iako ukupna godišnja količina padavina ne pokazuje veliku promjenu, uočljive su promjene u njihovoj raspodjeli tokom godine.

U novijem periodu prosječna količina padavina povećana je tokom proljeća i jeseni, dok je tokom ljeta zabilježeno blago smanjenje. Ukupna prosječna količina ljetnih padavina smanjena je za približno 8,8 mm, pri čemu je najveće smanjenje zabilježeno u julu. Nasuprot tome, povećanje je posebno izraženo u septembru i oktobru.

Navedeni podaci predstavljaju prosječne mjesečne vrijednosti i sami po sebi ne pokazuju učestalost i intenzitet kratkotrajnih obilnih padavina. Za procjenu rizika od urbanih poplava, erozije i pokretanja klizišta potrebno je dodatno analizirati dnevne maksimume padavina, trajanje padavinskih epizoda i njihovu prostornu raspodjelu.

Ocjena osnovnih klimatskih promjena

Poređenje klimatoloških perioda pokazuje jasno povećanje temperature zraka, posebno tokom ljetnih mjeseci, dok su promjene ukupne godišnje količine padavina manje izražene. Međutim, promjene raspodjele padavina tokom godine, zajedno sa višim temperaturama i povećanim isparavanjem, mogu imati značajne posljedice na raspoloživost vode, stanje tla i vegetacije, stabilnost padina, zdravlje šumskih ekosistema i kvalitet života stanovništva.

Za Općinu Centar posebno su značajni rizici povezani sa pojavom toplotnih valova i urbanog toplotnog otoka, temperaturnim inverzijama, ljetnim nedostatkom vlage, požarima na otvorenom prostoru te mogućim opterećenjem sistema odvodnje tokom intenzivnih padavinskih epizoda. Zbog toga klimatske karakteristike treba uzeti u obzir prilikom prostornog planiranja, upravljanja zelenim površinama, zaštite tla i šuma, upravljanja vodama i planiranja mjera prilagođavanja klimatskim promjenama.[12]

[12] Federalni hidrometeorološki zavod BiH: Klimatološki podaci za Sarajevo.

3.2 Administrativno uređenje

Općina Centar Sarajevo administrativno pripada Kantonu Sarajevo i predstavlja jednu od devet jedinica lokalne samouprave na području Kantona. Istovremeno je jedna od četiri gradske općine koje čine Grad Sarajevo.

Prema Statutu Općine Centar Sarajevo, Općina je jedinica lokalne samouprave sa pravima i obavezama utvrđenim Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, Ustavom Kantona Sarajevo, federalnim i kantonalnim zakonima i Statutom Općine. Općina ima svojstvo pravnog lica, a njeno sjedište je u Sarajevu, u ulici Mis Irbina broj 1.

Organi Općine su Općinsko vijeće i Općinski načelnik. Općinsko vijeće je organ odlučivanja i predstavničko tijelo građana i broji 31 vijećnika. U okviru svojih nadležnosti donosi Statut, budžet, odluke i druge opće akte te planove i programe razvoja, prostorno-plansku dokumentaciju i dokumente iz oblasti zaštite okoliša.

Općinski načelnik je nosilac izvršnih poslova iz samoupravnog djelokruga Općine. Predstavlja i zastupa Općinu, priprema i podnosi Općinskom vijeću budžet, planove i programe razvoja, planiranja i uređenja prostora i zaštite okoliša, provodi utvrđenu politiku Općine i osigurava izvršavanje odluka i drugih akata Općinskog vijeća.

Prema članu 8. Zakona o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 49/06 i 51/09), jedinica lokalne samouprave ima vlastite nadležnosti ustanovljene Ustavom i zakonom i samostalna je u odlučivanju o pitanjima iz tih nadležnosti.

Za potrebe zaštite okoliša i lokalnog razvoja posebno su značajne nadležnosti Općine koje se odnose na:

- donošenje programa i planova razvoja i stvaranje uslova za privredni razvoj;
- planiranje i uređenje prostora i zaštitu okoliša;
- donošenje prostorno-planske dokumentacije;
- upravljanje građevinskim zemljištem, općinskom imovinom i prirodnim resursima;
- upravljanje i unapređenje lokalne komunalne infrastrukture;
- organiziranje mjera zaštite i spašavanja;
- provođenje inspekcijskog nadzora iz vlastitih nadležnosti;
- uspostavljanje i organiziranje mjesne samouprave;
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša te očuvanje prirodne, historijske, kulturne i graditeljske baštine.

Statut posebno prepoznaje nadležnost Općine u oblasti planiranja i uređenja prostora i zaštite okoliša, uključujući donošenje Općinskog plana zaštite okoliša, upravljanje prirodnim resursima te zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša. Određene komunalne djelatnosti, među kojima su vodosnabdijevanje, odvodnja i prečišćavanje otpadnih voda, održavanje javne čistoće, snabdijevanje prirodnim gasom, grijanje i javni prijevoz, ostvaruju se u okviru podijeljenih nadležnosti sa Gradom Sarajevo i Kantonom Sarajevo.

Mjesna samouprava

Mjesne zajednice predstavljaju oblik neposrednog ostvarivanja lokalne samouprave putem kojeg građani učestvuju u odlučivanju o pitanjima od neposrednog značaja za život i rad lokalne zajednice. Mjesna zajednica može obuhvatati jedno ili više mjesnih područja i ima svojstvo pravnog lica.

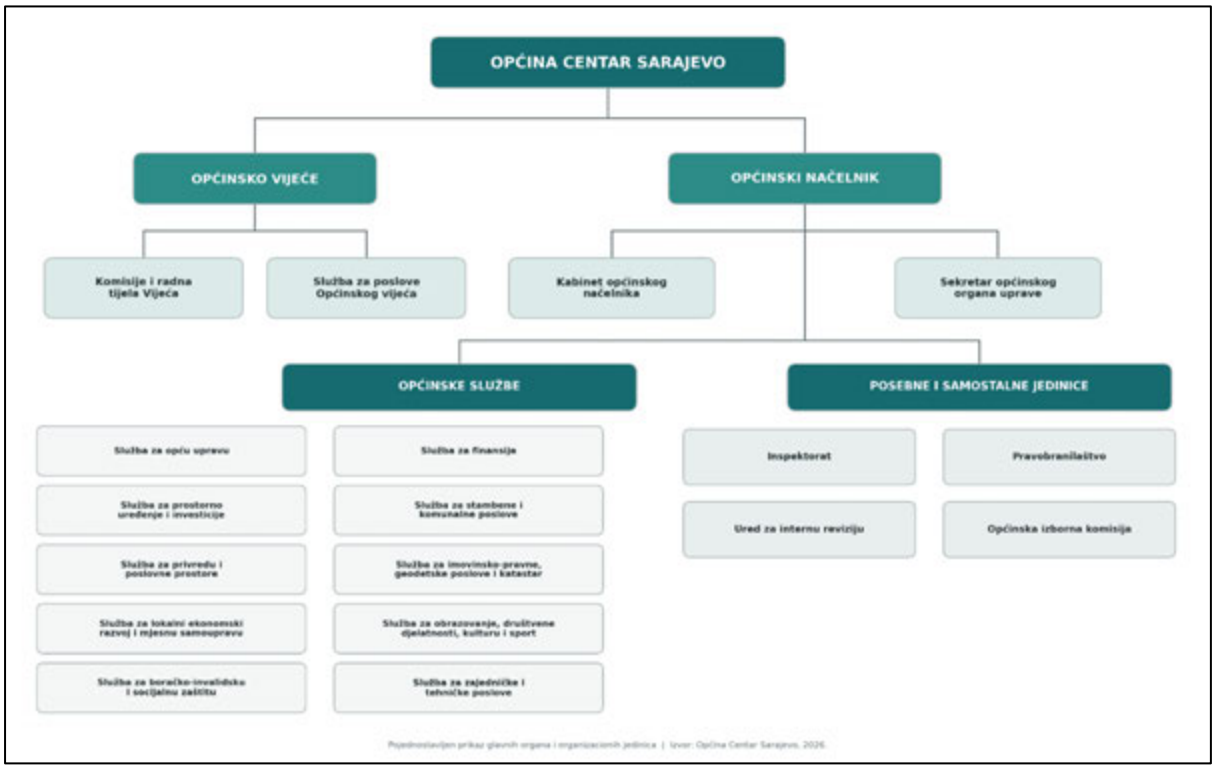
Organi mjesne zajednice su Savjet mjesne zajednice i zbor građana. Savjet mjesne zajednice, između ostalog, utvrđuje potrebe i prioritete lokalnog stanovništva i donosi plan malih komunalnih akcija, koji

obuhvata radove na održavanju javnih površina i objekata na području mjesne zajednice koji nisu obuhvaćeni drugim programima.

Na području Općine Centar Sarajevo djeluje 19 mjesnih zajednica, kao oblika neposrednog učestvovanja građana u odlučivanju o poslovima od neposrednog interesa. Mjesnu zajednicu osniva Općinsko vijeće, a njenim osnivanjem utvrđuju se naziv, sjedište, teritorija i mjesna područja.

Organizacija općinske uprave

Za obavljanje upravnih i drugih stručnih poslova iz samoupravnog djelokruga Općine, kao i poslova koji su federalnim i kantonalnim propisima povjereni odnosno preneseni Općini, organizirane su službe za upravu i posebne službe. Njihov djelokrug rada, način rukovođenja i druga pitanja organizacije uređeni su Odlukom o osnivanju i djelokrugu općinskog organa uprave Općine Centar Sarajevo.[13][14]

Slika 6: Šematski prikaz organizaciona struktura Općine Centar

[13] Statut Općine Centar Sarajevo - Prečišćeni tekst („Službene novine Kantona Sarajevo", broj 23/04).

[14] Službena web-stranica Općine Centar Sarajevo (2026). Općina Centar Sarajevo - službena stranica.

4 DRUŠTVENO-EKONOMSKE KARAKTERISTIKE

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta društveno-ekonomskih karakteristika prikazani su u tabeli 6.

Tabela 6: Tabela indikatora društveno ekonomskih karakteristika

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Broj stanovnika i gustina naseljenosti	Sredinom 2025. godine procijenjeno je 51.735 stanovnika, uz gustinu naseljenosti od 1.567,73 stanovnika/km².	D
Demografska kretanja	U periodu 2021–2025. broj stanovnika smanjen je za 1.106 stanovnika ili 2,09%. U 2025. godini prirodni priraštaj iznosio je –222 stanovnika, dok je saldo migracija bio +4.	D
Starosna struktura stanovništva	U 2025. godini stanovništvo do 14 godina činilo je 15,46%, stanovništvo od 15 do 64 godine 62,28%, a stanovništvo starosti 65 i više godina 22,26%.	D
Broj registrovanih poslovnih subjekata	Na kraju 2025. godine evidentirana su 10.502 poslovna subjekta: 6.073 pravna lica, 1.745 podružnica i 2.684 fizička lica i obrtnika. Evidentirana su 203 poslovna subjekta na 1.000 stanovnika.	D
Struktura privrede	Prema podacima za 2020. godinu, uslužnom sektoru pripadalo je 84% privrednih društava, industriji 8%, javnim uslugama 7%, a poljoprivredi približno 1%.	D
Zaposlenost	Prosječan broj zaposlenih povećan je sa 44.443 u 2021. na 46.854 u 2025. godini, odnosno za približno 5,4%.	D
Prosječne plaće	U 2025. godini prosječna neto plaća iznosila je 2.195 KM, a prosječna bruto plaća 3.468 KM.	D
Indeks razvijenosti	Općina Centar je u 2025. godini zauzela prvo mjesto među jedinicama lokalne samouprave u Federaciji BiH, sa indeksom razvijenosti 2,19.	D
Registrovana poljoprivredna gazdinstva	Evidentirano je 297 aktivnih poljoprivrednih gazdinstava, koja raspolažu sa 286,35 ha zemljišta. Prosječna evidentirana površina iznosi 0,96 ha po gazdinstvu.	D
Podrška lokalnom ekonomskom razvoju	Za program samozapošljavanja i unapređenja poduzetništva u 2026. godini planirano je 230.000 KM, uz finansijsku, stručnu i mentorsku podršku korisnicima.	R

Indikator D – indikator okolnosti (driving forces), Indikator P – indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S – indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I – indikator utjecaja (impacts), Indikator R – indikator odgovora društva (response).

4.1 Stanovništvo

Stanovništvo predstavlja jedan od osnovnih pokretačkih faktora koji utiču na stanje okoliša. Pritisci nastaju korištenjem prirodnih resursa, promjenom namjene zemljišta, potrošnjom energije i vode, stvaranjem komunalnog otpada te emisijama u zrak, vodu i tlo. Intenzitet ovih pritisaka ne zavisi samo od broja stanovnika nego i od gustine naseljenosti, strukture naselja, životnog standarda, obrazaca potrošnje i dnevne mobilnosti stanovništva.

Prema konačnim rezultatima Popisa stanovništva iz 2013. godine, na području općine Centar živio je 55.181 stanovnik, od čega 25.369 muškaraca i 29.812 žena (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2016)

Prema procjeni Federalnog zavoda za statistiku (u daljem tekstu: FZS), sredinom 2025. godine u općini Centar živjelo je 51.735 stanovnika, odnosno 23.633 muškarca i 28.102 žene. Muškarci su činili 45,68%, a žene 54,32% procijenjenog stanovništva. U odnosu na broj stanovnika utvrđen Popisom iz 2013. godine, broj stanovnika manji je za 3.446, odnosno 6,24% (FZS, 2026a).

Tabela 7: Demografske karakteristike Općine Centar

Pokazatelj	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Broj stanovnika	52.841	52.470	52.181	51.919	51.735
Gustina naseljenosti (stanovnika/km²)	1.601,24	1.590,00	1.581,24	1.573,30	1.567,73
Prirodni priraštaj	–451	–291	–116	–181	–222
Saldo migracija	–97	–4	–196	–21	+4

U periodu 2021–2025. godine broj stanovnika smanjen je za 1.106, odnosno 2,09%. Istovremeno je gustina naseljenosti smanjena sa 1.601,24 na 1.567,73 stanovnika/km². Prirodni priraštaj bio je negativan tokom cijelog posmatranog perioda. U 2025. godini evidentirano je 515 živorođenih i 737 umrlih stanovnika, što je rezultiralo prirodnim priraštajem od –222 stanovnika. Stopa nataliteta iznosila je 10,0%, stopa mortaliteta 14,2%, a stopa prirodnog priraštaja 4,3% (FZS, 2026).

Migracijska kretanja u posmatranom periodu uglavnom su imala negativan saldo. Tokom 2025. godine na područje općine doselila su se 1.172 stanovnika, dok se odselilo 1.168 stanovnika, pa je zabilježen neznatno pozitivan saldo migracija od četiri stanovnika (FZS, 2026).

Prema starosnoj strukturi, sredinom 2025. godine u općini Centar živjelo je 8.000 stanovnika starosti od 0 do 14 godina, 32.218 stanovnika starosti od 15 do 64 godine i 11.517 stanovnika starosti 65 i više godina. Stanovništvo do 14 godina činilo je 15,46%, radno sposobno stanovništvo 62,28%, dok je učešće stanovništva starosti 65 i više godina iznosilo 22,26% (FZS, 2026). Navedena struktura ukazuje na izraženo starenje stanovništva i smanjenje udjela stanovništva radne dobi.

Iako je prisutan trend smanjenja broja stalnih stanovnika, stanovništvo ostaje značajan pokretač pritisaka na okoliš. Općina Centar predstavlja gusto naseljeno administrativno, poslovno, trgovačko i uslužno područje, zbog čega okolišno opterećenje zavisi i od dnevnog prisustva zaposlenih, korisnika javnih usluga, posjetilaca i drugih osoba koje nemaju prebivalište na području općine. Zbog toga se smanjenje broja stalnih stanovnika ne može neposredno tumačiti kao proporcionalno smanjenje potrošnje resursa, saobraćaja, količine otpada i emisija. U planskom periodu potrebno je demografske pokazatelje povezivati sa pokazateljima urbanizacije, saobraćaja, potrošnje energije i vode, kvaliteta zraka i upravljanja komunalnim otpadom.[15][16]

4.2 Privreda

4.2.1 Industrija

Za razliku od pojedinih općina Kantona Sarajevo koje su se historijski razvijale kao proizvodna i industrijska središta, privredna struktura Općine Centar prvenstveno je određena njenom administrativnom, poslovnom, finansijskom, obrazovnom i zdravstvenom funkcijom. Na području Općine nalaze se sjedišta brojnih institucija, banaka, osiguravajućih društava, domaćih i međunarodnih kompanija, predstavništava, obrazovnih i zdravstvenih ustanova te organizacija iz oblasti stručnih, naučnih i tehničkih djelatnosti. Zbog toga tercijarni i kvartalni sektor imaju dominantnu ulogu, dok je klasična industrijska proizvodnja manje zastupljena nego u drugim dijelovima Kantona Sarajevo.

[15] Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016): Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine – konačni rezultati.

[16] Federalni zavod za statistiku (2026): Kanton Sarajevo u brojkama 2026.

Prema podacima Strategije razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine, od ukupno 2.495 privrednih društava evidentiranih 2020. godine, uslužnom sektoru pripadalo je 84%, industriji 8%, javnim uslugama 7%, a poljoprivredi približno 1%. Navedena struktura potvrđuje da Općina Centar nema obilježja izrazito industrijske općine, nego razvijenog poslovno-uslužnog središta u kojem industrija predstavlja manji, ali ekonomski značajan segment lokalne privrede.[17]

U okviru prerađivačke industrije kao značajnije djelatnosti izdvajaju se proizvodnja gotovih metalnih proizvoda i metalnih konstrukcija, mašinska obrada metala, proizvodnja obuće, proizvodnja prehrambenih proizvoda te prerada drveta i proizvoda od drveta. Strategija razvoja ukazuje da su privredni subjekti registrirani u prerađivačkoj industriji ostvarivali značajno učešće u prihodima, dobiti, zaposlenosti i izvozu analiziranih aktivnih pravnih lica.

Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja, na području Općine Centar je na kraju 2025. godine bilo registrovano ukupno 10.502 poslovna subjekta. Njihovu strukturu činila su pravna lica, podružnice u sastavu pravnih lica te fizička lica i obrtnici. Sa 203 poslovna subjekta na 1.000 stanovnika, Općina Centar imala je znatno veću koncentraciju poslovnih aktivnosti od prosjeka Federacije BiH, koji je iznosio 71,6 poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika.[18]

Tabela 8: Struktura registrovanih poslovnih subjekata na području Općine Centar, stanje 31.12.2025. godine

Pokazatelj	Broj
Pravna lica	6.073
Podružnice u sastavu pravnih lica	1.745
Fizička lica i obrtnici	2.684
Ukupno registrovanih poslovnih subjekata	**10.502**
Broj poslovnih subjekata na 1.000 stanovnika	203,0

Podaci o 2.495 privrednih društava iz Strategije razvoja i podaci o 10.502 poslovna subjekta iz 2025. godine nisu neposredno uporedivi. Noviji pokazatelj obuhvata širu strukturu, uključujući pravna lica, njihove podružnice te fizička lica i obrtnike, dok se podatak iz Strategije odnosi na privredna društva razvrstana prema osnovnim sektorima djelatnosti.

Prema indeksu razvijenosti za 2025. godinu, Općina Centar zauzela je prvo mjesto među jedinicama lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine, sa indeksnom vrijednošću od 2,19, zadržavajući poziciju najrazvijenije lokalne zajednice u Federaciji BiH.[19] Visok stepen razvijenosti rezultat je koncentracije zaposlenosti, prihoda od poreza na dohodak, obrazovane radne snage i poslovnih subjekata. Stopa registrovane zaposlenosti iznosila je 145,4%, pri čemu vrijednost viša od 100% proizlazi iz činjenice da se zaposleni evidentiraju prema mjestu rada, dok se stanovništvo evidentira prema mjestu prebivališta. Navedeni podatak pokazuje da Općina Centar predstavlja jedno od najznačajnijih središta rada i poslovanja, koje svakodnevno privlači veliki broj zaposlenih iz drugih općina.

Strategijom razvoja evidentirana je Poslovna zona Šip, površine 82.714 m², odnosno približno 8,27 ha, kao razvojna lokacija namijenjena formiranju inovacijsko-tehnološkog parka. Njena planirana funkcija

[17] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

[18] Federalni zavod za programiranje razvoja (2026): *Socioekonomski pokazatelji po općinama Federacije Bosne i Hercegovine 2025*

[19] Federalni zavod za programiranje razvoja (2026): *Socioekonomski pokazatelji po općinama Federacije Bosne i Hercegovine 2025*

usmjerena je prvenstveno na razvoj informacionih tehnologija, inovacija, start-up preduzeća, transfera znanja i drugih djelatnosti zasnovanih na visokoj dodanoj vrijednosti. Poslovnu zonu Šip zato ne treba posmatrati kao klasičnu industrijsku zonu s velikim proizvodnim pogonima, nego kao plansku poslovno-tehnološku lokaciju čiji razvoj zavisi od daljnjeg infrastrukturnog opremanja i provođenja prostorno-planske dokumentacije.[20]

Aktuelni pristup lokalnom ekonomskom razvoju dodatno potvrđuje usmjerenost Općine prema malim i srednjim preduzećima, obrtima, samozapošljavanju, digitalizaciji i djelatnostima zasnovanim na znanju. Općina provodi programe podrške samostalnim privrednicima, fizičkim licima koja obavljaju trgovačku djelatnost, mladim poduzetnicima i drugim poslovnim subjektima, dok Preduzetnički servis pruža informacije o registraciji, programima podrške, kreditnim linijama, edukacijama i razvoju poslovnih ideja.[21] Za program samozapošljavanja i unapređenja poduzetništva u 2026. godini planirano je 230.000 KM, uz stručnu, mentorsku i finansijsku podršku odabranim poslovnim idejama.

Sa stanovišta zaštite okoliša, manja zastupljenost klasične industrijske proizvodnje ne znači potpuno odsustvo okolišnih pritisaka. Potencijalni uticaji proizvodnih, servisnih i drugih poslovnih djelatnosti odnose se na potrošnju energije i vode, emisije u zrak iz kotlovnica i tehnoloških procesa, nastanak komunalnog, industrijskog i opasnog otpada, ispuštanje otpadnih voda, buku te povećano saobraćajno opterećenje. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti djelatnostima smještenim unutar ili u neposrednoj blizini stambenih područja, gdje i relativno mali izvori mogu imati značajan lokalni uticaj na kvalitet života stanovništva.

Budući razvoj privrede i industrije na području Općine Centar potrebno je usmjeravati prema energijskoj i resursnoj efikasnosti, primjeni čistijih tehnologija, korištenju obnovljivih izvora energije, smanjenju nastanka otpada i razvoju principa cirkularne ekonomije. Istovremeno je potrebno unaprijediti evidenciju poslovnih i proizvodnih subjekata koji mogu imati uticaj na okoliš, pratiti njihove emisije i tokove otpada te osigurati dosljednu primjenu okolišnih, građevinskih i drugih relevantnih propisa. Razvoj Poslovne zone Šip i drugih poslovnih sadržaja treba povezati sa zelenom infrastrukturom, održivom mobilnošću i odgovarajućim upravljanjem energijom, vodama i otpadom.

U periodu od 2021. do 2025. godine prosječan broj zaposlenih na području Općine Centar povećan je sa 44.443 na 46.854, odnosno za 2.411 zaposlenih ili približno 5,4%. Zaposlenost je rasla tokom svih posmatranih godina, ali je godišnji rast u 2025. usporen na 281 zaposlenog, odnosno oko 0,6% u odnosu na 2024. godinu. Općina Centar je tokom cijelog perioda imala najveći prosječan broj zaposlenih među općinama Kantona Sarajevo, a 2025. godine na njenom području bilo je zaposleno približno 28,5% ukupnog broja zaposlenih u Kantonu. Prosječna neto plaća povećana je sa 1.456 KM u 2021. na 2.195 KM u 2025. godini, što predstavlja nominalni rast od 739 KM ili približno 50,8%. Prosječna bruto plaća u istom periodu porasla je sa 2.285 KM na 3.468 KM, odnosno za 1.183 KM ili približno 51,8%. U 2025. godini prosječna neto plaća u Općini Centar bila je za oko 14,9% viša od prosječne neto plaće Kantona Sarajevo, koja je iznosila 1.910 KM. Ukupni pokazatelji potvrđuju da Općina Centar zadržava vodeću ulogu na tržištu rada Kantona Sarajevo, uz stabilan rast zaposlenosti i znatno intenzivniji nominalni rast plaća.[22]

[20] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

[21] Općina Centar Sarajevo: Biznis i investicije, Programi podrške i Preduzetnički servis, pristupljeno u septembru 2026. godine

[22] Izvor: Federalni zavod za statistiku, Kanton Sarajevo u brojkama 2025. i Kanton Sarajevo u brojkama 2026

Tabela 9: Zaposlenost i prosječne plaće u Općini Centar u periodu 2021–2025. godine

Godina	Prosječan broj zaposlenih	Prosječna neto plaća (KM)	Prosječna bruto plaća (KM)
2021.	44.443	1.456	2.285
2022.	45.312	1.590	2.498
2023.	45.906	1.776	2.797
2024.	46.573	1.986	3.138
2025.	46.854	2.195	3.468

4.2.2 Poljoprivreda

Poljoprivreda na području Općine Centar nema obilježja intenzivne i tržišno orijentisane proizvodnje, već se pretežno odvija na manjim porodičnim gazdinstvima u sjevernim i rubnim dijelovima Općine. Najpovoljniji uslovi za poljoprivrednu proizvodnju prisutni su na području Poljina, Nahoreva i okolnih naselja, gdje su u većoj mjeri zastupljene livade, pašnjaci, oranice i voćnjaci. Usitnjenost posjeda, konfiguracija terena i blizina izgrađenih urbanih zona predstavljaju osnovna ograničenja za razvoj intenzivnije proizvodnje.

Prema podacima iz Strategije razvoja Općine Centar za period 2021–2027. godine, u Registru poljoprivrednih gazdinstava i klijenata bilo je evidentirano 2.002 poljoprivredna gazdinstva. Oko 89% gazdinstava raspolagalo je površinom do tri hektara, dok je prosječna veličina gazdinstva iznosila približno 0,8 ha. Navedeni podaci potvrđuju izrazitu usitnjenost poljoprivrednih posjeda i pretežno porodični karakter proizvodnje, koja se najčešće obavlja kao dopunska djelatnost i uglavnom je usmjerena na zadovoljavanje vlastitih potreba i prodaju manjih viškova na lokalnom tržištu.

Biljna proizvodnja zasniva se prvenstveno na uzgoju povrća, voća i manjih količina ratarskih kultura. Zastupljenost voćnjaka od 273 ha ukazuje na značajan potencijal za očuvanje i unapređenje voćarske proizvodnje, posebno kroz obnovu postojećih zasada, primjenu odgovarajućih agrotehničkih mjera i razvoj prerade proizvoda na porodičnim gazdinstvima. Dodatni razvojni potencijal imaju plastenička proizvodnja, urbano vrtlarstvo i pčelarstvo, kao djelatnosti koje ne zahtijevaju velike zemljišne površine i mogu biti prilagođene prostornim karakteristikama Općine Centar.

Prema podacima Registra poljoprivrednih gazdinstava i Registra klijenata, na području Općine Centar evidentirano je ukupno 297 aktivnih poljoprivrednih gazdinstava, koja raspolažu površinom od 286,35 ha. U evidenciji nema pasivnih gazdinstava, što pokazuje da sva registrovana gazdinstva imaju aktivan status. Prosječna evidentirana površina iznosi približno 0,96 ha po gazdinstvu, što ukazuje na izrazitu usitnjenost posjeda i dominantnu zastupljenost male porodične poljoprivrede.[23]

Tabela 10: Registrovana poljoprivredna gazdinstva na području Općine Centar

Naselje prema sjedištu gazdinstva	Broj gazdinstava	Udio u ukupnom broju (%)	Površina (ha)	Udio u ukupnoj površini (%)	Prosječna površina po gazdinstvu (ha)	Broj članova PPG	Broj zaposlenih
Mrkovići	13	4,38	20,63	7,20	1,59	18	0
Nahorevo	41	13,80	28,95	10,11	0,71	48	0

[23] Registar poljoprivrednih gazdinstava i Registar klijenata: Osnovni podaci o ukupnom broju registrovanih poljoprivrednih gazdinstava i vrsti organizacijskog oblika – strukturni izvještaj za Općinu Centar, 2026.

Poljine	8	2,69	16,46	5,75	2,06	8	0
Radava	9	3,03	7,37	2,57	0,82	10	0
Sarajevo Dio	226	76,09	212,94	74,37	0,94	185	318
Ukupno	**297**	**100,00**	**286,35**	**100,00**	**0,96**	**269**	**318**

Najveći broj gazdinstava evidentiran je sa sjedištem u naselju Sarajevo Dio, gdje se nalazi 226 gazdinstava ili 76,09% ukupnog broja. Ova gazdinstva raspolažu sa 212,94 ha, odnosno 74,37% evidentiranih površina. Navedene podatke treba tumačiti prema sjedištu gazdinstva, a ne nužno prema mjestu na kojem se nalazi zemljište ili odvija proizvodnja. Visok udio kategorije Sarajevo Dio zato može biti posljedica registracije gazdinstava i poslovnih subjekata na gradskim adresama.

Među rubnim naseljima najveći broj gazdinstava ima Nahorevo, sa 41 gazdinstvom i 28,95 ha zemljišta. Slijede Mrkovići sa 13 gazdinstava i 20,63 ha, Radava sa devet gazdinstava i 7,37 ha te Poljine sa osam gazdinstava i 16,46 ha. Najveća prosječna površina po gazdinstvu evidentirana je na Poljinama i iznosi 2,06 ha, dok je najmanja u Nahorevu, gdje iznosi 0,71 ha. Iako imaju relativno mali broj gazdinstava, Poljine i Mrkovići raspolažu većim prosječnim posjedima, što predstavlja nešto povoljniju osnovu za organizovaniju poljoprivrednu proizvodnju.

U strukturi gazdinstava posebno su iskazana 224 porodična poljoprivredna gazdinstva (PPG) i 18 gazdinstava organizovanih kao pravni subjekti (PG-PS). U perifernim naseljima evidentirana su isključivo porodična gazdinstva, dok su svi pravni subjekti registrovani u kategoriji Sarajevo Dio. Istovremeno, svih 318 evidentiranih zaposlenih vezano je za gazdinstva sa sjedištem u ovoj kategoriji. To pokazuje da je formalna zaposlenost u poljoprivrednoj djelatnosti koncentrisana kod poslovno organizovanih subjekata, dok se proizvodnja u Nahorevu, Mrkovićima, Poljinama i Radavi uglavnom zasniva na radu članova porodičnih gazdinstava.

Registrovano je ukupno 269 članova porodičnih poljoprivrednih gazdinstava, što potvrđuje značaj poljoprivrede kao dopunske djelatnosti i izvora prihoda domaćinstava u rubnim dijelovima Općine. Međutim, mala prosječna površina posjeda ograničava razvoj klasične intenzivne ratarske proizvodnje i postizanje ekonomije obima. Veći razvojni potencijal postoji u proizvodnji povrća i voća, plasteničkoj i organskoj proizvodnji, pčelarstvu, preradi poljoprivrednih proizvoda i njihovom direktnom plasmanu na tržište Sarajeva.

Podaci ukazuju da poljoprivreda nema dominantnu ulogu u ukupnoj privrednoj strukturi Općine Centar, ali ima značajnu dopunsku ekonomsku, socijalnu i prostornu funkciju. Razvoj sektora potrebno je usmjeriti prema proizvodima veće dodane vrijednosti, udruživanju proizvođača, boljem pristupu lokalnom tržištu, brendiranju proizvoda i podršci malim porodičnim gazdinstvima.

Uticaji poljoprivrede i stočarstva na okoliš uglavnom su lokalnog karaktera, ali mogu uključivati zagađenje tla i voda usljed neadekvatne primjene mineralnih i organskih đubriva, pesticida i nepravilnog skladištenja stajnjaka. Na terenima većeg nagiba dodatni problem predstavlja mogućnost erozije i ispiranja hranjivih materija u površinske vodotokove. Zbog toga je potrebno podsticati primjenu dobrih poljoprivrednih praksi, pravilno upravljanje stajnjakom, racionalnu upotrebu sredstava za zaštitu bilja, očuvanje plodnosti tla i razvoj ekološki prihvatljivih oblika proizvodnje.

4.2.3 Turizam

Odnos turizma i okoliša je složen. Prirodne, pejzažne i kulturno-historijske vrijednosti predstavljaju osnovu turističke ponude, dok intenzivno i neplanski usmjereno turističko korištenje može dovesti do povećanja pritisaka na prostor i prirodne resurse. Istovremeno, održivi razvoj turizma može doprinijeti zaštiti prirodnog i kulturnog naslijeđa, razvoju lokalne ekonomije i podizanju svijesti posjetilaca o značaju očuvanja okoliša.

Najznačajniji pritisci turističkih aktivnosti na okoliš odnose se na:

- povećanu potrošnju vode i energije u smještajnim i ugostiteljskim objektima,
- nastajanje komunalnog otpada i otpadnih voda,
- povećanje saobraćaja, emisija u zrak i nivoa buke,
- opterećenje javnih, zelenih i rekreacijskih površina,
- izgradnju novih turističkih i ugostiteljskih objekata i prateće infrastrukture,
- pritisak na prirodne, pejzažne i kulturno-historijske vrijednosti.

Općina Centar predstavlja jedno od najznačajnijih turističkih područja Kantona Sarajevo, posebno u segmentu urbanog, kulturnog, poslovnog, manifestacijskog i sportsko-rekreacijskog turizma. Intenzitet turističkih aktivnosti potvrđuju podaci o smještajnim kapacitetima, broju evidentiranih turista i ostvarenom broju noćenja.

Tabela 11: Smještajni kapaciteti na području općine Centar u periodu 2020-2025. godine

Pokazatelj	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Broj poslovnih jedinica sa smještajnim kapacitetima	18	22	23	24	23	23
Broj soba	965	1.005	977	884	875	868
Broj ležaja	2.062	2.163	2.215	2.324	2.282	2.257

U 2025. godini na području općine Centar evidentirane su 23 poslovne jedinice sa smještajnim kapacitetima, koje su raspolagale sa 868 soba i 2.257 ležaja. Općina Centar učestvovala je sa 16,8% u ukupnom broju poslovnih jedinica sa smještajnim kapacitetima, 18,3% u ukupnom broju soba i 16,5% u ukupnom broju ležaja na području Kantona Sarajevo. Prema broju poslovnih jedinica nalazila se iza općina Stari Grad i Ilidža, dok je prema broju ležaja bila druga općina u Kantonu Sarajevo, nakon Ilidže.

U odnosu na 2020. godinu broj poslovnih jedinica povećan je sa 18 na 23, odnosno za 27,8%, dok je broj ležaja povećan za 9,5%. Istovremeno, broj soba smanjen je sa 965 na 868, odnosno za 10,1%. Ovi pokazatelji upućuju na promjene u strukturi smještajne ponude, bez izraženog povećanja ukupnog broja objekata u posljednjim godinama posmatranog perioda.

Tabela 12: Broj turista i noćenja na području općine Centar u periodu 2020-2025. godine

Pokazatelj	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.
Domaći turisti	8.982	16.344	19.722	20.421	17.976	18.021
Strani turisti	24.950	74.177	112.135	119.014	130.384	134.082
Ukupan broj turista	33.932	90.521	131.857	139.435	148.360	152.103
Ukupan broj noćenja	59.032	187.196	261.844	291.974	286.612	291.517

Na području općine Centar u 2025. godini evidentirana su 152.103 dolaska turista i 291.517 noćenja. Od ukupnog broja turista, 18.021 bili su domaći, a 134.082 strani turisti, tako da su strani turisti činili približno 88% ukupnog turističkog prometa. Strani turisti ostvarili su 259.752 noćenja, odnosno približno 89% ukupnog broja noćenja na području općine.

Općina Centar učestvovala je sa 18,7% u ukupnom broju evidentiranih turista i sa 18,6% u ukupnom broju noćenja na području Kantona Sarajevo. Prosječna dužina boravka turista iznosila je 1,9 dana, dok je iskorištenost smještajnih kapaciteta iznosila 35,4% (Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo, 2026).

U periodu 2020–2025. godine broj turista povećan je približno 4,5 puta, dok je broj noćenja povećan približno 4,9 puta. Pri tumačenju ovog rasta potrebno je uzeti u obzir da je 2020. godina bila obilježena pandemijom COVID-19 i izrazito smanjenim turističkim prometom. U posljednjoj posmatranoj godini rast je bio umjereniji: broj turista u 2025. godini povećan je za 2,5%, a broj noćenja za 1,7% u odnosu na 2024. godinu.

Navedeni pokazatelji potvrđuju da turizam predstavlja značajan pokretački faktor pritisaka na okoliš u općini Centar. Posebno su značajni kumulativni pritisci turističkog prometa i dnevnih posjeta na saobraćaj, potrošnju vode i energije, nastajanje komunalnog otpada, korištenje javnih površina te nivo buke i emisija u zrak. Pritisci mogu biti izraženiji tokom turističke sezone, većih kulturnih i sportskih manifestacija i drugih događaja koji privlače veći broj posjetilaca.

Strategijom razvoja turizma Kantona Sarajevo do 2030. godine utvrđeno je opredjeljenje za okolišni, društveno i ekonomski održiv razvoj turizma, zaštitu prirodnih i kulturnih resursa i smanjenje neformalnog poslovanja u turističkom sektoru (Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo, 2024). Za potrebe LEAP-a razvoj turizma potrebno je povezati sa unapređenjem javnog prijevoza i pješačke infrastrukture, racionalnom potrošnjom vode i energije u turističkim objektima, odvojenim prikupljanjem otpada, smanjenjem upotrebe jednokratne plastike te odgovornim upravljanjem posjetama prirodnim, rekreacijskim i kulturno-historijskim područjima.[24][25]

4.2.4 Lovstvo

Lovstvo predstavlja organizovanu djelatnost koja obuhvata uzgoj, zaštitu, praćenje i održivo korištenje populacija divljači te očuvanje i unapređenje njihovih staništa. Plansko upravljanje divljači provodi se u skladu sa Zakonom o lovstvu Federacije Bosne i Hercegovine, podzakonskim propisima, važećom lovnoprivrednom osnovom i godišnjim planovima gospodarenja lovištem.

Pored korištenja divljači, savremeno lovstvo ima važnu ulogu u praćenju brojnosti i zdravstvenog stanja populacija, sprečavanju pojave i širenja zaraznih bolesti, ublažavanju šteta od divljači, održavanju lovno-uzgojnih i lovno-tehničkih objekata te zaštiti staništa od požara, bespravnih aktivnosti, odlaganja otpada i drugih negativnih uticaja.

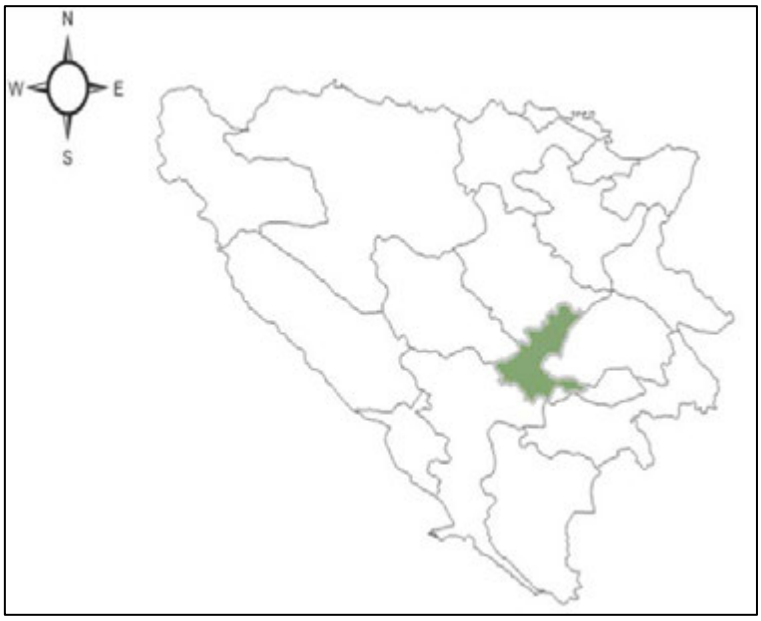
Zastupljenost lovstva na području Općine Centar

Općinu Centar karakteriše izražena razlika između gusto izgrađenog urbanog područja i rubnih, pretežno šumskih i ruralnih dijelova općine. Lovstvo se može provoditi samo na površinama koje su u skladu sa propisima obuhvaćene granicama ustanovljenog lovišta i koje imaju status lovnih površina.

[24] Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo (2026): Turizam na području Kantona Sarajevo u periodu od 2020. do 2025. godine, Sarajevo.

[25] Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo (2024): Strategija razvoja turizma Kantona Sarajevo do 2030. godine, Sarajevo.

Dio teritorije Općine Centar nalazi se u okviru lovišta „BUKOVIK", kojim gospodari Lovačko Udruženje „Sarajevo". Ukupna površina lovišta zauzima 12.466,80 ha.

Slika 7: Geografski položaj lovišta "Bukovik"

Urbanizovana područja, naselja, javne saobraćajnice, groblja, parkovi, dvorišta, sportski i rekreacijski objekti te druge površine na kojima nije moguće sigurno i plansko gospodarenje divljači (5.761,20 ha) imaju status nelovnih površina u skladu sa Zakonom o lovstvu i granicama utvrđenim lovnoprivrednom osnovom.

Poseban režim primjenjuje se u dijelu Spomenika prirode „Skakavac" koji pripada Općini Centar. Na ovom području lovne aktivnosti usklađuju se sa propisanim zonama i mjerama zaštite prirode, pri čemu je Zakonom o proglašenju šireg područja vodopada „Skakavac" Spomenikom prirode propisana zabrana lova u zaštićenim zonama. Upravljanje divljači na ovom prostoru zbog toga se prvenstveno zasniva na monitoringu, zaštiti vrsta i staništa te saradnji upravljača zaštićenog područja, nadležnih šumarskih institucija i korisnika susjednog lovišta.

Upravljačka struktura i lovno područje

Gospodarenje dijelom lovišta koji se nalazi na području Općine Centar povjereno je Lovačkom udruženju „Sarajevo" na osnovuOdlukama Skupštine Kantona Sarajevo broj: 01-05-18280/10 od 01.06.2010. godine, broj: 01-05-25712/12 od 24.09.2012. godine i broj: 01-05-32675/15 od 21.12.2015. godine i broj: 5/08 od 26.12. 2019. godine ("Službene novine Kantona Sarajevo br. 17/10, 42/12, 51/15 i 51/19). Udruženje je osnovano 1894. godine, i trenutno ima 669 članova, organizovano u 4 sekcije.

Lovačko udruženje provodi poslove zaštite, uzgoja i korištenja divljači, organizuje monitoring populacija, održava lovno-uzgojne i lovno-tehničke objekte, provodi lovočuvarsku službu, evidentira pojavu šteta i uginuća divljači te sarađuje sa nadležnim institucijama, vlasnicima zemljišta i lokalnim stanovništvom.

Tabela 13: Podaci o lovištu

Pokazatelj	Dostupni podatak
Puni naziv korisnika lovišta	Lovačko udruženje „Sarajevo"
Naziv lovišta	Privredno-sportsko lovište „Bukovik"
Akt kojim je lovište dodijeljeno na gospodarenje	Ugovor broj 07-06-26-15747/15 od 3. 7. 2015. godine

Period važenja ugovora o dodjeli lovišta	Privremeni godišnji plan gospodarenja (1 godina).
Naziv i period važenja lovnoprivredne osnove	Lovnoprivredna osnova za lovište „Bukovik“ za period 2016–2026. godine. Nova lovnoprivredna osnova za period 2026–2036. godine izrađena je i predata Federalnom ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva na odobrenje i saglasnost.
Namjena lovišta	Privredno-sportsko lovište
Tip lovišta	Otvoreno lovište brdskog tipa
Ukupna površina lovišta	12.466,80 ha
Najniža i najviša nadmorska visina	483–1.524 m
Broj revira, sekcija ili lovnih grupa na području općine	Na nivou cijelog lovišta izdvojena su četiri revira: „Crepoljsko“, „Nahorevo“, „Žuč“ i „Strahoč“. Lovačko udruženje organizovano je kroz četiri sekcije: „Trebević“, „Crepoljsko“, „Nahorevo“ i „Hum“.
Broj članova	Lovačko udruženje „Sarajevo“ ukupno broji 669 članova.
Broj profesionalnih ili volonterskih lovočuvara	Jedan stalno zaposleni profesionalni lovočuvar i deset volontera sa položenim lovočuvarskim ispitom, angažovanih prema potrebi na području cijelog lovišta.

Prema strukturi površina, dio lovišta na području Općine Centar čine šume i šumsko zemljište, poljoprivredne površine, livade, pašnjaci, vodotoci i druge površine pogodne za boravak, ishranu, razmnožavanje i migraciju divljači. Tačna struktura lovnih površina prikazana je u narednoj tabeli.

Tabela 14: Kategorija površina

Kategorija površine	Površina (ha)	Učešće (%)
Obraslo šumsko zemljište	3.786,77	30,38
Neobraslo šumsko zemljište	396,94	3,18
Livade i pašnjaci	1.744,72	14,00
Oranice, voćnjaci i druge poljoprivredne površine	740,48	5,94
Vodene površine i vodotoci	36,70	0,29
Ostale lovne površine	0,00	0,00
Nelovne površine	5.761,23	46,21
Ukupno	12.466,80	100,00

Stanje divljači i način upravljanja

Utvrđivanje brojnosti divljači u privredno-sportskom lovištu „Bukovik“ provodi Lovačko udruženje „Sarajevo“. Prebrojavanje glavnih vrsta krupne i sitne divljači obavlja se kombinovanom metodom transekta i primjernih površina, kao i osmatranjem krupne divljači na mjestima okupljanja tokom godine. U aktivnostima prebrojavanja i kontinuiranog praćenja populacija učestvuju stručna i lovočuvarska služba te članovi Lovačkog udruženja „Sarajevo“. Podaci u Privremenom godišnjem planu gospodarenja prikazani su za cijelo lovište „Bukovik“, bez posebnog izdvajanja brojnosti divljači na području Općine Centar.

Prema proljetnom brojnom stanju iz marta 2026. godine, brojnost glavnih vrsta divljači u lovištu „Bukovik“ iznosi:

- srna (Capreolus capreolus): 83 jedinke,
- divlja svinja (Sus scrofa): 45 jedinki,
- zec (Lepus europaeus): 60 jedinki,
- mrki medvjed (Ursus arctos): 5 jedinki.

Od ostalih vrsta divljači evidentirani su vuk sa tri jedinke u prolazu, kuna bjelica sa 40 jedinki, vjeverica sa 40 jedinki, lještarka sa 25 jedinki, divlji golub sa 120 jedinki i divlja patka sa 260 jedinki. Evidentirano je i 50 lisica, tri jazavca, pet divljih mačaka, 150 sivih vrana, 60 svraka, 100 kreja-sojki i osam šakala.

Kao ugrožene i zaštićene vrste u lovištu navedeni su srna, mrki medvjed, zec, vjeverica, lještarka, šumska sova, gavran, jastreb kokošar, sivi soko, vjetruša i škanjac mišar. Zaštita i eventualno korištenje ovih vrsta provode se u skladu sa njihovim zakonskim statusom, planskim dokumentima i propisanim kalendarom lova.

Zdravstveno stanje divljači u lovištu ocijenjeno je kao zadovoljavajuće. Kod divlje svinje zabilježena je povremena pojava trihineloze, dok je kod lisice evidentirana povremena pojava šugavosti. Kod ostalih evidentiranih vrsta nisu uočene bolesti ili je njihovo zdravstveno stanje ocijenjeno kao dobro. Zdravstvena zaštita obuhvata kontinuirano praćenje pojave parazitarnih, bakterijskih, gljivičnih i virusnih bolesti, evidentiranje uginuća, obavještavanje nadležnih institucija, kontrolu zagađenja lovišta, dezinfekciju lovno-uzgojnih i lovno-tehničkih objekata te edukaciju članova udruženja.

Upravljanje divljači zasniva se na procjeni brojnosti, spolne i starosne strukture, zdravstvenog stanja, godišnjeg prirasta i kapaciteta staništa. Za lovnu 2026/27. godinu planirano je izlučivanje 11 jedinki srneće divljači, 29 divljih svinja i 20 zečeva, dok izlučivanje mrkog medvjeda i vuka nije planirano. Korištenje divljači provodi se prema odobrenim kvotama i u periodima utvrđenim kalendarom lova.

Mjere upravljanja obuhvataju prihranu divljači, održavanje lovno-uzgojnih i lovno-tehničkih objekata, zaštitu staništa, osiguravanje mira u lovištu, zdravstvenu zaštitu, sprečavanje šteta od divljači te suzbijanje bespravnog lova. Za lovnu 2026/27. godinu planirana je prihrana sa 1.872 kg sijena, 4.406 kg kukuruza, 247 kg soli i 360 kg mesa, kao i sadnja deset sadnica divljeg kestena, pet sadnica divlje kruške i pet sadnica divlje jabuke te zasnivanje jednog hektara zobi. Čuvanje lovišta provodi profesionalna lovočuvarska služba uz angažovanje volontera i organizovanih patrola članova udruženja te saradnju sa policijom i Kantonalnom upravom za šumarstvo.

Stanje lovno-uzgojnih i lovno-tehničkih objekata

Lovno-uzgojni objekti predstavljaju važan dio infrastrukture potrebne za provođenje mjera uzgoja i zaštite divljači. Prema stanju iz marta 2026. godine, u lovištu „Bukovik" evidentirano je 13 hraništa za srneću divljač, 11 hraništa za divlju svinju, pet hraništa za zeca, 39 solila, 16 pojilišta, 19 kaljužišta odnosno lokvi i dva spremišta za hranu. Za proizvodnju hrane za divljač planirano je zasnivanje jednog hektara zobi, kao i sadnja deset sadnica divljeg kestena, pet sadnica divlje kruške i pet sadnica divlje jabuke. Navedeni podaci odnose se na cijelo lovište „Bukovik", jer u godišnjem planu objekti nisu posebno razvrstani za područje Općine Centar.

Svi evidentirani lovno-uzgojni objekti označeni su kao upotrebljivi, zbog čega se njihovo stanje može ocijeniti zadovoljavajućim. U lovnoj 2026/27. godini nije planirana izgradnja novih objekata, nego održavanje i opremanje postojećih. Planirano je održavanje ukupno 85 lovno-uzgojnih objekata, uključujući hraništa, solila, pojilišta i jedno prihvatilište za ranjenu divljač.

Od lovno-tehničkih i pratećih objekata u lovištu su evidentirani jedan lovački dom, pet lovačkih kuća kapaciteta od šest do osam ležaja, tri lovačke kolibe, pet visokih zatvorenih čeka, šest visokih otvorenih čeka, dvije osmatračnice, 30 visokih zasjeda, šest lovnih nadstrešnica, sedam lovačkih stolova i približno

16 km lovačkih staza. Na granicama i ulazima u lovište evidentirano je i 20 obavještajnih tabli, dva ukrasna panoa i jedan informativni pano. Broj fotozamki nije naveden u dostavljenom godišnjem planu.

Ukupno stanje lovne infrastrukture ocjenjuje se kao zadovoljavajuće, a postojeći objekti označeni su kao upotrebljivi. Saobraćajnice omogućavaju pristup svim dijelovima lovišta i provođenje planiranih aktivnosti. U lovnoj 2026/27. godini planirano je održavanje 65 lovno-tehničkih i pratećih objekata te 16 km lovačkih staza. Na pojedinim mjestima granične oznake su djelimično oštećene, zbog čega je planirana njihova obnova i unapređenje obilježavanja lovišta.

Analiza uticaja lovstva na biodiverzitet

Plansko gospodarenje divljači može imati pozitivan uticaj na biodiverzitet kroz održavanje brojnosti populacija u granicama kapaciteta staništa, očuvanje odgovarajuće spolne i starosne strukture te sprečavanje nastanka prekomjernih šteta na šumskom podmlatku i poljoprivrednim kulturama. Prema godišnjem planu gospodarenja, stanišni uslovi u lovištu „Bukovik“ uglavnom su povoljni za autohtone vrste krupne divljači, dok kompeticija između vrsta za hranu i prostor trenutno nije izražena. Monitoring brojnosti i zdravstvenog stanja, prihrana divljači, održavanje hranilišta, solila i pojilišta te kontrola bespravnog lova doprinose očuvanju populacija divljači i njihovih staništa.

Negativni uticaji mogu nastati usljed prekomjernog ili selektivno neodgovarajućeg odstrela, uznemiravanja divljači u periodu razmnožavanja, fragmentacije staništa i gubitka koridora kretanja. Lovište „Bukovik“ nalazi se u neposrednom kontaktu sa urbanim područjem Sarajeva i ispresijecano je brojnim saobraćajnicama koje uzrokuju uznemiravanje, stradanje divljači od motornih vozila i otežano kretanje između staništa. Na najfrekventnijim mjestima prelaska divljači nisu postavljeni odgovarajući saobraćajni znakovi upozorenja. Na području Općine Centar dodatne pritiske predstavljaju naseljenost, šumski radovi, rekreacijske aktivnosti na Baricama, Čavljaku, Poljinama i drugim izletištima, povremene pojave bespravnog lova te prisustvo pasa lutalica i mačaka skitnica, koje posebno ugrožavaju srneću i zečiju divljač i njihove mlade.

Reguliranje brojnosti predatora mora se provoditi na osnovu monitoringa, stručne procjene i važećih propisa, kako se ne bi narušili prirodni odnosi u ekosistemu. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti zdravstvenom stanju divljači, naročito praćenju pojave trihineloze kod divlje svinje i šugavosti kod lisice, kao i pravovremenom evidentiranju i prijavljivanju uginuća. Gradnju i održavanje lovnih objekata potrebno je provoditi bez oštećivanja staništa, korištenjem prirodnih materijala, uz zaštitu izvora, vodotoka i pojilišta te provođenje mjera zaštite šuma od požara.

Na području Spomenika prirode „Skakavac“ primjenjuje se poseban režim zaštite kojim su zabranjeni lov i uznemiravanje divljači. Aktivnosti koje se odnose na divljač na ovom području trebaju biti usmjerene na monitoring i zaštitu populacija i njihovih staništa, uz saradnju Lovačkog udruženja „Sarajevo“, upravljača zaštićenog područja te nadležnih šumarskih, veterinarskih i inspekcijskih institucija.

Kao najznačajniji problemi u upravljanju divljači izdvajaju se fragmentacija i smanjenje staništa usljed urbanizacije i razvoja infrastrukture, stradanje divljači u saobraćaju i nedostatak znakova upozorenja, uznemiravanje divljači zbog intenzivnog rekreacijskog korištenja prostora te prisustvo pasa i mačaka bez nadzora. Rješavanje ovih problema zahtijeva kontinuiran monitoring, zaštitu koridora kretanja divljači, postavljanje saobraćajne signalizacije na mjestima učestalih prelazaka, kontrolu bespravnog lova i redovnu razmjenu podataka između nadležnih institucija.[26]

[26] Lovačko udruženje „Sarajevo“ (2026), Privremeni godišnji plan gospodarenja privredno-sportskim lovištem „Bukovik“ za lovnu 2026/27. godinu.

4.3 Energetika

Energetika predstavlja jedan od ključnih sektora za razvoj lokalne zajednice, jer je potrošnja energije neposredno povezana sa potrebama domaćinstava, javnih ustanova, poslovnih subjekata i drugih sektora. Istovremeno, način proizvodnje i korištenja energije značajno utiče na okoliš kroz emisije stakleničkih gasova i drugih zagađujućih materija. Zbog toga povećanje energijske efikasnosti i racionalno korištenje energije predstavljaju važne elemente održivog razvoja Općine Centar Sarajevo.

Energetski sektor uređen je na različitim nivoima vlasti, uključujući Federaciju Bosne i Hercegovine i Kanton Sarajevo, dok Općina kroz svoje nadležnosti i planske dokumente može doprinijeti povećanju energijske efikasnosti, racionalnijem korištenju energije i smanjenju emisija.

Područje Općine Centar Sarajevo karakteriše razvijena urbana struktura i velika koncentracija stambenih, poslovnih i javnih objekata, što značajno utiče na strukturu potrošnje energije. U okviru ovog poglavlja analizirani su najznačajniji energenti i oblici energije koji se koriste na području općine:

električna energija,

prirodni gas,

toplotna energija iz sistema daljinskog grijanja,

čvrsta goriva i drugi energenti koji se koriste u individualnim sistemima grijanja.

Analiza obuhvata postojeće stanje i strukturu potrošnje energije, kao i potencijale za povećanje energijske efikasnosti i smanjenje emisija. Rezultati analize predstavljaju osnovu za planiranje mjera i aktivnosti u sektoru energetike do 2030. godine.

Na području Općine Centar Sarajevo zastupljeno je više oblika energije i energenata koji se koriste za zadovoljavanje potreba stambenog, javnog i poslovnog sektora. Električna energija predstavlja jedan od osnovnih oblika finalne energije, a koristi se u domaćinstvima, javnim i poslovnim objektima, za potrebe javne rasvjete, kao i za pogon različitih tehničkih sistema i uređaja. Prirodni gas također ima značajnu ulogu u snabdijevanju energijom, prvenstveno kao energent za proizvodnju toplotne energije za grijanje prostora i pripremu potrošne tople vode. Pored navedenog, dio potreba za toplotnom energijom zadovoljava se putem sistema daljinskog grijanja, čime je na području Općine zastupljena kombinacija centralizovanih i individualnih sistema snabdijevanja toplotnom energijom.

U objektima koji nisu obuhvaćeni sistemom daljinskog grijanja koriste se individualni sistemi grijanja zasnovani na različitim energentima, uključujući prirodni gas i čvrsta goriva, prvenstveno ogrjevno drvo i ugalj. Sa aspekta zaštite okoliša, poseban značaj ima korištenje čvrstih goriva u individualnim ložištima, s obzirom na emisije zagađujućih materija koje nastaju njihovim sagorijevanjem. Ukupna potrošnja energije i pripadajuće emisije zavise od strukture korištenih energenata, energijskih karakteristika objekata, efikasnosti tehničkih sistema i načina njihovog korištenja. Iz tog razloga, smanjenje energijskih potreba objekata, povećanje efikasnosti sistema grijanja i postepena zamjena manje efikasnih i okolinski nepovoljnijih sistema predstavljaju značajne mogućnosti za unapređenje stanja u sektoru energetike.

Pored konvencionalnih energenata, na području Općine postoje mogućnosti za korištenje obnovljivih izvora energije, prvenstveno solarne energije, biomase i niskotemperaturnih izvora energije. Njihovo korištenje, naročito u kombinaciji sa prethodno provedenim mjerama energijske efikasnosti na objektima, može doprinijeti smanjenju potrošnje konvencionalnih energenata i pripadajućih emisija.

4.4 Infrastruktura

4.4.1 Saobraćaj

Saobraćaj je jedan od najznačajnijih izvora pritiska na okoliš u Općini Centar. Centralni položaj općine, koncentracija administrativnih, zdravstvenih, obrazovnih, trgovačkih, kulturnih i turističkih sadržaja te svakodnevna kretanja stanovništva iz drugih dijelova Kantona Sarajevo stvaraju veliko saobraćajno opterećenje. Posljedice se ogledaju u emisijama zagađujućih materija i stakleničkih gasova, povećanoj buci, potrošnji energije, zauzimanju javnih i zelenih površina, nastanku saobraćajnih gužvi i smanjenju sigurnosti pješaka i biciklista.

Cestovni saobraćaj

Putnu mrežu na području Općine Centar čine magistralne, regionalne, lokalne i nekategorisane ceste. Ukupna dužina magistralnih cesta iznosi 8,67 km, od čega je 4,85 km u nadležnosti Javnog preduzeća Ceste Federacije Bosne i Hercegovine, a 3,82 km u nadležnosti Direkcije za puteve Kantona Sarajevo. Mrežu dodatno čini 77,5 km lokalnih i 37,5 km nekategorisanih cesta (Općina Centar Sarajevo, 2019).

Najznačajnije saobraćajne pravce predstavljaju Glavna gradska longitudinala, Južna longitudinala, Nulta transverzala, Prva transverzala i Alipašina ulica. Publikacija brojanja saobraćaja Direkcije za puteve Kantona Sarajevo ove pravce evidentira kroz dionice cesta M 223, R 902 i R 904. Zbog centralnog položaja općine, navedene saobraćajnice imaju i lokalnu i tranzitnu funkciju.

Intenzitet saobraćaja prati se pomoću šest automatskih brojača smještenih na glavnim saobraćajnicama na području Općine Centar. Prosječni godišnji dnevni saobraćaj predstavlja prosječan broj vozila koja u toku jednog dana prođu kroz određeni presjek saobraćajnice tokom godine.

Tabela 15: Prosječni godišnji dnevni saobraćaj na glavnim saobraćajnicama u Općini Centar

Brojač	Lokacija	2022.	2023.	2024.	2025.
KSBS03	Glavna gradska longitudinala – ispred Učiteljske škole	32.732	32.558	32.682	32.841
KSBS04	Glavna gradska longitudinala – ispred zgrade BBI centra	34.711	33.124	32.475	33.084
KSBS05	Glavna gradska longitudinala – ispred Doma zdravlja Centar	28.266	28.313	28.048	28.257
KSBS06	Glavna gradska longitudinala – Marijin Dvor	24.692	25.013	23.880	24.186
KSBS07	M 223 – Koševo, kod dvorane Zetra	15.683	17.486	18.174	20.328
KSBS08	Skenderija	21.668	21.334	21.555	20.158

Najveće saobraćajno opterećenje u 2025. godini evidentirano je ispred zgrade BBI centra, sa prosječno 33.084 vozila dnevno, te ispred Učiteljske škole, sa 32.841 vozilom dnevno. Na lokaciji ispred Doma zdravlja Centar evidentirano je 28.257 vozila, a na Marijin Dvoru 24.186 vozila dnevno. Posebno se izdvaja rast opterećenja na pravcu Koševo–Zetra, gdje je prosječni godišnji dnevni saobraćaj povećan

sa 15.683 vozila na 20.328 vozila, odnosno za 29,6% u periodu 2022-2025. Na ostalim posmatranim mjestima opterećenje je uglavnom stabilno ili bilježi umjereno smanjenje.

Struktura saobraćaja u 2025. godini pokazuje izrazitu dominaciju putničkih automobila. Na pet brojačkih mjesta za koja su prikazani potpuni podaci o strukturi saobraćaja, putnički automobili čine od 88,90% ukupnog saobraćaja na Skenderiji do 94,82% ispred Doma zdravlja Centar. Na Marijin Dvoru njihovo učešće iznosi 93,00%, na Koševu kod Zetre 92,21%, a ispred zgrade BBI centra 91,76% (Direkcija za puteve Kantona Sarajevo, 2025).

Visoko učešće putničkih automobila, u kombinaciji sa velikim dnevnim intenzitetom saobraćaja, predstavlja kontinuiran izvor emisija azotnih oksida, ugljendioksida i suspendiranih čestica. Pored emisija iz izduvnih gasova, opterećenju zraka doprinose trošenje guma i kočnica te ponovno podizanje prašine sa kolovoza. Saobraćajne gužve i učestalo zaustavljanje i pokretanje vozila dodatno povećavaju potrošnju goriva, emisije i nivo saobraćajne buke.

Javni gradski prijevoz

Općina Centar je zbog svog položaja jedno od najznačajnijih čvorišta javnog gradskog prijevoza u Kantonu Sarajevo. Javni prijevoz organizovan je tramvajskim, trolejbuskim, autobuskim i minibuskim linijama, dok je u naselju Ciglane u funkciji i kosi lift.

Mrežom linija javnog prijevoza obuhvaćeni su centralni i padinski dijelovi općine. Autobuske i minibuske linije povezuju centralnu gradsku zonu sa naseljima Podhrastovi, Bare, Koševsko Brdo, Breka, Jagomir, Šip, Sedrenik, Barice, Hrastovi, Mrkovići, Poljine, Nahorevo i Orahov Brijeg. Izmjenama i dopunama mreže iz 2023. godine obuhvaćene su, između ostalih, linije Sutjeska–Vogošća, Dom Armije–Bare, Drvenija–Donji Velešići, Drvenija–Gornji Velešići, Park–Mrkovići, Sutjeska–Nahorevo i nova linija Sutjeska–Orahov Brijeg (Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo, 2023).

Tramvajske i trolejbuske linije koje prolaze centralnim dijelovima općine imaju poseban okolišni značaj jer se zasnivaju na električnom pogonu. Njihova pouzdanost, brzina, učestalost i povezanost sa autobuskim, minibuskim, pješačkim i biciklističkim saobraćajem direktno utiču na mogućnost smanjenja korištenja putničkih automobila.

Plan održive urbane mobilnosti Kantona Sarajevo i Grada Sarajeva kao osnovne pravce djelovanja utvrđuje davanje prednosti javnom prijevozu, razvoj pješačkog i biciklističkog saobraćaja, integraciju različitih vidova prijevoza, upravljanje parkiranjem i primjenu savremenijih sistema regulacije saobraćaja. Cilj ovih mjera je smanjenje saobraćajnih gužvi, emisija, buke i zauzimanja prostora individualnim motornim vozilima (Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo, Grad Sarajevo i GIZ, 2020).

Pješački i biciklistički saobraćaj i parkiranje

Pješačenje ima veliki potencijal u Općini Centar zbog koncentracije javnih, poslovnih, obrazovnih, trgovačkih i kulturnih sadržaja na relativno malom prostoru. Međutim, sigurnost i kontinuitet pješačkih pravaca umanjuju nepropisno parkiranje, zauzimanje trotoara, nedovoljna pristupačnost osobama smanjene pokretljivosti i konflikt sa motornim saobraćajem.

Biciklistička infrastruktura razvijana je prvenstveno duž Alipašine ulice i prema kompleksu Zetra i parku Jezero, dok cjelovita i međusobno povezana mreža biciklističkih pravaca nije uspostavljena. Nedostatak kontinuiteta biciklističkih staza, sigurnih ukrštanja, prostora za parkiranje bicikala i povezanosti sa stajalištima javnog prijevoza ograničava korištenje bicikla za svakodnevna putovanja.

Nedostatak prostora za parkiranje u centralnoj gradskoj zoni stvara dodatni saobraćaj zbog traženja slobodnog mjesta i dovodi do zauzimanja trotoara, zelenih površina i drugih javnih prostora. Upravljanje

parkiranjem zato treba povezati sa davanjem prednosti javnom prijevozu, pješačenju i biciklizmu, umjesto sa povećavanjem ponude parkinga u najužem gradskom području.

Otpornost saobraćajne infrastrukture na klimatske rizike

Za saobraćajnu infrastrukturu značajni su rizici povezani sa intenzivnim padavinama, lokalnim plavljenjem kolovoza, klizištima, odronima, snijegom i ledom. Posebno su osjetljive dionice uz vodotoke, usjeci, nasipi, potporne konstrukcije, mostovi, nestabilne padine i lokacije sa nedovoljnim kapacitetom odvodnje. Kao postojeće mjere provode se redovno i zimsko održavanje cesta, čišćenje sistema odvodnje, sanacija klizišta i monitoring stanja infrastrukture. Dalje aktivnosti usmjerene su na stabilizaciju kosina, sanaciju kritičnih lokacija i unapređenje sistema odvodnje (JP Ceste Federacije Bosne i Hercegovine, 2026).

Poremećaji u odvijanju saobraćaja posebno pogađaju osobe smanjene pokretljivosti, starije osobe, djecu i korisnike javnog prijevoza, a mogu otežati i pristup zdravstvenim, obrazovnim i drugim javnim ustanovama.

Ostali vidovi saobraćaja

Na području Općine Centar nema izgrađene infrastrukture za željeznički, zračni i vodni saobraćaj. U okviru Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu nalazi se heliodrom namijenjen prihvatu urgentnih slučajeva i korištenju u vanrednim okolnostima.

Ključni problemi i pritisci:

- trajno visoko saobraćajno opterećenje glavnih gradskih saobraćajnica,
- izražen rast saobraćaja na pravcu Koševo-Zetra,
- dominantno učešće putničkih automobila u ukupnom saobraćajnom toku,
- emisije zagađujućih materija, stakleničkih gasova i saobraćajna buka,
- saobraćajne gužve i nepropisno parkiranje u centralnim dijelovima općine,
- nedovoljno povezana biciklistička i pješačka infrastruktura,
- otežana pristupačnost za osobe smanjene pokretljivosti,
- osjetljivost cestovne infrastrukture na intenzivne padavine, klizišta, odrone, snijeg i led.

4.5 Prostorno uređenje

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta prostornog uređenja prikazani su u tabeli 16.

Tabela 16: Tabela indikatora prostornog uređenja

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Površina Općine Centar	3.292,47 ha	D
Odnos urbanog i ruralnog područja	Urbano područje približno 41%, a ruralno približno 59% teritorije Općine	S
Građevinsko zemljište	1.376,93 ha, odnosno 41,82% ukupne površine Općine	S
Poljoprivredno zemljište	954,61 ha, odnosno 28,99% ukupne površine Općine	S
Šume i šumsko zemljište	890,74 ha, odnosno 27,05% ukupne površine Općine	S
Vodozaštitne zone I i II stepena	70,19 ha, odnosno 2,13% ukupne površine Općine	S
Planska namjena građevinskog zemljišta	Stanovanje 752,93 ha; društvena infrastruktura 158,74 ha; saobraćajna infrastruktura 160,00 ha; zaštitno zelenilo 136,49 ha; sport i rekreacija 116,69 ha; komunalni objekti 26,99 ha; posebna namjena 10,09 ha; privredne djelatnosti 9,04 ha; vodotoci 5,96 ha	S

Pokrivenost razvojnom prostorno-planskom dokumentacijom	Područje Općine obuhvaćeno je Prostornim planom Kantona Sarajevo 2003–2023. godine i Urbanističkim planom urbanog područja Sarajeva; novi Prostorni i Urbanistički plan nalaze se u postupku izrade	R
Regulacioni planovi i povezani planski akti	U dostavljenoj evidenciji navedena je 191 stavka koja obuhvata odluke o donošenju, provođenju, izmjenama, dopunama, korekcijama i pristupanju izradi regulacionih planova. Broj ne treba tumačiti kao 191 zaseban planski obuhvat	R
Urbanistički projekti i povezani planski akti	Evidentirano je 30 stavki koje obuhvataju urbanističke projekte i odluke o njihovom donošenju, provođenju i korekcijama	R
Prostorno-planska dokumentacija u izradi	U tabelarnom pregledu navedeno je 11 regulacionih planova i 12 urbanističkih projekata za koje su donesene odluke o pristupanju izradi, izmjenama, dopunama ili korekcijama	R
Evidentirani bespravni objekti i sadržaji	Tokom 2025. godine evidentirano je 190 bespravnih objekata i sadržaja	P
Inspekcijska rješenja u oblasti bespravne gradnje	Tokom 2025. godine doneseno je 139 rješenja	R
Uklanjanje bespravnih objekata i sadržaja	Tokom 2025. godine uklonjeno je 100 bespravnih objekata i sadržaja	R
Analitička evidencija predmeta legalizacije	Ne vodi se objedinjena evidencija prema vrsti objekta, lokaciji, vremenu podnošenja zahtjeva i fazi rješavanja predmeta	R
Planirane parkovske i zelene površine navedene u planskom pregledu	Za Gradski park Betanija, Park Jezero, Gradski park Crni Vrh, Hastahanu, Park Kemala Montena i Safeta Isovića, Veliki i Mali park, parkove kod Alipašine džamije i Predsjedništva BiH, Park Breka, park u Mandrinoj ulici i zaštitno zelenilo navedeno je ukupno 144,50 ha	S
Inventarizacija javnih zelenih površina	Posljednja cjelovita inventarizacija provedena je 2020. godine; izrađen je digitalni katastar javnih zelenih površina u KMZ formatu	R
Planski minimalni udio zelenila na građevinskim parcelama	U zavisnosti od namjene parcele, planirani udio zelenila kreće se od 15% do 30%	R

Indikator D – indikator okolnosti (driving forces), Indikator P – indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S – indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I – indikator utjecaja (impacts), Indikator R – indikator odgovora društva (response).

4.5.1 Prostorno-planska dokumetnacija

Prostorno uređenje obuhvata sveobuhvatno istraživanje, provjeru i ocjenu mogućnosti zahvata u prostoru, racionalno korištenje, zaštitu i upravljanje prostorom, kontinuirano praćenje stanja u prostoru te izradu, donošenje i dosljedno provođenje planskih dokumenata.

Prostorno-planska dokumentacija predstavlja jedan od osnovnih instrumenata za usmjeravanje razvoja prostora, racionalno korištenje zemljišta, planiranje infrastrukture te očuvanje prirodnih i okolišnih vrijednosti.

Najveći dio urbanog područja Općine Centar pokriven je detaljnom planskom dokumentacijom, prvenstveno regulacionim planovima i urbanističkim projektima. Međutim, dio važećih planskih dokumenata nije duži period inoviran, zbog čega postoji potreba za njihovim kontinuiranim preispitivanjem i usklađivanjem sa aktuelnim prostornim, infrastrukturnim i okolišnim potrebama.

U prethodnom periodu vršene su izmjene i dopune pojedinih planskih dokumenata, uključujući parcijalne intervencije na pojedinim lokalitetima. Sa aspekta održivog upravljanja prostorom važno je

da povećanje intenziteta izgradnje prati odgovarajući razvoj saobraćajne i komunalne infrastrukture, uz očuvanje zelenih i drugih neizgrađenih površina.

Zbog visokog stepena izgrađenosti centralnih dijelova Općine, razvojni pritisci prisutni su i na padinskim područjima, uključujući Poljine, Nahorevo, Nahorevska Brda i Mrkoviće. Plansko uređenje ovih područja značajno je radi usklađivanja buduće izgradnje sa infrastrukturnim kapacitetima, karakteristikama terena i zahtjevima zaštite okoliša.[27]

Tokom izrade ovog LEAP-a prepoznati su relevantni usvojeni planski dokumenti koji uređuju oblast prostornog uređenja i urbanizma na području općine Centar, među kojima su:

- Urbanistički plan Grada Sarajeva za urbano područje Sarajeva (četiri gradske općine - Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, uključujući i općine Ilijaš i Vogošća) za period 1986. - 2015. godina,
- Odluka o pristupanju izradi Urbanističkog plana urbanog područja Sarajevo (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća) („Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 48/16),
- Prostorni plan Kantona Sarajevo za period od 2003.-2023.godine („Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 26/06, 4/11 i 22/17),
- Odluka o pristupanju izradi Prostnog plana Kantona Sarajevo za period od 20 (dvadeset) Godina ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj: 17/24),
- Regulacioni planovi i Izmjene i dopune Regulacionih planova,
- Urbanistički projekti,
- Prostorni plan posebnog područja priodnog naslijeđa vodopad Skakavac 2009.god.,

Općina Centar je detaljno pokrivena prostorno-planskom dokumentacijom. Ukupan broj Regulacionih planova na području općine je 191. Ukupan broj Urbanističkih projekata je 30. Osim usvojene prostorno-planske dokumentacije, na području Općine Centar kontinuirano se vrše izmjene, dopune i korekcije pojedinih regulacionih planova i urbanističkih projekata, u skladu sa potrebama razvoja prostora. Popis regulacionih planova i urbanističkih projekata na području Općine Centar prikazan je u narednim tabelama.

Tabela 17: Regulacioni planovi[28]

Redni broj	Regulacioni planovi
„Alipašina-Koševo"	
1	Odluka o pristupanju izradi RP prostorne cjeline „Alipašina-Koševo" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 08/19).
„Bjelave-Mejtaš"	
2	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju R.P. prostorne cjeline „Bjelave-Mejtaš" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 07/12).
3	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Bjelave-Čekaluša" - lokalitet KŠC „Sv. Josip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 33/18).
4	Odluka o ID Odluke o provođenju R.P. „Bjelave-Mejtaš" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 52/21).
5	Odluka o usvajanju ID R.P. „Bjelave-Mejtaš" (stambeni objekat na k.č. broj 478 i k.č. broj 479 K.O. Sarajevo IV) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 17/22).

[27] Općina Centar Sarajevo, Služba za prostorno uređenje i investicije (2026). Dostava podataka za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) Općine Centar Sarajevo. Sarajevo, 11. 8. 2026. godine.

[28] Općina Centar Sarajevo, Služba za prostorno uređenje i investicije (2026). Dostava podataka za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) Općine Centar Sarajevo. Sarajevo, 11. 8. 2026. godine.

6	Odluka o provođenju ID R.P. „Bjelave-Mejtaš" (stambeni objekat na k.č. broj 478 i k.č. broj 479 K.O. Sarajevo IV) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 20/22).
„Bjelave-Čekaluša"	
7	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju R.P. prostorne cjeline „Bjelave-Čekaluša" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 07/12).
8	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Bjelave-Čekaluša" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 41/13).
9	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Bjelave-Čekaluša" - Časne sestre Franjevke („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 13/14).
10	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Bjelave-Čekaluša" - objekat u Bolničkoj ulici („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 29/14).
11	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Bjelave-Čekaluša" (građevinska parcela k.č. br. 1147 u ulici Dola) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 27/14).
12	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Bjelave-Čekaluša" (Regionalni centar - ul. Bjelave 2 i 4) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 23/15).
13	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Bjelave-Čekaluša" (k.č. 807/1) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 05/16).
14	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Bjelave-Čekaluša", stambeni objekat u ulici Derebent br. 7 („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 48/16).
15	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Bjelave-Čekaluša" (Bolnička ulica, k.č. 93/3, K.O. Sarajevo IV) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 33/18).
16	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Bjelave-Čekaluša" - stambeni objekat na k.č. 366, 367 i 368 („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 33/18).
17	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Bjelave-Čekaluša" - zamjena građevinskog fonda u ulici Bjelave („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/19).
18	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Bjelave-Čekaluša" - ulica Armaganuša („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 49/19).
19	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Bjelave-Čekaluša" - k.č. 1395 i k.č. 1396 K.O. Sarajevo IV („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 49/19).
„Breka"	
20	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju R.P. „Breka" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 34/11).
21	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Breka" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 39/15).
22	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Breka" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 11/16).
23	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Breka" - sportsko-rekreativni park Grdonj („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 28/17).
24	Odluka o korekciji RP „Breka" - ukidanje dijela planirane saobraćajnice na zemljištu k.č. 1064/1, 1063/3, 1063/11, K.O. Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 33/17).
25	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Breka" - k.č. 118 K.O. Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 51/18).
26	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Breka" (područje Općine Centar Sarajevo) - izgradnja stambenog objekta na parceli k.č. 1083/3 K.O. Sarajevo V - Parcela S13 („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/22).
„Bosnalijek"	
27	Odluka o provođenju Regulacionog plana „Bosnalijek" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/05).
28	Odluka o korekciji R.P. „Bosnalijek" - parcela restorana društvene ishrane („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 21/07).
29	Odluka o korekciji R.P. „Bosnalijek" - parcela pogona za proizvodnju tečnih i polučvrstih nesterilnih formi lijekova („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 20/10).
„Ciglane"	
30	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju RP „Ciglane" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 46/12).
31	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Ciglane" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 41/13).
32	Odluka o usvajanju i provođenju Izmjena i dopuna RP Ciglane - lokalitet diplomatsko-konzularnog predstavništva („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 09/18).
„Crni Vrh"	
33	Odluka o usvajanju i provođenju R.P. „Crni Vrh" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 36/10).

34	Odluka o korekciji R.P. „Crni Vrh“ - stambeni objekti uz ulicu Odobašina („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 29/15).
„Čobanija"	
35	Odluka o usvajanju i provođenju R.P. „Čobanija" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 20/09).
36	Odluka o korekciji R.P. „Čobanija" - usklađivanje tematskih karata („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 11/11).
37	Odluka o korekciji R.P. „Čobanija" - preparcelacija u okviru vlasničkih parcela („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 21/11).
38	Odluka o korekciji R.P. „Čobanija" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 05/12).
39	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Čobanija" - građevinske parcele br. 9 i br. 10 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 33/12).
40	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Čobanija" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 02/13).
41	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Čobanija" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 10/13).
42	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Čobanija" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 20/13).
43	Odluka o korekciji RP „Čobanija" (građevinska parcela br. 6) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 41/13).
44	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Čobanija" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 27/14).
45	Odluka o usvajanju i provođenju ID „Čobanija", Skenderpašina („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 51/16).
46	Odluka o usvajanju i provođenju ID Regulacionog plana „Čobanija" („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 11/17).
47	Odluka o usvajanju i provođenju ID R.P. „Čobanija" - poslovni objekat na dijelu k.č. 798/1, 799 i 800 K.O. Sarajevo VII („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 15/18).
48	Odluka o usvajanju i provođenju Izmjena i dopuna Regulacionog plana „Čobanija" - poslovni objekat na dijelu k.č. 798/1, 799 i 800 K.O. Sarajevo VII („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 19/19).
Gradski park „Crni Vrh“	
48	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana Gradski park „Crni Vrh" („Službene novine Grada Sarajeva“, broj: 20/87).
49	Odluka o provođenju Izmjena i dopuna RP „Gradski park Crni Vrh" (osnovni plan) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 17/01).
50	Odluka o provođenju Izmjena i dopuna RP „Gradski park Crni Vrh" (lokalitet UNIS-ovih objekata) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 11/04).
51	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Gradski park Crni Vrh“ - Romsko naselje, lamele L22, L23, L24 i L25 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 13/14).
52	Odluka o usvajanju i provođenju ID R.P. „Gradski park Crni Vrh" - zona rezidencijalnog stanovanja („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 19/19).
Gradski park „Betanija“	
53	Odluka o pristupanju izradi Regulacionog plana Gradski park „Betanija“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 20/00).
54	Odluka o usvajanju i provođenju Regulacionog plana Gradski park „Betanija" („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 25/02).
55	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradski park „Betanija“ - usklađivanje granica obuhvata sa R.P. „Jagomir II“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 20/15).
56	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradski park „Betanija“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 29/15).
57	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradski park „Betanija“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 11/17).
58	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradski park „Betanija“ i R.P.P.Z. „Šip“ - kružni tok na lokalitetu Šip („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17).
59	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Gradski park Betanija“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 42/20).
60	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Gradski park Betanija" („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 29/20).
Gradski centar „Marijin Dvor“	
61	Odluka o provođenju Izmjena i dopuna RP Gradski centar „Marijin Dvor" - I faza („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 08/04).
62	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradskog centra „Marijin Dvor“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 22/06).

63	Odluka o dopuni Odluke o pristupanju izradi Izmjena i dopuna R.P. Gradskog centra „Marijin Dvor“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 24/06).
64	Odluka o provođenju Izmjena i dopuna RP Gradski centar „Marijin Dvor“ - II faza („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 28/07).
65	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradskog centra „Marijin Dvor“ - II faza, parcela B1 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 02/10).
66	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradskog centra „Marijin Dvor“ - II faza, parcela B11 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 07/10).
67	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradskog centra „Marijin Dvor“ - II faza, parcele B7, B3b, B5, B6, B8, B9, B11b i B12 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 36/10).
68	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradskog centra „Marijin Dvor“ - II faza, parcela B8 (E. centrala - tehnički muzej) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 29/11).
69	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna RP Gradskog centra „Marijin Dvor“ - II faza, parcela B14 (vjerski objekat - džamija) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 25/12).
70	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna RP Gradskog centra „Marijin Dvor“ - II faza (građevinska parcela B3) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/13).
71	Odluka o korekciji RP Marijin Dvor - poslovni objekat na građevinskoj parceli A3 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 26/17).
72	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. Gradski centar „Marijin Dvor“ - lokalitet kvadranta „B“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 8/16 i 6/17).
73	Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o pristupanju izradi ID R.P. Gradski centar „Marijin Dvor“ - lokalitet kvadranta „B“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/16).
74	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. Gradski centar „Marijin Dvor“ - lokalitet „Hastahana“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 31/19).
75	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. Gradski centar „Marijin Dvor“ - parking Dolina-Magribija (Sarajevostan d.o.o.) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 49/19).
76	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Gradski centar Marijin Dvor“ - pomjeranje građevinske linije na južnoj strani radi izgradnje eskalatora (skraćeni postupak) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 52/21).
„Jagomir I“	
77	Odluka o usvajanju i provođenju Regulacionog plana „Jagomir I“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 20/09).
78	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir I“ - trasa saobraćajnice A. Puškina („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 02/10).
79	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir I“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 12/10).
80	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir I“ - trafostanica u ul. Nahorevska („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 24/11).
81	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir I“ - naseljska saobraćajnica „K“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 25/11).
82	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir I“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 42/14).
83	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir I“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 34/14).
84	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir I“ i R.P. „Koševo“ - kao k.č. 294/1, 294/2 i 295/1 K.O. Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 33/17).
85	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Jagomir I“ - k.č. 294/1 i 295/1 K.O. Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 11/19).
86	Odluka o usvajanju i provođenju ID R.P. „Jagomir I“ - stambeno-poslovni objekti na k.č. 358/1, 358/2, 358/3, 358/6, 359/2, 360, 361/2, 361/2 i 361/3 K.O. Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 7/23).
„Jagomir II“	
87	Odluka o provođenju Izmjena i dopuna RP „Jagomir II“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 15/03).
88	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir II“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 16/13).
89	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir II“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 16/13).

90	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradski park „Betanija“ - usklađivanje granica obuhvata sa R.P. „Jagomir II“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 20/15).
91	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir II“ - parcela 13 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 01/13).
92	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir II“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 20/13).
93	Odluka o korekciji RP „Jagomir II“ (raskrsnica Betanija-Slatina-Kromolj) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/13).
94	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir II“ - parcela 19 (lamele K3, K4, K5 i K6) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 42/14).
95	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir II“ - QSI Međunarodna škola („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 21/15).
96	Ispravka Odluke o korekciji RP „Jagomir II“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 40/15).
97	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir II“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 24/16).
98	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Jagomir II“ - objekti na građevinskim parcelama „3“, „10“ i „11“ i izgradnja saobraćajnice („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 33/18).
99	Odluka o stavljanju van snage Odluke o pristupanju izradi ID R.P. „Jagomir II“ - objekti na parcelama „3“, „10“ i „11“ i saobraćajnica („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 47/19).
100	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Jagomir II“ - k.č. br. 231/1, 231/2, 232/1 i 232/2 K.O. Sarajevo VI („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 45/19).
101	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Jagomir II“ - objekti na parcelama „3“, „10“ i „11“ i izgradnja saobraćajnice („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 51/19).
102	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Jagomir II“ - objekti na parcelama „3“, „10“ i „11“ i izgradnja saobraćajnice („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 09/20).
„Koševsko Brdo“	
103	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana „Koševsko Brdo“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 32/13).
104	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Koševsko Brdo“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 24/15).
105	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Koševsko Brdo“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 37/15).
106	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Koševsko Brdo“ - parcela 145/2, 145/4 K.O. Sarajevo VII („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/16).
107	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Koševsko Brdo“ - parcela V („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 40/16).
108	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Koševsko Brdo“ - k.č. 96/1, 96/2, 96/3, 96/4 i 103/6 K.O. Sarajevo VII („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 33/17).
109	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Koševsko Brdo“ - lokalitet Marija Mikulića („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 09/20).
110	Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o pristupanju izradi ID R.P. „Koševsko Brdo“ - lokalitet Marija Mikulića („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 21/23).
„Koševo“	
111	Odluka o provođenju Regulacionog plana „Koševo“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 31/04).
112	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Koševo“ - objekat UP1, objekti i garaža M. Šnajdera, objekat u A. Muradbegovića („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 12/06).
113	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Koševo“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 27/10).
114	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Koševo“ - parcela 22 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 52/12).
115	Odluka o korekciji R.P. „Koševo“ - usklađivanje saobraćajnog rješenja sa R.P. „Jagomir I“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 30/11).
116	Odluka o korekciji R.P. „Koševo“ - dogradnja poslovnog niza u P. Kočića i M. Šnajdera („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 18/16).
117	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Jagomir I“ i R.P. „Koševo“ - kao k.č. 294/1, 294/2 i 295/1 K.O. Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 33/17).
118	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. „Koševo“, lokalitet „Vrtovi sunca“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 06/18).

119	Odluka o usvajanju i provođenju ID R.P. „Koševo" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 21/18).
120	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Koševo", lokalitet „Vrtovi sunca" - objekti društvene infrastrukture („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 51/18).
121	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Koševo" - izgradnja stambeno-poslovnog objekta na k.č. br. 1664/1 K.O. Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 49/19).
122	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Koševo" - individualni stambeni objekat na k.č. 299/1 K.O. Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 50/22).
„Panjina Kula-Hrastovi - lokalitet Breka"	
123	Odluka o usvajanju i provođenju Regulacionog plana „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 17/06).
124	Odluka o korekciji R.P. „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 04/09).
125	Odluka o korekciji R.P. „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" - parcele 39 i 75 („Službene novine Kantona Sarajevo", br. 30/09 i 1/10).
126	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 16/13).
127	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 20/13).
128	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID RP „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" - parcela k.č. 1180 Sarajevo X („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 30/18).
129	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID RP „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" - parcela k.č. 1757 Sarajevo V („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 33/18).
130	Odluka o usvajanju i provođenju ID RP „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" - stambeno-poslovni objekti u ulici Breka („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 31/20).
131	Odluka o usvajanju i provođenju ID R.P. „Panjina Kula-Hrastovi, lokalitet Breka" - izgradnja stambenog objekta na k.č. 197 Sarajevo X („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 32/21).
„Park šuma Hum"	
132	Odluka o usvajanju i provođenju Regulacionog plana „Park šuma Hum" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 23/09).
133	Odluka o korekciji R.P. Regulacionog plana „Park šuma Hum" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 05/12).
134	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Park šuma Hum" - stambeni objekti u nizu, ulica Alipašina („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 41/13).
135	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Park šuma Hum" - parcela k.č. 1229/2 K.O. Sarajevo VI („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 47/12).
136	Odluka o usvajanju i provođenju ID R.P. „Park šuma Hum" - izgradnja naseljske saobraćajnice („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 42/20).
„Podgaj-Tekija"	
137	Odluka o usvajanju i provođenju Regulacionog plana „Podgaj-Tekija" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 15/24).
Poslovna zona „Šip"	
138	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Izmjena i dopuna RP Poslovne zone „Šip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 02/07).
139	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna R.P. Poslovne zone „Šip" - L37 i L38 („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 31/07).
140	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna R.P. Poslovne zone „Šip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 28/07).
141	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna R.P. Poslovne zone „Šip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 40/08).
142	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna R.P. Poslovne zone „Šip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 04/09).
143	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna R.P. Poslovne zone „Šip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 01/10).
144	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna R.P. Poslovne zone „Šip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 18/11).
145	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna R.P. Poslovne zone „Šip" - parcele K86 i K87 („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/11).

146	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna Regulacionog plana Poslovne zone Šip („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 16/13).
147	Odluka o pristupanju izradi Regulacionog plana „Stambena zona Šip“ (područje Općine Centar) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 32/13).
148	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna Regulacionog plana Poslovne zone „Šip“ (građevinska parcela K77) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/13).
149	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna Regulacionog plana Poslovne zone „Šip“ (parcela K76) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 1/14).
150	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna Regulacionog plana Poslovne zone „Šip“ - IT Park („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 44/15).
151	Odluka o korekciji Regulacionog plana Gradski park „Betanija“ i R.P.P.Z. „Šip“ - kružni tok na lokalitetu Šip („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/17).
152	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana Poslovne zone „Šip“ - parcela K58 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 33/18).
153	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana Poslovne zone „Šip“ - IT Park („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 51/19).
154	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana Poslovne zone „Šip“ - parcela K9 („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 49/19).
155	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. Poslovna zona „Šip“ - stambeni objekti u ulici Branilaca Šipa („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 15/22).
156	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID R.P. Poslovna zona „Šip“ - izgradnja sportskog i dječjeg igrališta na parcelama k.č. 657/6 i 660/1 K.O. Sarajevo VI („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 50/22).
„Rekreaciono-zabavni centar Pionirska dolina“	
157	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju R.P. „Rekreaciono-zabavni centar Pionirska dolina“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 17/99).
158	Odluka o pristupanju izradi ID Regulacionog plana „Rekreaciono-zabavni centar Pionirska dolina“ - skraćeni postupak („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 2/07).
159	Odluka o usvajanju i provođenju ID Regulacionog plana „Rekreaciono-zabavni centar Pionirska dolina“ - skraćeni postupak („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 5/07).
160	Odluka o korekciji Izmjena i dopuna RP „Rekreaciono-zabavni centar Pionirska dolina“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 25/08).
161	Odluka o usvajanju i provođenju ID Regulacionog plana „Rekreaciono-zabavni centar Pionirska dolina“, granice obuhvata („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 21/18).
„Radava“	
162	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana „Radava“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 03/04).
163	Odluka o korekciji R.P. „Radava“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 40/08).
164	Odluka o stavljanju van snage Programa uređenja gradskog građevinskog zemljišta na području R.P. „Radava“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 05/08).
165	Odluka o korekciji R.P. „Radava“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 1/13).
166	Odluka o korekciji R.P. „Radava“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 13/14).
167	Odluka o korekciji R.P. „Radava“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 13/14).
„Sarajevogas-Bosnalijek“	
168	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana „Sarajevogas-Bosnalijek“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 05/02).
169	Odluka o pristupanju izradi ID Regulacionog plana „Sarajevogas-Bosnalijek“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 46/16).
„Soukbunar“	
170	Odluka o pristupanju izradi R.P. „Soukbunar“ (donesena na sjednici Gradskog vijeća 27.11.2013.) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 48/13).
171	Odluka o izmjenama Odluke o pristupanju izradi R.P. „Soukbunar“ - izuzimanje iz režima zabrane lokaliteta Vranjače („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 43/18).
„Stambeno naselje Poljine“	
172	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju R.P. „Stambeno naselje Poljine“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 45/20).
„Stambena zona Šip“ (područje OC)	

173	Odluka o usvajanju i provođenju Regulacionog plana „Stambena zona Šip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 11/16).
174	Odluka o korekciji RP „Stambena zona Šip" (za područje OC) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 04/17).
175	Odluka o usvajanju ID RP „Stambena zona Šip", k.č. 701 K.O. Sarajevo VI („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 33/18).
176	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Stambena zona Šip" - izgradnja stambeno-poslovnog objekta na parcelama k.č. 517/8 i 517/9 K.O. Sarajevo VI („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/22).
177	Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Regulacionog plana „Stambena zona Šip" (područje Općine Centar Sarajevo) („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 14/26).
„Velešići"	
178	Odluka o usvajanju i provođenju R.P. „Velešići" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/11).
„Zetra"	
179	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana „Zetra" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 37/12).
180	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana „Zetra" - prečišćeni tekst („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 51/12).
181	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Zetra" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 20/13).
182	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Zetra" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 30/13).
183	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Zetra" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 27/15).
184	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Zetra" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/16).
185	Odluka o korekciji Regulacionog plana „Zetra" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 23/17).
186	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju ID Regulacionog plana „Zetra" - izmjena dijela biciklističke staze („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 30/18).
187	Odluka o pristupanju izradi ID R.P. „Zetra" - na dijelu k.č. 1016/1, K.O. Sarajevo VI („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 51/18).
188	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Regulacionog plana „Zetra" - zona sporta i rekreacije („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 9/20).
189	Odluka o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Regulacionog plana „Zetra" - poslovni objekat na parcelama k.č. 1052, 1053/1, 1054, 1055/1 i 1055/2 K.O. Sarajevo VI („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 10/25).
190	Odluka o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Regulacionog plana „Zetra" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 06/26).
Stambeno naselje „Green Building Resort" Poljine	
191	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju R.P. Stambeno naselje „Green Building Resort" Poljine („Službene novine Kantona Sarajevo", br. 31/22 i 50/22).

Tabela 18: Urbanistički projekti[29]

Redni broj	Urbanistički projekti
Arboretum - Slatina - i faza - obustavljeno	
1	Odluka o pristupanju izradi Urbanističkog projekta „Arboretum Slatina" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 40/24).
BBI centar	
2	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „BBI Centar" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 17/04).
3	Odluka o korekciji Urbanističkog projekta „BBI Centar" - studio „Al Jazeera" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 34/10).
Centrotrans-Alhos - i faza	
4	Odluka o provođenju i Odluka o usvajanju Urbanističkog projekta lokaliteta „Centrotrans-ALHOS" - I faza („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 2/14).

[29] Općina Centar Sarajevo, Služba za prostorno uređenje i investicije (2026). Dostava podataka za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) Općine Centar Sarajevo. Sarajevo, 11. 8. 2026. godine.

5	Odluka o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Urbanističkog projekta lokaliteta „Centrotrans-ALHOS“ - I faza („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 41/19).
6	Odluka o provođenju i Odluka o usvajanju Izmjena i dopuna Urbanističkog projekta lokaliteta „Centrotrans-ALHOS“ - I faza („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 2/20).
Gimnazija-garaža - obustavljeno	
7	Odluka o pristupanju izradi Urbanističkog projekta „Gimnazija-garaža“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 36/12).
Golf igralište - Betanija	
8	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Golf igralište-Betanija“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 20/06).
Jezerine-Poljine	
9	Urbanistički projekat i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Jezerine-Poljine“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 23/13).
Kvadrant sirano - pozorište mladih	
10	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Kvadrant Sirano - Pozorište mladih“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 25/03).
11	Odluka o korekciji Urbanističkog projekta „Kvadrant Sirano - Pozorište mladih“ - „Elektromehanika“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 1/13).
12	Odluka o pristupanju izradi Izmjena i dopuna Urbanističkog projekta „Kvadrant Sirano - Pozorište mladih“ - za lokalitet hotel Pošta („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 2/20).
Klinički centar Sarajevo	
13	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Klinički centar Sarajevo“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 24/88).
14	Odluka o korekciji Urbanističkog projekta „Klinički centar Koševo“ („Službene novine Grada Sarajeva“, broj: 2/10).
15	Odluka o korekciji Urbanističkog projekta „Klinički centar“ (garaža i pristupna saobraćajnica u okviru KCUS-a i proširenje ulice Bolnička) („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 27/14).
Narodno pozorište	
16	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Narodno pozorište“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 21/03).
Pošta-sud	
17	Odluka o pristupanju izradi Urbanističkog projekta „Pošta-Sud“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 29/17).
Radićeva-pasaž	
18	Odluka o pristupanju izradi Urbanističkog projekta „Radićeva-Pasaž“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 18/20).
Skenderija	
19	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Skenderija“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 35/07).
20	Odluka o korekciji Urbanističkog projekta „Skenderija“ - Akademija scenskih umjetnosti („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 25/09).
21	Odluka o korekciji Urbanističkog projekta „Skenderija“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 1/13).
22	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Izmjena i dopuna Urbanističkog projekta „Skenderija“ - lokalitet između ulica Skenderija i Podgaj („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 18/20).
Stambeno naselje breka	
23	Rješenje o Urbanističkom projektu stambenog naselja „Breka II“ - urbanističko-tehnički dio odobren je na sjednici Izvršnog odbora Skupštine Grada Sarajeva održanoj 21. 10. 1981. godine po prethodno pribavljenoj saglasnosti Izvršnog odbora Skupštine Opštine Centar Sarajevo („Službene novine Grada Sarajeva“, broj: 1/82).
Šehića bašta	
24	Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Šehića bašta“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 2/09).
Tehnički fakulteti - Koševo	
25	Odluka o provođenju i Odluka o usvajanju Urbanističkog projekta „Tehnički fakulteti-Koševo“ („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 33/16).
Trg oslobođenja - Alija Izetbegović	

26	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Trg oslobođenja - Alija Izetbegović" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 28/08).
Tron-šip	
27	Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Tron-Šip" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 20/10).
Ulazni kompleks „Gradski park Betanija"	
28	Odluka o provođenju Urbanističkog projekta Ulaznog kompleksa „Gradski park Betanija" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 2/09).
Veliki park	
29	Odluka o usvajanju i Odluka o provođenju Urbanističkog projekta „Veliki park" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 20/08).
30	Odluka o korekciji Urbanističkog projekta „Veliki park" - objekat KJKP „Park" („Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 24/17).

Tabela 19: Prostorno planska dokumentacija u izradi[30]

Planski dokument	Službene novine
Regulacioni plan „Alipašina–Koševo"	„Službene novine KS", broj: 08/19
Regulacioni plan „Breka"	„Službene novine KS", broj: 51/18
Regulacioni plan „Gradski centar Marijin Dvor – Kvadrant B"	„Službene novine KS", br. 08/16, 19/19 i 41/16
Regulacioni plan „Gradski park Betanija"	„Službene novine KS", broj: 29/20
Regulacioni plan „Koševo" – izmjene i dopune	„Službene novine KS", br. 51/18, 49/19 i 50/22
Regulacioni plan „Koševsko Brdo"	„Službene novine KS", br. 09/20 i 21/23
Regulacioni plan „Poslovna zona Šip"	„Službene novine KS", broj: 15/22
Regulacioni plan „Sarajevogas–Bosnalijek"	„Službene novine KS", br. 05/02 i 46/16
Regulacioni plan „Soukbunar"	„Službene novine KS", br. 48/13, 43/18 i 22/18
Regulacioni plan „Stambena zona Šip"	„Službene novine KS", br. 24/22 i 14/26
Regulacioni plan „Zetra" – izmjene i dopune	„Službene novine KS", br. 51/18, 10/25 i 06/26
Urbanistički projekat „Arboretum–Slatina – I faza"	„Službene novine KS", br. 22/06 i 40/24
Urbanistički projekat „Dio naselja Crni Vrh–Gorica"	„Službene novine KS", broj: 17/00
Urbanistički projekat „Dogradnja stanova u naselju Ciglane"	„Službene novine KS", broj: 05/00
Urbanistički projekat „Ferhadija–Branilaca Sarajeva"	„Službene novine KS", broj: 10/96
Urbanistički projekat „Gimnazija–Garaža"	„Službene novine KS", broj: 36/12
Urbanistički projekat „Groblje Bare – proširenje"	„Službene novine KS", broj: 13/99
Urbanistički projekat „Kvadrant Sirano–Pozorište mladih" – izmjene i dopune	„Službene novine KS", broj: 02/20
Urbanistički projekat „Lora–Poljine"	„Službene novine KS", broj: 05/15
Urbanistički projekat „Nadzidivanje, sanacija i interpolacija dijela naselja Koševsko Brdo – lokalitet Zuko Džumhur"	„Službene novine KS", broj: 17/00
Urbanistički projekat „Pošta–Sud"	„Službene novine KS", broj: 29/17
Urbanistički projekat „Radićeva–Pasaž"	„Službene novine KS", broj: 18/20
Urbanistički projekat „Šenoina"	„Službene novine KS", broj: 01/07

4.5.2 Bespravna gradnja

Bespravna gradnja predstavlja važnu temu u okviru prostornog uređenja na području Općine Centar. Prema ranijim strateškim dokumentima, ovaj oblik gradnje odvijao se dijelom unutar već formiranog gradskog područja, zbog čega nije uvijek prostorno jasno izdvojen. Pojedini objekti izgrađeni bez

[30] Općina Centar Sarajevo, Služba za prostorno uređenje i investicije (2026). Dostava podataka za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) Općine Centar Sarajevo. Sarajevo, 11. 8. 2026. godine.

odgovarajućih odobrenja nalaze se na područjima koja već imaju izgrađenu komunalnu i saobraćajnu infrastrukturu.

Bespravna izgradnja može uticati na način korištenja prostora, stanje zelenih i slobodnih površina te opterećenje postojeće infrastrukture. Zbog ograničene raspoloživosti slobodnog zemljišta na području Općine Centar, posebno je važno plansko upravljanje prostorom i usklađivanje izgradnje s važećom prostorno-planskom dokumentacijom.[31]

Postupak legalizacije građevina izgrađenih bez odobrenja za građenje bio je uređen Odlukom o legalizaciji građevina izgrađenih bez odobrenja za građenje i građevina privremenog karaktera („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 6/06, 18/07, 18/08, 35/12 i 51/15). Odluka je obuhvatala građevine ili njihove dijelove izgrađene bez odobrenja za građenje, građevine kod kojih je tokom izgradnje odstupljeno od izdatog odobrenja, bespravno dograđene ili nadograđene objekte, kao i druge izvedene radove kojima je privremeno ili trajno zauzet prostor ili su promijenjeni postojeći uslovi njegovog korištenja.[32]

Izmjenama Odluke iz 2015. godine propisano je da se legalizacija može provoditi za građevine izgrađene odnosno započete do 31. decembra 2015. godine, dok je posljednji rok za podnošenje zahtjeva za naknadnu urbanističku saglasnost bio 31. januar 2016. godine. Iako nakon isteka navedenog roka nije bilo moguće podnositi nove zahtjeve prema toj odluci, blagovremeno pokrenuti postupci nisu automatski obustavljeni. U skladu s prijelaznim odredbama Zakona o prostornom uređenju Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 24/17 i 1/18), zahtjevi za legalizaciju koji su podneseni u ranije propisanim rokovima nastavljaju se rješavati prema propisima na osnovu kojih su pokrenuti, pod uslovom da nisu u suprotnosti sa Zakonom o građevinskom zemljištu Federacije Bosne i Hercegovine.[33]

Prema podacima Službe za inspekcijske poslove i komunalno redarstvo Općine Centar Sarajevo, tokom 2025. godine evidentirano je ukupno 190 bespravnih objekata i sadržaja. U istom periodu doneseno je 139 rješenja, dok je na osnovu provedenih postupaka uklonjeno ukupno 100 bespravnih objekata i sadržaja.

Služba za prostorno uređenje i investicije ne vodi posebnu analitičku evidenciju zahtjeva za legalizaciju prema vrsti objekta, vremenu podnošenja, lokaciji i fazi rješavanja predmeta. Zbog toga na osnovu raspoloživih podataka nije moguće pouzdano analizirati ukupnu strukturu neriješenih predmeta, njihovu prostornu raspodjelu niti prosječno trajanje postupka.Skupština Kantona Sarajevo je 6. marta 2026. godine usvojila Nacrt zakona o legalizaciji građevina i drugih izvedenih radova u prostoru izgrađenih bez odobrenja za građenje, koji je upućen u javnu raspravu. Budući zakonski okvir trebao bi detaljnije urediti ovu oblast i omogućiti dalje postupanje u predmetima legalizacije.[34]

Služba kontinuirano provodi inspekcijski nadzor, sačinjava zapisnike, donosi odgovarajuća rješenja i zaključke o njihovom izvršenju. U slučajevima kada se ne postupi prema donesenom rješenju, pristupa se organizovanju prinudnog izvršenja i izdavanju prekršajnih naloga. Dio raspoloživih sredstava

[31] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

[32] Skupština Kantona Sarajevo: Odluka o legalizaciji građevina izgrađenih bez odobrenja za građenje i građevina privremenog karaktera („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 6/06, 18/07, 18/08, 35/12 i 51/15).

[33] Skupština Kantona Sarajevo: Zakon o prostornom uređenju Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 24/17 i 1/18), prijelazne odredbe o započetim postupcima legalizacije.

[34] Općina Centar Sarajevo, Služba za prostorno uređenje i investicije (2026). Dostava podataka za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) Općine Centar Sarajevo. Sarajevo, 11. 8. 2026. godine.

usmjeren je na uklanjanje bespravno izgrađenih građevina i sadržaja na javnim površinama, kao i na uklanjanje ruševnih objekata i drugih utvrđenih opasnosti.[35]

4.5.3 Planirana namjena površina

Prema Prostornom planu Kantona Sarajevo za period 2003–2023. godine i njegovim izmjenama i dopunama, prostor Općine Centar obuhvata različite kategorije namjene zemljišta, pri čemu značajan dio teritorije pripada urbanom području i građevinskom zemljištu, dok su u drugim dijelovima Općine zastupljene šumske, zelene, sportsko-rekreativne i druge površine.

Struktura namjene prostora odražava specifičan karakter Općine Centar, koju istovremeno obilježavaju intenzivno izgrađeno gradsko područje i prostori sa značajnim prirodnim i zelenim površinama. Očuvanje postojećih neizgrađenih i zelenih površina, kao i njihovo povezivanje i unapređenje, predstavlja važan aspekt budućeg prostornog razvoja Općine.

Detaljnija namjena prostora utvrđuje se kroz provedbeno-plansku dokumentaciju, odnosno regulacione planove i urbanističke projekte, kojima se definišu namjena pojedinačnih površina, uslovi izgradnje, javne i zelene površine, saobraćajna i druga infrastruktura te ostali elementi uređenja prostora.

Tabela 20: Kategorija namjene zemljišta prema Prostornom planu Kantona Sarajevo za period 2003–2023. godine

Kategorija namjene zemljišta	Površina (ha)	Udio u površini Općine (%)
Građevinsko zemljište	1.376,93	41,82
Poljoprivredno zemljište	954,61	28,99
Šume i šumsko zemljište	890,74	27,05
Vodozaštitne zone I i II stepena	70,19	2,13
Ukupno	**3.292,47**	**100,00**

Prema prikazanim podacima, građevinsko zemljište obuhvata 1.376,93 ha, odnosno 41,82% teritorije Općine. Poljoprivredno zemljište zauzima 954,61 ha ili 28,99%, dok šume i šumsko zemljište obuhvataju 890,74 ha ili 27,05%. Vodozaštitne zone I i II stepena zauzimaju 70,19 ha, odnosno 2,13% ukupne površine. Struktura namjene prostora pokazuje da, pored intenzivno izgrađenog gradskog područja, Općina Centar raspolaže značajnim poljoprivrednim, šumskim i drugim prirodnim površinama.

Struktura namjene prostora odražava specifičan karakter Općine Centar, koju istovremeno obilježavaju gusto izgrađeno gradsko područje i prostori sa značajnim prirodnim, šumskim i poljoprivrednim površinama. Očuvanje postojećih neizgrađenih i zelenih površina, sprečavanje njihove neplanske prenamjene te njihovo povezivanje i unapređenje predstavljaju važne aspekte budućeg prostornog razvoja Općine.

Detaljnija namjena prostora utvrđuje se provedbeno-planskom dokumentacijom, odnosno regulacionim planovima i urbanističkim projektima. Ovim dokumentima definišu se namjena pojedinačnih površina, uslovi izgradnje i uređenja prostora, javne i zelene površine, stambeni i poslovni sadržaji, saobraćajna i komunalna infrastruktura te ostali elementi značajni za plansko i racionalno korištenje prostora.

[35] Općina Centar Sarajevo, Služba za inspekcijske poslove i komunalno redarstvo (2026). Odgovor na pitanje broj 5 – podaci o nelegalnim objektima i sadržajima evidentiranim u 2025. godini. Sarajevo.

Slika 8: Sintezna karta namjene prostora općine Centar[36]

4.5.4 Javne zelene površine

Zelene površine predstavljaju značajan element urbanog prostora Općine Centar Sarajevo, kako sa aspekta kvaliteta života stanovništva, tako i sa aspekta zaštite okoliša, očuvanja biodiverziteta i prilagođavanja klimatskim promjenama. Njihova uloga posebno dolazi do izražaja u gusto izgrađenim dijelovima Općine, gdje parkovi, drvoredi, zaštitno zelenilo i druge zelene površine doprinose poboljšanju mikroklimatskih uslova, smanjenju uticaja buke, regulaciji oborinskih voda i unapređenju kvaliteta urbanog prostora.[37]

Sistem zelenih površina obuhvata javne i tematske zelene površine, zaštitno zelenilo, drvorede i druge linijske sisteme zelenila, kao i zelenilo u okviru građevinskih parcela. Plansko opredjeljenje je povezivanje različitih kategorija zelenila u jedinstven sistem zelene infrastrukture, uz ravnomjerniju prostornu dostupnost parkova i drugih prostora namijenjenih boravku, rekreaciji i odmoru stanovništva.

Među značajnijim parkovskim i zelenim površinama na području Općine izdvajaju se Gradski park Betanija, Park Jezero, Gradski park Crni Vrh, park na lokalitetu Hastahana, Park Kemala Montena i Safeta Isovića, Veliki i Mali park, parkovi kod Alipašine džamije i Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Park Breka i lokalni park u Mandrinoj ulici.

[36] Prostorni plan Kantona Sarajevo za period 2003–2023. godine – Izmjene i dopune, B faza (2017). Sintezna karta namjene prostora. Sarajevo: Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo.

[37] KJKP „Park“ – Dostava podataka za potrebe izrade LEAP-a, 06.08.2026.

Tabela 21: Površine zelenih površina[38]

Park / zelena površina	Površina
Gradski park Betanija	92,70 ha
Park Jezero	21,7 ha
Gradski park Crni Vrh	5,9 ha
Park – lokalitet „Hastahana“	1,2 ha
Park Kemala Montena i Safeta Isovića	4,1 ha
Veliki i Mali park	3,5 ha
Parkovi kod Alipašine džamije i Predsjedništva BiH	1,9 ha
Park Breka	1,0 ha
Lokalni park u Mandrinoj ulici	0,4 ha
Zaštitno zelenilo	12,1 ha

Planski koncept urbanih zelenih površina zasniva se na povezivanju različitih kategorija zelenila u jedinstven integralni sistem - zelenu infrastrukturu. Zelene površine kategorizirane su prema načinu korištenja i mogućnosti pristupa na javne zelene površine, tematske zelene površine i zelenilo u okviru građevinskih parcela. Planom je utvrđen policentričan raspored zelenih površina, posebno javnih površina i zona sporta i rekreacije bez gradnje, uz koncept 15-minutne dostupnosti ovim sadržajima.

U okviru javnih zelenih površina razlikuju se park-šume, parkovi, lokalni i džepni parkovi, zaštitno zelenilo i linijski sistemi zelenila. Lokalni parkovi definirani su kao zelene površine veličine od 5.000 do 10.000 m², dok su džepni parkovi površine od 2.000 do 5.000 m², namijenjene odmoru, rekreaciji i unapređenju vizuelnog kvaliteta prostora. Zaštitno zelenilo ima značajnu ulogu u očuvanju staništa, stabilizaciji terena, sprečavanju erozivnih procesa, stvaranju povoljnije mikroklime i zaštiti od buke. Dio sistema zelene infrastrukture čine i linijski sistemi zelenila uz saobraćajnice, vodotoke, pješačke i biciklističke staze, pri čemu drvoredi predstavljaju njihov osnovni element.

U kategoriju tematskih zelenih površina spadaju zoološki vrtovi, arboretumi, botaničke bašte i arheološki parkovi. Među postojećim površinama koje su zadržane planskim rješenjem nalaze se, između ostalog, zoološki vrt „Pionirska dolina“ i botanička bašta u sklopu Zemaljskog muzeja, koji se nalaze na području Općine Centar.

Zelenilo u okviru građevinskih parcela također predstavlja sastavni dio sistema urbanog zelenila. U zavisnosti od namjene građevinske parcele, planski utvrđeni procenat zelenila kreće se od 15% do 30%.

Na nivou urbanog područja Sarajeva obuhvaćenog Prijedlogom Urbanističkog plana, stepen ozelenjenosti, izražen kao odnos ukupne površine neizgrađenog zemljišta - šuma, poljoprivrednog zemljišta, tematskih i javnih zelenih površina te sportsko-rekreativnih površina sa ograničenom izgradnjom i bez gradnje - i planiranog broja stanovnika (540.294), iznosi oko 86,73 m²/st. Stepen zelenila, koji se odnosi isključivo na javne zelene površine dostupne stanovništvu (park-šume, parkove, zaštitno zelenilo, lokalne parkove i tematske površine), iznosi oko 29,88 m²/st.[39]

Evidencija i inventarizacija javnih zelenih površina

Evidencija javnih zelenih površina na području Općine Centar povezana je sa obuhvatom površina koje su povjerene na održavanje KJKP „Park“ d.o.o. Sarajevo, a podaci o njima sadržani su u Planu i

[38] Služba za prostorno uređenje i investicije Općine Centar – podaci preuzeti iz Prijedloga Urbanističkog plana Grada Sarajeva – urbano područje Sarajevo

[39] Služba za prostorno uređenje i investicije Općine Centar – podaci preuzeti iz Prijedloga Urbanističkog plana Grada Sarajeva – urbano područje Sarajevo

programu održavanja javnih zelenih površina Kantona Sarajevo za 2026. godinu. Pored površina obuhvaćenih redovnim održavanjem, podaci o neizgrađenom građevinskom zemljištu u vlasništvu Općine Centar Sarajevo, Kantona Sarajevo ili Grada Sarajeva sadržani su u katastarskom operatu i Programu uređenja građevinskog zemljišta Općine Centar Sarajevo za 2026. godinu.

Posljednja cjelovita inventarizacija javnih zelenih površina izvršena je 2020. godine. Rezultati inventarizacije predstavljaju izvod iz digitalnog katastra javnih zelenih površina u KMZ formatu, u kojem su zelene površine evidentirane kao vektorski poligoni sa pripadajućim atributnim podacima o elementima održavanja. Ovi podaci predstavljaju osnovu za izradu Plana i programa održavanja javnih zelenih površina Kantona Sarajevo.[40]

4.6 Upravljanje otpadom

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta upravljanja otpadom prikazani su u tabeli 22.

Tabela 22: Tabela indikatora upravljanja otpadom

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Proizvodnja komunalnog otpada	30.060 t/god. (2025.)	P
Proizvodnja komunalnog otpada po stanovniku	544,75 kg/stan./god.	P
Generisanje/odvojeno prikupljanje ambalažnog i reciklabilnog otpada	558,88 t/god.	P
Električni i elektronski otpad	Procijenjeni udio u morfološkom sastavu komunalnog otpada: 1%; količina odvojeno prikupljenog EE otpada nije dostupna	P
Kabasti otpad	138,20 t/god.	P
Biorazgradivi otpad	1,06 t/god.*	P
Otpad životinjskog porijekla	1,00 t/god.	P
Medicinski otpad	/	P
Otpad na ilegalnim odlagalištima	Procijenjeno oko 70 t	P
Broj evidentiranih lokacija ilegalnih odlagališta	42	S
Pokrivenost stanovništva organizovanim prikupljanjem otpada	99%	R
Domaćinstva uključena u dvolinijski sistem	oko 1.200 domaćinstava	R
Odvojeno prikupljanje reciklabilnih frakcija	558,88 t/god.; oko 1,86% ukupno generisanog komunalnog otpada	R
Infrastruktura za selektivno prikupljanje	458 kontejnera za reciklažni otpad	R
Reciklažno dvorište	Nije uspostavljeno	R
Sanacija ilegalnih odlagališta	4 lokacije sanirane tokom 2025.	R
Novi zeleni otoci	10 uspostavljeno tokom 2025.	R
Stopa naplate usluge	oko 93%	R

[40] KJKP „Park“ – Dostava podataka za potrebe izrade LEAP-a, 06.08.2026.

Indikator D - indikator okolnosti (driving forces), Indikator P - indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S - indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I - indikator utjecaja (impacts), Indikator R - indikator odgovora društva (response).

Zbog velikog uticaja čovjeka na okolinu, problematika upravljanja otpadom, njegovo odlaganje, kao i reciklaža, imaju veliki značaj. Nagli porast proizvodnje, urbanizacija te savremeni konzumeristički način života doprinijeli su povećanju količina otpada koji ugrožava životnu sredinu. Odlaganje i upravljanje otpadom postali su jedan od glavnih izazova s kojima se suočavaju lokalne zajednice širom svijeta, pa tako i općina Centar.

4.6.1 Komunalni otpad i pokrivenost uslugom

Prikupljanje i odvoz komunalnog otpada na području Općine Centar Sarajevo obavlja KJKP „RAD" d.o.o. Sarajevo. Organizovanim sistemom prikupljanja i odvoza komunalnog otpada obuhvaćeno je 99% stanovništva Općine, dok ukupan broj korisnika usluge iznosi 25.007.

Organizovanim odvozom nisu u potpunosti obuhvaćena područja Nahorevskih brda i dio Kromolja prema Nahorevskom brdu. Poteškoće u pružanju usluge prisutne su prvenstveno u padinskim dijelovima Općine, gdje je pristup vozilima za prikupljanje otpada otežan zbog velikih nagiba i uskih ulica.

Učestalost prikupljanja otpada razlikuje se u zavisnosti od područja i kreće se od tri puta sedmično u padinskim dijelovima do sedam puta sedmično u centralnim dijelovima Općine.

Prema podacima za 2025. godinu, na području Općine Centar proizvedeno je ukupno 30.060 tona komunalnog otpada. U okviru sistema odvojenog prikupljanja izdvajaju se papir, plastika, staklo i miješana ambalaža. Pregled ukupne količine komunalnog otpada i količina odvojeno prikupljenih frakcija prikazan je u narednoj tabeli.

Tabela 23. Količine komunalnog i odvojeno prikupljenog otpada na području Općine Centar u 2025. godi

Vrsta otpada	Količina (t/god.)
Ukupno komunalnog otpada	30.060,00
Papir	266,34
Plastika	77,08
Staklo	48,14
Miješana ambalaža	167,32
Ukupno odvojeno prikupljeno	558,88

Prema podacima o morfološkom sastavu komunalnog otpada, najveći udio čini plastika (26%), zatim papir (16%), kuhinjski biootpad i ostali otpad sa po 12%, vrtni biootpad i higijenski otpad sa po 7%, staklo i tekstil sa po 6%, građevinski otpad (4%), metal (3%) te elektronski i električni otpad (1%).

U odnosu na broj stanovnika prema Popisu stanovništva iz 2013. godine, odnosno 55.181 stanovnika, godišnja proizvodnja otpada iznosi 544,75 kg po stanovniku, odnosno približno 1,41 kg po stanovniku dnevno.

Infrastruktura za prikupljanje otpada

Na području Općine Centar evidentirano je ukupno 513 kontejnerskih lokacija. Prema dostavljenim podacima, na području Općine raspoređeno je 1.250 kontejnera za miješani komunalni otpad i 458 kontejnera za reciklažni otpad.

Podzemni kontejneri za miješani komunalni otpad nalaze se na četiri lokacije.

Za potrebe selektivnog prikupljanja otpada evidentirane su 64 lokacije sa kontejnerima zapremine 1.100 litara, četiri lokacije sa kontejnerima za reciklažni otpad zapremine 3 m³ i dvije lokacije sa kontejnerima tipa „zvono“ zapremine 4 m³.

Na području Općine Centar trenutno nema reciklažnog dvorišta.

U dvolinijski sistem prikupljanja otpada uključeno je približno 1.200 domaćinstava.

Na području Općine evidentirano je i 138 uličnih korpi. Prema podacima KJKP „RAD“ d.o.o. Sarajevo, približno 90% posuda za prikupljanje otpada ima određeni vid oštećenja, kao što su nedostatak poklopca, oštećenje tijela posude ili točkova. Tokom 2025. godine nisu realizovani novi projekti selektivnog prikupljanja otpada.

Cijena usluge

Stopa naplate usluge prikupljanja i odvoza otpada na području Općine Centar iznosi približno 93%. Stopa naplate za fizička lica iznosi 92,55%, dok za pravna lica iznosi 95,69%.

illegalna odlagališta

illegalna odlagališta predstavljaju nepropisno formirana mjesta za odlaganje otpada na površinama koje nisu predviđene niti uređene za tu namjenu. Njihova pojava može predstavljati značajan okolišni problem zbog mogućeg zagađenja zemljišta i voda, narušavanja izgleda prostora i stvaranja sanitarno-higijenskih problema.

Prema podacima KJKP „RAD“ d.o.o. Sarajevo, tokom 2025. godine na području Općine Centar evidentirano je 42 lokacija illegalnih odlagališta. Procjenjuje se da količina otpada sa ilegalnih odlagališta iznosi ukupno 70 t. Tokom iste godine sanirane su četiri ilegalna odlagališta, dok nisu evidentirane nove lokacije ilegalnog odlaganja otpada, odnosno ukupan broj novonastalih ilegalnih odlagališta nije povećan.

U nastavku je prikazana tabela u kojoj se nalaze lokacije ilegalnih odlagališta.

Tabela 24: Lokacije ilegalnih odlagališta u Općini Centar

Br.	Mjesna zajednica	Lokalitet	Vrsta otpada	Vlasništvo
1.	MZ Bardakčije	Kartal Donji preko puta broja 44	—	—
2.	MZ Bardakčije	Ašikovac 19 - 21 - 21a	Kućni i kabasti otpad	Nije poznato
3.	MZ Šip	Zaima Šarca - Šehića bašča	Kućni i kabasti otpad	—
4.	MZ Šip	Dejzina Bikića kod broja 2	Kućni i kabasti	Zelena površina
5.	MZ Šip	Dejzina Bikića preko puta broja 227	Kućni i kabasti	—
6.	MZ Šip	Dajanli Ibrahim-bega	Kućni i kabasti	—
7.	MZ Crni Vrh - Gorica	Goruša 28	Otpad svake vrste	Javna površina
8.	MZ Crni Vrh - Gorica	Crni Vrh do br. 7	Otpad svake vrste	—
9.	MZ Džidžikovac - Koševo I	Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka br. 10	Otpad svake vrste	—
10.	MZ Hrastovi - Mrkovići	Grdonj 6	Kućni i kabasti	Nije poznato
11.	MZ Koševo II	Ulaz u Nahorevsku ulicu	Otpad svake vrste	Hidrometeorološki zavod
12.	MZ Koševo II	Patriotske lige 21	Otpad svake vrste	Nije poznato

13.	MZ Koševo II	Kotromanića kod br. 34	Otpad svake vrste	Nije poznato
14.	MZ Marijin Dvor	Električna centrala na spoju Kotromanića i Hiseta	Otpad svake vrste	Nije poznato
15.	MZ Marijin Dvor	Šepetarevac do br. 30	Građevinski i drugi otpad	Nacionalni spomenik
16.	MZ Marijin Dvor	Ivana Cankara 13	Kućni i kabasti	—
17.	MZ Marijin Dvor	Ivana Cankara 4	Kućni i kabasti	—
18.	MZ Marijin Dvor	Čekaluša 28	Kućni i kabasti	Nije poznato
19.	MZ Mejtaš - Bjelave	Čuruk preko puta br. 20	Otpad svake vrste	—
20.	MZ Mejtaš - Bjelave	Bjelave do br. 64	Otpad svake vrste	—
21.	MZ Mejtaš - Bjelave	Bjelave 44	Otpad svake vrste	—
22.	MZ Mejtaš - Bjelave	Džemila Krvavca do br. 6	Otpad svake vrste	—
23.	MZ Mejtaš - Bjelave	Sarač Ismailova 19	Otpad svake vrste	—
24.	MZ Mejtaš - Bjelave	Bulbulina 7	Otpad svake vrste	—
25.	MZ Mejtaš - Bjelave	Bulbulina 9	Kućni i kabasti	—
26.	MZ Nahorevo	Vroče - prema Kromolju	Otpad svake vrste	—
27.	MZ Nahorevo	MP Pretrinje - Planski potok	Otpad svake vrste	—
28.	MZ Nahorevo	MP Kokorovac	Otpad svake vrste	—
29.	MZ Nahorevo	MP Muharemovići	Otpad svake vrste	—
30.	MZ Nahorevo	MP Selja	Otpad svake vrste	—
31.	MZ Pionirska dolina	Debelj	Otpad svake vrste	Nije poznato
32.	MZ Skenderija - Podtekija	Terezija 48	Otpad svake vrste	Privatno
33.	MZ Skenderija - Podtekija	Borak 5	Otpad svake vrste	Privatno
34.	MZ Skenderija - Podtekija	Borak 39	Otpad svake vrste	Privatno
35.	MZ Skenderija - Podtekija	Skenderija čikma - iza br. 7	Kućni	Nije poznato
36.	MZ Skenderija - Podtekija	Iza Doma mladih	Otpad svake vrste	Nije poznato
37.	MZ Soukbunar	Porodice Foht preko puta br. 117	Otpad svake vrste	Pola javna pola privatna
38.	MZ Betanija	Slatina	Otpad svake vrste / Građevinski	Nije poznato
39.	MZ Pionirska dolina	Nahorevska	Otpad svake vrste	Nije poznato
40.	MZ Crni Vrh - Gorica	Crni vrh (dodatna lokacija)	Otpad svake vrste	Javna površina
41.	MZ Soukbunar	Boraca Zlatišta	Otpad svake vrste	Nije poznato
42.	MZ Pionirska dolina	Debelj (dodatna lokacija)	Otpad svake vrste	Nije poznato

4.6.2 Proizvodni otpad

Prema dostavljenim podacima, na području Općine Centar nema većih privrednih subjekata koji bi predstavljali značajne proizvođače otpada. Najveći dio otpada nastaje kao rezultat aktivnosti stanovništva.

Na području Općine evidentirano je nastajanje različitih vrsta otpada, uključujući miješani komunalni, kabasti, ambalažni, biorazgradivi i druge vrste otpada.

Miješani komunalni otpad prikuplja se i odvozi na deponiju, dok se reciklažni otpad usmjerava u sortirnicu koja se nalazi na deponiji Smiljevići. Kao ovlašteni operater kojem se predaje reciklažni otpad naveden je Ekopak.

Prema informacijama KJKP „RAD“, proizvodni otpad se ne prikuplja i ne evidentira zasebno po pojedinačnim općinama, zbog čega nije moguće izdvojiti podatke o količinama proizvodnog otpada koje se odnose isključivo na područje Općine Centar.

4.6.3 Posebne kategorije otpada

Posebne kategorije otpada zahtijevaju odvojeno prikupljanje i odgovarajuće postupanje zbog njihovih specifičnih svojstava, mogućnosti ponovne upotrebe i reciklaže, kao i potencijalnog negativnog uticaja na okoliš ukoliko se njima ne upravlja na odgovarajući način. U ovu grupu spadaju, između ostalog, ambalažni otpad, električni i elektronski otpad, otpadna ulja, otpadne gume, baterije i akumulatori, stara vozila, građevinski i kabasti otpad, biorazgradivi otpad, otpad životinjskog porijekla, medicinski i farmaceutski otpad.

Prema podacima KJKP „RAD“ d.o.o. Sarajevo, za područje Općine Centar raspoloživi su podaci o količinama pojedinih odvojeno prikupljenih frakcija otpada, kabastog, biorazgradivog i otpada životinjskog porijekla, kao i podaci o medicinskom otpadu iz pojedinih zdravstvenih ustanova.

Ambalaža i ambalažni otpad

Na području Općine Centar uspostavljena je infrastruktura za selektivno prikupljanje otpada. Prema dostavljenim podacima, na području Općine nalazi se 458 kontejnera za reciklažni otpad.

Za selektivno prikupljanje otpada na raspolaganju su:

- 64 lokacije sa kontejnerima zapremine 1.100 l;
- 4 lokacije sa kontejnerima za reciklažni otpad zapremine 3 m³;
- 2 lokacije sa kontejnerima tipa „zvono“ za reciklažni otpad zapremine 4 m³;
- 6 lokacija sa podzemnim kontejnerima za reciklažni otpad.

U okviru sistema odvojenog prikupljanja prikupljaju se papir, plastika, staklo i miješana ambalaža. Tokom 2025. godine evidentirano je ukupno 558,88 tona ovih odvojeno prikupljenih frakcija otpada.

Električni i elektronski otpad

Električni i elektronski otpad (EE otpad) obuhvata električne i elektronske uređaje i opremu koji više nisu namijenjeni upotrebi. Zbog prisustva različitih materijala i komponenti, njegovo odvojeno prikupljanje i adekvatno zbrinjavanje značajno je sa aspekta zaštite okoliša, ali i mogućnosti ponovne upotrebe i reciklaže vrijednih materijala.

Na području Općine Centar uspostavljen je sistem prikupljanja EE otpada putem reciklažnih dvorišta KJKP „RAD“, uz saradnju sa ovlaštenim operaterom ZEOS eko-sistem. Tokom 2025. godine operateru je predato ukupno 2.519 komada EE otpada, ukupne mase 27,30 tona. Strukturu predatog otpada činili su veliki aparati - 476 komada (14.715 kg), rashladni uređaji - 84 komada (3.020 kg), televizori i monitori - 539 komada (5.890 kg), mali kućanski aparati - 495 komada (3.610 kg) i sijalice - 925 komada (65 kg).

Prema dostavljenim podacima o morfološkom sastavu komunalnog otpada, električni i elektronski otpad čini približno 1% ukupnog sastava komunalnog otpada. Postojanje organizovanog sistema odvojenog prikupljanja i predaje EE otpada ovlaštenom operateru predstavlja važan element sistema upravljanja posebnim kategorijama otpada na području Općine Centar.

Medicinski otpad

Medicinski otpad nastaje u zdravstvenim ustanovama prilikom pružanja zdravstvenih usluga i, zbog svojih karakteristika, zahtijeva odvojeno prikupljanje i postupanje u skladu sa propisanim uslovima za upravljanje ovom vrstom otpada.

Prema dostavljenim podacima, kao značajni izvori medicinskog otpada na području Općine Centar izdvajaju se Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“, u kojoj je evidentirano 43,24 t medicinskog otpada, i Univerzitetski klinički centar Sarajevo (UKCS) sa evidentiranih 32,78 t. Ukupna evidentirana količina medicinskog otpada za ove dvije zdravstvene ustanove iznosi 76,02 t.

Kabasti otpad

Kabasti otpad obuhvata predmete većih dimenzija koji se zbog svojih karakteristika ne mogu odlagati u standardne posude za miješani komunalni otpad, poput namještaja, madraca i drugih većih predmeta iz domaćinstava. Njegovo organizovano prikupljanje značajno je posebno sa aspekta sprečavanja nepropisnog odlaganja na javnim površinama i nastanka ilegalnih odlagališta.

Prema podacima KJKP „RAD“ d.o.o. Sarajevo, tokom 2025. godine na području Općine Centar evidentirano je 138,20 tona kabastog otpada.

Ostale posebne kategorije otpada

Od ostalih posebnih kategorija otpada, prema raspoloživim podacima za 2025. godinu evidentirano je 1,06 tona biorazgradivog otpada i 1 tona otpada životinjskog porijekla.

Postojeći kapaciteti za zbrinjavanje posebnih kategorija otpada

Na području Općine Centar postoje kapaciteti za selektivno prikupljanje pojedinih reciklabilnih frakcija otpada kroz mrežu kontejnera i lokacija za selektivno prikupljanje. Također, približno 1.200 domaćinstava uključeno je u dvolinijski sistem prikupljanja otpada.

Međutim, na području Općine Centar trenutno ne postoji reciklažno dvorište, koje bi omogućilo organizovan prihvat različitih posebnih kategorija otpada na jednom mjestu.

Dostavljeni podaci također ne omogućavaju utvrđivanje količina posebnih kategorija otpada koje su stvarno reciklirane, iskorištene ili konačno odložene, s obzirom na to da se evidencija o količinama

recikliranih materijala, otpada upućenog na regionalnu deponiju i iskorištenog otpada ne vodi pojedinačno po općinama, već na nivou Kantona Sarajevo.[41]

4.6.4 Projekti i aktivnosti u oblasti upravljanja otpadom

KJKP „RAD" d.o.o. Sarajevo kontinuirano provodi aktivnosti usmjerene na unapređenje pravilnog postupanja s otpadom, razvoj selektivnog prikupljanja i podizanje svijesti stanovništva o značaju reciklaže i zaštite okoliša. Tokom 2025. godine aktivnosti na području Općine Centar bile su usmjerene prvenstveno na edukaciju stanovništva, saradnju sa obrazovnim ustanovama, privrednim subjektima i organizacijama civilnog društva, kao i na unapređenje infrastrukture i opreme za upravljanje otpadom.

Edukativne aktivnosti i podizanje svijesti

Poseban segment aktivnosti odnosi se na edukaciju djece i mladih. KJKP „RAD" ostvaruje dugogodišnju saradnju sa vrtićima JU „Djeca Sarajeva" na području Općine Centar, u okviru koje se realizuju radionice prilagođene najmlađim uzrastima, sa fokusom na pravilno odlaganje otpada, reciklažu i zaštitu okoliša.

U saradnji sa Institutom za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja, pod okriljem Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo, provodi se i vannastavni program u osnovnim školama. Kroz ovaj program edukacijom o ekologiji i reciklaži obuhvaćeni su učenici osmih razreda osnovnih škola sa područja Općine Centar.

Jedna od tradicionalnih aktivnosti je i projekat „Sedmica reciklaže", koji se u saradnji sa JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo realizuje u osnovnim školama. Pored edukativnih aktivnosti, projekat uključuje takmičenje škola u prikupljanju reciklažnog otpada, uz nagrađivanje najuspješnijih učesnika.

KJKP „RAD" sarađuje i sa javnim preduzećima, ugostiteljskim objektima i privatnim kompanijama na području Općine Centar na uspostavljanju i unapređenju sistema odvojenog prikupljanja otpada. U saradnji sa nevladinim organizacijama i neformalnim grupama građana organizuju se i akcije čišćenja različitih lokacija, naročito povodom obilježavanja značajnih datuma iz oblasti zaštite okoliša.

Unapređenje infrastrukture i opreme

Tokom 2025. godine uspostavljeno je 6 novih zelenih otoka na sljedećim lokacijama: Braće Begić 11, Alipašina 43 (Vila Braun), Jadranska do br. 3, Avde Hume do br. 7, OŠ „Nafija Sarajlić" i Drvenija (okretaljka).

Na području Općine Centar trenutno nije uspostavljeno reciklažno dvorište. Tokom 2024. godine razmatrana je mogućnost njegove uspostave na lokaciji između stadiona Koševo i porodilišta Jezero, međutim realizacija nije ostvarena. U narednom periodu potrebno je razmotriti mogućnost određivanja odgovarajuće lokacije i uspostavljanja reciklažnog dvorišta, s ciljem unapređenja sistema odvojenog prikupljanja i upravljanja otpadom na području Općine Centar.

U okviru unapređenja opreme za obavljanje komunalnih poslova nabavljena su dva leđno nosiva puhača lišća, dvije motorne kose i posude za otpad zapremine 120 litara.

[41] JKP „RAD" d.o.o. Sarajevo, podaci dostavljeni za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana Općine Centar Sarajevo

4.7 Upravljanje i korištenje vodnih resursa

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta upravljanja i korištenja vodnih resursa prikazani su u tabeli 25.

Tabela 25: Tabela indikatora upravljanja i korištenja vodnih resursa

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Obuhvat stanovništva javnim sistemom vodosnabdijevanja	približno 95%	S
Gubici vode u vodovodnom sistemu	78,4% (2018.); približno 70% (2020.)	P
Lokalni vodovodi	6 evidentiranih lokalnih vodovoda	S
Obuhvat stanovništva javnim sistemom odvodnje i tretmana otpadnih voda	približno 80%	S
Dužina kanalizacione mreže	približno 270 km	S
Ilegalni priključci na kanalizacionu mrežu	1.289	P
Status površinskih voda – Miljacka	Loš ekološki, fizičko-hemijski i ukupni status prema raspoloživim podacima	S

Indikator D - indikator okolnosti (driving forces), Indikator P - indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S - indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I - indikator utjecaja (impacts), Indikator R - indikator odgovora društva (response).

Vodno bogatstvo

Najznačajniji površinski vodotok na području Općine Centar Sarajevo je rijeka Miljacka. Na području Općine Centar u Miljacku se ulijevaju Koševski potok i potok Sušica. Pored navedenih vodotoka, sa aspekta upravljanja vodama značajni su Nahorevski potok i izvorišta koja se koriste za potrebe lokalnog vodosnabdijevanja. U planskim dokumentima Općine kao lokacije izložene riziku od poplava izdvajaju se prostor kod mosta Drvenija na Miljacki, pijaca Ciglane uz Koševski potok, prostor u blizini objekta Bosnalijeka uz potok Sušica te područja u blizini bolnice Nahorevo i ulaza u naselje Nahorevo uz Nahorevski potok[42].

Podzemne vode područja Sarajeva, uključujući područje Općine Centar, pripadaju grupi vodnih tijela „Sarajevsko-Zeničko polje". Sarajevsko polje predstavlja značajan resurs za vodosnabdijevanje Sarajeva, a čine ga intergranularni akviferi koji se pretežno prihranjuju infiltracijom voda površinskih tokova, a manjim dijelom putem padavina.

4.7.1 Korištenje voda

Vodosnabdijevanje stanovništva i privrede

Vodosnabdijevanje najvećeg dijela stanovništva i privrede Općine Centar vrši se putem centralnog sistema vodosnabdijevanja kojim upravlja KJKP „Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Sarajevo. Sistem je integralnog karaktera i, pored Općine Centar, najvećim dijelom obuhvata područja općina Stari Grad, Novi Grad, Novo Sarajevo, Ilidža i Vogošća, a manjim dijelom Hadžiće i Trnovo.

Prema Planu poslovanja KJKP ViK za period 2026–2028, sistem javnog vodosnabdijevanja opslužuje oko 350.000 stanovnika, kao i privredne i javne korisnike. Najveći dio vode osigurava se iz aktivnih bunarskih zahvata, koji učestvuju sa približno 70–74% ukupno zahvaćenih količina vode. Oko 8%

[42] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

osigurava se sa planinskih izvorišta, oko 15% nakon tretmana voda iz otvorenih vodotoka, dok kupljena voda čini približno 3% ukupno zahvaćenih količina.[43]

Prema dostupnim podacima javnim sistemom vodosnabdijevanja bilo je obuhvaćeno približno 95% stanovništva Općine Centar. Budući da centralni vodovodni sistem nije organizovan prema administrativnim granicama općina nego prema zonama vodosnabdijevanja, noviji pokazatelj obuhvata stanovništva nije javno iskazan posebno za Općinu Centar.[44]

Vodovodna infrastruktura

Prema najnovijem Planu poslovanja KJKP ViK, cjelokupni sistem raspolaže sa približno 1.193 km transportne i distributivne vodovodne mreže i više od 226 km priključnih cijevi. U sistemu je evidentirano 76.572 priključka, 63 rezervoara, 30 pumpnih stanica i 15 hidrofleks postrojenja, sa više od 200 instaliranih pumpi. Sistem je organizovan kroz 57 distributivno-upravljačkih zona. Evidentirano je ukupno 114.144 vodomjera, od čega 76.572 glavna vodomjerna mjesta.[45]

Za samu Općinu Centar posljednji javno dostupni teritorijalno izdvojeni podaci sadržani u Strategiji razvoja navode da se na području Općine nalazilo 10 rezervoara, ukupne zapremine 19.595 m³, pri čemu je najveći rezervoar Skenderija, zapremine 8.275 m³. Na području Općine bile su evidentirane i dvije hlorne stanice.[46]

Gubici i upravljanje vodovodnim sistemom

Jedan od značajnih izazova upravljanja vodovodnim sistemom predstavljaju gubici odnosno neprihodovana voda. Raniji podaci specifični za područje Općine Centar ukazivali su na procijenjeni nivo gubitaka od 78,4% u 2018. godini, dok je za 2020. godinu navedena vrijednost od približno 70%.[47]

Lokalni sistemi vodosnabdijevanja

Pored centralnog sistema, dio stanovništva, prvenstveno u sjevernom i brdsko-planinskom području Općine, snabdijeva se putem lokalnih vodovoda. Na području Općine Centar evidentirani su lokalni vodovodi Mrkovići, Radava, Nahorevo-Muharemovići, Nahorevo Stijene, Kokorevac i Nahorevo Brda.

Poseban značaj ima sistem vodosnabdijevanja naselja Nahorevo, Nahorevska Brda, Muharemovići i Selja, razvijan kroz projekat „Vodosnabdijevanje pitkom vodom za domaćinstva Nahoreva, Nahorevskih brda, Muharemovića i Selja". U okviru projekta izgrađena je transportna i distributivna mreža, kućni priključci i rezervoar kapaciteta 250 m³.

Sistem koristi vodu sa izvorišta Klanice, koje se nalazi na području Općine Stari Grad.[48]

Plan poslovanja KJKP ViK 2026-2028 među izvorištima kojima upravlja Preduzeće navodi i Nahorevo - Vrelo vode, kao kaptirano izvorište povezano sa rezervoarom Nahorevo.

Rekonstrukcija i razvoj vodovodne mreže

Na području Općine Centar tokom 2025. i 2026. godine realizovano je ili pokrenuto više projekata rekonstrukcije vodovodne i kanalizacione infrastrukture, usmjerenih na zamjenu dotrajalih cjevovoda, poboljšanje pouzdanosti vodosnabdijevanja te unapređenje sistema odvodnje otpadnih i oborinskih voda.

---

[43] KJKP „Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Sarajevo, Plan poslovanja za period 2026-2028.
[44] Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo 2021-2027
[45] KJKP „Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Sarajevo, Plan poslovanja za period 2026-2028.
[46] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine
[47] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine
[48] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

Jedan od aktuelnih projekata je rekonstrukcija vodovodne i kanalizacione mreže u Ulici Mice Todorović, čija je realizacija započela u septembru 2026. godine. Projektom je predviđena ugradnja približno 150 m novih vodovodnih cijevi promjera 100 mm, kao i po 170 m fekalne i oborinske separatne kanalizacione mreže, uključujući pripadajuće kućne priključke. Prema stanju iz septembra 2026. godine, radovi su u toku.

Tokom 2026. godine završena je rekonstrukcija vodovodne i kanalizacione infrastrukture u Radićevoj ulici. Nakon rekonstrukcije podzemnih instalacija izvršena je sanacija saobraćajnice, uključujući sanaciju šahtova i sistema oborinske odvodnje. Realizacijom projekta unaprijeđeni su uslovi vodosnabdijevanja i odvodnje otpadnih i oborinskih voda na ovom području.

Rekonstrukcija vodovodne infrastrukture realizovana je i u Ulici Hiseta, gdje je izvršena zamjena dijela distributivnog cjevovoda. Radovi su započeti tokom 2025. godine i nastavljeni u 2026. godini, nakon čega je pristupljeno uređenju pješačkog pojasa. Tokom 2025. godine izvedena je i rekonstrukcija dijela distributivnog cjevovoda od adrese Hiseta 1 prema pješačkom ostrvu, u dužini od približno 60 m.

U okviru pojedinih projekata rekonstrukcije predviđena je izgradnja separatne kanalizacione mreže, odnosno odvojenih cjevovoda za fekalne i oborinske vode.[49]

4.7.2 Zaštita voda

Odvodnja otpadnih voda

Odvodnja otpadnih voda sa najvećeg dijela urbanog područja Općine Centar odvija se u okviru centralnog kanalizacionog sistema KJKP ViK. Sistem obuhvata fekalnu, atmosfersku i mješovitu kanalizaciju. Dva glavna gradska fekalna kolektora položena su sa desne i lijeve strane rijeke Miljacke i otpadne vode gravitaciono odvode prema postrojenju za prečišćavanje otpadnih voda Butila.

Prema Planu poslovanja KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo za period 2026–2028, ukupni kanalizacioni sistem kojim upravlja KJKP ViK obuhvata približno 1.569,8 km kanalizacione mreže, 52.473 kanalizaciona šahta i 11.945 slivnika.[50]

Na području Općine Centar evidentirano je približno 270 km kanalizacione mreže, 31.612 registrovanih korisnika i 1.289 ilegalnih priključaka, dok je obuhvat stanovništva javnim sistemom odvodnje i tretmana otpadnih voda procijenjen na oko 80%.[51]

Pritisci na kvalitet površinskih voda

Poseban problem predstavljaju područja koja nisu obuhvaćena javnom kanalizacionom mrežom. Strategija razvoja identificira komunalno-fekalne otpadne vode kao jedan od značajnih pritisaka na površinske vode. Otpadne vode sa dijela područja koje nije pokriveno kanalizacionom mrežom mogu preko pritoka, prvenstveno Koševskog potoka i potoka Sušica, dospijevati u Miljacku.

Koševski potok predstavlja posebno značajan vodotok sa aspekta zaštite voda. Kroz dio njegovog korita prolazi fekalni gradski kolektor, čije je održavanje u prethodnom periodu bilo otežano zbog oštećenja, nedostatka revizionih okana i otežanog pristupa.

[49] Općina Centar Sarajevo; KJKP ViK Sarajevo, juli 2025.
[50] KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo, Plan poslovanja za period 2026-2028.
[51] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

Prema podacima korištenim prilikom izrade Strategije, vodno tijelo Miljacke oznake BA_BOS_MILJ_1 imalo je loš ekološki, fizičko-hemijski i ukupni status. Posebno nepovoljni uslovi javljaju se tokom sušnih perioda, kada nizak vodostaj doprinosi povećanju koncentracija nutrijenata i organskih materija.[52]

Prečišćavanje otpadnih voda

Otpadne vode prikupljene centralnim kanalizacionim sistemom odvode se prema Postrojenju za prečišćavanje otpadnih voda Butila. Postrojenje je rekonstruisano i u punom kapacitetu pušteno u rad 2017. godine. Primjenjuje se sekundarno prečišćavanje otpadnih voda, nakon čega se prečišćena voda ispušta u rijeku Bosnu.

Projektovani kapacitet postrojenja iznosi 600.000 ekvivalent stanovnika (ES), uz mogućnost proširenja na 650.000 ES i uvođenja tercijarnog tretmana.

Za 2026. godinu KJKP ViK planira prečišćavanje više od 30 miliona m³ otpadnih voda. U okviru procesa tretmana planirana je proizvodnja oko 250.000 m³ bioplina godišnje, dok interna laboratorija postrojenja treba provesti najmanje 7.000 analiza godišnje.

Kao jedan od postojećih problema u upravljanju otpadnim vodama Plan poslovanja identificira konačni tretman i zbrinjavanje dehidriranog mulja sa PPOV Butila. Također je identificiran nedostatak jedinstvenog katastra industrijskih zagađivača, dok dio tehnoloških otpadnih voda industrijskih korisnika dospijeva na postrojenje bez odgovarajućeg prethodnog tretmana.[53]

Zaštita izvorišta

U periodu 2026–2028. KJKP ViK među strateškim ciljevima navodi optimalno korištenje izvorišta vode, iniciranje donošenja odluka o zonama sanitarne zaštite za sva izvorišta, regulisanje njihovog pravnog statusa i održavanje izvorišta u skladu sa propisanim standardima.[54]

Za lokalna izvorišta na području Općine Centar i okolnog područja ranije analize ukazivale su na potrebu dodatne zaštite pojedinih izvorišta od antropogenih uticaja, zbog čega zaštita zona prihranjivanja, kontinuirana kontrola kvaliteta vode i uređenje lokalnih sistema ostaju značajni aspekti upravljanja vodnim resursima.[55]

Rekonstrukcija kanalizacione infrastrukture

Na području Općine Centar u posljednjih nekoliko godina realizovan je ili pokrenut niz projekata rekonstrukcije kanalizacione infrastrukture. Među aktuelnijim projektima je rekonstrukcija kanalizacione mreže u Radićevoj ulici, započeta u februaru 2026. godine. Projektom je predviđena rekonstrukcija dotrajale kanalizacione infrastrukture, uključujući separatni kanal.

Pored navedenog, u prethodnom periodu izvođeni su zahvati na vodovodnoj i/ili kanalizacionoj infrastrukturi u Kranjčevićevoj, Tabašnici, Kromolju, Borku, Panjinoj kuli, Aleksandra Puškina, Ludviga Kube i drugim ulicama i naseljima na području Općine Centar.[56]

---

[52] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

[53] KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo, Plan poslovanja za period 2026-2028.

[54] KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo, Plan poslovanja za period 2026-2028.

[55] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

[56] KJKP ViK Sarajevo, „Počeli radovi na rekonstrukciji kanalizacione mreže u Radićevoj ulici“, februar 2026.; KJKP ViK Sarajevo, pregled investicionih projekata na području Općine Centar.

5 PROCJENA STANJA OKOLIŠA

5.1 Resursi zemljišta i tla

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta resursa zemljišta i tla prikazani su u tabeli 26.

Tabela 26: Tabela indikatora u oblasti resursi zemljišta i tla

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Planska namjena zemljišta	Prema važećoj Strategiji razvoja, približno 41% teritorije Općine planirano je kao građevinsko zemljište, 30% kao poljoprivredno zemljište, 27% kao šume i šumsko zemljište, a oko 2% kao vodozaštitne zone.	D
Posjedovna struktura poljoprivrednih gazdinstava	Oko 89% poljoprivrednih gazdinstava raspolaže površinom do 3 ha, dok prosječna površina gazdinstva iznosi približno 0,8 ha. Usitnjenost posjeda ograničava intenzivniju poljoprivrednu proizvodnju i otežava plansko upravljanje zemljištem.	D
Zastupljenost vještačkih i izgrađenih površina	Prema CLC-u za 2018. godinu, vještačke i izgrađene površine zauzimale su 807,17 ha ili 24,51% teritorije Općine. Najveći dio odnosio se na isprekidane urbane površine – 613,04 ha ili 18,62%.	P
Promjena poljoprivrednih površina	Prema statističkim podacima, ukupna poljoprivredna površina smanjena je sa 1.236 ha u 2020. na 1.225 ha u 2025. godini, odnosno za približno 11 ha ili 0,89%. Promjenu treba tumačiti oprezno zbog mogućih izmjena i ažuriranja statističkih evidencija.	P
Bespravna i nekontrolisana gradnja	Bespravna izgradnja prepoznata je u Strategiji razvoja kao jedna od slabosti Općine.	P
Ukupna poljoprivredna površina	U 2025. godini evidentirano je ukupno 1.225 ha poljoprivrednih površina, od čega 1.084 ha obradivih površina i 141 ha pašnjaka.	S
Struktura poljoprivrednih površina	Oranice i bašte zauzimaju 302 ha ili 24,65%, voćnjaci 273 ha ili 22,29%, livade 509 ha ili 41,55%, a pašnjaci 141 ha ili 11,51% ukupne poljoprivredne površine.	S
Struktura zemljišnog pokrivača	Prema CLC-u za 2018. godinu, šume i druge poluprirodne površine zauzimaju 1.393,82 ha ili 42,34%, poljoprivredne površine 1.090,64 ha ili 33,13%, a vještačke i izgrađene površine 807,17 ha ili 24,51% teritorije Općine.	S
Bonitetna struktura poljoprivrednog zemljišta	Zemljišta I i II bonitetne kategorije nisu evidentirana. Zemljišta IVb i V kategorije obuhvataju 747,8 ha ili 72,46%, VI i VII kategorije 204,2 ha ili 19,78%, dok zemljišta III i IVa kategorije zauzimaju 80 ha ili 7,75% površine obuhvaćene bonitetnom analizom.	S
Nagib i prirodna osjetljivost terena	Oko 30,5% teritorije Općine ima nagib veći od 45%, dok ravni tereni zauzimaju svega 6,8% prostora. Ovakva struktura reljefa povećava prirodnu osjetljivost padinskih dijelova na eroziju i klizanje tla.	S
Broj evidentiranih klizišta	Prema internoj bazi Zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo, na području Općine Centar evidentirano je 156 klizišta. Podatak je okviran jer baza nije u potpunosti ažurirana i ne omogućava jasno razdvajanje aktivnih, umirenih i saniranih klizišta.	S
Monitoring kvaliteta zemljišta	Nije uspostavljen redovan i sveobuhvatan monitoring kvaliteta zemljišta na lokalnom nivou. Ne postoje objedinjeni i ažurni podaci o hemijskom stanju tla, kontaminiranim lokacijama, zbijenosti zemljišta i stepenu erozije.	S
Ugroženost stanovništva, objekata i infrastrukture klizištima	Evidentirano je prisustvo klizišta u izgrađenim i infrastrukturno opremljenim područjima, ali ne postoji objedinjen podatak o broju ugroženih stanovnika, stambenih i javnih objekata, saobraćajnica i infrastrukturnih sistema.	I
Gubitak prirodnih funkcija tla	Širenje nepropusnih površina smanjuje infiltraciju i prirodno zadržavanje vode te povećava površinsko oticanje, opterećenje sistema odvodnje i rizik od erozije, bujičnih tokova i lokalnog plavljenja. Kvantitativni podaci o obimu ovih utjecaja nisu dostupni.	I

Sanacija klizišta	Prema informacijama Zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo, tokom posljednjih pet godina na području Općine Centar sanirana su tri klizišta.	R
Integralno upravljanje rizicima od klizišta	Općina Centar pokrenula je postupak nabavke usluge izrade Integralnog plana upravljanja rizicima od klizišta, kojim je predviđeno evidentiranje i rangiranje lokacija prema prioritetu za monitoring i sanaciju.	R
Uređenje oborinske odvodnje na padinskim područjima	Strategijom razvoja Općine Centar predviđeno je opremanje padinskih dijelova kanalima za odvodnju oborinskih voda radi sprečavanja bujica i pojave novih klizišta. Podatak o ukupnoj dužini izgrađene ili sanirane mreže nije dostupan.	R

Indikator D – indikator okolnosti (driving forces), Indikator P – indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S – indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I – indikator utjecaja (impacts), Indikator R – indikator odgovora društva (response).

5.1.1 Zemljište po kategorijama upotrebe

Tlo predstavlja jedan od najvažnijih prirodnih resursa jer omogućava proizvodnju hrane i biomase, reguliše kruženje vode i hranjivih materija, učestvuje u skladištenju ugljika te predstavlja stanište velikog broja organizama. Proces formiranja tla odvija se veoma sporo, zbog čega se ono, u vremenskom okviru ljudskog života, smatra praktično neobnovljivim resursom. Njegovo očuvanje posebno je značajno u urbanim sredinama, gdje izgradnja objekata i infrastrukture dovodi do trajnog prekrivanja i gubitka njegovih prirodnih funkcija.

Područje Općine Centar ima izrazito brdsko-planinski karakter, dok nizijskom rejonu pripada neznatan dio. Nizijski dio razvijen je na aluvijalnim naslagama rijeke Miljacke, Koševskog potoka i potoka Sušice i najvećim dijelom obuhvata gusto izgrađeno gradsko područje. Prema planskoj namjeni prostora, približno 41% teritorije Općine odnosi se na građevinsko zemljište, 30% na poljoprivredno zemljište, 27% na šume i šumsko zemljište, dok vodozaštitne zone obuhvataju približno 2% površine.

Poljoprivredno zemljište najvećim dijelom je zastupljeno u sjevernom, brdskom i planinskom dijelu Općine, na području Nahoreva, Mrkovića, Poljina i drugih rubnih naselja. Nagibi terena, nadmorska visina, erozioni procesi, usitnjenost parcela i nepovoljna posjedovna struktura ograničavaju mogućnosti intenzivne ratarske proizvodnje. Zbog toga su raspoloživi zemljišni resursi pogodniji za livadsko-pašnjačko korištenje, voćarstvo, proizvodnju krmnog bilja, povrtlarstvo na manjim površinama i različite oblike održive urbane i periurbane poljoprivrede.

Prema podacima katastarske evidencije Općine Centar za 2026. godinu, kao poljoprivredno zemljište evidentirano je ukupno **1.559,29 ha**. Obradivo zemljište obuhvata **1.186,33 ha**, odnosno 76,08% ukupno evidentiranog poljoprivrednog zemljišta, dok neobradivo zemljište, koje u dostavljenoj evidenciji čine pašnjaci, zauzima **372,96 ha** ili 23,92%.[57]

Tabela 27: Katastarska struktura raspoloživih poljoprivrednih površina Općine Centar u 2026. godini

Katastarska kultura	Površina (ha)	Udio (%)
Oranice i vrtovi	337,51	21,64
Voćnjaci	293,09	18,80
Livade	555,73	35,64
Obradivo zemljište ukupno	**1.186,33**	**76,08**
Pašnjaci	372,96	23,92
Poljoprivredno zemljište ukupno	**1.559,29**	**100,00**

[57] Općina Centar Sarajevo (2026): Stanje raspoloživih zemljišnih površina po katastru za 2026. godinu.

U katastarskoj strukturi najzastupljenije su livade, koje obuhvataju 555,73 ha ili 35,64% ukupno evidentiranog poljoprivrednog zemljišta. Pašnjaci zauzimaju 372,96 ha ili 23,92%, dok oranice i vrtovi obuhvataju 337,51 ha ili 21,64%. Voćnjaci su zastupljeni na 293,09 ha, odnosno na 18,80% poljoprivrednog zemljišta. Vinogradi, trstici i bare te ribnjaci nisu evidentirani kao zasebne katastarske kulture.

Zbirni udio livada i pašnjaka iznosi 59,56%, što potvrđuje da reljefni i prirodni uslovi većeg dijela Općine više pogoduju ekstenzivnom korištenju zemljišta, proizvodnji krmnog bilja, ispaši i drugim oblicima poljoprivrede prilagođenim brdsko-planinskom području nego intenzivnoj ratarskoj proizvodnji. Ipak, ukupno 630,60 ha evidentiranih oranica, vrtova i voćnjaka predstavlja značajan potencijal za povrtlarstvo, voćarstvo, organsku proizvodnju i razvoj manjih porodičnih gazdinstava.

Dostavljeni katastarski podaci omogućavaju i pregled zemljišta prema katastarskim klasama.

Tabela 28: Poljoprivredno zemljište Općine Centar prema katastarskim klasama u 2026. godini

Katastarska klasa	Površina (ha)	Udio (%)
I klasa	101,46	6,51
II klasa	232,67	14,92
III klasa	376,79	24,16
IV klasa	474,57	30,44
V klasa	274,52	17,61
VI klasa	68,14	4,37
VII klasa	30,59	1,96
VIII klasa	0,55	0,04
Ukupno	**1.559,29**	**100,00**

Najveća površina evidentirana je u IV katastarskoj klasi, koja obuhvata 474,57 ha ili 30,44% ukupne površine. Slijede III klasa sa 376,79 ha ili 24,16% i V klasa sa 274,52 ha ili 17,61%. Zemljišta od III do V katastarske klase zajedno zauzimaju 1.125,88 ha, odnosno približno 72,21% ukupno evidentiranog poljoprivrednog zemljišta. Zemljišta I i II klase obuhvataju 334,13 ha ili 21,43%, dok na zemljišta VI, VII i VIII klase otpada ukupno 99,28 ha ili približno 6,37%.

Katastarske klase iz ove evidencije ne treba poistovjećivati s bonitetnim kategorijama zemljišta iz Kantonalnog plana zaštite okoliša. Katastarsko klasiranje predstavlja dio evidencije o katastarskim kulturama i njihovoj relativnoj proizvodnoj sposobnosti, dok bonitetna kategorizacija predstavlja širu procjenu pogodnosti zemljišta zasnovanu na njegovim pedološkim, reljefnim, hidrološkim i drugim prirodnim karakteristikama.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, na području Općine Centar evidentirano je ukupno 1.225 ha poljoprivrednih površina. Obradive površine obuhvataju 1.084 ha, odnosno 88,49% ukupne poljoprivredne površine, dok pašnjaci zauzimaju preostalih 141 ha ili 11,51%.[58]

Tabela 29: Poljoprivredne površine na području Općine Centar u 2025. godini

Kategorija korištenja	Površina (ha)	Udio (%)
Oranice i bašte	302	24,65
Voćnjaci	273	22,29
Livade	509	41,55
Pašnjaci	141	11,51
Ukupno	**1.225**	**100,00**

[58] Federalni zavod za programiranje razvoja (2026): Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2025

Najzastupljeniju pojedinačnu kategoriju predstavljaju livade, koje obuhvataju 509 ha ili 41,55% poljoprivrednih površina. Njihov visok udio posljedica je brdsko-planinskog reljefa i ograničenih mogućnosti intenzivne obrade zemljišta. Oranice i bašte zauzimaju 302 ha, odnosno približno četvrtinu poljoprivrednih površina, dok voćnjaci sa 273 ha predstavljaju značajan zemljišni resurs, posebno za razvoj porodične i tržišno orijentisane proizvodnje na manjim posjedima. Pašnjaci obuhvataju 141 ha i uglavnom su vezani za više i reljefno nepovoljnije dijelove Općine.

U odnosu na podatke za 2020. godinu, kada je evidentirano 1.236 ha poljoprivrednih površina, ukupna površina je do 2025. godine smanjena za približno 11 ha ili 0,89%. Površine oranica i bašti smanjene su sa 308 na 302 ha, voćnjaka sa 274 na 273 ha, livada sa 510 na 509 ha, a pašnjaka sa 145 na 141 ha. Promjene su relativno male i mogu biti posljedica prenamjene zemljišta, napuštanja poljoprivredne proizvodnje, ali i ažuriranja statističkih evidencija, zbog čega ih ne treba tumačiti isključivo kao stvarni fizički gubitak zemljišta.

Sa stanovišta proizvodne sposobnosti, zemljišni resursi Općine Centar imaju nepovoljniju bonitetnu strukturu od prosjeka Kantona Sarajevo. Na području Općine nisu evidentirane čiste površine I i II bonitetne kategorije, koje predstavljaju najkvalitetnija poljoprivredna zemljišta bez većih ograničenja za intenzivnu proizvodnju. Najzastupljenija su zemljišta V i IV bonitetne kategorije, posebno potkategorije IVb, nakon kojih slijede zemljišta VI kategorije.

Tabela 30: Bonitetna struktura poljoprivrednog zemljišta Općine Centar[59]

Bonitetna kategorija	Površina (ha)	Udio (%)
I kategorija	0,0	0,00
II kategorija	0,0	0,00
III kategorija	63,7	6,17
IVa kategorija	16,3	1,58
IVb kategorija	354,3	34,33
V kategorija	393,5	38,13
VI kategorija	176,0	17,05
VII kategorija	28,2	2,73
Ukupno	**1.032,1**	**100,00**

Zemljišta IVb i V bonitetne kategorije zajedno zauzimaju približno 72,46% površine obuhvaćene bonitetnom analizom. Takva struktura pokazuje da najveći dio poljoprivrednog zemljišta ima određena prirodna ograničenja, povezana prvenstveno s nagibom terena, dubinom tla, erozionom osjetljivošću i otežanom primjenom poljoprivredne mehanizacije. Zemljišta VI i VII kategorije, koja zajedno čine oko 19,78%, uglavnom su pogodna za ekstenzivno korištenje, održavanje travnjaka, ispašu, zaštitno pošumljavanje i očuvanje prirodne vegetacije. Najkvalitetnija zemljišta III i IVa kategorije obuhvataju svega oko 7,75% analizirane površine, zbog čega predstavljaju ograničen i posebno vrijedan resurs koji je potrebno zaštititi od trajne prenamjene.

Površina poljoprivrednog zemljišta prikazana u bonitetnoj analizi iznosi 1.032,1 ha i razlikuje se od statističkog podatka za 2025. godinu, prema kojem poljoprivredne površine zauzimaju 1.225 ha. Razlika je posljedica različitog vremena nastanka, metodologije, izvora i načina klasifikacije zemljišta. Zbog toga

[59] Kanton Sarajevo, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša (2017): Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo za period 2017–2022. godine. Sarajevo

se navedeni podaci trebaju koristiti komplementarno: noviji statistički podaci za prikaz strukture korištenja, a bonitetni podaci za procjenu proizvodne sposobnosti tla. Njihovim neposrednim poređenjem nije moguće pouzdano utvrditi stvarnu promjenu površine poljoprivrednog zemljišta.

Značajan problem predstavlja i usitnjena posjedovna struktura. Prema podacima Strategije razvoja, oko 89% poljoprivrednih gazdinstava raspolaže površinom do 3 ha, dok je prosječna površina gazdinstva procijenjena na približno 0,8 ha. Takva struktura ograničava intenzivnu i specijaliziranu proizvodnju, ali pruža mogućnosti za razvoj porodičnih gazdinstava, proizvodnju hrane veće dodane vrijednosti, organsku proizvodnju, voćarstvo, pčelarstvo i urbanu poljoprivredu.

Najizraženije pritiske na tlo i zemljište predstavljaju širenje građevinskih i saobraćajnih površina, trajno prekrivanje tla, bespravna i neplanska gradnja, fragmentacija poljoprivrednih parcela, erozija na padinskim terenima, nestabilnost terena i pojava klizišta. Dodatna opterećenja mogu nastati usljed neadekvatnog odlaganja građevinskog i drugog otpada, zagađenja uz frekventne saobraćajnice, gubitka vegetacijskog pokrova i nepravilnog upravljanja oborinskim vodama. U gusto izgrađenim dijelovima povećavanje nepropusnih površina smanjuje infiltraciju vode u tlo i povećava količinu i brzinu površinskog oticanja.

5.1.2 Pokrivenost zemljišta i dinamika promjena

Kako bi se analiziralo korištenje zemljišta, korišteni su i podaci Corine land cover-a. Koordinacija informacija o životnoj sredini (Corine) je inventar evropskog zemljišnog pokrivača podijeljen u 44 različite klase zemljišnog pokrivača. Corine također pokazuje promjene između klasa u četiri perioda od 1990. godine. Corine pristup omogućava preciznu identifikaciju zemljišnog pokrova, kao i praćenje promjena koje se javljaju tokom vremena. [60]

Prema podacima Corine Land Covera za 2018. godinu, na području Općine Centar evidentirano je 13 klasa zemljišnog pokrivača, raspoređenih na ukupnoj površini od 3.291,63 ha. Strukturu zemljišnog pokrivača karakterizira istovremena zastupljenost urbanih, poljoprivrednih, šumskih i drugih prirodnih površina, što je posljedica prostiranja Općine od intenzivno izgrađenog centralnog gradskog područja do pretežno ruralnih i šumskih predjela na sjeveru.

Najzastupljenija pojedinačna klasa u 2018. godini bila je listopadna šumska vegetacija, koja je zauzimala 685,65 ha, odnosno 20,83% teritorije Općine. Visoka zastupljenost ove klase ukazuje na značajno prisustvo šumskih kompleksa u višim, sjevernim dijelovima Općine. Listopadne šume imaju važnu ulogu u očuvanju biološke raznolikosti, zaštiti zemljišta od erozije, regulaciji površinskog oticanja, ublažavanju klimatskih uticaja i unapređenju kvaliteta zraka.

Složene strukture uzgoja zauzimale su 622,26 ha ili 18,90% teritorije, dok su isprekidane urbane površine obuhvatale 613,04 ha ili 18,62%. Složene strukture uzgoja predstavljaju prostorni mozaik manjih obradivih parcela, voćnjaka, livada, okućnica i drugih oblika poljoprivrednog korištenja. Njihova velika zastupljenost ukazuje na očuvanu kombinaciju ruralnih naselja i poljoprivrednih površina u perifernim i višim dijelovima Općine. Isprekidane urbane površine karakteriziraju izgrađena područja u kojima se objekti smjenjuju sa dvorištima, zelenim površinama i drugim neizgrađenim zemljištem, zbog čega su najčešće zastupljene u stambenim i padinskim naseljima.

[60] https://land.copernicus.eu/en pristup septembar,2026

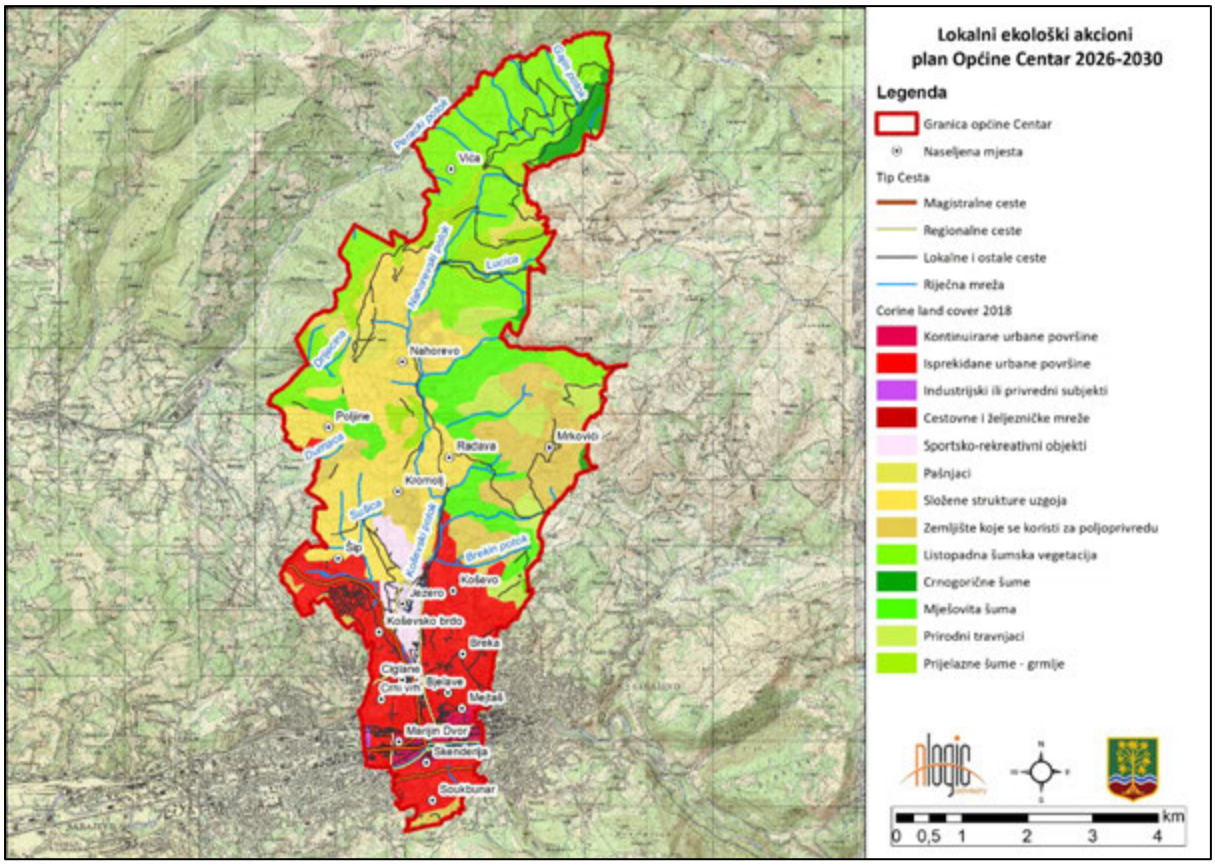
Zemljište koje se uglavnom koristi za poljoprivredu, sa značajnim površinama prirodne vegetacije, zauzimalo je 385,63 ha ili 11,72% teritorije. Ova klasa potvrđuje prisustvo prijelaznih prostora u kojima se poljoprivredno korištenje prepliće s prirodnim travnjacima, grmljem i šumskom vegetacijom. Mješovite šume zauzimale su 280,04 ha ili 8,51%, dok su prijelazne šume i grmlje obuhvatali 206,86 ha ili 6,28%. Prirodni travnjaci bili su zastupljeni na 155,19 ha ili 4,71%, a pašnjaci na 82,75 ha ili 2,51%. Crnogorične šume zauzimale su 66,08 ha, odnosno 2,01% površine Općine.

Od antropogenih površina izdvajali su se sportsko-rekreativni objekti sa 107,46 ha ili 3,26% i kontinuirane urbane površine sa 81,15 ha ili 2,47%. Kontinuirane urbane površine predstavljaju najgušće izgrađene dijelove Općine, s visokim udjelom objekata, saobraćajnih i drugih nepropusnih površina. Industrijski i privredni objekti zauzimali su svega 5,42 ha ili 0,16%, dok su cestovne i željezničke mreže, prema nivou detaljnosti CLC podataka, izdvojene na površini od 0,10 ha.

Tabela 31: Kategorija zemljišnog pokrova (CLC 2018)

Kategorija zemljišnog pokrova (CLC 2018)	Veličina (ha)	Procentualni udio
Kontinuirane urbane površine	81,15	2,47
Isprekidane urbane površine	613,04	18,62
Industrijski ili privredni subjekti	5,42	0,16
Cestovne i željeznicke mreže i zemljište koje one zauzimaju	0,10	0,00
Sportsko-rekreativni objekti	107,46	3,26
Pašnjaci	82,75	2,51
Složene strukture uzgoja	622,26	18,90
Zemljište koje se uglavnom koristi za poljoprivredu, za znacajnim površinama sa prirodnom vegetacijom	385,63	11,72
Listopadna šumska vegetacija	685,65	20,83
Crnogorične šume	66,08	2,01
Mješovita šuma	280,04	8,51
Prirodni travnjaci	155,19	4,71
Prijelazne šume - grmlje	206,86	6,28
Ukupno	3291,63	100%

Posmatrano prema širim grupama zemljišnog pokrivača, šume i druge poluprirodne površine zauzimale su 1.393,82 ha ili približno 42,34% teritorije Općine. Poljoprivredne površine prostirale su se na 1.090,64 ha ili 33,13%, dok su vještačke i izgrađene površine obuhvatale 807,17 ha ili 24,51%. Ovakav odnos pokazuje da su, uprkos visokom stepenu urbanizacije centralnog dijela Općine, šumske, poluprirodne i poljoprivredne površine zajedno zauzimale približno tri četvrtine njene teritorije.

Slika 9: Zemljišni pokrivač (Corine Land Cover–CLC) Općine Centar (2018.)

Analiza zemljišnog pokrivača 2012. godine

Prema podacima CLC-a za 2012. godinu, dominantnu klasu zemljišnog pokrivača predstavljale su složene strukture uzgoja, koje su zauzimale 683,06 ha ili 20,75% teritorije Općine. Ovaj podatak ukazuje na značajnu zastupljenost usitnjenih poljoprivrednih parcela, okućnica, livada i drugih oblika poljoprivrednog korištenja u ruralnim i prigradskim dijelovima Općine.

Prijelazne šume i grmlje zauzimali su 648,15 ha ili 19,69%, zbog čega su predstavljali drugu najzastupljeniju klasu. Ova kategorija obuhvata površine u procesu prirodnog obrastanja, regeneracije šume ili promjene između travnjačke, grmolike i šumske vegetacije. Njena velika zastupljenost ukazivala je na izraženu prijelaznu vegetacijsku strukturu u sjevernim i višim dijelovima Općine.

Isprekidane urbane površine obuhvatale su 626,04 ha ili 19,02%, što potvrđuje da su stambena i druga izgrađena područja s većim udjelom zelenih i neizgrađenih površina bila dominantan oblik urbanog zemljišta. Zemljište koje se uglavnom koristilo za poljoprivredu, sa značajnim površinama prirodne vegetacije, zauzimalo je 385,63 ha ili 11,72%, dok su crnogorične šume obuhvatale 314,64 ha ili 9,56% teritorije.

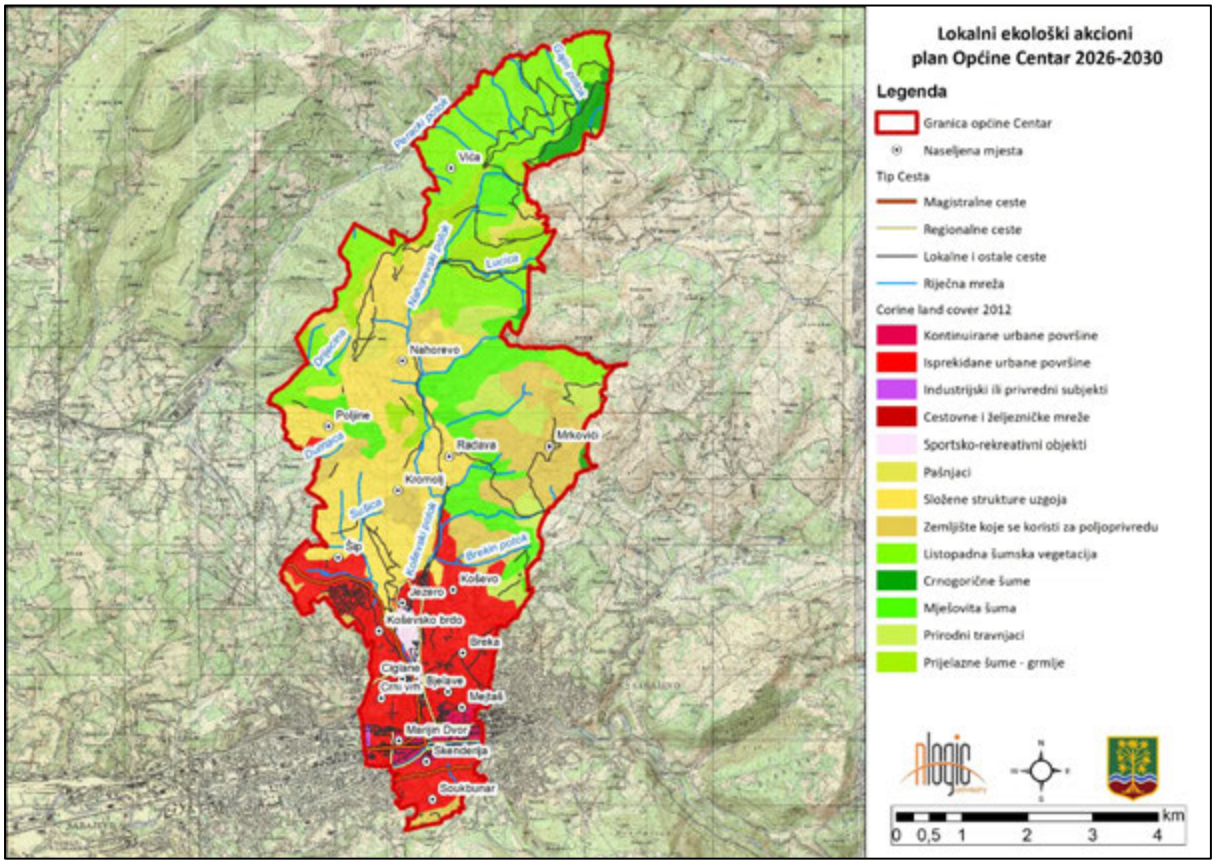
Prirodni travnjaci zauzimali su 209,75 ha ili 6,37%, dok su mješovite šume bile zastupljene na 155,19 ha ili 4,71%. Pašnjaci su obuhvatali 82,75 ha ili 2,51%, a kontinuirane urbane površine 81,15 ha ili 2,47%. Listopadna šumska vegetacija zauzimala je 66,09 ha ili 2,01%, dok su sportsko-rekreativne površine obuhvatale 33,65 ha ili 1,02%. Industrijski i privredni objekti bili su zastupljeni sa 5,42 ha ili 0,16%, a cestovne i željezničke mreže sa 0,10 ha.

Šume i druge poluprirodne površine u 2012. godini ukupno su zauzimale 1.393,82 ha ili približno 42,34% teritorije. Poljoprivredne površine obuhvatale su 1.151,44 ha ili 34,98%, dok su vještačke i

izgrađene površine zauzimale 746,36 ha ili 22,67%. I u 2012. godini najveći dio teritorije pripadao je šumskim, poluprirodnim i poljoprivrednim površinama, dok su izgrađene površine bile koncentrirane prvenstveno u centralnim i padinskim dijelovima Općine.

Tabela 32: Kategorija zemljišnog pokrova (CLC 2012)

Kategorija zemljišnog pokrova (CLC 2012)	Veličina (ha)	Procentualni udio
Kontinuirane urbane površine	81,15	2,47
Isprekidane urbane površine	626,04	19,02
Industrijski ili privredni subjekti	5,42	0,16
Cestovne i željeznicke mreže i zemljište koje one zauzimaju	0,10	0,00
Sportsko-rekreativni objekti	33,65	1,02
Pašnjaci	82,75	2,51
Složene strukture uzgoja	683,06	20,75
Zemljište koje se uglavnom koristi za poljoprivredu, za znacajnim površinama sa prirodnom vegetacijom	385,63	11,72
Listopadna šumska vegetacija	66,09	2,01
Crnogorične šume	314,64	9,56
Mješovita šuma	155,19	4,71
Prirodni travnjaci	209,75	6,37
Prijelazne šume - grmlje	648,15	19,69
Ukupno	3291,63	100%

Slika 10: Zemljišni pokrivač (Corine Land Cover–CLC) Općine Centar (2012.)

Usporedba zemljišnog pokrivača 2012. i 2018. godine

U periodu od 2012. do 2018. godine površina antropogenih područja povećana je sa 746,36 na 807,17 ha, odnosno za 60,81 ha. Njihov udio u ukupnoj površini Općine porastao je sa 22,67% na 24,51%, što predstavlja povećanje od 1,84 procentna poena. Istovremeno su poljoprivredne površine smanjene sa 1.151,44 na 1.090,64 ha, odnosno za 60,80 ha, a njihov udio opao je sa 34,98% na 33,13%. Ovakav površinski saldo ukazuje na širenje vještačkih sadržaja na račun zemljišta koje je prethodno pripadalo poljoprivrednim klasama.

Najveća promjena među antropogenim površinama zabilježena je kod sportsko-rekreativnih objekata, čija je površina povećana sa 33,65 ha u 2012. na 107,46 ha u 2018. godini. To predstavlja povećanje od 73,81 ha, odnosno sa 1,02% na 3,26% teritorije. Istovremeno je površina isprekidanih urbanih područja smanjena za 13 ha, sa 626,04 na 613,04 ha. Površine kontinuiranih urbanih područja, industrijskih i privrednih objekata te cestovne i željezničke mreže ostale su nepromijenjene.

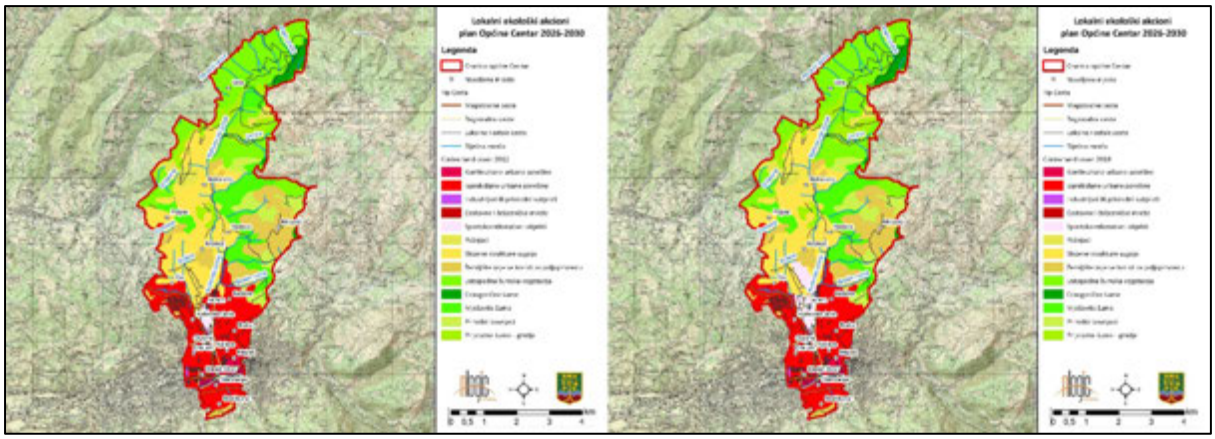
Kod poljoprivrednih površina smanjenje je u cijelosti evidentirano u klasi složenih struktura uzgoja, čija je površina smanjena sa 683,06 na 622,26 ha, odnosno za 60,80 ha. Površine pašnjaka i zemljišta koje se uglavnom koristi za poljoprivredu, sa značajnim površinama prirodne vegetacije, ostale su nepromijenjene.

Ukupna površina šuma i drugih poluprirodnih područja ostala je ista i iznosila je 1.393,82 ha, odnosno približno 42,34% teritorije Općine. Međutim, unutar ove grupe evidentirane su veoma izražene promjene između pojedinačnih klasa. Površina listopadne šumske vegetacije povećana je sa 66,09 na 685,65 ha, odnosno za 619,56 ha. Površina mješovitih šuma povećana je za 124,85 ha, dok su crnogorične šume smanjene za 248,56 ha. Prirodni travnjaci smanjeni su za 54,56 ha, a prijelazne šume i grmlje za 441,29 ha.

Tabela 33: Promjene u namjeni korištenja zemljišta u općini Centar za period 2012.-2018.

Kategorija zemljišnog pokrova	Promjena 2012–2018. (ha)	Promjena udjela
Kontinuirane urbane površine	0,00	0,00 p. p.
Isprekidane urbane površine	−13,00	−0,40 p. p.
Industrijski ili privredni objekti	0,00	0,00 p. p.
Cestovne i željezničke mreže	0,00	0,00 p. p.
Sportsko-rekreativni objekti	+73,81	+2,24 p. p.
Pašnjaci	0,00	0,00 p. p.
Složene strukture uzgoja	−60,80	−1,85 p. p.
Poljoprivredno zemljište sa prirodnom vegetacijom	0,00	0,00 p. p.
Listopadna šumska vegetacija	+619,56	+18,82 p. p.
Crnogorične šume	−248,56	−7,55 p. p.
Mješovite šume	+124,85	+3,80 p. p.
Prirodni travnjaci	−54,56	−1,66 p. p.
Prijelazne šume i grmlje	−441,29	−13,41 p. p.

Između 2012. i 2018. godine došlo je do umjerenog povećanja izgrađenih površina i odgovarajućeg smanjenja poljoprivrednog zemljišta. Ukupna površina šuma i drugih poluprirodnih područja nije se promijenila, ali je došlo do značajne promjene njihove unutrašnje strukture, prvenstveno kroz povećanje listopadnih i mješovitih šuma te smanjenje crnogoričnih šuma, prirodnih travnjaka i prijelazne šumsko-grmolike vegetacije.

Slika 11:Promjene u namjeni korištenja zemljišta na području Općine Centar u periodu 2012–2018.

5.1.3 Degradacije i gubitka funkcionalnosti zemljišta

Degradacija zemljišta na području Općine Centar predstavlja značajan okolišni i prostorni izazov koji nastaje zajedničkim djelovanjem prirodnih procesa i intenzivnih antropogenih aktivnosti. Osnovni oblici degradacije obuhvataju trajnu prenamjenu i prekrivanje tla izgradnjom, zbijanje zemljišta, uklanjanje vegetacijskog pokrova, eroziju, pojavu klizišta, fragmentaciju neizgrađenih površina, nepropisno odlaganje otpada te potencijalnu lokalnu kontaminaciju zemljišta.

Prostorna osjetljivost Općine Centar usko je povezana s njenim izrazito brdsko-planinskim reljefom. Prema Strategiji razvoja Općine Centar Sarajevo, približno 30,5% teritorije ima nagib veći od 45%, dok na ravne dijelove otpada svega 6,8% prostora. Veliki nagibi, geološka građa, promjenjiva dubina zemljišnog pokrivača i izražena vertikalna raščlanjenost terena predstavljaju prirodne predispozicije za razvoj erozionih procesa i nestabilnosti padina.[61]

Najizraženiji antropogeni pritisak predstavlja urbanizacija, odnosno izgradnja stambenih i poslovnih objekata, saobraćajnica, parkinga i komunalne infrastrukture. Prema podacima CORINE Land Covera za 2018. godinu, antropogene površine na području Općine Centar zauzimale su približno 807,17 ha, odnosno 24,52% teritorije. U ovu kategoriju uključene su kontinuirane i isprekidane urbane površine, industrijske i poslovne zone, saobraćajna infrastruktura te sportsko-rekreativni kompleksi.[62] Podatak se odnosi na zemljišni pokrivač evidentiran metodologijom CLC-a i ne treba ga poistovjećivati s površinom građevinskog zemljišta utvrđenom prostorno-planskom dokumentacijom.

Širenje izgrađenih površina dovodi do uklanjanja ili prekrivanja prirodnog tla i trajnog gubitka njegovih proizvodnih, hidroloških, ekoloških i zaštitnih funkcija. Povećanjem površina nepropusnih za vodu smanjuju se infiltracija i prirodno zadržavanje padavina, dok se istovremeno povećavaju površinsko oticanje i opterećenje sistema oborinske odvodnje. Posljedice se mogu ogledati u intenzivnijem stvaranju bujičnih tokova, lokalnom plavljenju, eroziji i destabilizaciji padina.

Poseban pritisak prisutan je u padinskim dijelovima Općine, gdje izgradnja često zahtijeva zasijecanje i nasipanje terena, uklanjanje vegetacije, izgradnju potpornih konstrukcija i promjenu prirodnog režima površinskih i podzemnih voda. Neadekvatno odvođenje oborinskih voda, curenje iz vodovodne i

[61] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine
[62] Copernicus Land Monitoring Service: CORINE Land Cover 2018; GIS obrada podataka za područje Općine Centar.

kanalizacione mreže, nekontrolisano ispuštanje vode, opterećivanje padina objektima te bespravna ili planski nedovoljno kontrolisana gradnja mogu doprinijeti pokretanju novih i ponovnom aktiviranju postojećih klizišta. Strategija razvoja Općine Centar upravo bespravnu izgradnju i više od 100 klizišta na padinskim dijelovima prepoznaje kao značajne prostorne i okolišne slabosti.[63]

Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo kao osnovne oblike degradacije zemljišta izdvaja trajni gubitak poljoprivrednih površina njihovom prenamjenom, odnošenje zemljišta erozijom te potencijalnu kontaminaciju polutantima, teškim metalima, ostacima pesticida i policikličnim aromatskim ugljikovodicima. U istom dokumentu naglašeno je da ne postoje potpuni i sistematski pokazatelji o obimu degradacije i emisijama zagađujućih materija u zemljište, zbog čega nije moguće pouzdano procijeniti kvalitet tla i stepen njegove kontaminacije bez dodatnih terenskih istraživanja i laboratorijskih analiza.[64]

Jedan od najizraženijih oblika fizičke degradacije zemljišta na području Općine Centar predstavljaju klizišta i značajan su rizik za stanovništvo, stambene i javne objekte, saobraćajnice i komunalnu infrastrukturu. Najveća osjetljivost prisutna je na padinskim područjima na kojima se prepliću veliki nagibi, nepovoljna geološka i hidrogeološka svojstva, intenzivna izgradnja i neadekvatno upravljanje oborinskim i otpadnim vodama.

Prema podacima Zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo iz januara 2016. godine, objavljenim u Kantonalnom planu zaštite okoliša, na području Općine Centar bilo je evidentirano 148 klizišta.[65] U informaciji prezentiranoj Općinskom vijeću Centar 2017. godine navodi se 157 klizišta[66], dok novija interna evidencija Zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo sadrži podatak o 156 registrovanih klizišta.[67] Manje razlike između navedenih podataka posljedica su različitog vremena evidentiranja i naknadnog ažuriranja baze klizišta.

Razlike između navedenih vrijednosti ne treba tumačiti kao pouzdan pokazatelj povećanja ili smanjenja broja klizišta. Evidencije su izrađene u različitim periodima, a pojedine lokacije mogle su biti naknadno evidentirane, objedinjene, sanirane ili drugačije klasifikovane. Osim toga, interna baza nije u potpunosti ažurirana i ne omogućava dosljedno razdvajanje aktivnih, privremeno umirenih, saniranih i potencijalnih klizišta. Zbog toga broj od 156 klizišta predstavlja okvirni pokazatelj prostorne opterećenosti, a ne broj trenutno aktivnih klizišta.

Tabela 34: Odabrani pokazatelji degradacije i nestabilnosti zemljišta na području Općine Centar

Pokazatelj	Vrijednost	Izvor/napomena
Udio terena s nagibom većim od 45%	30,5%	Strategija razvoja Općine Centar
Udio ravnih terena	6,8%	Strategija razvoja Općine Centar
Antropogene površine prema CLC-u 2018.	807,17 ha	
Udio antropogenih površina prema CLC-u 2018.	24,52%	GIS obrada podataka CLC 2018

[63] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

[64] Kanton Sarajevo, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša (2017): Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo za period 2017–2022. godine. Sarajevo

[65] Kanton Sarajevo, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša (2017): Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo za period 2017–2022. godine. Sarajevo

[66] Općina Centar Sarajevo (2017): Općinsko vijeće Centar raspravljalo o problemu klizišta, informacija Zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo

[67] Zavod za izgradnju Kantona Sarajevo (2026): Odgovor na upit za dostavljanje podataka za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) Općine Centar Sarajevo, august 2026. godine.

Registrovana klizišta u januaru 2016. godine	148	KEAP KS; podaci Zavoda za izgradnju KS
Klizišta predstavljena Općinskom vijeću 2017. godine	157	Općina Centar i Zavod za izgradnju KS
Klizišta prema dostupnoj internoj bazi	156	Okviran i nepotpuno ažuriran podatak
Klizišta sanirana tokom posljednjih pet godina	3	Podaci Zavoda za izgradnju KS

Prema informacijama Zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo, tokom posljednjih pet godina na području Općine Centar sanirana su tri klizišta. Javno dokumentovani projekti obuhvataju, između ostalog, sanaciju klizišta u Ulici Hakije Kulenovića na Ciglanama, završenu 2022. godine, te radove na stabilizaciji terena uz Osnovnu školu „Vladislav Skarić", koji su obuhvatili uklanjanje ostataka fiskulturne sale i izgradnju potporne konstrukcije.[68][69]

Podatak o tri sanirana klizišta ukazuje da je obim realizovanih sanacija mali u odnosu na broj evidentiranih lokacija. Međutim, sanacija klizišta predstavlja tehnički, finansijski i administrativno zahtjevan proces. U zvaničnim odgovorima Općine Centar iz 2026. godine navedeno je da je pokrenut postupak nabavke usluge izrade **Integralnog plana upravljanja rizicima od klizišta na području Općine Centar**. Planom je predviđeno evidentiranje lokacija i njihovo rangiranje prema prioritetu za sanaciju, što treba predstavljati osnovu za planiranje preventivnih mjera, monitoringa i sanacionih zahvata.[70]

Buduće upravljanje zemljištem potrebno je usmjeriti na kontrolu izgradnje na uslovno stabilnim i nestabilnim terenima, provođenje geoloških i geotehničkih istraživanja prije izgradnje, uređenje sistema oborinske odvodnje, sanaciju oštećene vodovodne i kanalizacione infrastrukture, očuvanje vegetacijskog pokrova i primjenu protiverozionih mjera. Istovremeno je potrebno pratiti trajnu prenamjenu i prekrivanje tla, evidentirati degradirane i potencijalno kontaminirane lokacije, spriječiti nepropisno odlaganje otpada te provoditi ispitivanje kvaliteta zemljišta uz frekventne saobraćajnice, veća gradilišta i lokacije na kojima su se ranije odvijale aktivnosti koje su mogle uzrokovati zagađenje. Posebnu pažnju treba posvetiti padinskim dijelovima Općine, gdje je neophodno unaprijediti odvodnju oborinskih voda radi sprečavanja erozije, bujičnih tokova i pojave novih klizišta. Uspostavljanje sistematskog praćenja stanja zemljišta predstavlja osnovni preduslov za pouzdanu procjenu obima degradacije i praćenje učinaka provedenih mjera zaštite i sanacije.

5.2 Vodni resursi

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta vodnih resursa prikazani su u tabeli 35.

Tabela 35: Tabela indikatora u oblasti vodnih resursa

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Status/kvalitet površinskih voda	Monitoring vodnog tijela Miljacka - BA_BOS_MILJ_2	S
Hidromorfološko stanje površinskih voda	Miljacka BA_BOS_MILJ_2 - hidromorfološka ocjena/klasa	S

[68] Općina Centar Sarajevo (2022): Sanirano klizište u Ulici Hakije Kulenovića, 24. februar 2022. godine.

[69] Općina Centar Sarajevo (2024): Počelo uklanjanje temelja objekta fiskulturne sale u školi, 6. septembar 2024. godine.

[70] Općina Centar Sarajevo (2026): Odgovori na vijećničke inicijative u vezi s izradom Integralnog plana upravljanja rizicima od klizišta, januar–februar 2026. godine.

Kvalitet podzemnih voda	Ograničeni podaci; raspoložive informacije odnose se prvenstveno na pojedinačna izvorišta	S
Kvalitet vode za piće - lokalni vodovodi	223 analizirana uzorka; 204 zdravstveno ispravna (91,5%); 19 nije odgovaralo zahtjevima	S
Mikrobiološka ispravnost vode za piće	171 uzorak; 154 ispravna (90,1%); 17 neispravnih	S
Fizičko-hemijska ispravnost vode za piće	52 uzorka; 50 ispravnih (96,2%); 2 neispravna	S
Područja/lokacije potencijalno ugrožene od voda	Drvenija-Miljacka, Ciglane-Koševski potok, Bosnalijek-Sušica, lokacije uz Nahorevski potok	I
Praćenje hidrološkog režima	HS Sarajevo-Ćumurija i HS Vodoprivreda Sarajevo 2	R

Indikator D - indikator okolnosti (driving forces), Indikator P - indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S - indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I - indikator utjecaja (impacts), Indikator R - indikator odgovora društva (response).

Vodne resurse Općine Centar Sarajevo čine površinski vodotoci, izvori i vrela, pri čemu su pojedini vodotoci stalnog, a pojedini povremenog karaktera. Hidrografska mreža Općine najvećim dijelom pripada slivu rijeke Miljacke.

Rijeka Miljacka

Rijeka Miljacka predstavlja najznačajniji površinski vodotok na području Općine Centar. Protiče njenim centralnim, urbanim dijelom i pripada slivu rijeke Bosne. Ujedno predstavlja glavni recipijent površinskih i drugih voda sa područja Općine. Na potezu od mosta Ćumurija do mosta Suada Dilberović navodi se površina sliva od približno 340 km². U Miljacku se sa područja Općine ulijevaju Koševski potok i potok Sušica.

Koševski potok

Koševski potok formira se od više manjih vodotoka koji nastaju na području Nahoreva i jugozapadnih obronaka Ozrena. Značajniji među njima su Nahorevski potok, Lučica i Grončevica, koji se napajaju vodom iz brojnih vrela ovog područja. Njihovim spajanjem formira se Koševski potok, koji dalje protiče kroz područje Općine Centar i ulijeva se u rijeku Miljacku.

Potok Sušica

Potok Sušica predstavlja drugi značajniji vodotok koji se ulijeva u Miljacku na području Općine Centar. Formira se na prostoru Poljina i Kobilje Glave, odakle se spušta prema urbanom području. Njegov tok je danas u značajnoj mjeri povezan sa izgrađenim gradskim područjem, a u nižim dijelovima prolazi kroz regulisane i zatvorene dijelove korita prije ulijevanja u Miljacku.

Potok i vodopad Skakavac

Na širem području Nahoreva nalazi se i potok Skakavac, koji izvire ispod vrha Bukovika, na nadmorskoj visini od oko 1.532 m. Na njegovom toku formiran je vodopad Skakavac, visine oko 98 m, koji predstavlja jednu od najznačajnijih prirodnih vrijednosti ovog područja i jedan od najviših vodopada u Bosni i Hercegovini.

Nakon vodopada, potok Skakavac nastavlja tok i ulijeva se u Perački potok, koji dalje otiče u pravcu Vogošće. Za razliku od Koševskog potoka i Sušice, ovaj vodotok nije direktno usmjeren prema rijeci Miljacki.

Izvori i vrela

Izvorišta vode na području Općine Centar najvećim dijelom su koncentrisana izvan gusto izgrađene urbane zone, posebno na širem području Nahoreva. Na ovom prostoru prisutan je veći broj izvora i vrela, uglavnom manje pojedinačne izdašnosti.

Ovi izvori imaju značaj za formiranje lokalnih površinskih vodotoka, ali i za lokalno vodosnabdijevanje. Njihova brojnost ukazuje na hidrološki značaj područja Nahoreva i okolnih padinskih prostora za očuvanje vodnih resursa Općine Centar. [71]

5.2.1 Kvalitet površinskih voda

Monitoring površinskih voda na području Općine Centar Sarajevo vršen je na vodnom tijelu Miljacka - BA_BOS_MILJ_2, koje obuhvata dionicu rijeke Miljacke od ušća Koševskog potoka do ušća Mošćanice.[72]

Vodno tijelo BA_BOS_MILJ_2 pripada podslivu rijeke Bosne i obuhvata približno 3,34 km toka Miljacke. Prema pratećoj dokumentaciji Plana upravljanja, za ovo vodno tijelo utvrđena je hidromorfološka ocjena 3,6, odnosno hidromorfološka klasa 4.

Miljacka na predmetnoj dionici protiče kroz izrazito urbanizirano područje Sarajeva, pri čemu su prirodne karakteristike njenog korita značajno izmijenjene. Uzdužni i poprečni profil korita izmijenjeni su usljed izvedenih regulacionih zahvata. Urbanizacija i regulacija vodotoka predstavljaju značajne hidromorfološke pritiske na ovu dionicu Miljacke.

Pored Miljacke, za područje sliva evidentirano je i vodno tijelo Koševski potok - BA_BOS_MILJ_KOSEVSKIPOTOK_1, za koje je u planskoj dokumentaciji navedena hidromorfološka ocjena 2,9, odnosno klasa 3.[73]

5.2.2 Kvalitet podzemnih voda

Podzemne vode na području Općine Centar povezane su sa hidrogeološkim karakteristikama šireg prostora Sarajeva, dok se njihov lokalni značaj posebno ogleda kroz prisustvo izvora i vrela na rubnim i višim dijelovima Općine. Na području Nahoreva i okolnih naselja evidentiran je veći broj izvorišta koja imaju značaj za lokalno vodosnabdijevanje.

U okviru praćenja stanja lokalnih vodovoda obuhvaćeni su lokalni vodovodi Mrkovići, Radava, Nahorevo-Muharemovići, Nahorevo Stijene, Kokorevac i Nahorevo Brda. Praćenje je obuhvatalo bakteriološku i fizičko-hemijsku ispravnost vode. Na osnovu tada raspoloživih podataka o zdravstvenoj ispravnosti vode lokalnih vodovoda, izvorišta Mrkovići, Nahorevo Stijene i Kokorevac prepoznata su kao ugrožena ljudskom aktivnošću, uz istaknutu potrebu poduzimanja mjera zaštite prostora prihranjivanja ovih izvora.

U okviru upravljanja podzemnim vodama na vodnom području rijeke Save u Federaciji BiH predviđeno je sistematsko praćenje njihovog kvantitativnog i kvalitativnog stanja. Monitoring podzemnih voda obuhvata praćenje režima podzemnih voda i različitih hidrogeoloških tipova akvifera, uz potrebu daljeg unapređenja sistema praćenja fizičko-hemijskih parametara.

---

[71] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

[72] Agencija za vodno područje rijeke Save (2026). Odgovor na zahtjev za dostavu podataka za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) Općine Centar Sarajevo. Sarajevo, 2026.

[73] Studija hidromorfoloških pritisaka i procjena njihovih uticaja za vodotoke preko 10 km² površine sliva na vodnom području rijeke Save u Federaciji Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Agencija za vodno područje rijeke Save.

Za područje Općine Centar raspoložive informacije o kvalitetu podzemnih voda najvećim dijelom odnose se na pojedinačna izvorišta i rezultate kontrole vode lokalnih vodovoda, dok podaci za zasebnu i sveobuhvatnu ocjenu kvalitativnog stanja podzemnih voda na području Općine nisu raspoloživi.[74]

5.2.3 Kvalitet vode za piće

Vodosnabdijevanje stanovništva Općine Centar ostvaruje se putem centralnog sistema vodosnabdijevanja, dok su na pojedinim područjima Općine zastupljeni i lokalni vodovodni sistemi. Na širem području Nahoreva i drugim rubnim dijelovima Općine nalaze se izvorišta koja se koriste za potrebe lokalnog vodosnabdijevanja.

Kontrola zdravstvene ispravnosti vode za piće iz lokalnih vodovoda kojima upravlja Općina Centar provodi se kroz uzorkovanje i laboratorijsko ispitivanje vode. Ispitivanja obuhvataju mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre, u skladu sa Pravilnikom o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“, br. 40/10, 30/12 i 62/17).

U periodu od januara 2023. do kraja jula 2026. godine uzorkovana su i laboratorijski ispitana ukupno 223 uzorka vode iz lokalnih vodovoda. Od navedenog broja, na mikrobiološke parametre ispitan je 171 uzorak, od kojih su 154 uzorka bila zdravstveno ispravna, što predstavlja 90,1%, dok 17 uzoraka nije odgovaralo zahtjevima Pravilnika.

Na fizičko-hemijske parametre ispitana su 52 uzorka. Od tog broja, 50 uzoraka bilo je zdravstveno ispravno, odnosno 96,2%, dok 2 uzorka nisu odgovarala propisanim zahtjevima.

Posmatrano ukupno, od 223 ispitana uzorka vode iz lokalnih vodovoda, 204 uzorka, odnosno 91,5%, bila su zdravstveno ispravna, dok 19 uzoraka nije odgovaralo zahtjevima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće.

Raspoloživi podaci za period 2023-2026. pokazuju visok udio zdravstveno ispravnih uzoraka vode iz lokalnih vodovoda, uz evidentirana odstupanja kod dijela analiziranih uzoraka. Veći udio ispravnosti zabilježen je kod fizičko-hemijskih analiza (96,2%) u odnosu na mikrobiološke analize (90,1%). Prikazani rezultati odnose se na lokalne vodovode kojima upravlja Općina Centar i ne obuhvataju kvalitet vode iz centralnog sistema vodosnabdijevanja.[75]

5.2.4 Zaštita od voda

Zaštita od štetnog djelovanja voda na području Općine Centar prvenstveno je vezana za rijeku Miljacku i njene pritoke, kao i za manje bujične vodotoke koji se aktiviraju u periodima intenzivnih padavina.

Kao potencijalno ugrožene lokacije izdvajaju se područje mosta Drvenija na rijeci Miljacki, područje pijace Ciglane uz Koševski potok, područje kod Bosnalijeka uz potok Sušica, kao i područja kod bolnice Nahorevo i ulaza u Nahorevo uz Nahorevski potok. Na ovim lokalitetima rizik je prvenstveno povezan sa pojavom velikih voda i povećanim protocima tokom intenzivnih i kratkotrajnih padavina.

Korito rijeke Miljacke kroz centralni urbani dio Sarajeva najvećim dijelom je regulisano, dok su pojedine pritoke također regulisane ili provedene kroz zatvorene profile. Regulacija vodotoka ima značajnu ulogu u kontrolisanom provođenju velikih voda kroz gusto izgrađeno urbano područje.[76]

---

[74] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

[75] JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2026). Odgovor na zahtjev za dostavljanje podataka za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) Općine Centar Sarajevo. Sarajevo, 2026.

[76] Općina Centar Sarajevo (2021): Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine

Praćenje hidrološkog režima Miljacke vrši se putem hidroloških stanica. Za područje Općine Centar relevantne su hidrološke stanice Sarajevo-Ćumurija i Vodoprivreda Sarajevo 2, na kojima se prate hidrološki parametri, uključujući vodostaj i protok. Podaci sa hidroloških stanica omogućavaju praćenje promjena hidrološkog režima Miljacke i pojave velikih voda.[77]

Poseban značaj za zaštitu od voda imaju manji i bujični vodotoci, kod kojih tokom kratkotrajnih padavina visokog intenziteta može doći do naglog povećanja protoka.

5.3 Upravljanje kvalitetom zraka

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta upravljanja kvalitetom zraka prikazani su u tabeli 36.

Tabela 36: Tabela indikatora u oblasti upravljanja kvalitetom zraka

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Broj stanovnika i gustina naseljenosti	Sredinom 2025. godine na području Općine Centar procijenjeno je 51.735 stanovnika, uz gustinu naseljenosti od 1.567,73 stanovnika/km². Visoka koncentracija stanovništva, objekata i aktivnosti povećava potrebe za grijanjem, energijom i mobilnošću.	D
Prirodne okolnosti koje utiču na rasprostiranje zagađujućih materija	Položaj Općine u Sarajevskoj kotlini, slaba cirkulacija zraka i česte temperaturne inverzije, posebno tokom hladnijeg dijela godine, otežavaju disperziju i pogoduju zadržavanju zagađujućih materija u prizemnim slojevima atmosfere.	D
Intenzitet cestovnog saobraćaja	Na šest glavnih brojačkih mjesta tokom 2025. godine evidentirano je između 20.158 i 33.084 vozila dnevno. Najveće opterećenje zabilježeno je ispred zgrade Aria centra – 33.084 vozila i ispred Učiteljske škole – 32.841 vozilo dnevno.	P
Promjena intenziteta saobraćaja	Na pravcu Koševo–Zetra prosječni godišnji dnevni saobraćaj povećan je sa 15.683 vozila u 2022. na 20.328 vozila u 2025. godini, odnosno za 29,6%.	P
Udio putničkih automobila u saobraćaju	Putnički automobili čine između 88,90% i 94,82% ukupnog saobraćaja na analiziranim brojačkim mjestima. Dominacija individualnog motornog saobraćaja doprinosi emisijama NO_x, čestica i ponovnom podizanju prašine sa kolovoza.	P
Emisije iz grijanja objekata	Individualna ložišta, naročito u padinskim naseljima, prepoznati su kao značajan izvor emisija.	P
Monitoring kvaliteta zraka	Na području Općine nalazi se mjerna stanica Bjelave, na približno 635 m n. v., klasificirana kao urbana pozadinska stanica. Prate se PM_{10}, $PM_{2.5}$, SO_2, NO_2, O_3 i CO. Obuhvat validnih mjerenja u 2025. godini iznosio je od 97% do 100%.	R
Prostorna reprezentativnost monitoringa	Stanica Bjelave prikazuje urbano pozadinsko opterećenje, ali nije u potpunosti reprezentativna za hipsometrijski niže i saobraćajno opterećenije dijelove Općine, kao što su Marijin-Dvor, Skenderija i glavni gradski saobraćajni koridori.	S

[77] Studija hidromorfoloških pritisaka i procjena njihovih uticaja za vodotoke preko 10 km² površine sliva na vodnom području rijeke Save u Federaciji Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Agencija za vodno područje rijeke Save.

Srednja godišnja koncentracija PM_{10}	U 2025. godini srednja godišnja koncentracija PM_{10} iznosila je 31 µg/m³ i bila je niža od godišnje granične vrijednosti od 40 µg/m³.	S
Prekoračenja dnevne granične vrijednosti PM_{10}	Dnevna koncentracija PM_{10} viša od 50 µg/m³ zabilježena je tokom 54 dana, što je za 19 dana više od dozvoljenih 35 dana godišnje.	S
Najviša dnevna koncentracija PM_{10}	Najviša srednja dnevna koncentracija PM_{10} iznosila je 299 µg/m³, odnosno približno šest puta više od dnevne granične vrijednosti.	S
Dugoročni trend prekoračenja PM_{10}	U svakoj godini perioda 2016–2025. prekoračen je dozvoljeni broj od 35 dana sa koncentracijom PM_{10} višom od 50 µg/m³. Broj takvih dana kretao se od 45 do 69 godišnje, bez stabilnog trenda poboljšanja.	S
Srednja godišnja koncentracija $PM_{2.5}$	Srednja godišnja koncentracija $PM_{2.5}$ u 2025. godini iznosila je 26 µg/m³, čime je prekoračena godišnja granična vrijednost od 25 µg/m³.	S
Povišene dnevne koncentracije $PM_{2.5}$	Tokom 43 dana zabilježene su koncentracije $PM_{2.5}$ više od 50 µg/m³. Pokazatelj je informativnog karaktera jer za $PM_{2.5}$ nije propisana dnevna granična vrijednost. Najviša dnevna koncentracija iznosila je 286 µg/m³.	S
Koncentracije SO_2	Srednja godišnja koncentracija SO_2 iznosila je 31 µg/m³. Tokom tri dana koncentracija je bila viša od dnevne granične vrijednosti od 125 µg/m³, čime je dostignut maksimalno dozvoljeni broj takvih dana. Najviša dnevna vrijednost iznosila je 153 µg/m³.	S
Koncentracije NO_2	Srednja godišnja koncentracija NO_2 iznosila je 21 µg/m³, dok je najviša satna koncentracija iznosila 190 µg/m³ i bila je niža od satne granične vrijednosti od 200 µg/m³. Nisu zabilježena satna prekoračenja.	S
Koncentracije prizemnog ozona	Srednja godišnja koncentracija O_3 iznosila je 66 µg/m³. Tokom osam dana maksimalni osmosatni prosjek bio je viši od 120 µg/m³, ali dozvoljeni godišnji broj prekoračenja nije premašen. Najviša osmosatna vrijednost iznosila je 185 µg/m³.	S
Koncentracije ugljičnog monoksida	Srednja godišnja koncentracija CO iznosila je 0,3 mg/m³, a najviša osmosatna vrijednost 2,7 mg/m³. Nisu zabilježena prekoračenja propisane vrijednosti.	S
Izloženost stanovništva zagađenom zraku	Povišene koncentracije PM_{10} i $PM_{2.5}$ predstavljaju rizik za zdravlje stanovništva, posebno djece, starijih osoba i hroničnih bolesnika. Na nivou Općine nisu dostupni objedinjeni podaci o broju stanovnika izloženih prekoračenjima niti o oboljenjima koja se mogu neposredno pripisati zagađenju zraka.	I
Dostupnost podataka javnosti	Podaci sa stanice Bjelave kontinuirano se prikupljaju i javno objavljuju kroz sistem monitoringa FHMZ-a i nadležnih kantonalnih institucija, što omogućava praćenje trenutnog stanja i pravovremeno informisanje javnosti.	R
Podaci o porijeklu zagađenja	Ne postoji dovoljno detaljna i redovno ažurirana analiza doprinosa pojedinačnih izvora koncentracijama zagađujućih materija na području Općine Centar. Nedostaju lokalno razdvojeni podaci za grijanje, saobraćaj, gradilišta i druge izvore.	R

Indikator D – indikator okolnosti (driving forces), Indikator P – indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S – indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I – indikator utjecaja (impacts), Indikator R – indikator odgovora društva (response).

Kvalitet zraka u Kantonu Sarajevo

Kvalitet zraka predstavlja jedan od najznačajnijih okolišnih problema u Kantonu Sarajevo, posebno tokom sezone grijanja. Najveće opterećenje uglavnom je povezano s povišenim koncentracijama lebdećih čestica PM_{10} i $PM_{2.5}$, koje nastaju kao posljedica sagorijevanja čvrstih goriva u individualnim ložištima i kotlovnicama, emisija iz cestovnog saobraćaja, resuspenzije prašine te drugih urbanih izvora. Nepovoljan uticaj emisija dodatno pojačavaju kotlinski položaj Sarajeva, slaba cirkulacija zraka i česta pojava temperaturnih inverzija, zbog kojih se zagađujuće materije zadržavaju u prizemnim slojevima atmosfere.

Monitoring kvaliteta zraka u Federaciji Bosne i Hercegovine provode Federalni hidrometeorološki zavod, nadležni kantonalni organi i jedinice lokalne samouprave. Tokom 2025. godine na području Kantona Sarajevo podatke su dostavljale mjerne stanice Bjelave, Ivan Sedlo, Vijećnica, Otoka, Saraj Polje, Ilidža, Vogošća, Hadžići i Ilijaš. Stanicama Bjelave i Ivan Sedlo upravlja FHMZ, dok ostalim navedenim stanicama upravlja Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo. Stanica Saraj Polje uključena je u sistem monitoringa tokom 2025. godine

Tabela 37: Broj dana sa srednjom dnevnom koncentracijom PM_{10} većom od 50 µg/m³ u Kantonu Sarajevo[78]

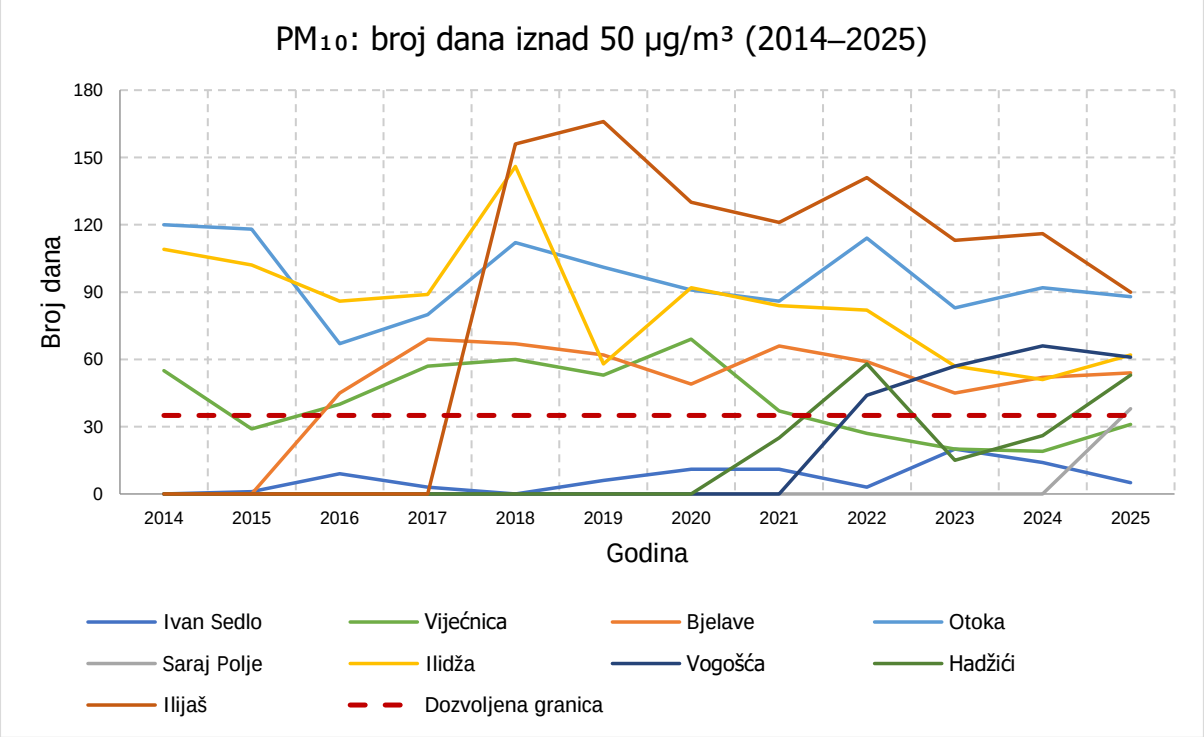
Godina	Ivan Sedlo	Vijećnica	Bjelave	Otoka	Saraj Polje	Ilidža	Vogošća	Hadžići	Ilijaš	Dozvoljena granica
2014		55		120		109				35
2015	1	29		118		102				35
2016	9	40	45	67		86				35
2017	3	57	69	80		89				35
2018	0	60	67	112		146			156	35
2019	6	53	62	101		58			166	35
2020	11	69	49	91		92			130	35
2021	11	37	66	86		84		25	121	35
2022	3	27	59	114		82	44	58	141	35
2023	20	20	45	83		57	57	15	113	35
2024	14	19	52	92		51	66	26	116	35
2025	5	31	54	88	38	62	61	53	90	35

Napomena: Prazna polja označavaju godine bez raspoloživih mjerenja. Za 2014. i 2015. godinu vrijednosti u koloni Vijećnica odnose se na tadašnju lokaciju stanice na Skenderiji.

Analiza rezultata pokazuje da je dozvoljeni broj od 35 dana sa srednjom dnevnom koncentracijom PM_{10} višom od 50 µg/m³ tokom posmatranog perioda prekoračen na većini urbanih mjernih stanica u Kantonu Sarajevo. Najveće vrijednosti zabilježene su na stanicama Ilijaš, Otoka i Ilidža. Tokom 2025. godine najveći broj dana prekoračenja evidentiran je u Ilijašu, ukupno 90, zatim na Otoci 88, Ilidži 62, Vogošći 61, Bjelavama 54 i u Hadžićima 53. Na novoj stanici Saraj Polje zabilježeno je 38 dana prekoračenja, iako je obuhvat validnih mjerenja iznosio svega 51%, zbog čega ovu vrijednost treba

[78] Federalni hidrometeorološki zavod Bosne i Hercegovine (2026). Odgovor – Zahtjev za dostavu podataka o kvalitetu zraka za potrebe izrade Lokalnog akcionog plana zaštite okoliša (LEAP) Općine Centar. Broj: 06-29-4-635-1/26, Sarajevo, 24. 8. 2026. godine.

tumačiti s oprezom. Na stanicama Vijećnica i Ivan Sedlo broj prekoračenja tokom 2025. godine bio je unutar dozvoljene vrijednosti.

Dijagram 1: Prikaz broja dana sa dnevnom koncentracijom PM10 većih od 50 µg/m3

Kvalitet zraka u Općini Centar

Kvalitet zraka predstavlja jedan od značajnijih okolišnih i javnozdravstvenih problema na području Općine Centar, posebno tokom sezone grijanja. Emisije iz individualnih ložišta i kotlovnica, intenzivan cestovni saobraćaj, resuspenzija prašine sa saobraćajnica i gradilišta, kao i nepovoljni meteorološki uslovi, doprinose povećanju koncentracija zagađujućih materija. Kotlinski položaj Sarajeva, slaba cirkulacija zraka i česte temperaturne inverzije dodatno otežavaju raspršivanje zagađujućih materija i pogoduju njihovom zadržavanju u prizemnim slojevima atmosfere.

Za ocjenu kvaliteta zraka na području Općine Centar najznačajniji su rezultati mjerne stanice Bjelave, koja se nalazi na nadmorskoj visini od približno 635 m i klasificirana je kao urbana pozadinska stanica. Na ovoj stanici kontinuirano se prate koncentracije PM_{10}, $PM_{2.5}$, sumpordioksida (SO_2), azotdioksida (NO_2), prizemnog ozona (O_3) i ugljičnog monoksida (CO). Obuhvat validnih mjerenja tokom 2025. godine kretao se od 97% do 100%, što omogućava pouzdanu ocjenu godišnjeg stanja kvaliteta zraka.

Zbog položaja stanice potrebno je imati u vidu da rezultati prvenstveno odražavaju opće urbano pozadinsko opterećenje. Oni ne prikazuju u potpunosti stanje u hipsometrijski nižim i saobraćajno najopterećenijim dijelovima Općine, kao što su Marijin-Dvor, Skenderija i frekventni gradski saobraćajni koridori. Statistički pokazatelji kvaliteta zraka na mjernoj stanici Bjelave za 2025. godinu prikazani su u narednoj tabeli.

Tabela 38: Broj dana sa srednjom Statistički pokazatelji rezultata mjerenja SO_2, NO_2, O_3, PM10, PM2.5, CO u 2025. godini. [79]

Mjerna stanica	Polutant	Obuhvat validnih mjerenja (%)	Srednja godišnja koncentracija	Broj validnih 24-satnih prosjeka	Najviša 24-satna koncentracija	Broj dana s prekoračenjem dnevne GV	Percentil	Najviša satna koncentracija	Najviša 8-satna koncentracija	Broj dana sa 8-satnom konc. > GV	Broj sati sa satnom konc. >GV	*Broj dana sa satnom konc. >GV
Bjelave	SO_2 (µg/m³)	99	31	363	153	3	109	942			9	
Bjelave	NO_2 (µg/m³)	97	21	96	105	3	130	190				0
Bjelave	O_3(µg/m³)	100	66	365	135	0	118	237	185	8		
Bjelave	PM10 (µg/m³)	100	31	365	299	54	66	422				
Bjelave	PM2.5 (µg/m³)	100	26	365	286	43	74	406				
Bjelave	CO (mg/m³)	99	0,3	99	2,7	0		4,5	2,7	0		

Rezultati mjerenja pokazuju da lebdeće čestice PM_{10} i $PM_{2.5}$ predstavljaju dominantan problem kvaliteta zraka na području Općine Centar. Srednja godišnja koncentracija PM_{10} iznosila je 31 µg/m³ i bila je niža od godišnje granične vrijednosti od 40 µg/m³. Međutim, dnevna granična vrijednost od 50 µg/m³ prekoračena je tokom 54 dana, odnosno 19 dana više od dozvoljenog broja. Najviša dnevna koncentracija PM_{10} iznosila je 299 µg/m³, što ukazuje na pojavu izrazito visokih epizodnih koncentracija, posebno tokom zimskog perioda.

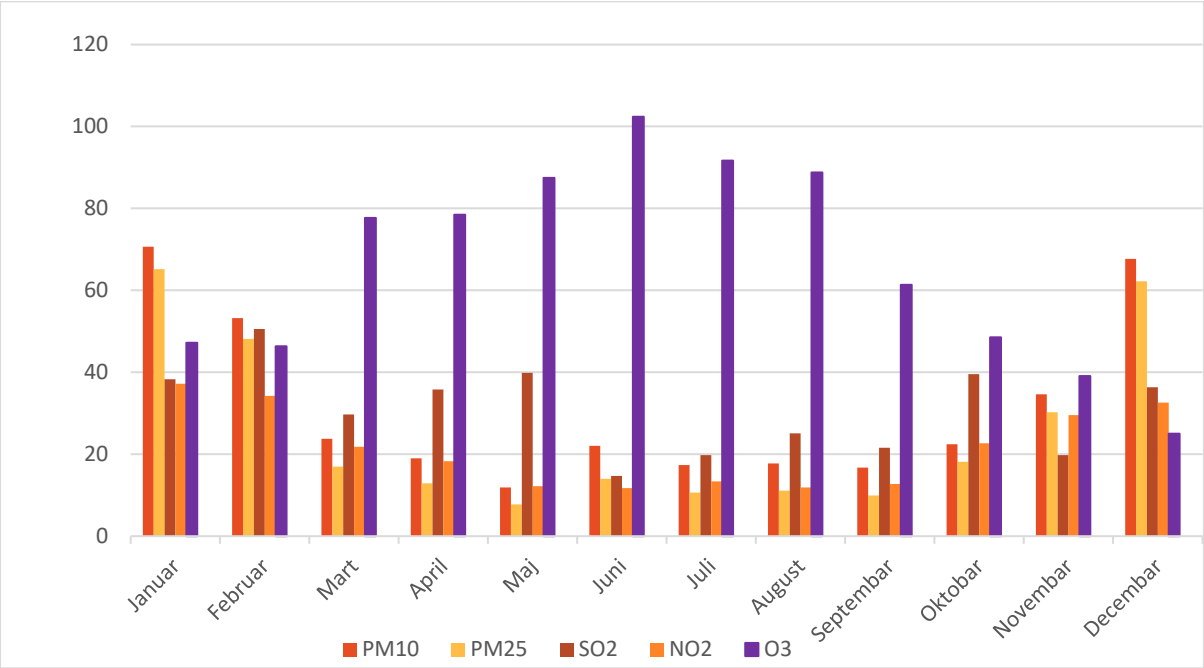
Srednja godišnja koncentracija $PM_{2.5}$ iznosila je 26 µg/m³, čime je prekoračena propisana godišnja granična vrijednost od 25 µg/m³. Tokom 43 dana zabilježene su dnevne koncentracije više od 50 µg/m³, ali ovaj pokazatelj ima informativni karakter jer dnevna granična vrijednost za $PM_{2.5}$ nije propisana. Prekoračenje godišnje granične vrijednosti potvrđuje značajno i dugotrajno opterećenje zraka sitnim lebdećim česticama, koje zbog svojih dimenzija predstavljaju poseban rizik za zdravlje stanovništva.

Koncentracije ostalih praćenih zagađujućih materija uglavnom su bile u okviru propisanih standarda. Srednja godišnja koncentracija SO_2 iznosila je 31 µg/m³, dok su tokom tri dana zabilježene dnevne koncentracije više od 125 µg/m³. Srednja godišnja koncentracija NO_2 iznosila je 21 µg/m³, a najviša satna vrijednost od 190 µg/m³ bila je niža od satne granične vrijednosti od 200 µg/m³. Kod prizemnog ozona evidentirano je osam dana s maksimalnom osmosatnom koncentracijom višom od 120 µg/m³,

[79] Federalni hidrometeorološki zavod Bosne i Hercegovine (2026). Odgovor – Zahtjev za dostavu podataka o kvalitetu zraka za potrebe izrade Lokalnog akcionog plana zaštite okoliša (LEAP) Općine Centar. Broj: 06-29-4-635-1/26, Sarajevo, 24. 8. 2026. godine.

ali dozvoljeni godišnji broj prekoračenja nije premašen. Koncentracije CO bile su znatno ispod propisanih graničnih vrijednosti.

Dugoročni podaci dodatno potvrđuju kontinuiran karakter problema. Na mjernoj stanici Bjelave u svakoj godini perioda 2016–2025. prekoračen je dozvoljeni broj od 35 dana s dnevnom koncentracijom PM_{10} višom od 50 µg/m³. Broj dana prekoračenja kretao se od 45 u 2016. i 2023. godini do 69 u 2017. godini, dok su tokom 2024. zabilježena 52, a tokom 2025. godine 54 dana. Iako su prisutne međugodišnje oscilacije, nije zabilježen stabilan trend smanjenja broja dana s povišenim koncentracijama.

Dijagram 2: Pregled mjesečnih vrijednosti u 2024. godini (µg/m3)

Dugoročni podaci dodatno potvrđuju kontinuiran karakter problema. Na mjernoj stanici Bjelave u svakoj godini perioda 2016–2025. prekoračen je dozvoljeni broj od 35 dana s dnevnom koncentracijom PM_{10} višom od 50 µg/m³. Broj dana prekoračenja kretao se od 45 u 2016. i 2023. godini do 69 u 2017. godini, dok su tokom 2024. zabilježena 52, a tokom 2025. godine 54 dana. Iako su prisutne međugodišnje oscilacije, nije zabilježen stabilan trend smanjenja broja dana s povišenim koncentracijama.

Na osnovu prikazanih rezultata može se zaključiti da je kvalitet zraka na području Općine Centar nezadovoljavajući prvenstveno zbog prekomjernog opterećenja lebdećim česticama PM_{10} i $PM_{2.5}$. Problem je posebno izražen tokom sezone grijanja i nepovoljnih meteoroloških uslova, zbog čega mjere LEAP-a treba prvenstveno usmjeriti na smanjenje emisija iz grijanja objekata i cestovnog saobraćaja, povećanje energetske efikasnosti te smanjenje emisija prašine sa saobraćajnica i gradilišta.

5.4 Upravljanje, zaštita i korištenje šumskih ekosistema

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta upravljanja, zaštite i korištenja šumskih ekosistema prikazani su u tabeli 39.

Tabela 39: Tabela indikatora u oblasti upravljanja, zaštite i korištenja šumskih ekosistema

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Urbanizacija, razvoj naselja i infrastrukture u rubnim dijelovima općine	Trajni pritisak na očuvanje namjene šumskog zemljišta, povezanost šumskih staništa i zaštitne funkcije šuma	D
Rekreacijsko i turističko korištenje Spomenika prirode „Skakavac“	Povećana potreba za usklađivanjem posjećivanja, zaštite prirode, očuvanja staništa i protupožarne sigurnosti	D
Klimatska varijabilnost i ekstremni vremenski događaji	Povećana izloženost šuma suši, požarima, vjetroizvalama, sušenju sastojina i pojavi štetnih organizama	D
Usitnjenost privatnog šumskog posjeda	Privatne šume raspoređene su na 1.128 katastarskih parcela, prosječne površine približno 0,28 ha, što otežava objedinjeno planiranje i provođenje šumskouzgojnih i zaštitnih mjera	D
Bespravno zauzete, odnosno sporne površine	Važećim uređajnim elaboratom evidentirano je 17,55 ha bespravno zauzetih površina šumskog zemljišta na području Općine Centar	P
Bespravne sječe	Posljednja raspoloživa višegodišnja evidencija za poslovnu, odnosno gospodarsku jedinicu „Vogošća–Bulozi“ sadrži 17 prijava. Najveći godišnji broj iznosio je osam prijava, od čega se šest odnosilo na državne šume	P
Šumski požari	Posljednjom raspoloživom općinskom evidencijom registrovana su tri požara na ukupno 3,02 ha, uz procijenjenu štetu od 6.040 KM. U preostalom dijelu posmatranog perioda nisu evidentirani novi šumski požari	P
Biotska, abiotska i mehanička oštećenja	U visokim šumama dijela Spomenika prirode „Skakavac“ prosječno učešće mehanički oštećenih stabala iznosi 3,27%. Kod četinara je evidentirano 9,24%, a kod lišćara 1,32% oštećenih stabala. Šumski red ocijenjen je dobrim na cjelokupnoj analiziranoj površini	P
Površina šuma i šumskog zemljišta prema raspoloživim osnovama	Državne šume i šumsko zemljište zauzimaju 835,52 ha, dok privatne šume i šumsko zemljište prema važećoj osnovi za privatne šume zauzimaju 314,39 ha. Ukupna evidentirana površina iznosi 1.149,91 ha	S
Vlasnička struktura	Državne šume i šumsko zemljište čine 72,66%, a privatne šume i šumsko zemljište 27,34% ukupne evidentirane površine	S
Struktura šuma i šumskog zemljišta	Visoke šume zauzimaju 318,94 ha, šumski zasadi 177,49 ha, izdanačke šume 371,73 ha, šibljaci 191,10 ha, goleti unutar pojasa šuma 13,63 ha, neproduktivne površine 59,47 ha, a bespravno zauzete površine 17,55 ha. Najzastupljenije su izdanačke šume, koje čine 32,33% ukupne evidentirane površine	S

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Dio Spomenika prirode „Skakavac" u Općini Centar	Obuhvata 197,35 ha šuma i šumskog zemljišta: 186,74 ha visokih šuma sa prirodnom obnovom, 0,12 ha izdanačkih šuma, 0,31 ha goleti unutar pojasa šuma i 10,18 ha neproduktivnih površina. Cjelokupna površina označena je kao neminirana	S
Drvna zaliha i prirast dijela Spomenika prirode „Skakavac"	Ukupna drvna zaliha iznosi 54.378,09 m³, a ukupni godišnji zapreminski prirast 934,782 m³. U visokim šumama prosječna drvna zaliha iznosi 287,06 m³/ha, a godišnji zapreminski prirast 4,776 m³/ha	S
Drvna zaliha i prirast privatnih šuma	Na 264,09 ha produktivnih privatnih šuma evidentirana je drvna zaliha od 26.108,16 m³, godišnji zapreminski prirast od 1.104,023 m³ i prosječni godišnji etat od 306,05 m³	S
Stanje prirodnog podmlatka	U analiziranim visokim šumama evidentirane su prosječno 4.234 biljke/ha visine 10–50 cm, 1.940 biljaka/ha visine 51–130 cm i 1.433 biljke/ha prsnog prečnika do 5 cm. Lišćarske vrste izrazito dominiraju u svim razvojnim kategorijama	S
Površina na kojoj je potrebno pošumljavanje	Potreba za pošumljavanjem evidentirana je na 0,54% analizirane površine visokih šuma sa prirodnom obnovom, što preračunato na 186,74 ha odgovara površini od približno 1,01 ha	S
Posljedice degradacije šumskih ekosistema	Gubitak ili smanjenje funkcija zaštite tla i voda, očuvanja biodiverziteta, regulacije mikroklime, poboljšanja kvaliteta zraka, vezivanja ugljika te rekreacijske i pejzažne vrijednosti	I
Sigurnosne i ekonomske posljedice	Požari, vjetroizvale, sušenje sastojina, pojava štetnih organizama i bespravne aktivnosti povećavaju troškove zaštite i sanacije te mogu ugroziti posjetioce, stanovništvo, objekte i infrastrukturu	I
Plansko upravljanje državnim šumama	Šumskoprivredna osnova za vanprivredno šumsko područje „Bistričko" za period 2025-2034. usvojena je Rješenjem Ministarstva privrede Kantona Sarajevo broj 07-08-22-31264-12/23 od 12. marta 2025. godine	R
Institucionalni okvir upravljanja i zaštite	Državnim šumama upravlja Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo putem Uprave za šumarstvo Kantona Sarajevo, poslove gospodarenja obavlja Kantonalno javno preduzeće „Sarajevo-šume", dok upravljačke obaveze u Spomeniku prirode „Skakavac" provodi Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo	R
Režim gospodarenja u zaštićenim zonama	Provode se sanitarne sječe, dok se šumskouzgojni radovi realizuju prema stanju i potrebama sastojina. Prioritet imaju opožarene površine, vjetroizvale i osušene sastojine zahvaćene potkornjacima na kojima prirodna obnova nije dovoljna	R
Plan zaštite šuma	Obuhvata praćenje zdravstvenog stanja, održavanje šumskog reda, sanitarne zahvate i zaštitu od požara. Predviđena je mogućnost povećanja broja feromonskih klopki, intenziviranja protupožarne službe te poboljšanja i osavremenjavanja opreme	R

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Certificiranje gospodarenja šumama	Kantonalno javno preduzeće „Sarajevo-šume“ provelo je certificiranje šuma na vanprivrednom šumskom području „Bistričko“ prema standardima organizacije Forest Stewardship Council. Održavanje certifikacije obuhvata godišnji monitoring, edukaciju zaposlenih, vođenje registara flore i faune i praćenje šuma visoke zaštitne vrijednosti	R
Pošumljavanje, popunjavanje i drugi šumskouzgojni radovi	Posljednja raspoloživa evidencija za cijelu gospodarsku jedinicu „Vogošća-Bulozi“ obuhvata radove na 54,37 ha i utrošak 105.240 sadnica. Podatak se odnosi na cijelu gospodarsku jedinicu, a ne isključivo na Općinu Centar[2]. Važeća ŠPO u zaštićenim zonama predviđa provođenje radova prema stvarnom stanju i potrebama sastojina	R
Pristupna i protupožarna infrastruktura	U raspoloživoj evidenciji navedeni su makadamski šumski put Nahorevo–Crepoljsko dužine 2.832 m te protupožarni putevi Nahorevo dužine 700 m i Lovačka kuća-Uževice-Perački potok dužine 1.600 m[2]	R

Indikator D – indikator okolnosti (driving forces), Indikator P – indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S – indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I – indikator utjecaja (impacts), Indikator R – indikator odgovora društva (response).

Podaci koji obuhvataju sve šume i šumska zemljišta na području općine preneseni su iz Šumsko privredne osnove za van Šumsko privredno područje „Bistričko“ 01.01.2025. do 31.12.2034., i LEAP-a 2019-2024.godine.

5.4.1 Površina šumskog zemljišta, vlasništvo i gazdinstvo/upravljanje

Šume Općine Centar dio su većeg kompleksa planinskih masiva Ozrena, Bukovika i Trebevića. Uz proizvodnu funkciju, njihova lokalna vrijednost je prvenstveno zaštitna i općekorisna: stabilizacija padina i smanjenje erozije, regulacija oticanja i mikroklime, očuvanje biodiverziteta, vezivanje ugljika, filtriranje zraka te prostor za odmor, rekreaciju i edukaciju. U urbanom i prigradskom kontekstu ove funkcije zahtijevaju da se promjena namjene šumskog zemljišta razmatra restriktivno i na osnovu cjelovitih prostornih i šumarskih podataka.

Slika 12: Geografski položaj VŠP „Bistričko" u odnosu na Kanton Sarajevo i Bosnu i Hercegovinu

Prema polaznim podacima iz Šumsko privredne osnove (ŠPO) za van Šumsko privredno područje „Bistričko" , šume i šumska zemljišta obuhvataju su 1.171,87 ha, odnosno 35,51% površine općine. Državno vlasništvo obuhvatalo je 857,48 ha (73,17%), a privatno 314,39 ha (26,82%). Najzastupljenije su bile izdanačke šume (31,64%), zatim visoke šume (26,97%), šibljaci (18,78%) i šumski zasadi (15,23%). Ovakav odnos, u kojem izdanačke šume površinom premašuju visoke šume, ukazuje na potrebu dugoročne njege, konverzije gdje je stručno opravdana i obnove degradiranih sastojina.[80]

Tabela 40: Površine šuma i šumskog zemljišta prema vlasništvu

Kategorija	Državno (ha)	Privatno (ha)	Ukupno (ha)
Visoke šume	256,09	60,03	316,12
Šumski zasadi (kulture)	178,11	0,46	178,57
Izdanačke šume	167,26	203,60	370,86
Šibljaci	205,06	15,09	220,15
Goleti unutar šumskog pojasa	21,76	0,00	21,76
Neproduktivne površine u pogledu šumarstva	13,13	35,21	48,34
Bespravno zauzete (uzurpirane) površine	16,07	0,00	16,07
Ukupno	857,48	314,39	1.171,87

Državne šume na području Općine Centar nalaze se u okviru Vanprivrednog šumskog područja „Bistričko" (VŠP „Bistričko"). Važeća šumsko privredna osnova (ŠPO) za period od 1. januara 2025. do

[80] Šumsko privredne osnove za van Šumsko privredno područje „Bistričko" 01.01.2025. do 31.12.2034.

31. decembra 2034. godine usvojena je Rješenjem Ministarstva privrede Kantona Sarajevo broj 07-08-22-31264-12/23 od 12. marta 2025. godine. Poslove uprave u oblasti šumarstva obavlja Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo putem Uprave za šumarstvo Kantona Sarajevo (UzŠ), dok poslove gospodarenja državnim šumama obavlja Kantonalno javno preduzeće za gospodarenje državnim šumama „Sarajevo-šume“ d.o.o. Sarajevo (KJP „Sarajevo-šume“).

U dijelu Spomenika prirode „Skakavac“ (SP „Skakavac“) koji se nalazi na području Općine Centar, upravljačke obaveze utvrđene propisima iz oblasti zaštite prirode provodi Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo (KJU ZPP KS). Zbog toga je provođenje šumarskih aktivnosti potrebno uskladiti s utvrđenim zonama i mjerama zaštite ovog zaštićenog područja (Zakon o šumama Kantona Sarajevo; Zakon o proglašenju Spomenika prirode „Skakavac“; Wald-Projekt, 2024).

Za dio Spomenika prirode „Skakavac“ koji se nalazi u granicama Općine Centar, važećim aneksom šumsko privredne osnove evidentirano je ukupno 197,35 ha šuma i šumskog zemljišta. Navedene površine nalaze se u okviru Gospodarske jedinice „Vogošća–Bulozi“ (GJ „Vogošća–Bulozi“), a na njima nisu evidentirane minirane površine. Obuhvaćeni su odjeli i odsjeci 25/a–e, 26/a–c, 27/a–b, 42/e i j, 43/a, c i n, kao i objekt 206, koji predstavlja šumski put.

Prema važećem Aneksu na ŠPO za Vanprivredno šumsko područje „Bistričko“, na području Općine Centar, unutar granica Spomenika prirode „Skakavac“, evidentirano je ukupno 197,35 ha šuma i šumskog zemljišta. Od navedene površine, visoke šume s prirodnom obnovom zauzimaju 186,74 ha, izdanačke šume 0,12 ha, goleti unutar pojasa šuma 0,31 ha, dok neproduktivne površine u pogledu šumarstva zauzimaju 10,18 ha. Sve evidentirane površine pripadaju Gospodarskoj jedinici „Vogošća–Bulozi“ i vode se kao neminirane (Wald-Projekt, 2024a).[81]

Tabela 41: Šume i šumska zemljišta dijela SP „Skakavac“ u Općini Centar - važeća ŠPO 2025-2034

Šira kategorija	Površina (ha)	Udio (%)
Visoke šume sa prirodnom obnovom	186,74	94,62
Izdanačke šume	0,12	0,06
Goleti unutar pojasa šuma	0,31	0,16
Neproduktivne površine u pogledu šumarstva	10,18	5,16
Ukupno	197,35	100,00

Privatnim šumama gospodare vlasnici u skladu sa Zakonom o šumama KS i važećom ŠPO za privatne šume (2018–2027), uz stručno-tehničke poslove nadležnih šumarskih organa. Polazni podatak o 1.128 parcela i prosječnoj površini od 0,28 ha ukazuje na izraženu usitnjenost posjeda, što otežava jedinstveno planiranje radova, nadzor, pristup i efikasnu protupožarnu zaštitu.

[81] Uređajni elaborat za VŠP „Bistričko“ za gospodarsku jedinicu „Vogošća-Bulozi“ na području spomenika prirode „Skakavac“ i zaštićenog pejzaža „Bentbaša“ 01.01.2025. do 31.12.2034. godine.

5.4.2 Šumske zalihe i sječa u općini Centar

Važeći Aneks na šumsko privrednu osnovu za Vanprivredno šumsko područje „Bistričko" sadrži podatke o drvnoj zalihi i godišnjem zapreminskom prirastu državnih šuma u dijelu Spomenika prirode „Skakavac" koji se nalazi na području Općine Centar. U ovom obuhvatu evidentirano je ukupno 197,35 ha šuma i šumskog zemljišta, od čega se 186,74 ha odnosi na visoke šume s prirodnom obnovom, 0,12 ha na izdanačke šume, 0,31 ha na goleti unutar pojasa šuma i 10,18 ha na neproduktivne površine u pogledu šumarstva.

Tabela 42: Drvna zaliha i godišnji zapreminski prirast državnih šuma u dijelu Spomenika prirode „Skakavac" na području Općine Centar

Kategorija	Površina (ha)	Drvna zaliha (m^3)	Godišnji zapreminski prirast (m^3/god.)
Visoke šume s prirodnom obnovom	186,74	53.604,86	891,886
Izdanačke šume	0,12	2,55	0,113
Goleti unutar pojasa šuma	0,31	–	–
Neproduktivne površine u pogledu šumarstva	10,18	770,68	42,783
Ukupno	197,35	54.378,09	934,782

Najveći dio drvne zalihe i godišnjeg zapreminskog prirasta nalazi se u visokim šumama s prirodnom obnovom. U ovoj kategoriji šuma ukupna drvna zaliha iznosi 53.604,86 m^3, odnosno 287,06 m^3/ha, dok godišnji zapreminski prirast iznosi 891,886 m^3, odnosno 4,776 m^3/ha. Lišćarske vrste čine 86,49% drvne zalihe visokih šuma, a četinarske vrste 13,51%. Najzastupljenija vrsta je bukva, koja učestvuje sa 77,89% u omjeru smjese, uz drvnu zalihu od 41.754,98 m^3 i godišnji zapreminski prirast od 637,567 m^3.

Aneksom na šumsko privrednu osnovu utvrđeno je da se planovi redovnih sječa za Vanprivredno šumsko područje „Bistričko" primjenjuju samo na površinama izvan zaštićenih zona. Na površinama unutar Spomenika prirode „Skakavac" nisu planirane redovne gospodarske sječe, nego isključivo sanitarne sječe. Njihov obim određuje se prema stvarnom zdravstvenom stanju sastojina i potrebi uklanjanja suhih, oboljelih, oštećenih, izvaljenih i prelomljenih stabala, uz poštovanje propisanih zona i mjera zaštite. Zbog toga za dio Spomenika prirode „Skakavac" na području Općine Centar nije utvrđen redovni godišnji etat (Wald-Projekt, 2024a).

Za prikaz proizvodnih pokazatelja državnih šuma korišteni su podaci iz šumsko gospodarske osnove (ŠGO), koji obuhvataju produktivne kategorije državnih šuma na području Općine Centar. Analizirani pokazatelji obuhvataju površinu šuma, drvnu zalihu, godišnji zapreminski prirast i prosječni godišnji etat po osnovnim kategorijama šuma.

Tabela 43: Drvna zaliha, godišnji zapreminski prirast i prosječni godišnji etat produktivnih državnih šuma

Kategorija	Površina (ha)	Drvna zaliha (m^3)	Godišnji zapreminski prirast (m^3/god.)	Prosječni godišnji etat (m^3/god.)
Visoke šume	70,43	22.063,82	448,831	441
Šumski zasadi - kulture	126,61	19.158,28	732,120	228

Kategorija	Površina (ha)	Drvna zaliha (m³)	Godišnji zapreminski prirast (m³/god.)	Prosječni godišnji etat (m³/god.)
Izdanačke šume	153,34	16.629,96	476,532	188
Ukupno	350,38	57.852,07	1.657,482	857

Produktivne državne šume obuhvataju ukupno 350,38 ha, sa evidentiranom drvnom zalihom od 57.852,07 m³ i godišnjim zapreminskim prirastom od 1.657,482 m³. Prosječni godišnji etat iznosi 857 m³. Najveća površina pripada izdanačkim šumama sa 153,34 ha, dok je najveća drvna zaliha evidentirana u visokim šumama i iznosi 22.063,82 m³. Šumski zasadi imaju najveći godišnji zapreminski prirast, koji iznosi 732,120 m³.

Lišćarske vrste čine 68,20% ukupne drvne zalihe i 57,41% godišnjeg zapreminskog prirasta produktivnih državnih šuma. Od ukupnog prosječnog godišnjeg etata, 74,21% odnosi se na lišćarske vrste. Najveći godišnji zapreminski prirast četinarskih vrsta evidentiran je u šumskim zasadima i iznosi 684,525 m³.

Pokazatelji iz Tabele 14 predstavljaju zbirne uređajne podatke za produktivne državne šume na ukupnom području Općine Centar. Za državne šume i šumsko zemljište unutar Spomenika prirode „Skakavac" primjenjuju se podaci važećeg Aneksa na šumsko privrednu osnovu za šumsko privredno područje „Bistričko", koji su prikazani zasebno u dijelu poglavlja posvećenom ovom zaštićenom području.

Drvna zaliha, godišnji zapreminski prirast i etat privatnih šuma

Za prikaz stanja privatnih šuma korišteni su podaci iz šumsko privredne osnove (ŠPO) za privatne šume na području Općine Centar. Ukupna površina privatnih šuma i šumskog zemljišta iznosi 314,39 ha. Produktivne kategorije šuma, za koje su utvrđeni drvna zaliha, godišnji zapreminski prirast i prosječni godišnji etat, obuhvataju 264,09 ha. Preostalih 50,30 ha čine šibljaci unutar pojasa šuma, površine 15,09 ha, i neproduktivne šume, površine 35,21 ha.

Tabela 44: Drvna zaliha, godišnji zapreminski prirast i prosječni godišnji etat produktivnih privatnih šuma na području Općine Centar

Kategorija	Površina (ha)	Drvna zaliha (m³)	Godišnji zapreminski prirast (m³/god.)	Prosječni godišnji etat (m³/god.)
Visoke šume	60,03	11.837,12	359,807	178,58
Šumski zasadi – kulture	0,46	29,19	1,792	0,41
Izdanačke šume	203,60	14.241,84	742,423	127,05
Ukupno	264,09	26.108,16	1.104,023	306,05

U strukturi produktivnih privatnih šuma najveću površinu zauzimaju izdanačke šume sa 203,60 ha, odnosno 77,09% produktivne površine. Visoke šume zauzimaju 60,03 ha ili 22,73%, dok šumski zasadi zauzimaju 0,46 ha ili 0,17% produktivne površine privatnih šuma.

Ukupna drvna zaliha produktivnih privatnih šuma iznosi 26.108,16 m³. Lišćarske vrste učestvuju sa 25.097,27 m³ ili 96,12%, dok drvna zaliha četinarskih vrsta iznosi 1.010,89 m³ ili 3,87%. Najveća drvna

zaliha evidentirana je u izdanačkim šumama i iznosi 14.241,84 m³, dok drvna zaliha visokih šuma iznosi 11.837,12 m³.

Godišnji zapreminski prirast produktivnih privatnih šuma iznosi 1.104,023 m³. Od toga se 1.052,105 m³ ili 95,29% odnosi na lišćarske vrste, a 51,918 m³ ili 4,70% na četinarske vrste. Najveći godišnji zapreminski prirast evidentiran je u izdanačkim šumama i iznosi 742,423 m³, dok u visokim šumama iznosi 359,807 m³.

Prosječni godišnji etat privatnih šuma iznosi 306,05 m³. Lišćarske vrste učestvuju sa 299,78 m³ ili 97,95%, dok se na četinarske vrste odnosi 6,27 m³ ili 2,05% prosječnog godišnjeg etata. Najveći etat utvrđen je u visokim šumama i iznosi 178,58 m³ godišnje, dok u izdanačkim šumama iznosi 127,05 m³ godišnje.

Privatnim šumama upravljaju njihovi vlasnici u skladu sa Zakonom, podzakonskim propisima i odredbama šumsko privredne osnove. Šumsko privredna osnova za privatne šume na području Općine Centar donesena je za period od 1. januara 2018. do 31. decembra 2027. godine.

5.4.3 Zdravlje šuma, zaštita i pošumljavanje

Zdravstveno stanje šuma zavisi od stabilnosti šumskih sastojina, uspješnosti prirodne obnove, prisustva biljnih bolesti i štetnih organizama te djelovanja abiotskih faktora, među kojima se posebno izdvajaju požari, sušenje, vjetroizvale, prelomi i druga mehanička oštećenja stabala. Zaštita šuma obuhvata praćenje zdravstvenog stanja, provođenje sanitarnih zahvata, zaštitu od požara i štetnih organizama, održavanje šumskog reda, sprečavanje bespravnih aktivnosti te očuvanje biološke raznolikosti i zaštitnih funkcija šumskih ekosistema.

Prema važećem uređajnom elaboratu za vanprivredno šumsko područje „Bistričko", na području Općine Centar evidentirano je ukupno 835,52 ha državnih šuma i šumskog zemljišta u okviru gospodarske jedinice „Vogošća-Bulozi". Sve evidentirane površine označene su kao neminirane. U ukupnoj površini evidentirano je 17,55 ha bespravno zauzetih, odnosno spornih površina, što predstavlja jedan od značajnijih pritisaka na očuvanje šumskog zemljišta (Wald-Projekt, 2024).

Aktuelni pokazatelji zdravstvenog stanja detaljno su utvrđeni za 186,74 ha visokih šuma sa prirodnom obnovom u dijelu Spomenika prirode „Skakavac" koji pripada Općini Centar. Ova površina sadržana je u ukupnoj površini državnih šuma Općine Centar i ne predstavlja dodatnu površinu.

Prosječno učešće mehanički oštećenih stabala u analiziranim visokim šumama iznosi 3,27%. Kod četinarskih vrsta mehanička oštećenja evidentirana su na 9,24% stabala, dok kod lišćarskih vrsta njihovo prosječno učešće iznosi 1,32%. Dobar šumski red evidentiran je na cjelokupnoj analiziranoj površini, što predstavlja povoljan pokazatelj sadašnjeg stanja ovih sastojina (Wald-Projekt, 2024, tabela 126i).

Tabela 45: Zdravstveno stanje

Pokazatelj zdravstvenog stanja	Vrijednost
Mehanički oštećena stabla četinara	9,24%
Mehanički oštećena stabla lišćara	1,32%
Ukupno mehanički oštećena stabla	3,27%
Površina sa dobrim šumskim redom	100,00%

Stanje prirodnog podmlatka također je utvrđeno za 186,74 ha visokih šuma sa prirodnom obnovom. U visinskoj kategoriji od 10 do 50 cm evidentirane su prosječno 4.234 biljke po hektaru, od čega 4.086 biljaka lišćarskih i 148 biljaka četinarskih vrsta. U kategoriji od 51 do 130 cm evidentirano je 1.940 biljaka po hektaru, od čega 1.689 lišćarskih i 251 biljka četinarskih vrsta. U razvojnoj kategoriji podmlatka prsnog prečnika do 5 cm evidentirane su 1.433 biljke po hektaru, od čega 1.384 lišćarske i 49 četinarskih biljaka (Wald-Projekt, 2024, tabela 126h).

Tabela 46: Podmladak po vrstama

Vrsta podmlatka	Visina 10–50 cm (biljaka/ha)	Visina 51–130 cm (biljaka/ha)	Prsni prečnik do 5 cm (biljaka/ha)
Četinari	148	251	49
Lišćari	4.086	1.689	1.384
Ukupno	4.234	1.940	1.433

Podmladak se na 13% analizirane površine javlja grupimično, a na 87% pojedinačno. Prema inventurnoj procjeni, potreba za pošumljavanjem evidentirana je na 0,54% površine visokih šuma sa prirodnom obnovom. Preračunato na ukupnu analiziranu površinu od 186,74 ha, ovaj udio odgovara površini od približno 1,01 ha (Wald-Projekt, 2024, tabela 126h).

Prirodna obnova predstavlja osnovni način obnove analiziranih visokih šuma. Pošumljavanje i popunjavanje provode se na dijelovima sastojina na kojima nije uspostavljen dovoljan broj odgovarajućeg podmlatka ili na kojima je prirodna obnova otežana usljed požara, vjetroizvala, sušenja i djelovanja štetnih organizama. Prilikom provođenja šumsko uzgojnih radova u zaštićenim zonama nije dozvoljeno unošenje alohtonih biljnih vrsta, a izbor vrsta i način izvođenja radova usklađuju se sa prirodnim karakteristikama staništa i tehničkim ciljevima pojedinih gazdinskih klasa (Wald-Projekt, 2024a).

Aneksom šumsko privredne osnove izvršen je i zbirni obračun potreba za pošumljavanjem u zaštićenim područjima vanprivrednog šumskog područja „Bistričko". Prema tom obračunu, za Spomenik prirode „Skakavac", Zaštićeni pejzaž „Trebević" i Zaštićeni pejzaž „Bentbaša" zajedno bi, u slučaju provođenja redovnih sječa, bilo potrebno pošumiti približno 30 ha tokom uređajnog perioda, odnosno oko 3 ha godišnje. Navedena vrijednost predstavlja zbir za sva tri zaštićena područja i ne predstavlja zasebno utvrđenu površinu pošumljavanja na području Općine Centar.

Budući da se u zaštićenim šumama provode sanitarne, a ne redovne proizvodne sječe, šumsko uzgojni radovi realizuju se prema stanju i potrebama sastojina. Prioritet imaju opožarene površine, veće površine zahvaćene vjetroizvalama i osušene sastojine napadnute potkornjacima na kojima prirodna obnova nije dovoljna. Ostali radovi, uključujući pošumljavanje, popunjavanje i njegu podmlatka, također se provode prema utvrđenom stanju šumskih sastojina (Wald-Projekt, 2024a).

Zaštita državnih i privatnih šuma provodi se u skladu sa Zakonom o šumama Kantona Sarajevo. Upravljanje državnim šumama u nadležnosti je Ministarstva privrede Kantona Sarajevo, putem Uprave za šumarstvo Kantona Sarajevo, dok poslove gospodarenja državnim šumama obavlja Kantonalno javno preduzeće za gospodarenje državnim šumama „Sarajevo-šume" d.o.o. Sarajevo. U dijelu Spomenika prirode „Skakavac" upravljačke obaveze koje proizlaze iz propisa o zaštiti prirode provodi Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo. Sve šumarske aktivnosti unutar zaštićenog područja provode se u skladu sa utvrđenim zonama i mjerama zaštite.

U prvoj zaštićenoj zoni Spomenika prirode „Skakavac" propisana je stroga zabrana sječe, osim uklanjanja bolesnih stabala. U drugoj zaštićenoj zoni dozvoljena je isključivo sanitarna sječa, dok je sanitarna sječa dozvoljena i u trećoj zaštićenoj zoni. Šumsko privredne aktivnosti moraju biti usklađene sa mjerama zaštite utvrđenim zakonom i prostornim planom područja posebnih obilježja Spomenika prirode „Skakavac" (Zakon o proglašenju šireg područja vodopada „Skakavac" Spomenikom prirode).

Sanitarnim sječama uklanjaju se bolesna, osušena, teško oštećena i izvaljena stabla koja mogu predstavljati izvor širenja biljnih bolesti i štetnih organizama ili ugrožavati sigurnost posjetilaca. Istovremeno, provođenje sanitarnih zahvata mora biti usklađeno sa ciljevima očuvanja biološke raznolikosti, posebno u pogledu zadržavanja odgovarajuće količine mrtvog drveta i stabala značajnih za šumske vrste i funkcionisanje šumskih ekosistema.

Plan zaštite šuma za vanprivredno šumsko područje „Bistričko" obuhvata praćenje zdravstvenog stanja šuma, održavanje šumskog reda, provođenje sanitarnih zahvata i zaštitu od požara. U okviru zaštite od štetnih insekata predviđena je mogućnost povećanja broja feromonskih klopki, dok zaštita od požara obuhvata intenziviranje protupožarne službe te poboljšanje i osavremenjavanje potrebne opreme. Provođenje navedenih aktivnosti usklađuje se sa propisima i upravljačkim smjernicama za zaštićena područja (Wald-Projekt, 2024a).

Gospodarenje šumama na vanprivrednom šumskom području „Bistričko" obuhvaćeno je certifikacijom prema standardima organizacije Forest Stewardship Council. Održavanje certifikata uključuje izradu godišnjih planova monitoringa u oblastima uzgoja i zaštite šuma, korištenja šuma, uređivanja šuma i šumske putne infrastrukture, edukaciju zaposlenih, vođenje propisanih evidencija i registara flore i faune, praćenje šuma visoke zaštitne vrijednosti te praćenje dugoročnih pokazatelja društvenog i okolišnog uticaja gospodarenja šumama (Wald-Projekt, 2024).

Sadašnje stanje analiziranih visokih šuma karakterišu razvijen prirodni podmladak, dobar šumski red i ukupno učešće mehanički oštećenih stabala od 3,27%. Oštećenja su izraženija kod četinarskih vrsta, dok je potreba za pošumljavanjem evidentirana na približno 1,01 ha analizirane površine. Najznačajniji pritisci na zdravlje i zaštitu šuma odnose se na mehanička oštećenja stabala, mogućnost pojave potkornjaka, požare, vjetroizvale, sušenje sastojina i bespravno zauzimanje šumskog zemljišta. Postojeći sistem odgovora obuhvata zakonski režim zaštite, čuvarsku i inspekcijsku kontrolu, sanitarne sječe, prirodnu obnovu, zdravstveni monitoring, zaštitu od požara, praćenje štetnih organizama, pošumljavanje površina na kojima prirodna obnova nije dovoljna i monitoring šuma visoke zaštitne vrijednosti.[82]

5.5 Zaštita prirodnog i kulturno-historijskog naslijeđa

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta zaštite prirodnog i kulturno-histroijskog naslijeđa prikazani su u tabeli 47.

Tabela 47: Tabela indikatora u oblasti zaštite prirodnog i kulturno-histroijskog naslijeđa

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Urbanizacija i prenamjena zemljišta	Izgradnja i širenje naselja stvaraju pritisak na prirodna i poluprirodna staništa, posebno u rubnim i padinskim dijelovima Općine	D
Rekreacijsko korištenje prirodnih područja	Spomenik prirode „Skakavac" i drugi prirodni lokaliteti koriste se za izlete, planinarenje i	D

[82] Šumsko privredne osnove za van Šumsko privredno područje „Bistričko" 01.01.2025. do 31.12.2034.

	rekreaciju; nema objedinjenih podataka o broju posjetilaca	
Fragmentacija i gubitak staništa	Izgradnja, prenamjena zemljišta i razvoj infrastrukture dovode do degradacije i prekidanja povezanosti staništa	P
Pritisak na urbano zelenilo	Parkovi, drvoredi i druge zelene površine izloženi su pritisku izgradnje, saobraćaja, parkiranja i neadekvatnog održavanja	P
Invazivne strane vrste	Postoje pojedinačni nalazi, ali nije uspostavljena objedinjena evidencija niti sistematski monitoring	P
Broj zaštićenih prirodnih područja	Dio jednog formalno zaštićenog područja – Spomenika prirode „Skakavac“	S
Površina zaštićenog područja	Spomenik prirode „Skakavac“ na području Općine obuhvata 257,54 ha, odnosno približno 7,82% teritorije	S
Potencijalne prirodne vrijednosti	Evidentirano je pet lokaliteta za dodatno stručno vrednovanje, koji nemaju status formalno zaštićenih područja	S
Istraženost biodiverziteta	Podaci su najpotpuniji za SP „Skakavac“, dok za urbana i druga područja nedostaju objedinjeni podaci o vrstama i staništima	S
Stanje urbane zelene infrastrukture	Ne postoje potpuni podaci o površini, povezanosti i kvalitetu zelenih površina niti jedinstven registar gradskog drveća	S
Broj nacionalnih spomenika BiH na području Općine	50	S
Broj evidentiranih vrsta/kategorija zaštićenih dobara	Historijske građevine, graditeljske cjeline, historijska i arheološka područja, industrijsko naslijeđe, pokretna dobra i dr	S
Stanje očuvanosti nacionalnih spomenika	Nema objedinjenih podataka	S
Gubitak biodiverziteta i ekosistemskih funkcija	Degradacija staništa može dovesti do smanjenja brojnosti vrsta, prekidanja ekoloških veza te slabljenja zaštitne, klimatske i rekreativne funkcije prostora	I
Upravljanje SP „Skakavac“	Zaštićenim područjem upravlja Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo	R
Inventarizacija prirodnih vrijednosti	LEAP-om je planirana inventarizacija pet prioritetnih prirodnih lokaliteta i uspostavljanje GIS baze vrsta i staništa	R
Unapređenje zelene infrastrukture	Planirane su izrada karte zelene infrastrukture, povezivanje zelenih površina i uspostavljanje registra gradskog drveća	R
Praćenje invazivnih vrsta i pritiska posjetilaca	Planirani su kartiranje invazivnih vrsta, pilot-kontrola žarišta i procjena opterećenja posjetama na prioritetnim lokalitetima	R
Broj realizovanih projekata zaštite, sanacije i restauracije kulturno-historijskog naslijeđa	Nema dostupnih objedinjenih podataka	R

Indikator D - indikator okolnosti (driving forces), Indikator P - indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S - indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I - indikator utjecaja (impacts), Indikator R - indikator odgovora društva (response).

Na dijelu područja općine Centar nalazi se Spomenik prirode „Skakavac“ gdje se na temelju Zakona o zaštiti prirode u F BiH, Ustava Kantona Sarajevo, Zakona o prostornom uređenju Kantona Sarajevo, Zakona o proglašenju SP „Skakavac“ te odgovarajućih podzakonskih propisa zaštićuju i konzerviraju

specifična prirodna hidrološka, geološka, floristička i druga obilježja uz najviši stepen biodiverziteta u općini Centar koji se naročito ogleda u dobro očuvanim šumskim ekosistemima ovog zaštićenog područja, a čija zaštita osigurava i zaštitu vrsta i njihovih staništa. Biodiverzitet područja općine Centar djelomično je dobro istražen, ali su podaci prostorno i taksonomski neujednačeni pri čemu se najviše podataka odnosi na Spomenik prirode Skakavac i pojedine grupe organizama. Za ostatak općine, posebno urbana staništa, nedostaje objedinjena evidencija samoniklih vrsta. Biljke uzgajane u Botaničkom vrtu Zemaljskog muzeja treba voditi odvojeno od samonikle flore općine. Postoje terenska istraživanja krupnih sisara na Skakavcu, tvrdokrilaca na Ozrenu te novija obrada vodozemaca i gmizavaca za zaštićena područja Kantona Sarajevo. Objavljeni su i vodiči o pticama na području općine Centar. Ovi izvori daju vrijedne nalaze, ali zajedno ne predstavljaju potpun inventar faune na području općine, naročito beskičmenjaka, vodenih organizama i pećinske faune. Za Skakavac je objavljen i preliminarni popis gljiva. Popis flore, faune i fungije sa konzervacijskim statusom vrsta na području Spomenika prirode „Skakavac“ objedinjen je u „Studiji valorizacije i geoekološkog vrednovanja prostora SP Skakavac“ iz 2026. godine. Podaci o vrstama koji su vezani za područje općine Centar izvan prostora Spomenika prirode odnose se na sporadične radove uključujući i navode o invazivnim vrstama.

Istraženost kulturno-historijskog naslijeđa na području općine Centar se najvećim dijelom zasniva na podacima iz šireg okvira Kantona Sarajevo i ranijim arheološkim i konzervatorskim evidencijama. Sistematska istraživanja i valorizacija lokalnog kulturnog naslijeđa provode se povremeno, uglavnom kroz projekte koji se odnose na dokumentaciju arheoloških nalazišta, sakralnih objekata i tradicionalne graditeljske baštine. Nedostatak finansijskih sredstava, stručnih kadrova i sveobuhvatnih inventara predstavlja glavne prepreke za sistematsko upravljanje kulturnim dobrima. Ipak, lokalna zajednica i nadležne institucije sve više prepoznaju značaj o čuvanja i promocije kulturnog identiteta, što otvara mogućnosti za razvoj integrisanih programa zaštite kulturnog i prirodnog naslijeđa, u skladu s principima održivog razvoja i prostornog planiranja.

5.5.1 Stanje prirodnog nasljeđa

Prirodno nasljeđe na području općine Centar obuhvata njena sjeverna brdska i šumska područja, izvorišta, vodotoke, pećine i druga prirodna i poluprirodna staništa, kao i elemente zelenila u gusto izgrađenom gradskom prostoru. Ovakva prostorna raznolikost podržava vrste i ekološke procese, ali stanje svih sastavnica nije moguće jednako pouzdano ocijeniti. Izrađena lista okolišnih problema potvrđuje da nedostatak objedinjene baze nalaza i sistematskog monitoringa i dalje predstavlja jedan od najviših prioriteta.

Podaci o vrstama, naročito u urbanim i nešumskim staništima, te o promjenama njihovog stanja još uvijek su fragmentirani. Značajna raznolikost flore, faune i staništa na području Skakavca su zapravo popisi nastali u različitim istraživanjima i vremenskim periodima za čiju pouzdanu procjenu je potrebno objediniti postojeće provjerene nalaze uz standardizirane terenske zapise. Akcioni plan zato predviđa inventarizaciju 5 evidentiranih prioritetnih prirodnih lokaliteta do 2028. godine.

Urbano zelenilo čine parkovi, školska dvorišta, aleje, drvoredi i pojedinačna stabla, među kojima su evidentirana i dobra specifične prirodne baštine. Uloga ovih dobara obuhvata očuvanje lokalnog biodiverziteta, povezivanje staništa, ublažavanje ljetnih vrućina i kvalitet javnog prostora. Međutim, raspoloživa evidencija ne daje potpunu i uporedivu sliku površina, prostorne dostupnosti i vitalnosti stabala čime se nameće potreba za kartama zelene infrastrukture, registar stabala i praćenje ishoda sadnje i njege.

Najvažniji okolišni pritisci su svakako izgradnja i prenamjena zemljišta, prekidanje ekoloških veza, degradacija livadskih i rubnih staništa, lokalno širenje invazivnih stranih vrsta te pritisak intenzivirane rekreacije na osjetljive lokalitete.

5.5.2 Zaštićena prirodna područja u općini Centar

Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo daje najpotpuniju listu zaštićenih prirodnih vrijednosti, evidentiranih prirodnih cjelina i evidentiranih pojedinačnih prirodnih vrijednosti iz oblasti geomorfološkog i hidroekološkog naslijeđa te listu pojedinačnih stabala, parkova, aleja i drvoreda koji imaju status evidentiranih dobara specifične baštine na području općine Centar.

Na području općine Centar nalazi se 257,54 ha formalno proglašenog Spomenika prirode „Skakavac“ u kojem upravljačke poslove obavlja Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo. Vodopad Skakavac je pojedinačna vrijednost unutar šireg zaštićenog područja i ne računa se kao drugo, zasebno zaštićeno područje. Režim zaštite i upravljanje posjetama primjenjuju se na zaštićeno područje u skladu s nadležnostima upravljača, a zone sanitarne zaštite izvorišta imaju z asebnu pravnu osnovu i ne predstavljaju dodatnu kategoriju zaštićenog prirodnog područja.

Potencijalnih novih pet pojedinačnih vrijednosti geomorfološkog i hidroekološkog nasljeđa su područje planine Ozren, pećina pod Uževicom, pećina na Soukbunaru, vrelo Nahorevskog potoka (Sedam vrela) i Uroševo vrelo, čiji status treba jasno razlikovati od pravnog proglašenja zaštite. Za svaki lokalitet potrebno je potvrditi granice i položaj u odnosu na teritoriju Općine, vlasništvo, prirodne vrijednosti, prijetnje i odgovarajući oblik zaštite. LEAP Općine Centar za period do 2024. godine naglašava stručnu rezervu u pogledu pogodnosti pećine na Soukbunaru za status geomorfološkog spomenika te je prije eventualne nominacije svakako potrebna prethodna stručna provjera ovog lokaliteta.

5.5.3 Stanje kulturno-historijskog nasljeđa

Evidencija, valorizacija i zaštita kulturno-historijskog naslijeđa na području Općine Centar provode se u okviru nadležnosti institucija zaduženih za zaštitu kulturno-historijskog naslijeđa. Poseban segment zaštite predstavljaju dobra proglašena nacionalnim spomenicima Bosne i Hercegovine.

Prema aktuelnim podacima na području Općine evidentirano je 50 nacionalnih spomenika. Evidentirana dobra obuhvataju različite vrste kulturno-historijskog naslijeđa, uključujući historijske građevine, graditeljske cjeline, arheološka i historijska područja, industrijsko naslijeđe, pokretna dobra i druge zaštićene cjeline.

Među nacionalnim spomenicima na području Općine nalaze se dobra koja svjedoče o kontinuitetu razvoja ovog prostora kroz različite historijske periode. Među njima se izdvajaju arheološko područje *Debelo brdo, Alipašina džamija sa haremom i Magribija džamija*, kao primjeri starijih slojeva kulturno-historijskog naslijeđa, te *Jevrejsko groblje* u Sarajevu, koje predstavlja značajnu historijsku i memorijalnu cjelinu.

Značajan dio zaštićenog fonda čini i graditeljsko naslijeđe koje je oblikovalo urbani identitet centralnog područja Sarajeva. U ovu grupu spadaju, između ostalih, Narodno pozorište, Pravosudna palata, zgrada Hrvatskog kulturnog društva „Napredak“, stambeni kompleks na Džidžikovcu i Crkva sv. Josipa na Marijin Dvoru. Među zaštićenim dobrima nalaze se i Čekaluša ulica te Hastahana - zgrada Vakufske bolnice, koje dodatno svjedoče o historijskom razvoju i transformaciji urbanog prostora Općine.

Slika 13: Primjeri zaštićenog graditeljskog naslijeđa na području Općine Centar Sarajevo - Narodno pozorište, zgrada HKD „Napredak“, Crkva sv. Josipa i Pravosudna palata

Poseban značaj imaju objekti i institucije koji, osim arhitektonske i historijske vrijednosti, imaju važnu kulturnu, naučnu i društvenu ulogu. Među njima su Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, zgrada Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine te zgrada Predsjedništva Bosne i Hercegovine sa pokretnim naslijeđem. Raznovrsnost evidentiranih nacionalnih spomenika ukazuje na izraženu kulturno-historijsku vrijednost prostora Općine Centar i potrebu njenog očuvanja i odgovarajućeg upravljanja u okviru budućeg prostornog i urbanog razvoja. [83]

Tabela 48. Nacionalni spomenici Bosne i Hercegovine na području Općine Centar Sarajevo

Br.	Nacionalni spomenik	Vrsta dobra
1.	Alipašina džamija sa haremom	Graditeljska cjelina
2.	Crkva sv. Josipa na Marijin Dvoru	Historijska građevina
3.	Čekaluša ulica	Nacionalni spomenik
4.	Čobanija / Čoban Hasan vojvode džamija	Graditeljska cjelina

[83]Općina Centar Sarajevo (2026): Nacionalni spomenici na području Općine Centar, dostupno na: https://www.centar.ba/nacionalni-spomenici (pristupljeno 14.09.2026.)

5.	Debelo brdo	Prahistorijsko gradinsko naselje, antički i kasnoantički odbrambeni objekat, arheološko područje
6.	Električna centrala na Hridu	Industrijska graditeljska cjelina
7.	Električna centrala na Hisetima / Marijin Dvoru	Industrijska graditeljska cjelina
8.	Filmski materijal Kinoteke Bosne i Hercegovine	Pokretno dobro
9.	Fondovi i zbirke Historijskog arhiva Sarajevo	Pokretno dobro
10.	Franjevački samostan i crkva sv. Ante zajedno sa pokretnom imovinom	Graditeljska cjelina
11.	Gospođicina kuća u ulici Hamdije Kreševljakovića broj 1	Historijska građevina
12.	Gradska vijećnica	Historijska građevina
13.	Grupa zgrada u Kotromanićevoj ulici	Nacionalni spomenik
14.	Hastahana / zgrada Vakufske bolnice	Graditeljska cjelina
15.	Hotel Zagreb	Historijska građevina
16.	Jevrejsko groblje u Sarajevu	Grobljanska cjelina
17.	Kuća Damić u Radićevoj ulici broj 10	Historijska građevina
18.	Kunovski zapis u vlasništvu Zemaljskog muzeja BiH	Pokretno dobro
19.	Magribija džamija	Historijski spomenik
20.	Narodno pozorište	Historijska građevina
21.	Neboder Željezničko-stambene zadruge u Sarajevu	Nacionalni spomenik
22.	Rodna kuća Vladislava Skarića / Kuća Jeftana Despića	Stambena graditeljska cjelina, objekat Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti BiH
23.	Pravosudna palata u Sarajevu	Historijska građevina
24.	Sportski centar FIS / nekadašnji Sokolski dom društva „Matica“	Nacionalni spomenik
25.	Stambeni kompleks na Džidžikovcu	Graditeljska cjelina
26.	Sarajevska Hagada	Pokretno dobro u vlasništvu Bosne i Hercegovine
27.	Stambeni objekat u ulici Višnjik 16	Historijska građevina
28.	Stambeno naselje Crni Vrh	Graditeljska cjelina
29.	Stambeno-poslovna zgrada u ulici Mula Mustafe Bašeskije	Historijska građevina
30.	Stambeno-poslovna zgrada u ulici Maršala Tita broj 27	Historijska građevina
31.	Stećak i staro muslimansko groblje u Mrkovićima	Historijsko područje
32.	Školske zgrade u Gimnazijskoj ulici	Graditeljska cjelina
33.	Vatrogasna kasarna	Historijska građevina
34.	Zgrada Narodne banke u Sarajevu	Historijska građevina
35.	Zbirka antičkih i srednjovjekovnih kamenih spomenika u Zemaljskom muzeju	Pokretno dobro
36.	Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine	Nacionalni spomenik
37.	Zgrada Ante Štambuka na uglu ulica Titova i Kulovića broj 8 u Sarajevu	Historijska građevina
38.	Zgrada Crvenog krsta	Historijska građevina
39.	Zgrada Jozefa Zadika Danona	Historijska građevina
40.	Zgrada kina Apolo	Historijska građevina
41.	Zgrada Marijin Dvora i unutrašnje dvorište	Historijska građevina
42.	Zgrada Muzeja revolucije / zgrada Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine	Historijska građevina
43.	Zgrada Narodne banke sa pokretnom imovinom	Historijska građevina
44.	Zgrada Penzionog fonda u Sarajevu	Historijska građevina
45.	Zgrada Predsjedništva Bosne i Hercegovine sa pokretnim naslijeđem u Sarajevu	Historijska građevina
46.	Zgrada Radničkog doma / Kinoteka u Alipašinoj ulici br. 19	Historijska građevina

47.	Zgrada Slavije	Historijska građevina
48.	Zgrada željeznice / Zgrada zemaljske vlade II	Historijska građevina
49.	Zgrada Hrvatskog kulturnog društva Napredak / Napretkov Zakladni dom u Titovoj 56	Historijska građevina
50.	Zgrada Kantona Sarajevo	Nacionalni spomenik

5.6 Javno zdravlje

Ključni indikatori, korišteni za opis trenutnog stanja u općini Centar, s aspekta javnog zdravlja prikazani su u tabeli 49.

Tabela 49: Tabela indikatora u oblasti javnog zdravlja

Pokazatelj	Dostupni podatak	Tip indikatora
Stopa općeg mortaliteta	12,71 ‰ (2024.)	I
Prirodni priraštaj	–3,48 ‰ (2024.)	I
Pojava zaraznih bolesti povezanih sa okolišnim i higijensko-sanitarnim faktorima	Epidemija leptospiroze tokom 2025.; Centar među područjima sa najvećim brojem potvrđenih slučajeva	I
Zdravstvena ispravnost vode za piće iz lokalnih vodovoda	91,5% ispravnih uzoraka (204/223), 2023-07/2026	S
Mikrobiološka ispravnost vode iz lokalnih vodovoda	90,1% ispravnih uzoraka	S
Fizičko-hemijska ispravnost vode iz lokalnih vodovoda	96,2% ispravnih uzoraka	S
Izloženost stanovništva povišenim nivoima buke	Do 49,35% istraživane površine MZ Trg Oslobođenja–Centar >70 dB	I
Monitoring faktora okoliša značajnih za zdravlje stanovništva	Provodi se monitoring kvaliteta zraka, vode i epidemiološke situacije; nema kontinuiranog službenog monitoringa buke na nivou Općine	R

Indikator D - indikator okolnosti (driving forces), Indikator P - indikator pritisaka na okoliš (pressures), Indikator S - indikator stanja okoliša (state of environment), Indikator I - indikator utjecaja (impacts), Indikator R - indikator odgovora društva (response).

Zdravstveno stanje stanovništva povezano je sa nizom faktora životne sredine, među kojima poseban značaj imaju kvalitet zraka, zdravstvena ispravnost vode za piće, kvalitet hrane, izloženost buci, higijensko-sanitarni uslovi i drugi faktori koji mogu neposredno ili posredno uticati na zdravlje stanovništva.

5.6.1 Organizacija zdravstva

Primarna zdravstvena zaštita stanovništva Općine Centar organizovana je prvenstveno kroz Organizacionu jedinicu Dom zdravlja Centar JU „Dom zdravlja Kantona Sarajevo“, sa centralnim objektom u Vrazovoj ulici i mrežom ambulanti porodične medicine na području Općine.

Na području Općine Centar koncentrisan je značajan broj zdravstvenih ustanova različitih nivoa zdravstvene zaštite. Pored primarne zdravstvene zaštite, na području Općine nalaze se ustanove i službe specijalizirane za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva, zdravstvenu zaštitu studenata, sportsku medicinu, javno zdravstvo i druge oblasti zdravstvene zaštite. Na području Općine smješteni su i značajni bolnički kapaciteti Kantona Sarajevo.

U oblasti javnog zdravstva značajnu ulogu ima JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, koji kroz svoje organizacione jedinice obavlja poslove epidemiološkog nadzora, zdravstvene statistike, mikrobiološke dijagnostike, praćenja faktora životne sredine i druge aktivnosti usmjerene na očuvanje i unapređenje zdravlja stanovništva.

Na nivou lokalne zajednice djeluje i Zdravstveni savjet Općine Centar Sarajevo, kao tijelo koje okuplja predstavnike zdravstvenih radnika, stručnih udruženja, komora, privatne zdravstvene prakse, penzionera, mladih i drugih relevantnih grupa. Aktivnosti Savjeta usmjerene su na pitanja zdravstvene zaštite i unapređenje kvaliteta života stanovništva Općine.

Prema podacima za 2024. godinu, na području Općine Centar procijenjeno je 51.919 stanovnika. U starosnoj strukturi stanovništva, 8.031 osoba pripada starosnoj grupi od 0 do 14 godina, 32.440 osoba grupi od 15 do 64 godine, dok je 11.448 stanovnika starosti 65 i više godina.

Tokom 2024. godine na području Općine Centar evidentirano je 470 živorođenih i 688 umrlih osoba. Stopa nataliteta iznosila je 9,23‰, a stopa općeg mortaliteta 12,71‰. Prirodni priraštaj bio je negativan i iznosio je-3,48 ‰ .[84]

5.6.2 Monitoring riziko faktora i rezultati praćenja

Monitoring faktora rizika za zdravlje stanovništva provodi se kroz praćenje kvaliteta zraka, zdravstvene ispravnosti vode, epidemiološke situacije i drugih okolišnih faktora. Prema podacima Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, zagađenje zraka predstavlja značajan javnozdravstveni izazov, posebno tokom zimskog perioda, dok rezultati epidemiološkog nadzora tokom 2025. godine ukazuju i na značaj kontinuiranog praćenja zaraznih bolesti.[85]

5.6.3 Bolesti koje se prenose zrakom, vodom i hranom i broj oboljelih

Praćenje zaraznih bolesti predstavlja značajan pokazatelj zdravstvenog stanja stanovništva, kao i higijensko-sanitarnih i okolišnih uslova. Poseban značaj imaju bolesti koje se prenose zrakom te bolesti povezane sa zdravstvenom ispravnošću vode i hrane.

Prema podacima Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, epidemiološku situaciju tokom 2025. godine obilježila je pojava više zaraznih bolesti, a posebno epidemija leptospiroze, koja je proglašena 23. maja i odjavljena 2. oktobra 2025. godine. Općina Centar, zajedno sa općinama Novi Grad i Ilidža, bila je među područjima na kojima je zabilježen najveći broj potvrđenih slučajeva leptospiroze.

Tokom 2025. godine nastavljen je i epidemiološki nadzor nad bolestima koje se prenose respiratornim putem. Na području Kantona Sarajevo evidentiran je 21 slučaj morbila i 5 slučajeva velikog kašlja (pertusisa). Epidemije ovih bolesti, započete tokom 2024. godine, završene su tokom 2025. godine.

Prema Biltenu o kretanju zaraznih bolesti br. 49/25, Zavod je i krajem 2025. godine nastavio kontinuirano praćenje zaraznih bolesti po općinama, uključujući Općinu Centar.

[84] Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013-2024. godine. Sarajevo.

[85] JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Aktuelni izvještaji i preporuke za stanovništvo u slučajevima prekomjernih koncentracija zagađujućih materija, 16.12.2025. godine.; JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Pojava zaraznog oboljenja leptospiroza u Kantonu Sarajevo, 2025.

Navedeni podaci ukazuju na potrebu kontinuiranog epidemiološkog nadzora, kontrole zdravstvene ispravnosti vode i hrane, održavanja odgovarajućih higijensko-sanitarnih uslova i provođenja preventivnih mjera radi zaštite zdravlja stanovništva Općine Centar.[86]

Voda

Zdravstvena ispravnost vode za piće predstavlja jedan od osnovnih preduslova zaštite zdravlja stanovništva. Mikrobiološki kontaminirana voda može biti put prenosa uzročnika crijevnih i drugih zaraznih bolesti, zbog čega je kontinuirana kontrola vode od posebnog javnozdravstvenog značaja.

Tokom 2025. godine Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo provodio je redovno ispitivanje vode iz sistema lokalnih vodovoda na području općine Centar. Ispitivanja su obuhvatala mikrobiološke pokazatelje, uključujući Escherichia coli, Enterococcus spp., koliformne bakterije i ukupan broj mikroorganizama. Prema dostupnim rezultatima monitoringa, analizirani uzorci vode bili su usaglašeni sa propisanim zahtjevima zdravstvene ispravnosti vode za piće.[87]

Zrak

Zagađenost zraka predstavlja značajan okolišni faktor rizika za zdravlje stanovništva, posebno u urbanim sredinama. Povećane koncentracije lebdećih čestica PM_{10} i $PM_{2.5}$ i gasovitih zagađujućih materija mogu imati negativan uticaj na respiratorni i kardiovaskularni sistem, posebno kod djece, starijih osoba i osoba sa postojećim hroničnim oboljenjima.

Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo i tokom 2025. godine ukazuje na zagađenje zraka kao jedan od značajnih javnozdravstvenih izazova u Kantonu Sarajevo, naročito tokom zimskog perioda. Poseban rizik predstavlja dugotrajna izloženost lebdećim česticama $PM_{2.5}$ i PM_{10}, koja može dovesti do akutnih i hroničnih posljedica po respiratorni i kardiovaskularni sistem.

Za područje centra grada značajan izvor opterećenja predstavlja i intenzivan cestovni saobraćaj, pri čemu su u urbanim područjima sa gustim saobraćajem evidentirana povećana opterećenja pojedinim zagađujućim materijama. Kontinuirani monitoring kvaliteta zraka i provođenje mjera za smanjenje emisija stoga predstavljaju važan segment zaštite zdravlja stanovništva Općine Centar.[88]

Tlo

Onečišćenje tla može posredno i neposredno uticati na zdravlje stanovništva, posebno kroz kontaminaciju površinskih i podzemnih voda te ulazak štetnih materija u lanac ishrane. Dugotrajna izloženost pojedinim zagađujućim materijama može biti povezana sa različitim akutnim i hroničnim zdravstvenim efektima.

Životne namirnice

Kvalitet životnih namirnica povezan je sa stanjem vode, zraka i tla. Kontaminanti iz okoliša mogu putem lanca ishrane dospjeti do čovjeka, zbog čega redovna kontrola zdravstvene ispravnosti hrane predstavlja važnu preventivnu mjeru zaštite javnog zdravlja.

[86] JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Bilten o kretanju zaraznih bolesti br. 49/25 i epidemiološki izvještaji za 2025. godinu.

[87] Izvještaj o ispitivanju vode iz vodoopskrbnog sistema lokalnih vodovoda kojim upravlja Općina Centar

[88] JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Kvaliteta zraka; ZZJZKS, Javnozdravstvene preporuke za zaštitu tokom epizoda povećanog zagađenja zraka, 2025.

5.6.4 Buka

Buka predstavlja jedan od faktora životne sredine koji može imati uticaj na zdravlje i kvalitet života stanovništva. Na području Općine Centar posebno su značajni različiti izvori okolišne buke karakteristični za gusto izgrađeno urbano područje, uključujući cestovni i šinski saobraćaj, ugostiteljske objekte i različite stacionarne izvore.

Na području Općine Centar izvori buke povezani su prvenstveno sa saobraćajem, ali i sa koncentracijom poslovnih, komercijalnih, ugostiteljskih i drugih sadržaja u centralnim gradskim zonama.

Recentni podaci o nivou buke dostupni su za područje MZ Trg Oslobođenja–Centar, gdje je u periodu od 30. marta do 5. aprila 2024. godine provedeno istraživanje na ukupno 18 mjernih lokaliteta. Mjerenja su vršena u jutarnjem terminu u 08:00 sati i večernjem terminu u 20:00 sati, na lokacijama uz saobraćajnice, kao i u zonama zelenih površina, s ciljem sagledavanja prostornih i vremenskih razlika u nivou buke.

Rezultati ukazuju na izraženo opterećenje bukom u istraživanom centralnom gradskom području. Najveći udio površine sa nivoom buke iznad 70 dB zabilježen je radnim danima u jutarnjim satima, kada je ova kategorija obuhvatala 49,35% istraživane površine. Visok udio površina sa nivoima iznad 70 dB evidentiran je i vikendom u večernjim satima (47,10%), zatim radnim danima u večernjim satima (38,70%), dok je vikendom u jutarnjim satima iznosio 30,18%.

Prostorna analiza pokazala je da su zone najvećeg opterećenja bukom prvenstveno vezane za glavne saobraćajnice, posebno ulice Maršala Tita i Obalu Kulina Bana, gdje su prisutni intenzivan saobraćaj, komercijalne aktivnosti i druge urbane funkcije. Nasuprot tome, niži nivoi buke uglavnom su evidentirani u blizini zelenih površina i u manje tranzitnim dijelovima istraživanog područja.

Rezultate je potrebno posmatrati kao recentni pokazatelj stanja na području MZ Trg Oslobođenja–Centar, a ne kao reprezentativan prikaz stanja buke na cjelokupnom području Općine Centar. Istraživanje nije provedeno u okviru sistema kontinuiranog službenog monitoringa, a za mjerenje je korištena mobilna aplikacija, zbog čega autori ukazuju na potrebu unapređenja budućih istraživanja kroz kalibraciju podataka i korištenje sofisticiranije mjerne opreme.

Nalazi istraživanja ipak ukazuju na potrebu sistemskog praćenja nivoa buke na području Općine, posebno uz glavne saobraćajnice i u intenzivno korištenim centralnim urbanim zonama, te stvaranja odgovarajuće baze podataka za planiranje mjera zaštite od buke.[89]

5.6.5 Procjena rizika

Na osnovu dostupnih podataka, zagađenje zraka predstavlja jedan od značajnijih okolišnih rizika za zdravlje stanovništva. Rezultati monitoringa ukazuju na prekoračenja koncentracija lebdećih čestica, posebno tokom hladnijeg perioda godine, dok su povećane koncentracije NO_2 evidentirane u urbanim područjima sa intenzivnim saobraćajem, uključujući centar grada. Dodatni javnozdravstveni rizik predstavljaju zarazne bolesti povezane sa okolišnim i higijensko-sanitarnim uslovima, što je potvrđeno pojavom epidemije leptospiroze tokom 2025. godine.[90]

[89] Hrelja, E., Avdić, A., Huseinćehajić, E., Alijagić, A. i Zubčević, A. (2025). Mjerenje i geovizualizacija zagađenja bukom u urbanim sredinama: primjer mjesne zajednice Trg Oslobođenja-Centar Sarajevo

[90] JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Izvještaj o monitoringu kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo za 2024. godinu; JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, Pojava zaraznog oboljenja leptospiroza u Kantonu Sarajevo, 2025.

6 ODGOVORI POLITIKA

6.1 Institucionalni okvir

Kako je navedeno u poglavlju Administrativno uređenje, organizacija, nadležnosti i samoupravni djelokrug Općine Centar Sarajevo uređeni su Statutom Općine Centar Sarajevo, Sarajevo, 2023. godina. Statutom su utvrđeni samoupravni djelokrug Općine, organizacija i način rada općinskih organa, mjesna samouprava, neposredno učešće građana u odlučivanju, finansiranje i imovina Općine te druga pitanja od značaja za ostvarivanje lokalne samouprave.

U okviru samoupravnog djelokruga Općine utvrđen je niz nadležnosti koje su neposredno ili posredno povezane sa zaštitom okoliša i održivim razvojem. U skladu sa članom 11. Statuta, Općina je, između ostalog, nadležna za:

- utvrđivanje i provođenje politike planiranja i uređenja prostora i zaštite okoliša na teritoriji Općine te donošenje Općinskog plana zaštite okoliša;
- upravljanje prirodnim resursima i raspodjelu sredstava ostvarenih po osnovu njihovog korištenja;
- izgradnju, upravljanje, finansiranje i unapređenje lokalne komunalne infrastrukture;
- provođenje mjera za osiguranje higijene i zdravlja;
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša;
- očuvanje prirodne baštine te historijskog, kulturnog i graditeljskog naslijeđa.

Poslove iz samoupravnog djelokruga, kao i prenesene poslove drugih nivoa vlasti, obavljaju općinske službe za upravu. Prema Odluci o osnivanju i djelokrugu općinskog organa uprave Općine Centar Sarajevo, za pitanja koja su relevantna za zaštitu okoliša posebno su značajne Služba za prostorno uređenje i investicije, Služba za privredu i poslovne prostore, Služba za lokalno-ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu te Služba za stambene i komunalne poslove.

Posebno značajnu ulogu ima Služba za prostorno uređenje i investicije, koja učestvuje u pripremi i realizaciji planova, programa i projekata iz oblasti urbanizma i zaštite okoliša, prati i primjenjuje propise iz ovih oblasti, sarađuje sa nadležnim ministarstvima, institucijama i drugim subjektima te obavlja poslove zaštite okoliša i energijske efikasnosti. Služba također učestvuje u pripremi tehničke dokumentacije i realizaciji investicionih projekata, kao i u pripremi projekata za finansiranje iz fondova Evropske unije i drugih međunarodnih izvora.

Služba za privredu i poslovne prostore u okviru svojih poslova vodi brigu o prirodnim, poljoprivrednim i turističkim resursima Općine te učestvuje u pripremi i provođenju projekata i aktivnosti iz oblasti lokalnog ekonomskog razvoja.

Služba za lokalno-ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu učestvuje u strateškom planiranju razvoja Općine, pripremi i praćenju razvojnih projekata, aktivnostima vezanim za energijsku efikasnost te pripremi projekata za korištenje sredstava domaćih i međunarodnih fondova. U okviru poslova mjesne samouprave Služba osigurava i podršku radu mjesnih zajednica te podstiče neposredno učešće građana u odlučivanju o pitanjima od lokalnog značaja.

Mjesne zajednice predstavljaju značajan mehanizam neposrednog uključivanja građana u lokalno odlučivanje. Putem organa mjesnih zajednica građani mogu pokretati inicijative, ukazivati na probleme i potrebe u svojim naseljima te ih upućivati nadležnim općinskim službama. Ovakav oblik učešća posebno je značajan za pitanja koja se neposredno odražavaju na kvalitet životne sredine, kao što su

uređenje javnih površina, komunalna infrastruktura, čistoća, zelene površine i drugi lokalni okolišni problemi.[91]

6.2 Pravni okvir

6.2.1 Zaštita okoliša

Upravljanje okolišem na nivou države Bosne i Hercegovine uređeno je Zakonom o ministarstvima i drugim tijelima uprave BiH, koji u članu 9. propisuje nadležnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u oblasti zaštite okoliša[92].

Na Fedralnom nivou, zaštita okoliša je definisana Zakonom o zaštiti okoliša. Cilj Zakona o zaštiti okoliša[93] Federacije BiH je očuvanje, zaštita, obnavljanje i poboljšanje kvalitete okoliša sa fokusom zaštite ljudskog zdravlja, održavanja okolišne ravnoteže i osiguranja održivog razvoja. Zakon uspostavlja mjere za smanjenje i kontrolu zagađenja zraka, vode i tla, te definiše obaveze javnih institucija, lokalnih zajednica i građana u provođenju mjera zaštite okoliša.

Zakonom o zaštiti okoliša Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 15/21) uspostavljen je okvir za planiranje zaštite okoliša na različitim nivoima vlasti. Na federalnom nivou ključni strateški dokument predstavlja Federalna strategija zaštite okoliša 2022–2032, kojom su definisani strateški ciljevi, prioriteti i mjere u oblastima upravljanja vodama i otpadom, zaštite prirode i biodiverziteta, kvaliteta zraka, klimatskih promjena i energije, hemijske sigurnosti i buke, održivog upravljanja resursima te upravljanja okolišem. Kantonalni planski dokumenti u oblasti zaštite okoliša trebaju biti usklađeni sa strateškim opredjeljenjima utvrđenim na federalnom nivou.

Kantonalni ekološki akcioni plan (KEAP) za Kanton Sarajevo, koji obuhvata i Općinu Centar, donesen je za period 2017-2022. godine („Službene novine KS“, broj 47/17). Na osnovu izvještaja o realizaciji mjera i prioriteta iz Zelenog akcionog plana, u 2021. godini su usvojene Izmjene i dopune KEAP-a („Službene novine KS“, brojevi 20/21 i 21/21), koje uključuju Akcioni plan za period 2021-2025. godina sa ukupno 114 aktivnosti i mjera.

Na nivou Kantona Sarajevo, Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša vrši upravne i stručne poslove utvrđene ustavom, zakonom i drugim propisima, koji se odnose na ostvarivanje nadležnosti Kantona u oblasti komunalnih djelatnosti, komunalne privrede i infrastrukture, te oblasti prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša, utvrđivanja stambene politike, uključujući i donošenje propisa koji se tiču uređivanja i izgradnje, obnove i rekonstrukcije stambenih objekata.

U Kantonu Sarajevo trenutno ne postoje propisi koji detaljnije uređuju izradu općinskih planova zaštite okoliša (LEAP). Iako su pojedine općine izradile i usvojile ove dokumente, mnogi od njih više nisu važeći. Općina Centar je, međutim, već nekoliko puta pristupila izradi LEAP-a - prvi plan je usvojen za period 2003-2007. godina, a drugi za period 2019-2025. godina. Time je Općina pokazala dugoročnu stratešku opredijeljenost ka unapređenju stanja okoliša na lokalnom nivou. Trenutno se upravljanje okolišem provodi kroz sektorske razvojne strategije, a iako Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021-2027 godina. prepoznaje određene okolišne aspekte, njihova zastupljenost je ograničena. Stoga

[91] Statut Općine Centar Sarajevo, Sarajevo, 2023. godina; Odluka o osnivanju i djelokrugu općinskog organa uprave Općine Centar Sarajevo, 2021. godina.
[92] Zakon o Ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 5/03)
[93] Zakon o zaštiti okoliša FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 15/21)

se ističe potreba za izradom novog LEAP-a i snažnijom integracijom okolišnih ciljeva u buduće razvojne planove i politike Općine.

novog LEAP-a i snažnijom integracijom okolišnih ciljeva u buduće razvojne planove i politike Općine.

6.2.2 Zaštita voda

Pravni okvir zaštite voda na području Općine Centar temelji se prvenstveno na Zakonu o vodama FBiH[94], koji reguliše sve aspekte upravljanja, zaštite i korištenja voda na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine. Ovaj Zakon definiše ključne ciljeve i nadležnosti na lokalnom, kantonalnom i federalnom nivou kako bi se osiguralo održivo upravljanje vodnim resursima i spriječilo zagađenje.

Pored Zakona o vodama Federacije BiH, koji se primjenjuje na cijelom teritoriju Federacije, u Kantonu Sarajevo je na snazi i Zakon o vodama Kantona Sarajevo[95], kojim se detaljnije uređuju organizacija i način obavljanja poslova upravljanja vodama prenesenih u nadležnost kantona na osnovu federalnog zakona.

Zakon o vodama KS propisuje sljedeće nadležnosti općinama:

- Općine u KS na čijoj teritoriji se nalazi javno vodno dobro, dužne su u roku od 12 mjeseci nakon stupanja na snagu ovog Zakona, pokrenuti postupak upisa vlasništva u zemljišne knjige na ovim dobrima, pri čemu će općina biti upisana kao vlasnik tog dobra,
- Odluku o korištenju, i drugim pitanjima od značaja za izgradnju, održavanje upravljanje i čuvanje javnih dobara, donosi nadležni općinski organ.,
- Zone sanitarne zaštite i zaštitne mjere utvrđuje općinski organ uprave nadležan za vode na čijem području se nalazi izvorište,
- Odluku o zaštiti izvorišta čije se zone sanitarne zaštite prostiru na području općine donosi općinsko vijeće,

U skladu s prethodno navedenim nadležnostima, Kanton je odgovoran za donošenje odluke o zaštiti izvorišta čije se zone sanitarne zaštite prostiru na području više općina, dok je nadležnost za donošenje odluke o zaštiti izvorišta koja se nalaze unutar granica jedne općine na Općinskom vijeću. Za izvorišta čije se zone sanitarne zaštite nalaze na području Grada Sarajeva, odluku donosi Gradsko vijeće.

Pored zakonske osnove politika upravljanja vodama određena je osnovnim planskim dokumentom Federalnom strategijom zaštite okoliša donesenom za period 2022.-2032. godina. U kojem se tretiraju a) pravni i institucionalni okvir sektora voda u Federaciji BiH, b) raspoloživost i stanje vodnih resursa u Federaciji BiH, c) hidromorfološki pritisci i njihov utjecaj na stanje vodnih tijela d) hidrološki monitoring voda, e) monitoring i ocjena stanja površinskih vodnih tijela (VT), f) monitoring i ocjena stanja VT podzemnih voda, g) karakteristike vodnih usluga u Federaciji BiH, h) uspostava održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom, i) transpozicija vodnog zakonodavstva EU u BiH zakonodavstvo.

Prema Zakonu o vodama, osnovna jedinica za upravljanje vodama je vodno područje (distrikt). Organizacijski su, zbog provođenja zadataka upravljanja vodama, shodno Zakonu o vodama, uspostavljene Agencije za dva vodna područja u Federaciji BiH: Agencija za vodno područje rijeke Save (AVPS) i Agencija za vodno područje Jadranskog mora (AVPJM), sa sjedištima u Sarajevu i Mostaru. [96]

[94] Zakon o vodama FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 70/06)
[95] Zakon o vodama Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 18/10, 43/16 i 44/22)
[96] Federalna strategija zaštite okoliša. 2022. – 2032.

Na području Općine Centar poseban značaj imaju površinske vode II kategorije. Rijeka Miljacka, kao i Koševski potok i Sušica, pripadaju vodotocima II kategorije. Upravljanje ovim vodama uređeno je Zakonom o vodama Kantona Sarajevo, pri čemu određene nadležnosti u oblasti upravljanja vodama ima Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo, dok Kanton Sarajevo, Grad Sarajevo i općine, svako u okviru svojih nadležnosti, učestvuju u uređenju vodotoka i provođenju mjera zaštite od štetnog djelovanja voda.

6.2.3 Zaštita prirode

Pravni okvir zaštite prirode na području Općine Centar zasnovan je prvenstveno na federalnom nivou, i to prema Zakonu o zaštiti prirode FBiH[97]. Ovaj zakon predstavlja osnovni pravni instrument za očuvanje prirodnih resursa, biološke raznolikosti i upravljanje zaštićenim područjima, uz naglasak na održivi razvoj. Kanton Sarajevo, iako nema poseban kantonalni zakon o zaštiti prirode, provodi mjere zaštite prirode kroz druge sektorske propise, strateške dokumente i prostornoplanske akte.
Općina Centar je dužna uskladiti svoje lokalne planove, programe i aktivnosti zaštite prirode sa federalnim zakonodavstvom te dokumentima i odlukama koje donosi Kanton Sarajevo u okviru svojih nadležnosti.

Prema Zakonu o zaštiti prirode FBiH, inventarizacija prirodnih vrijednosti podrazumijeva sistematsko prikupljanje podataka o stanju ekosistema, vrstama i staništima, s ciljem njihovog očuvanja. Na području Općine Centar, ovo bi značilo sprovođenje procesa inventarizacije koji uključuje identifikaciju ključnih prirodnih resursa, šuma, rijeka, te ugroženih biljnih i životinjskih vrsta koje su prisutne na ovom području. Inventarizacija na ovom području bi obuhvatila:

- Šume i šumske ekosisteme koje su važne za očuvanje biološke raznolikosti i održavanje okolišne stabilnosti;
- Rijeke i vodotoke koji su ključni za opskrbu vodom i okolišnu ravnotežu u regiji;
- Floru i faunu, s posebnim fokusom na ugrožene vrste koje se nalaze na ovom području, kako bi se osigurala njihova zaštita i očuvanje staništa.

Na području Općine Centar nalazi se dio zaštićenog područja Spomenik prirode „Skakavac", koje je proglašeno Odlukom o proglašenju šireg područja vodopada „Skakavac" spomenikom prirode.[98] Područje se odlikuje značajnim pejzažnim, hidrološkim, geološkim i biološkim vrijednostima, uključujući visok stepen biološke raznolikosti, endemičnosti i reliktnosti biljnih i životinjskih vrsta.

Značajan dio zaštićenog područja Skakavca i Bukovika nalazi se na teritoriji Općine Centar, zbog čega ovo područje predstavlja jedan od najznačajnijih elemenata zaštite prirode na lokalnom nivou. Aktivnosti na ovom području usmjerene su na očuvanje prirodnih vrijednosti, uređenje i održivo korištenje prostora, uz istovremeno unapređenje njegove rekreativne i turističke funkcije.

[97] Zakon o zaštiti prirode Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH", broj 66/13 i 10/25).

[98] Skupština Kantona Sarajevo, Odluka o proglašenju šireg područja vodopada „Skakavac" spomenikom prirode, „Službene novine Kantona Sarajevo", broj 10/02.

6.2.4 Zaštita šuma

Zaštita šuma bi trebala biti regulisana Zakonom o šumamam Federacije Bosne i Hercegovine, međutim trenutno se na snazi ne nalazi spomenuti zakon. Stoga su šumski resursi Općine Centar regulisani Zakonom o šumama Kantona Sarajevo[99] i njegovim izmjenama i dopunama donesenim 09.05.2022. godine. Ovaj kantonalni zakon definiše načela očuvanja, zaštite i upravljanja šumama unutar Kantona Sarajevo, uključujući i područje Općine Centar.

Prema federalnom i kantonalnom zakonu, šume imaju višestruku ulogu: očuvanje okolišne ravnoteže, zaštitu biodiverziteta, regulaciju vodotoka, sprječavanje erozije i klizišta, te ekonomski i društveni značaj. Zakonske odredbe propisuju mjere pošumljavanja, zaštite šuma od požara i drugih štetnih uticaja, te kontrolu eksploatacije šumskih resursa radi dugoročnog održivog korištenja.

Šume koje služe za zaštitu zemljišta i vodotoka mogu biti proglašene zaštitnim šumama, dok se ostale šume upravljaju prema šumsko privrednim osnovama, koje osiguravaju planirano i održivo korištenje šumskih resursa. Općina Centar ima ulogu u praćenju i kontroli šumskih područja, u saradnji s kantonalnim i federalnim institucijama, te doprinosi provođenju zaštitnih i sanacijskih mjera u šumskim ekosistemima.

6.2.5 Upravljanje kvalitetom zraka

Na području Općine Centar zaštita kvaliteta zraka i okoliša temelji se na zakonodavnom okviru Federacije Bosne i Hercegovine, pri čemu ključnu ulogu imaju Zakon o zaštiti zraka[100] i Zakon o zaštiti okoliša[101] i odgovarajući podzakonskim aktima.

Ovi zakoni propisuju mjere za očuvanje i unapređenje kvaliteta zraka, definiraju ciljeve i nadležnosti općinskih, kantonalnih i federalnih institucija, te obavezuju Općinu Centar na aktivno praćenje stanja zraka i identifikaciju lokalnih izvora zagađenja. U okviru implementacije zakona, nadležne institucije provode sistematski monitoring kvaliteta zraka, uključujući praćenje sumpor dioksida, azotnih oksida i suspendovanih čestica PM10 i PM2,5, kao i meteoroloških parametara.

Podaci prikupljeni na kantonalnoj i federalnoj razini, uključujući stanicu Centar, objedinjuju se i javno objavljuju putem web stranica nadležnih tijela, čime se osigurava transparentnost i pravovremeno informiranje građana u slučaju prekoračenja graničnih vrijednosti.

Zakonski i podzakonski akti definiraju i granične vrijednosti zagađujućih materija, kriterije ocjenjivanja kvaliteta zraka, pragove upozorenja i uzbune, te omogućavaju razgraničavanje teritorije FBiH na zone i aglomeracije radi primjene odgovarajućih mjera zaštite.

Također, pravilnici osiguravaju sistemski nadzor emisija iz industrijskih i stacionarnih izvora, uključujući postrojenja za sagorijevanje, te propisuju poštivanje maksimalno dozvoljenih emisija sumpor dioksida, azotnih oksida i čvrstih čestica, uz jasno definirane obaveze kontrole i redovnog izvještavanja nadležnih

[99] Zakon o šumama Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 5/13, 10/21, 19/22 i 5/23)
[100] Zakon o zaštiti zraka. „Službene novine Federacije BiH“, br. 72/24
[101] Zakon o zaštiti okoliša. „Službene novine Federacije BiH“, br. 15/21.

organa te detaljno propisuju tehničke standarde, metode mjerenja i obaveze izvještavanja u skladu sa Zakonom o zaštiti zraka.[102][103][104]

Pored nadzora i mjera zaštite kvaliteta zraka, Općina Centar ima sljedeće obaveze u skladu sa Zakonom o energetskoj efikasnosti FBiH[105]:

- donosi općinski program poboljšanja energetske efikasnosti;
- upravlja potrošnjom energije u zgradama koje koriste organi lokalne uprave i javne službe;
- utvrđuje podsticajne mjere za poboljšanje energetske efikasnosti;
- vodi informacioni sistem energetske efikasnosti u skladu s propisima;
- pruža stručnu podršku lokalnim institucijama i građanima u implementaciji mjera energetske efikasnosti.

Osim ovih obaveza, Općina Centar priprema i razvija planove i projekte usmjerene na povećanje energetske efikasnosti i održivog korištenja energije, s ciljem smanjenja potrošnje energije i unapređenja kvaliteta života lokalnog stanovništva.

6.2.6 Zaštita zemljišta

Zaštita poljoprivrednog zemljišta na području Općine Centar normirana je prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu FBiH[106] kojim se definišu mjere očuvanja, korištenja i racionalnog upravljanja poljoprivrednim zemljištem kao neobnovljivim prirodnim resursom. Izmjene i dopune iz 2009. godine dodatno su uskladile prava i obaveze korisnika zemljišta, s posebnim naglaskom na očuvanje prirodnih osobina tla i trajnu zaštitu njegove plodnosti. Zakon predviđa primjenu mjera za sprečavanje erozije, zaštitu od zagađenja i degradacije tla, te regulaciju promjene namjene zemljišta u skladu s principima održivog razvoja i propisanim naknadama za štetu.

U skladu sa Zakonom, upravljanje i zaštita poljoprivrednog zemljišta provode se kroz strateške i planske dokumente, uključujući Strategiju upravljanja i zaštite poljoprivrednog zemljišta FBiH[107] i kantonalni Program upravljanja poljoprivrednim zemljištem. Provedbu zakonskih obaveza dodatno uređuju brojni podzakonski akti, koji definiraju procedure zaštite zemljišta, obaveze korisnika, mjere sanacije degradiranih površina te standarde za vođenje baza podataka i administrativnih postupaka.[108]

Federalni zavod za statistiku redovno objavljuje procjene poljoprivrednih površina na osnovu podataka koje dostavljaju općinske službe i pravni subjekti. Općina Centar, u saradnji s Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Kantona Sarajevo, vodi evidenciju o poljoprivrednom zemljištu, uključujući obradive površine, zemljište u državnom vlasništvu i parcele u privatnom vlasništvu, koje se dostavljaju kantonalnim i federalnim institucijama u skladu s relevantnim pravilnicima. Dodatno, lokalne inicijative podstiču poljoprivrednike na prijavu neupisanog zemljišta u registar poljoprivrednih gazdinstava, čime se olakšava ažuriranje evidencija i unapređuje upravljanje zemljišnim resursima na nivou lokalne zajednice.

---

[102] Pravilnik o graničnim vrijednostima emisija u zrak iz postrojenja za sagorijevanje. „Službene novine FBiH", br. 3/13

[103] Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak. „Službene novine FBiH", br. 9/14. Izmjene: br. 97/17

[104] Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak („Službene novine FBiH", br. 9/14 i 97/17)

[105] Zakon o energetskoj efikasnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine. „Službene novine Federacije BiH", br. 22/17

[106] Zakon o poljoprivrednom zemljištu. Službene novine FBiH, br. 52/09.

[107] Vlada Federacije BiH. (2012). Strategija upravljanja poljoprivrednim zemljištem Federacije BiH i Akcioni plan.

[108] Pravilnici - poljoprivredno zemljište, Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, dostupno na: https://fmpvs.gov.ba/pravilnici-poljoprivredno-zemljiste/

6.2.7 Upravljanje otpadom

Pravni osnov upravljanja otpadom u Općini Centar uređuje se Zakonom o upravljanju otpadom FBiH.[109] Ovim zakonom je regulisano planiranje upravljanja otpadom, subjekti upravljanja, njihove odgovornosti i obaveze, organizacija upravljanja otpadom, upravljanje posebnim tokovima otpada, izdavanje dozvola za upravljanje otpadom i prekogranično kretanje otpada. Planiranje upravljanja otpadom je nadležnost Federacije, kantona i općina, a Općina Centar je dužna uskladiti svoje planove s kantonalnim i federalnim strategijama i planovima upravljanja otpadom.

Trenutno je u pripremi novi Zakon o upravljanju otpadom u Federaciji BiH, čiji je cilj daljnje usklađivanje domaćeg zakonodavstva s propisima Evropske unije i unapređenje postojećeg sistema upravljanja otpadom. Poseban naglasak stavljen je na prevenciju nastanka otpada, povećanje ponovne upotrebe i reciklaže, odvojeno prikupljanje otpada te efikasnije upravljanje posebnim tokovima otpada. Predviđeno je i jačanje uloge jedinica lokalne samouprave u planiranju i provođenju mjera upravljanja otpadom, kao i unapređenje sistema nadzora i izdavanja dozvola.
Pored Zakona, oblast upravljanja otpadom uređena je nizom podzakonskih propisa kojima se detaljnije definišu način vođenja evidencija i izvještavanja o otpadu, uslovi za izdavanje dozvola, kriteriji i postupci za odlaganje i tretman otpada, postupanje s posebnim kategorijama otpada, kao i tehnički i administrativni uslovi koje moraju ispunjavati subjekti uključeni u sistem upravljanja otpadom.

Upravljanje otpadom na području Općine Centar sastavni je dio šireg sistema upravljanja otpadom Kantona Sarajevo i Federacije BiH, zbog čega je njegovo efikasno funkcionisanje zasnovano na međusobnoj usklađenosti aktivnosti različitih nivoa vlasti, primjeni važećih propisa i provođenju relevantnih strateških i planskih dokumenata.

6.2.8 Upravljanje prostorom

Na osnovu Zakona o prostornom uređenju i građenju Kantona Sarajevo[110] i Zakona o prostornom uređenju i građenju FBiH[111], prostorno planiranje na području Općine Centar provodi se prema principima održivog razvoja, s ciljem očuvanja okoliša, prirodne i kulturne baštine te trajnog korištenja prirodnih resursa. Općina je ovom zakonskom regulativom obavezana da vodi i prati provođenje planskih dokumenata, izrađuje prostorne i urbanističke planove za razvoj naselja, komunalne i energetske infrastrukture, kao i za poljoprivredna, šumska i zaštićena područja. Prema Zakonu o prostornom uređenju i građenju Kantona sarajevo, proces legalizacije objekata za Općinu Centar obuhvata nekoliko ključnih koraka:

- Podnošenje zahtjeva za legalizaciju - Zainteresovana osoba podnosi zahtjev nadležnoj Općinskoj službi, prilažući dokumentaciju koja uključuje dokaz o vlasništvu, urbanističku saglasnost i druge propisane dozvole.
- Urbanističko-tehnička usaglašenost - Provjerava se usklađenost objekta s urbanističko-tehničkim uvjetima predviđenim prostornim i regulacionim planovima. U slučajevima kada ne postoji detaljan plan, nadležna Općinska služba može odrediti posebne uvjete za legalizaciju.

[109] Zakon o upravljanju otpadom Federacije Bosne i Hercegovine. „Službene novine FBiH“, br. 33/03. Izmjene i dopune: br. 72/09, 92/17, 72/24

[110] Zakon o prostornom uređenju Kantona Sarajevo, „Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 24/17 i 1/18

[111] Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine FBiH“, br. 2/06, sa izmjenama i dopunama: 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21, 92/21 i 72/24.

- Tehnički pregled i odobrenje za upotrebu - Nakon podnošenja zahtjeva i ispunjenja svih uvjeta, Općinska služba izdaje odobrenje za upotrebu, pod uvjetom da objekat zadovoljava propisane tehničke standarde.

6.2.9 Zaštita od buke

Pravni okvir zaštite od buke u Općini Centar uređuje Zakon o zaštiti od buke KS[112], kojim se određuju dozvoljeni nivoi buke (uskladjeni s namjenom prostora i vremenom dana), mjere zaštite i način mjerenja buke kako ne bi ugrožavali život, rad i zdravlje ljudi. Na federalnom nivou, Zakon o zaštiti od buke FBiH[113] i Zakon o zaštiti okoliša FBiH[114] osigurava usklađenost i nadzor, uključujući obvezu izrade karata buke.

Kantonalna i lokalna tijela uprave, uključujući Općinu Centar, dužna su osigurati izradu karata buke koje služe za praćenje i planiranje mjera zaštite, a moraju biti uključene u prostorne, urbanističke i regulacione planove s jasno definisanim ugroženim zonama i odgovarajućim mjerama. Ove odredbe ključne su u procesu prostornog planiranja kako bi se spriječili negativni utjecaji buke na kvalitet života stanovnika Centra, a redovno ažuriranje i praćenje nivoa buke omogućuje efektivnu kontrolu i zaštitu okoliša. Nepoštivanje dovodi do problema u prostornim planovima i povećanih rizika od buke na lokalitetima.

6.2.10 Zdravlje ljudi

Na području Općine Centar, zaštita zdravlja i sanitarni nadzor provode se u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti FBiH[115]. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo nadležan je za praćenje kvaliteta vode, zdravstvenu ispravnost hrane, epidemiološki nadzor i prijavljivanje zaraznih bolesti, uključujući redovne analize izvorišta vode u Centru.
Općinske vlasti odgovorne su za praćenje zdravstvenog stanja stanovništva, dok Zavod provodi sistematska ispitivanja hrane i vode za piće kako bi osigurao njihovu ispravnost i smanjio rizik od zagađenja. Zakon o hrani FBiH usklađuje propise o zdravstvenoj ispravnosti prehrambenih proizvoda s europskim standardima, uključujući GMO, te obvezuje lokalne institucije na redovne kontrole.

Podzakonski akti i preventivne mjere

Pravilnik o uvjetima za zdravstvene ustanove koje provode imunizaciju (protiv žute groznice i bjesnoće) definira sanitarno-tehničke standarde, uključujući obučeno osoblje, rashladne uređaje za cjepiva i adekvatne prostorije. Zavod koordinira prijavljivanje zaraznih bolesti i sprječavanje njihovog širenja. Međutim, nedostatak kadrova i laboratorijskih kapaciteta predstavlja izazov za učinkovit lokalni nadzor u Općini Centar.

[112] Zakon o zaštiti od buke Kantona Sarajevo („Službene novine KS“, br. 23/16)
[113] Zakon o zaštiti od buke FBiH („Službene novine FBiH“, br. 110/12)
[114] Zakon o zaštiti okoliša FBiH („Službene novine FBiH“, br. 15/21)
[115] Zakon o zdravstvenoj zaštiti FBiH („Službene novine FBiH“, br. 46/10 i 75/13)

6.3 Sudjelovanje javnosti i pristup informacijama

Učešće javnosti, slobodan pristup informacijama i pristup pravdi u pitanjima okoliša predstavljaju osnovne principe demokratije. Njihovom primjenom građanima se omogućava da budu pravovremeno informisani o stanju okoliša i mogućim rizicima te da učestvuju u donošenju odluka koje mogu uticati na prirodne resurse, zdravlje stanovništva i kvalitet života u lokalnoj zajednici.

Pravo na pristup informacijama podrazumijeva dostupnost tačnih, relevantnih i pravovremenih podataka o stanju pojedinih komponenti okoliša, izvorima i posljedicama zagađenja, planiranim zahvatima te javnim politikama, planovima i programima iz oblasti zaštite okoliša. Dostupnost takvih informacija doprinosi transparentnosti rada organa uprave, njihovoj odgovornosti prema građanima i kvalitetnijem razumijevanju okolišnih problema.

Učešće javnosti ostvaruje se kroz javne uvide, javne rasprave, konsultacije, ankete, radionice i druge oblike komunikacije s građanima i zainteresovanim stranama. Građanima, organizacijama civilnog društva, stručnjacima i drugim subjektima na taj način omogućava se iznošenje mišljenja, primjedbi i prijedloga prije donošenja odluka značajnih za okoliš. Pravovremeno uključivanje javnosti doprinosi kvalitetnijim i prihvatljivijim rješenjima, naročito kada se radi o prostornom planiranju, izgradnji, upravljanju otpadom, zaštiti zelenih površina i drugim pitanjima od neposrednog značaja za lokalnu zajednicu.

Treći važan segment predstavlja pristup pravdi u pitanjima okoliša. Njime se građanima i organizacijama omogućava korištenje odgovarajućih upravnih i sudskih postupaka kada smatraju da im je uskraćen pristup informacijama, da nisu adekvatno uključeni u odlučivanje ili da su povrijeđeni propisi iz oblasti zaštite okoliša.

Na području Općine Centar ostvarivanje ovih prava zasniva se, između ostalog, na:

- Zakonu o zaštiti okoliša Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 15/21);
- Aarhuškoj konvenciji – Konvenciji o pristupu informacijama, učešću javnosti u odlučivanju i pristupu pravdi u pitanjima okoliša.

Poslove iz oblasti zaštite okoliša u okviru Općine Centar obavlja Služba za prostorno uređenje, odnosno njen Odsjek za urbanizam i zaštitu okoliša. Služba provodi propise iz oblasti prostornog uređenja, urbanizma, zaštite okoliša i prostornog planiranja, prati stanje u prostoru, učestvuje u pripremi i provođenju planske dokumentacije te prima i obrađuje inicijative, primjedbe, prijedloge i sugestije građana. U njen djelokrug spadaju i aktivnosti povezane s javnim uvidima i javnim raspravama u postupcima pripreme i izmjene planskih dokumenata.

Informacije o radu Općine, javnim pozivima, javnim raspravama, planskim dokumentima, administrativnim postupcima i uslugama dostupne su putem zvanične internetske stranice Općine Centar, elektronskih servisa i neposrednim obraćanjem nadležnim općinskim službama. Građanima su dostupni i opći kontakt Općine putem adrese info@centar.ba i informativnog telefona 033 562 379 Zvanična stranica sadrži i poseban odjeljak namijenjen pristupu informacijama, pravima, postupcima i uslugama za građane.

Osiguravanjem dostupnosti informacija i uključivanjem građana u postupke donošenja odluka Općina Centar doprinosi transparentnijem upravljanju, boljem prepoznavanju potreba lokalne zajednice i efikasnijem rješavanju okolišnih problema. Daljnje unapređenje ovog područja zahtijeva kontinuirano i pravovremeno objavljivanje podataka, korištenje različitih komunikacijskih kanala i aktivno uključivanje javnosti u planiranje, provođenje i praćenje mjera zaštite okoliša.

6.4 Planski dokumenti

Planski dokumenti su formalni dokumenti koji se koriste za strukturiranje, vođenje i upravljanje različitim aspektima razvoja i organizacije u raznim oblastima, uključujući urbanizam, okoliš, ekonomiju i društvo. Oni predstavljaju temeljne smjernice koje pomažu u definisanju ciljeva, strategija i mjera potrebnih za postizanje željenih ishoda. Ovi dokumenti često obuhvataju analize trenutnog stanja, identifikaciju ključnih problema, formulaciju vizije i planiranje konkretnih akcija. Planski dokumenti se u ovom slučaju mogu rangirati na tri nivoa.

Najvažniji planski dokumenti na nivou Federacije Bosne i Hercegovine u kontekstu upravljanja okolišem i prostorom su:

- Federalna strategija zaštite okoliša 2022.-2032.;
- Federalni plan upravljanja otpadom 2026.-2030.;
- Strategija razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021–2027.;
- Plan upravljanja vodama za vodno područje rijeke Save u Federaciji BiH 2022.-2027.;
- Plan upravljanja rizikom od poplava za vodno područje rijeke Save u Federaciji Bosne i Hercegovine 2024.-2029.

Najznačajniji planski dokumenti na nivou kantona Sarajevo u kontekstu upravljanja okolišem i prostorom su:

- Prostorni plan Kantona Sarajevo za period 2003.-2023. godina (na snazi, sa izmjenama "A" i "B" faze).
- Kantonalni plan zaštite okoliša za Kanton Sarajevo (KEAP KS) za period 2017.-2022. godina (na snazi, sa izmjenama i dopunama).
- Zeleni akcioni plan Kantona Sarajevo (na snazi).
- Kantonalni operativni plan odbrane od poplava (2012.) (na snazi).
- Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjernog zagađenja zraka u Kantonu Sarajevo (na snazi).
- Akcioni plan za smanjenje emisije čestičnih tvari u zraku u području Kantona Sarajevo (na snazi).
- Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2021. - 2027. godine.
- Akcioni plan za provedbu Strategije razvoja Kantona Sarajevo 2018.-2020. godina (isteklo).
- Plan upravljanja otpadom Kantona Sarajevo za period 2015.-2020. godina (isteklo).
- Akcioni plan energijske efikasnosti u javnim objektima Kantona Sarajevo za period 2018.-2020. godina (isteklo).

Najznačajniji planski dokumenti na nivou Grada Sarajevo u kontekstu upravljanja okolišem i prostorom su:

- Strategija razvoja Grada Sarajeva 2021.-2027. godina.
- Urbanistički plan Grada Sarajeva za urbano područje Sarajeva (općine: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća) za period 1986.-2015. godina (isteklo).
- Akcioni plan održivog energetskog razvoja Sarajeva (SEAP) 2020. godina (isteklo).

Najznačajniji planski dokumenti na nivou Općine Centar u kontekstu upravljanja okolišem i prostorom su:

- Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027 (na snazi).
- Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) Općine Centar Sarajevo 2019–2024 (isteklo).
- Plan upravljanja otpadom Općine Centar (isteklo).
- Akcioni plan održivog energetskog razvoja (SEAP) Općine Centar Sarajevo (isteklo).

7 LISTA OKOLIŠNIH PROBLEMA I PRIORITETA

Nakon analize postojećeg stanja, izvršeno je rangiranje i prioritizacija identificiranih problema pomoću prethodno određene metodologije ocjenjivanja. Metodologija ocjenjivanja sastoji se od primjene tzv. multi-kriterijske analize, odnosno primjene seta razvijenih kriterija za ocjenjivanje. Kriteriji koji su korišteni u ocjenjivanju problema su:

- utjecaj na okoliš i zdravlje;
- urgentnost za rješavanje problema;
- svojstvo preduslova za dalja rješavanja problema;
- odstupanja od postojećih strategija, planova, odobrenih osnova od strane drugih institucija, te odstupanje od ciljeva za razvoj.

Ocjenjivanje utvrđenih problema vršilo se za svaki od gore navedenih kriterija, dodjeljivanjem ocjena za rangiranje iz tabele. Evaluaciju i rangiranje utvrđenih problema proveli su članovi projektnog tima (ekspertska ocjena) u saradnji sa članovima Radnog tima Općine Centar za izradu LEAP-a, uzimajući u obzir rezultate provedene ankete stanovništva, te identifikovanih problema tokom kreiranja ocjene stanja okoliša od strane eksperata.

Tabela 50: Ocjene za rangiranje utvrđenih problema

Ocjena	Značenje ocjene
5	Vrlo veliki problem
4	Veliki problem
3	Umjereni problem
2	Nizak problem
1	Vrlo nizak problem
0	Nije problem

U nastavku su prikazane **tabele rangiranja problema**, koje obuhvataju ključne izazove u različitim sektorima. Ove tabele pružaju sistematski pregled problema, njihovog značaja i prioriteta, što omogućava bolje razumijevanje trenutnog stanja i potreba za daljim djelovanjem.

7.1 Energetika

Tabela 51: Tabela problema u oblasti energetike

Detektovani problem	Ocjena utvrđenog okolišnog problema				
	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost za rješavanje problema	Svojstvo preduslova za dalja rješavanja	Usklađenost sa postojećim strategijama i sl.	**Prosječna ocjena**
Korištenje čvrstih goriva i drugih okolinski nepovoljnih energenata u individualnim ložištima, posebno u padinskim i rubnim dijelovima Općine, uz prisustvo energijski neefikasnih sistema grijanja	5,00	5,00	4,00	5,00	**4,75**

Niska energijska efikasnost dijela postojećeg stambenog fonda, posebno starijih objekata kolektivnog i individualnog stanovanja	4,00	5,00	4,00	5,00	**4,50**
Nedovoljna zastupljenost obnovljivih izvora energije i niskoemisionih energetskih tehnologija na stambenim, javnim i drugim objektima	4,00	4,00	4,00	5,00	**4,25**
Nedovoljno razvijen sistem kontinuiranog energijskog upravljanja, praćenja i analize potrošnje energije i ostvarenih energijskih i emisijskih ušteda u objektima u vlasništvu i nadležnosti Općine	3,00	4,00	5,00	5,00	**4,25**
Nedovoljna iskorištenost mogućnosti priključenja objekata na postojeće i proširene sisteme prirodnog gasa i daljinskog grijanja radi smanjenja broja individualnih ložišta	4,00	4,00	4,00	5,00	**4,25**
Nedovoljno sistemsko i dugoročno planiranje lokalne energetske tranzicije i klimatsko-energetskih aktivnosti, uključujući ažuriranje ciljeva, mjera i baze podataka za period nakon isteka ranijih planskih dokumenata	3,00	4,00	5,00	5,00	**4,25**
Nedovoljna dostupnost i obuhvat finansijskih mehanizama za provođenje mjera energijske efikasnosti, zamjenu okolinski nepovoljnih sistema grijanja i korištenje OIE u odnosu na potrebe postojećeg fonda objekata	3,00	4,00	4,00	5,00	**4,00**

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- smanjenje korištenja čvrstih i drugih okolinski nepovoljnih energenata u individualnim ložištima i postepeni prelazak na energijski efikasnije i niskoemisione sisteme grijanja;
- nastavak i intenziviranje energijske obnove objekata individualnog i kolektivnog stanovanja te javnih objekata;
- povećanje korištenja obnovljivih izvora energije i drugih niskoemisionih tehnologija, posebno solarne energije i toplotnih pumpi gdje postoje tehnički i ekonomski opravdani uslovi;

- unapređenje sistema energijskog upravljanja, evidencije i kontinuiranog praćenja potrošnje energije i ostvarenih ušteda u objektima u nadležnosti Općine;
- podrška povećanju broja korisnika centralizovanih i drugih niskoemisionih sistema grijanja, uz koordinaciju sa nadležnim kantonalnim institucijama i komunalnim preduzećima;
- uspostavljanje ažuriranog lokalnog planskog okvira za održivo upravljanje energijom i klimatsko-energetsku tranziciju;
- nastavak i proširenje finansijskih mehanizama za energijsku efikasnost, OIE i zamjenu okolinski nepovoljnih sistema grijanja, uz udruživanje općinskih, kantonalnih, federalnih i međunarodnih sredstava.

7.2 Upravljanje prostorom

Tabela 52: Tabela problema u oblasti upravljanja prostorom

Detektovani problem	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost rješavanja	Preduslov za dalja rješenja	Usklađenost sa strategijama	Prosječna ocjena
Nedovoljna usklađenost postojeće prostorno-planske dokumentacije sa savremenim razvojnim, okolišnim, infrastrukturnim i klimatskim zahtjevima, uz činjenicu da se novi Prostorni i Urbanistički plan još nalaze u postupku izrade	4,00	5,00	5,00	5,00	**4,75**
Zastarjelost dijela regulacionih planova i fragmentirano mijenjanje planskih rješenja kroz brojne izmjene, dopune i korekcije, bez cjelovitog sagledavanja kumulativnih uticaja izgradnje	4,00	5,00	5,00	5,00	**4,75**
Neusklađenost intenziteta nove izgradnje sa kapacitetima saobraćajne, komunalne i društvene infrastrukture, posebno u gusto izgrađenim i padinskim dijelovima Općine	5,00	5,00	5,00	5,00	**5,00**
Kontinuiran pritisak izgradnje i prenamjene prostora na postojeće zelene, šumske, poljoprivredne i druge neizgrađene površine te nedovoljna povezanost elemenata zelene infrastrukture	5,00	5,00	4,00	5,00	**4,75**
Prisustvo bespravne gradnje i drugih bespravnih sadržaja te potreba za jačanjem prevencije, inspekcijskog nadzora i efikasnosti izvršenja donesenih rješenja	5,00	5,00	4,00	5,00	**4,75**
Širenje izgrađenih površina prema sjevernim, rubnim i ruralnim dijelovima Općine,	4,00	4,00	4,00	5,00	**4,25**

uz mogućnost trajne prenamjene poljoprivrednog, šumskog i drugog prirodnog zemljišta					
Zauzimanje trotoara, zelenih i drugih javnih površina parkiranim vozilima i drugim sadržajima, uz nedovoljnu funkcionalnost, pristupačnost i kvalitet javnog prostora	4,00	4,00	4,00	5,00	**4,25**

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- usklađivanje i ažuriranje prostorno-planske dokumentacije u skladu sa savremenim razvojnim, okolišnim, infrastrukturnim i klimatskim zahtjevima;
- ubrzanje donošenja novih prostornih i urbanističkih planova te njihovo međusobno usklađivanje s razvojnim i sektorskim dokumentima;
- cjelovito preispitivanje zastarjelih regulacionih planova i ograničavanje parcijalnih izmjena koje ne sagledavaju kumulativne uticaje izgradnje na prostor i infrastrukturu;
- usklađivanje intenziteta i dinamike nove izgradnje s raspoloživim kapacitetima saobraćajne, komunalne i društvene infrastrukture;
- uvođenje obavezne procjene infrastrukturnih kapaciteta i okolišnih ograničenja prilikom izrade i izmjene provedbeno-planske dokumentacije;
- zaštita postojećih zelenih, šumskih, poljoprivrednih i drugih neizgrađenih površina od neopravdane i trajne prenamjene;
- razvoj međusobno povezane zelene infrastrukture, uz povećanje dostupnosti parkova, lokalnih i džepnih zelenih površina u gusto izgrađenim dijelovima Općine;
- jačanje prevencije i inspekcijskog nadzora nad bespravnom gradnjom te efikasnije provođenje donesenih rješenja;
- uspostavljanje objedinjene GIS baze prostorno-planske dokumentacije, namjene zemljišta, bespravne gradnje, predmeta legalizacije, zelenih površina i područja izloženih prostornim rizicima;
- kontrolisano usmjeravanje prostornog razvoja rubnih i ruralnih dijelova Općine, posebno Poljina, Nahoreva, Nahorevskih Brda i Mrkovića;
- unapređenje kvaliteta, pristupačnosti i funkcionalnosti javnih prostora te sprečavanje zauzimanja trotoara, zelenih i drugih javnih površina nepropisnim parkiranjem i drugim sadržajima.

7.3 Upravljanje otpadom

Tabela 53: Tabela problema u upravljanja otpadom

Detektovani problem	**Ocjena utvrđenog okolišnog problema**				
	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost za rješavanje problema	Svojstvo preduslova za dalja rješavanja	Usklađenost sa postojećim strategijama i sl.	**Prosječna ocjena**
Nedovoljno razvijen sistem odvojenog prikupljanja i reciklaže otpada;	4	4	5	5	**4,50**
Nedostatak reciklažnog dvorišta i odgovarajuće	5	5	5	5	**5,00**

infrastrukture za posebne kategorije otpada;					
Nezadovoljavajuće stanje dijela postojeće infrastrukture za prikupljanje otpada;	4	5	4	4	**4,25**
Ograničen obuhvat dvolinijskim sistemom i otežano pružanje usluge u pojedinim padinskim područjima;	4	4	4	4	**4,00**
Prisustvo ilegalnih odlagališta i potreba za njihovom kontinuiranom sanacijom i prevencijom ponovnog nastanka;	5	5	5	5	**5,00**
Nedovoljno razvijeno odvojeno prikupljanje i iskorištavanje biorazgradivog otpada;	4	4	4	5	**4,25**
Nedovoljno razvijena evidencija i praćenje tokova pojedinih vrsta i posebnih kategorija otpada na nivou Općine.	3	4	5	4	**4,00**

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- Nedostatak reciklažnog dvorišta i odgovarajuće infrastrukture za posebne kategorije otpada;
- Prisustvo ilegalnih odlagališta i potreba za njihovom kontinuiranom sanacijom i prevencijom ponovnog nastanka;
- Nedovoljno razvijen sistem odvojenog prikupljanja i reciklaže otpada;
- Nedovoljno razvijeno odvojeno prikupljanje i iskorištavanje biorazgradivog otpada;
- Ograničen obuhvat dvolinijskim sistemom i otežano pružanje usluge u pojedinim padinskim područjima;
- Nedovoljno razvijena evidencija i praćenje tokova pojedinih vrsta i posebnih kategorija otpada na nivou Općine.

7.4 Vodni resursi

Tabela 54: Tabela problema u oblasti upravljanja vodnim resursima

Detektovani problem	**Ocjena utvrđenog okolišnog problema**				
	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost za rješavanje problema	Svojstvo preduslova za dalja rješavanja	Usklađenost sa postojećim strategijama i sl.	**Prosječna ocjena**
Nedovoljna pokrivenost kanalizacionom mrežom i neadekvatno upravljanje otpadnim vodama u pojedinim dijelovima Općine	5	5	5	5	**5,00**
Dotrajala vodovodna i kanalizaciona	4	5	5	5	**4,75**

infrastruktura i potreba za kontinuiranom rekonstrukcijom mreže					
Visoki gubici vode i nedovoljno efikasno upravljanje vodovodnom mrežom	4	4	5	5	**4,50**
Neadekvatna oborinska odvodnja i lokalni rizici od plavljenja	4	4	4	5	**4,25**
Nedovoljna zaštita i potreba za unapređenjem upravljanja lokalnim vodovodima i izvorištima	4	4	4	5	**4,25**

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- Nedovoljna pokrivenost kanalizacionom mrežom i neadekvatno upravljanje otpadnim vodama u pojedinim dijelovima Općine
- Dotrajala vodovodna i kanalizaciona infrastruktura i potreba za kontinuiranom rekonstrukcijom mreže
- Visoki gubici vode i nedovoljno efikasno upravljanje vodovodnom mrežom
- Neadekvatna oborinska odvodnja i lokalni rizici od plavljenja
- Nedovoljna zaštita i potreba za unapređenjem upravljanja lokalnim vodovodima i izvorištima

7.5 Resursi zemljišta i tla

Tabela 55: Tabela problema u oblasti upravljanja zemljištem

Detektovani problem	**Ocjena utvrđenog okolišnog problema**				
	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost za rješavanje problema	Svojstvo preduslova za dalja rješavanja	Usklađenost sa postojećim strategijama i sl.	**Prosječna ocjena**
Veliki broj klizišta i nestabilnih padina koje ugrožavaju stanovništvo, objekte, saobraćajnice i komunalnu infrastrukturu. Prema dostupnoj internoj evidenciji registrovano je 156 klizišta, dok su u posljednjih pet godina sanirana tri klizišta.	5	5	5	5	**5,00**
Neadekvatno upravljanje oborinskim i površinskim vodama u padinskim područjima, uključujući nedovoljno razvijenu odvodnju, curenje iz vodovodne i kanalizacione mreže te promjene prirodnog režima oticanja, što	5	5	5	4	**4,75**

doprinosi eroziji i aktiviranju klizišta.					
Neprovođenje redovnog i sistematskog monitoringa kvaliteta zemljišta te nepostojanje objedinjenih podataka o hemijskom stanju tla, eroziji, zbijenosti, degradiranim i potencijalno kontaminiranim lokacijama.	4	4	5	5	**4,50**
Trajna prenamjena i prekrivanje tla usljed širenja stambenih, poslovnih, saobraćajnih i drugih izgrađenih površina, bespravne i planski nedovoljno kontrolisane gradnje te fragmentacije poljoprivrednih i zelenih površina.	4	4	4	5	**4,25**
Lokalna degradacija i moguća kontaminacija zemljišta usljed nepropisnog odlaganja komunalnog i građevinskog otpada, prisustva zapuštenih lokacija te uticaja intenzivnog saobraćaja i građevinskih aktivnosti.	4	4	3	5	**4,00**
Nedovoljno razvijena informaciona i planska osnova za integralno upravljanje zemljištem, uključujući neusaglašene katastarske, statističke i prostorne podatke, nepotpuno ažuriranu evidenciju klizišta i nedostatak objedinjene GIS baze degradiranih i rizičnih površina.	3	4	5	4	**4,00**

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- uspostavljanje integralnog sistema upravljanja rizicima od klizišta, uključujući ažuriranje evidencije, izradu jedinstvene GIS baze, monitoring, rangiranje i sanaciju najugroženijih lokacija;
- unapređenje oborinske odvodnje i sanacija oštećene vodovodne i kanalizacione infrastrukture u padinskim dijelovima Općine;
- sprečavanje erozije i destabilizacije padina očuvanjem vegetacijskog pokrova, uređenjem bujičnih tokova i primjenom protiverozionih mjera;
- uspostavljanje sistematskog monitoringa kvaliteta zemljišta i evidentiranje degradiranih i potencijalno kontaminiranih lokacija;
- ograničavanje trajne prenamjene i prekrivanja zemljišta te zaštita poljoprivrednih, zelenih i drugih neizgrađenih površina od bespravne i planski neusklađene gradnje;

- sanacija lokacija degradiranih nepropisnim odlaganjem komunalnog i građevinskog otpada i sprečavanje njihovog ponovnog nastanka;
- unapređenje planske i informacione osnove za upravljanje zemljištem kroz usklađivanje katastarskih, statističkih, okolišnih i prostorno-planskih podataka.

7.6 Upravljanje kvalitetom zraka

Tabela 56: Tabela problema u oblasti kvaliteta zraka

Detektovani problem	Ocjena utvrđenog okolišnog problema				
	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost za rješavanje problema	Svojstvo preduslova za dalja rješavanja	Usklađenost sa postojećim strategijama i sl.	**Prosječna ocjena**
Kontinuirana prekoračenja propisanih vrijednosti PM_{10} i $PM_{2.5}$, posebno tokom sezone grijanja	5	5	5	5	**5**
Emisije iz individualnih ložišta, korištenje uglja, nekvalitetnog ogrjevnog drveta i drugih neodgovarajućih goriva, posebno u padinskim naseljima	5	5	5	5	**5**
Zagađenje zraka iz saobraćaja uslijed dominantne upotrebe dizel goriva ima negativan uticaj na kvalitet zraka	5	4	5	5	**4.75**
Nizak nivo javne svijesti o problemu kvaliteta zraka (građani, nevladine organizacije, odgovorne institucije i ostali uključeni u problem rješavanja kvaliteta zraka)	4	5	5	4	**4,5**
Prostorno nedovoljno reprezentativan monitoring kvaliteta zraka, posebno u nizinskim i saobraćajno opterećenim dijelovima Općine	4	4	5	5	**4,5**
Nedostatak tačnih podataka o porijeklu emisija u zrak i izvora onečišćenja kako bi se mogle raditi preventivne mjere za područja sa najvećim koncentracijama	2	4	3	3	**3**

Nedostaje praćenje pojedinih parametara koji su potrebni kod izražavanja pokazatelja kvalitete zraka (npr. sadržaj teških metala u ukupnim lebdećim česticama)	2	3	3	3	**2,75**

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- Razvoj održive urbane mobilnosti i smanjenje saobraćajnih emisija;
- Unapređenje monitoringa i upravljanje kvalitetom zraka;
- Jačanje institucionalne saradnje, inspekcijskog nadzora i primjene propisa;
- Uključivanje kvaliteta zraka u prostorno planiranje i razvoj zelene infrastrukture;
- Unapređenje informisanja stanovništva i zaštite osjetljivih grupa.
- Uvođenje politika koje bi poticale obnovu vozila i prelazak na ekološki prihvatljivije tehnologije u cilju smanjenja uticaja saobraćaja na okoliš;
- Prelazak na okolišno prihvatljive izvore energije;
- Širenje svijesti o kvalitetu zraka i poticanje institucija na djelovanje;
- Poboljšanje sistema monitoringa kvaliteta zraka sa uvođenjem dodatnog broja mjernih stanica i proširenjem parametara koje se mjere

7.7 Šume i šumski ekosistemi

Tabela 57: Tabela problema u oblasti upravljanja šumama

Detektovani problem	**Ocjena utvrđenog okolišnog problema**				
	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost za rješavanje problema	Svojstvo preduslova za dalja rješavanja	Usklađenost sa postojećim strategijama i sl.	**Prosječna ocjena**
Bespravno zauzimanje i neriješen status spornih površina šumskog zemljišta, evidentiranih na ukupno 17,55 ha	5	5	5	5	5,00
Izloženost šumskih sastojina požarima, vjetroizvalama, sušenju i mogućoj pojavi potkornjaka i drugih štetnih organizama	5	5	4	5	4,75
Neobjedinjeni podaci i nedovoljno razvijen jedinstven sistem godišnjeg praćenja državnih i privatnih šuma na nivou Općine Centar	4	5	5	5	4,75
Izraženija mehanička oštećenja četinarskih vrsta u analiziranim visokim šumama, evidentirana na 9,24% stabala	4	4	4	5	4,25
Složena podjela nadležnosti i nedovoljno objedinjena razmjena podataka između institucija nadležnih za	4	4	5	4	4,25

upravljanje, gospodarenje i zaštitu šuma					
Nedovoljno objedinjeni podaci o stanju, provedenim šumskouzgojnim radovima i potrebama vlasnika privatnih šuma	4	4	4	4	4,00
Otežana prirodna obnova na dijelu analiziranih visokih šuma i potreba za ciljanim pošumljavanjem približno 1,01 ha	3	3	3	5	3,50

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- Zaštita šumskog zemljišta od bespravnog zauzimanja, uključujući utvrđivanje stanja i rješavanje statusa 17,55 ha evidentiranih spornih površina.
- Jačanje prevencije i spremnosti za šumske požare i druge prirodne poremećaje, uključujući praćenje požara, vjetroizvala, sušenja i pojave štetnih organizama te održavanje odgovarajuće protupožarne opreme i pristupne infrastrukture.
- Uspostavljanje jedinstvenog sistema praćenja šuma Općine Centar, sa prostorno vezanim podacima o državnim i privatnim šumama, zdravstvenom stanju, šumskim požarima, sanitarnim sječama, šumsko uzgojnim radovima i promjenama u korištenju šumskog zemljišta.
- Kontinuirano praćenje zdravstvenog stanja šumskih sastojina, posebno četinarskih vrsta, uz pravovremeno provođenje sanitarnih mjera i praćenje potkornjaka i drugih štetnih organizama.
- Unapređenje institucionalne koordinacije i razmjene podataka između nadležnih kantonalnih institucija, upravljača zaštićenog područja, Općine Centar i vlasnika privatnih šuma.
- Unapređenje upravljanja i zaštite privatnih šuma, uključujući ažuriranje podataka, savjetodavnu podršku vlasnicima i evidentiranje provedenih radova.
- Podržavanje prirodne obnove i ciljano pošumljavanje, prvenstveno na približno 1,01 ha analiziranih visokih šuma na kojima je evidentirana potreba za pošumljavanjem te na drugim površinama na kojima prirodna obnova nije dovoljna.

7.8 Biodiverzitet i zaštita prirodnog i kulturnog naslijeđa

Tabela 58: Tabela problema u oblasti biodiverziteta i zaštite prirode

Detektovani problem	**Ocjena utvrđenog okolišnog problema**				
	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost za rješavanje problema	Svojstvo preduslova za dalja rješavanja	Usklađenost sa postojećim strategijama i sl.	**Prosječna ocjena**
Nedovoljna zastupljenost, prostorna povezanost i očuvanost urbanih zelenih površina, parkova i zelenih koridora	5	5	4	5	**4,75**
Nedostatak sistematske inventarizacije, integrisane baze podataka i kontinuiranog monitoringa vrsta, staništa i ukupnog	4	5	5	5	**4,75**

biodiverziteta, uključujući urbani biodiverzitet					
Fragmentacija, degradacija i gubitak prirodnih i poluprirodnih staništa usljed urbanizacije, izgradnje, prenamjene zemljišta i drugih antropogenih pritisaka	5	5	3	5	**4,50**
Nedovoljna procjena ugroženosti vrsta i staništa i nedostatak jasno utvrđenih lokalnih konzervacijskih prioriteta	4	4	5	5	**4,50**
Nedovoljno održavanje, zaštita i planska obnova urbanih zelenih površina i fonda gradskog drveća	4	4	4	5	**4,25**
Nedovoljna valorizacija i formalna zaštita prirodnih vrijednosti te nedostatak inicijativa za uspostavljanje novih zaštićenih područja i drugih oblika zaštite prirode	4	4	4	5	**4,25**
Nedovoljno razvijena svijest, informisanost, promocija i interpretacija vrijednosti biodiverziteta, prirodnog i pejzažnog naslijeđa	4	4	3	5	**4,00**
Nedovoljno razvijen sistem inventarizacije, monitoringa i kontrole invazivnih stranih vrsta te procjene njihovog uticaja na autohtone vrste i staništa	4	3	4	5	**4,00**
Nedovoljno održivo upravljanje posjetama, rekreacijom, turizmom i pratećom infrastrukturom na područjima vrijednog prirodnog naslijeđa	4	3	3	5	**3,75**
Nepotpuna i nedovoljno integrisana evidencija, geolokacija, procjena stanja i valorizacija kulturno-historijskog naslijeđa	3	3	4	5	**3,75**
Nedovoljno sistematizirani prioriteti zaštite, sanacije i regeneracije kulturno-historijskih spomenika, objekata i ambijentalnih cjelina	3	4	3	5	**3,75**

Nedovoljno uključivanje građana, mjesnih zajednica i organizacija civilnog društva u očuvanje biodiverziteta, urbanog zelenila, prirodnih vrijednosti i baštine	3	3	3	5	**3,50**

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- Nedovoljna zastupljenost, prostorna povezanost i očuvanost urbanih zelenih površina, parkova i zelenih koridora.
- Nedostatak sistematske inventarizacije, integrisane baze podataka i kontinuiranog monitoringa vrsta, staništa i ukupnog biodiverziteta, uključujući urbani biodiverzitet.
- Fragmentacija, degradacija i gubitak prirodnih i poluprirodnih staništa usljed urbanizacije, izgradnje, prenamjene zemljišta i drugih antropogenih pritisaka.
- Nedovoljna procjena ugroženosti vrsta i staništa i nedostatak jasno utvrđenih lokalnih konzervacijskih prioriteta.
- Nedovoljno održavanje, zaštita i planska obnova urbanih zelenih površina i fonda gradskog drveća.
- Nedovoljna valorizacija i formalna zaštita prirodnih vrijednosti te nedostatak inicijativa za uspostavljanje novih zaštićenih područja i drugih oblika zaštite prirode.
- Nedovoljno razvijena svijest, informisanost, promocija i interpretacija vrijednosti biodiverziteta, prirodnog i pejzažnog naslijeđa.
- Nedovoljno razvijen sistem inventarizacije, monitoringa i kontrole invazivnih stranih vrsta te procjene njihovog uticaja na autohtone vrste i staništa.
- Nedovoljno održivo upravljanje posjetama, rekreacijom, turizmom i pratećom infrastrukturom na područjima vrijednog prirodnog naslijeđa.
- Nepotpuna i nedovoljno integrisana evidencija, geolokacija, procjena stanja i valorizacija kulturno-historijskog naslijeđa.
- Nedovoljno sistematizirani prioriteti zaštite, sanacije i regeneracije kulturno-historijskih spomenika, objekata i ambijentalnih cjelina.
- Nedovoljno uključivanje građana, mjesnih zajednica i organizacija civilnog društva u očuvanje biodiverziteta, urbanog zelenila, prirodnih vrijednosti i baštine.

Tabela 59: Tabela problema u oblasti zaštite kulturnog naslijeđa

Detektovani problem	Uticaj na okoliš i zdravlje	Urgentnost za rješavanje problema	Svojstvo preduslova za dalja rješavanja	Usklađenost sa postojećim strategijama i sl.	Prosječna ocjena
Nedostatak objedinjene i redovno ažurirane evidencije o stanju očuvanosti, oštećenjima i potrebama za sanacijom dobara kulturno-historijskog naslijeđa	2	3	5	5	**3,75**
Nedostatak objedinjenih podataka o provedenim i planiranim projektima	2	3	4	5	**3,50**

zaštite, konzervacije, restauracije i sanacije kulturno-historijskog naslijeđa					
Nedovoljna valorizacija i uključivanje pojedinih dobara kulturno-historijskog naslijeđa i arheoloških lokaliteta u kulturnu, obrazovnu i turističku ponudu Općine	2	3	3	5	**3,25**
Nedovoljna koordinacija zaštite kulturno-historijskog naslijeđa sa prostornim planiranjem, urbanom obnovom i intervencijama u prostoru	3	3	4	5	**3,75**

Na osnovu identifikovanih problema, u nastavku je prikazana lista okolišnih prioriteta:

- Uspostavljanje objedinjene i ažurne evidencije o stanju kulturno-historijskih dobara na području Općine;
- Evidentiranje i koordinacija planiranih i provedenih projekata konzervacije, restauracije, sanacije i uređenja kulturno-historijskih dobara;
- Unapređenje valorizacije i interpretacije kulturno-historijskog naslijeđa i arheoloških lokaliteta;
- Dosljedno uključivanje uslova zaštite kulturno-historijskog naslijeđa u prostorno-plansku dokumentaciju i projekte urbane obnove.

7.9 Rezultati ankete stanovništva o ocjeni stanja okoliša u općini Centar

U okviru izrade LEAP-a Općine Centar provedeno je anketiranje stanovništva radi procjene mišljenja i svijesti građana o stanju okoliša. Podaci su prikupljeni putem anketnog upitnika, koji je poslužio kao osnovno sredstvo za istraživanje javnog mišljenja o okolišnim pitanjima na području općine.

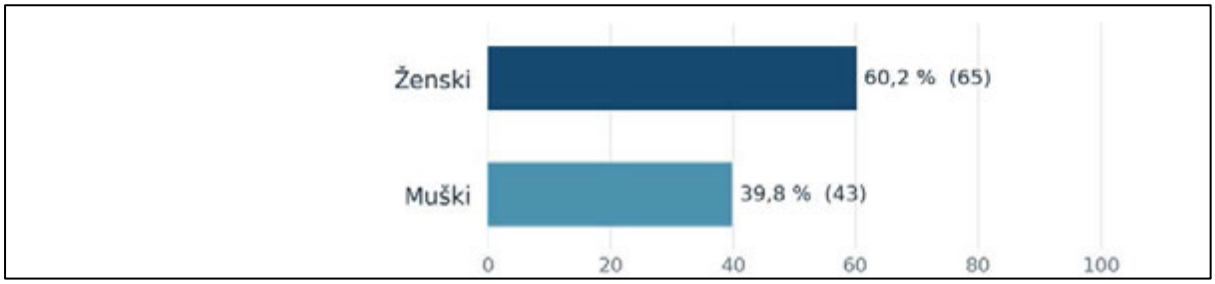
Anketni upitnik obuhvatio je pitanja iz različitih oblasti, uključujući demografska i socio-ekonomska pitanja, nivo informisanosti građana o stanju okoliša na nivou Općine, načine na koje se građani informišu o stanju okoliša, te percepciju uticaja okolišnog stanja na zdravlje stanovništva. Pored toga, upitnik je uključivao pitanja o najčešćim okolišnim problemima na području Općine Centar, nivo lične zabrinutosti stanovništva zbog postojećih okolišnih izazova, kao i prijedloge građana za poboljšanje kvaliteta stanja okoliša.

Anketni upitnik je distribuiran u printanoj i elektronskoj formi, čime je omogućena široka dostupnost i inkluzivnost u procesu prikupljanja podataka. Elektronska forma upitnika bila je dostupna putem zvanične web stranice Općine, dok je printana (pisana) verzija bila dostupna stanovnicima u šalter sali Općine i u svim mjesnim zajednicama na području Općine. Na taj način osigurano je da svi zainteresovani stanovnici Općine imaju priliku učestvovati u istraživanju, bez obzira na mogućnost pristupa internetu ili drugih okolnosti.

Na anketni upitnik ukupno je odgovorilo 108 ispitanika/ca Općine, od čega je 80 upitnik popunjen u printanoj formi, dok je 28 upitnika popunjeno u elektronskoj formi putem web stranice. Svi prikupljeni upitnici su validni, bez nevažećih odgovora, što ukazuje na visok stepen ozbiljnosti i angažmana učesnika u istraživanju.

Proces anketiranja trajao je mjesec dana, od 17. augusta do 7. oktobra 2026. godine. Odabrani vremenski okvir omogućio je široku participaciju građana, te osigurao dovoljno vremena za distribuciju, popunjavanje i prikupljanje anketnih upitnika, kako u printanom, tako i u elektronskom obliku.

1. Spol ispitanika

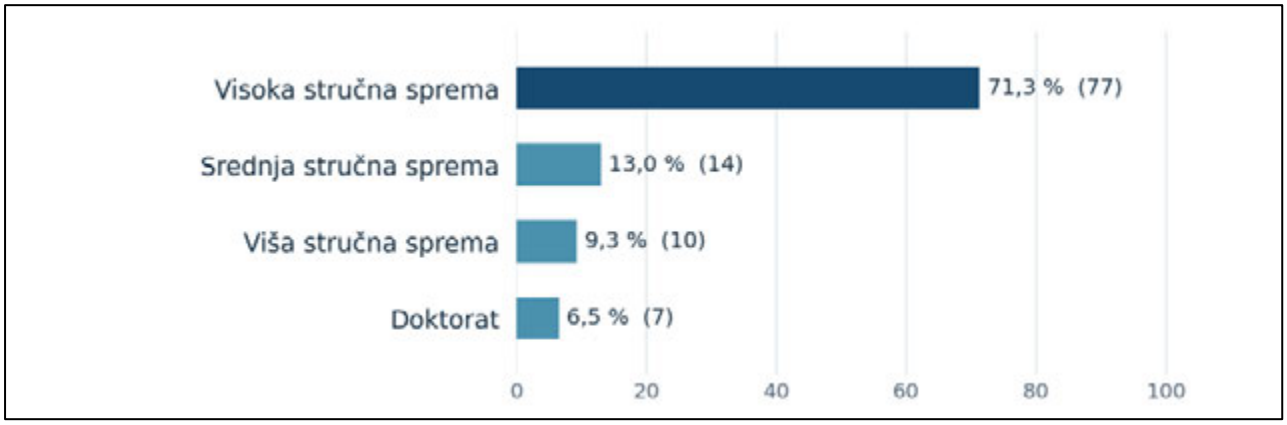
Dijagram 3: Spolna struktura ispitanika

Na pitanje o spolu odgovorilo je 108 ispitanika. Žene čine 60,2 % uzorka (65 ispitanica), a muškarci 39,8 % (43 ispitanika). U popunjenim upitnicima žene su zastupljenije. Neodgovorenih upitnika za ovo pitanje nema.

2. Općina pripadanja

Općinu Centar kao mjesto pripadanja navelo je 100 od 106 ispitanika koji su odgovorili na ovo pitanje (94,3 %). Općinu Novo Sarajevo navele su tri osobe (2,8 %), Stari Grad dvije (1,9 %), a Novi Grad jedna (0,9 %). Četiri ispitanika nisu navela općinu. U odgovorima, dakle, prevladavaju osobe koje su navele Centar, ali uzorak nije ograničen isključivo na tu općinu.

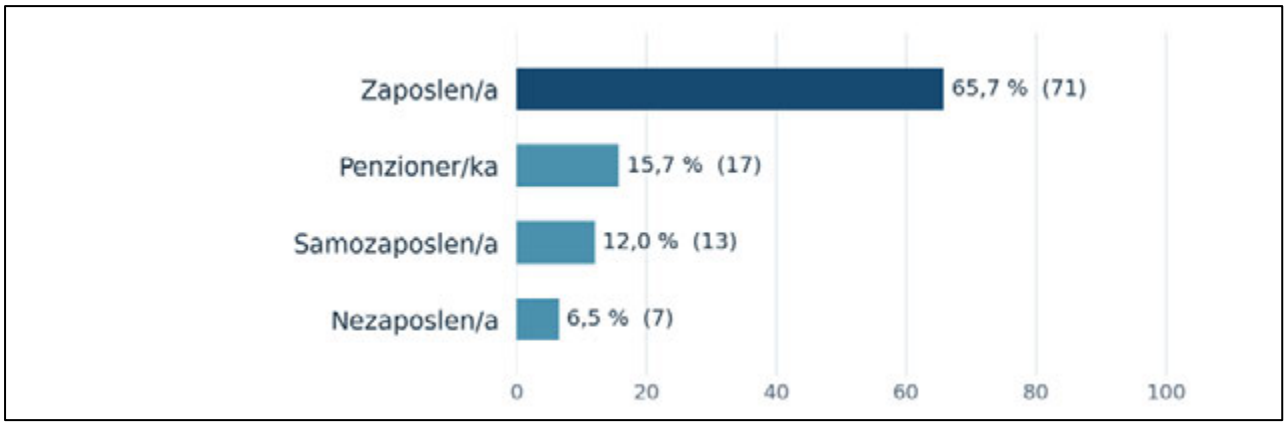
3. Nivo obrazovanja ispitanika

Dijagram 4: Nivo obrazovanja ispitanika

Od 108 ispitanika koji su naveli nivo obrazovanja, 77 (71,3 %) ima visoku stručnu spremu. Srednju stručnu spremu navelo je 14 ispitanika (13,0 %), višu stručnu spremu 10 (9,3 %), a doktorat 7 (6,5 %). Osnovno obrazovanje niko nije označio, a dvije osobe nisu odgovorile. Visoka stručna sprema izrazito je najzastupljenija kategorija među učesnicima ankete.

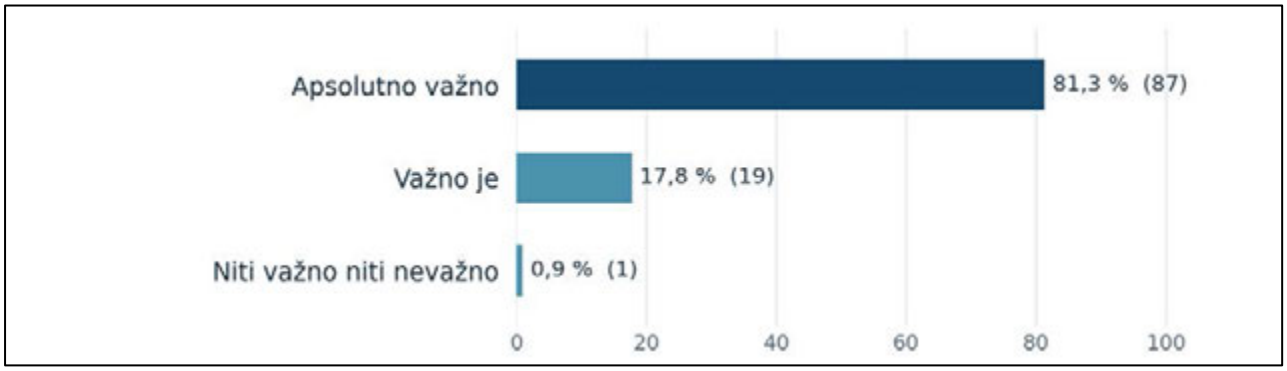
4. Radni status ispitanika

Dijagram 5: Radni status ispitanika

Među 108 ispitanika koji su naveli radni status, zaposlenih je 71 (65,7 %), penzionera 17 (15,7 %), samozaposlenih 13 (12,0 %), a nezaposlenih 7 (6,5 %). Student ili učenik nije evidentiran u odgovorima na ovo pitanje; dvije osobe nisu se izjasnile. Najveću skupinu čine zaposleni ispitanici.

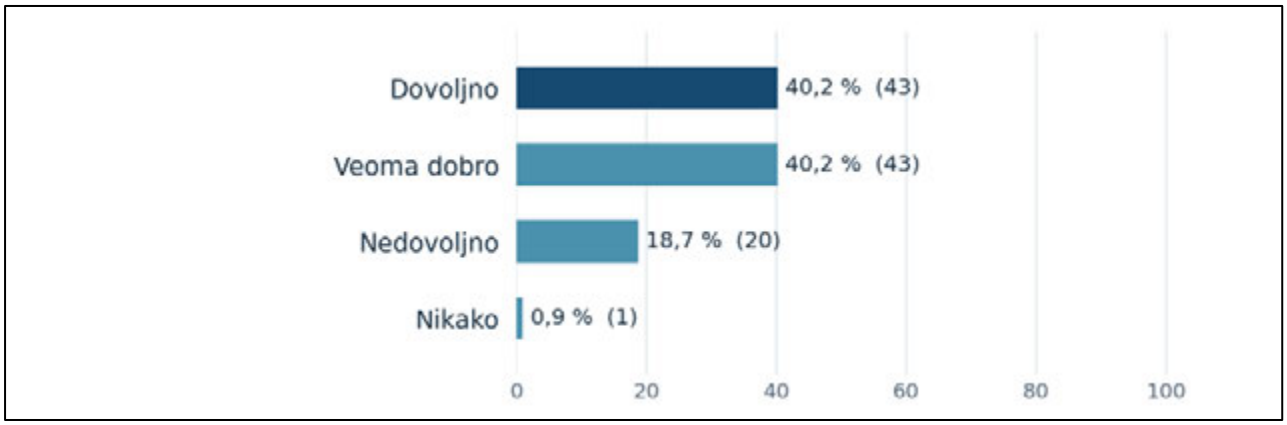
5. Važnost stanja okoliša

Dijagram 6: Mišljenje ispitanika o važnosti stanja okoliša

Stanje okoliša apsolutno važnim smatra 87 od 107 ispitanika (81,3 %), a važnim još 19 (17,8 %). Neutralan odgovor navela je jedna osoba (0,9 %); niko nije odabrao odgovore „nevažno“ ili „apsolutno nevažno“. Jedna osoba nije odgovorila. Ukupno 106 od 107 ispitanika koji su odgovorili stanje okoliša smatra važnim ili apsolutno važnim, što pokazuje snažno izražen značaj ove teme među učesnicima ankete.

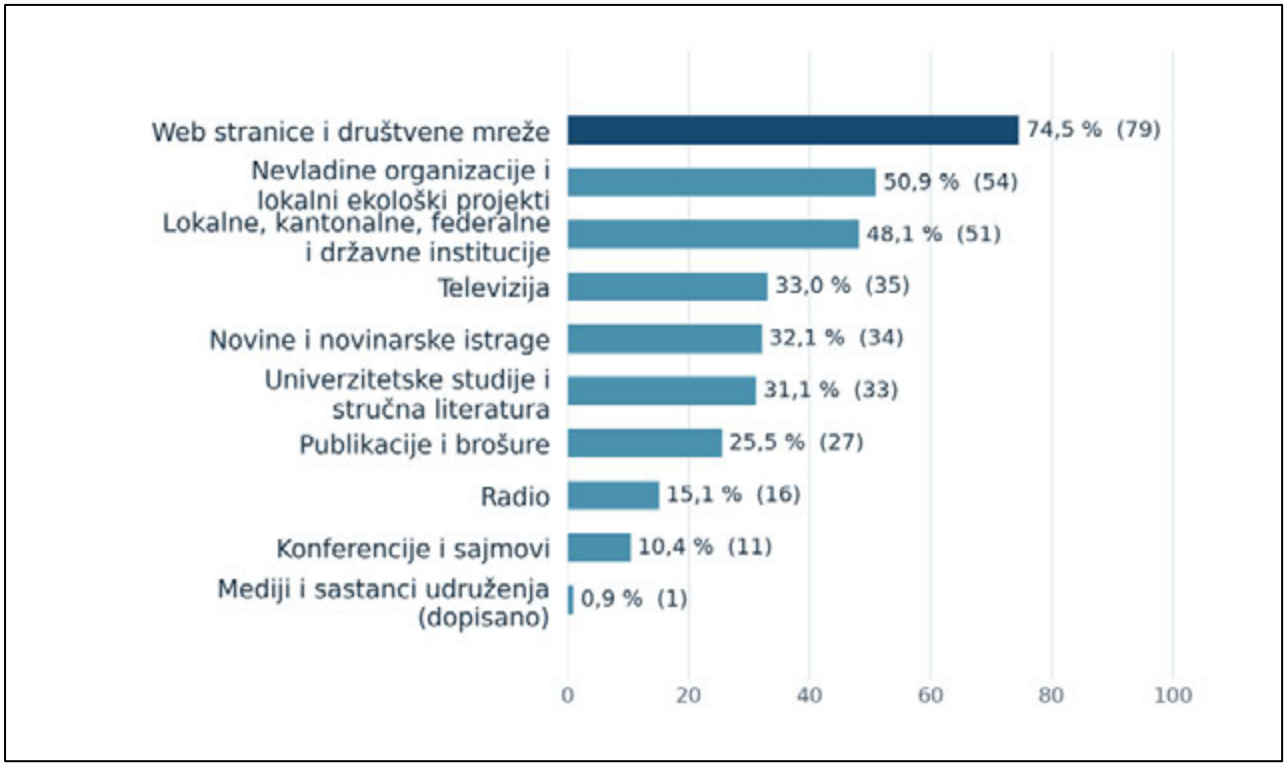
6. Koliko dobro ste informisani o pitanjima okoliša?

Dijagram 7: Informisanost ispitanika o pitanjima okoliša

Jednak broj ispitanika svoju informisanost ocjenjuje dovoljnom i veoma dobrom: po 43 osobe, odnosno po 40,2 % od 107 odgovora. Nedovoljno informisanim smatra se 20 ispitanika (18,7 %), dok je odgovor „nikako“ odabrala jedna osoba (0,9 %). Jedna osoba nije odgovorila. Samoprocjena pokazuje da većina učesnika smatra da raspolaže barem dovoljnim informacijama, ali i da dio njih vidi prostor za bolje informisanje.

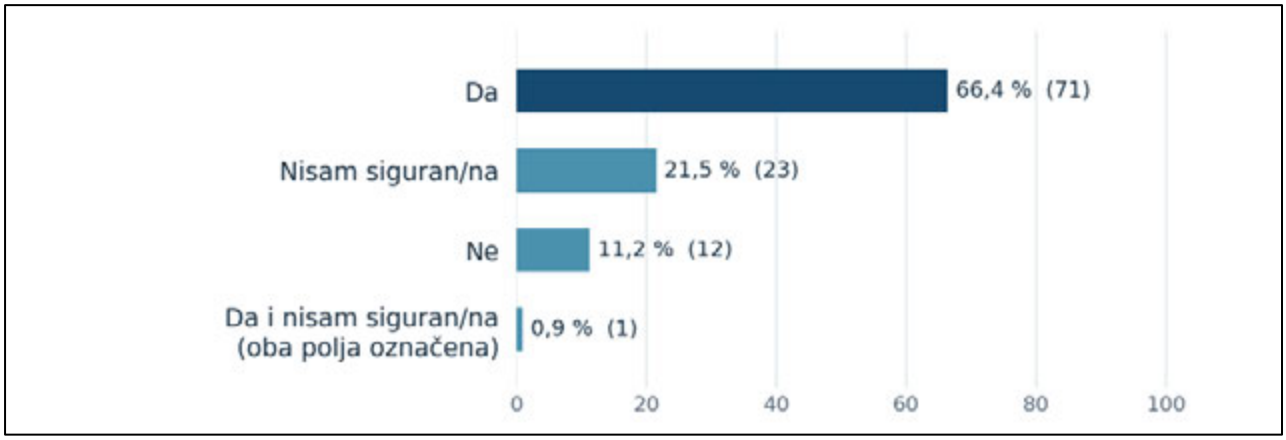
7. Na koji način se informišete o stanju okoliša?

Dijagram 8: Način informisanja ispitanika o stanju okoliša

Najčešće se koriste web stranice i društvene mreže (79 ispitanika; 74,5 %), zatim nevladine organizacije i lokalni ekološki projekti (54; 50,9 %) te institucije različitih nivoa vlasti (51; 48,1 %). Televiziju navodi 35 ispitanika (33,0 %), novine i novinarske istrage 34 (32,1 %), a univerzitetske studije i stručnu literaturu 33 (31,1 %). Publikacije i brošure navodi 27 ispitanika (25,5 %), radio 16 (15,1 %), a konferencije i sajmove 11 (10,4 %). Jedan dodatno upisani odgovor odnosi se na medije i sastanke udruženja (0,9 %). Posebno su zapisani i pojedinačni slobodni odgovori poput neposrednog uvida u stanje na terenu i YouTubea; oni nisu dodani brojčanim kategorijama. Na pitanje je odgovorilo 106 osoba, a dvije nisu. Procenti označavaju udio ispitanika koji su odabrali svaki izvor, pa se zbog višestrukog izbora ne sabiraju do 100 %.

8. Da li smatrate da stanje okoliša u općini Centar ugrožava Vaše zdravlje?

Dijagram 9: Mišljenje o ugroženosti zdravlja zbog stanja okoliša

Da stanje okoliša u općini Centar ugrožava njihovo zdravlje smatra 71 od 107 ispitanika (66,4 %). Nije sigurno 23 ispitanika (21,5 %), dok 12 ispitanika smatra da ne ugrožava njihovo zdravlje (11,2 %). U jednom papirnom upitniku istovremeno su označeni „Da“ i „Nisam siguran/na“ (0,9 %), pa je odgovor prikazan zasebno, jedna osoba nije odgovorila. Rezultat prikazuje percepciju ispitanika i upućuje na izraženu zabrinutost zbog mogućeg uticaja okoliša na zdravlje.

9. Na koji način je Vaše zdravlje narušeno?

Na osnovu odgovora ispitanika koji smatraju da je stanje okoliša u Općini narušilo njihovo zdravlje, prikupljeni su i komentari o načinima na koje je njihovo zdravlje narušeno, što je prikazano u tabeli ispod.

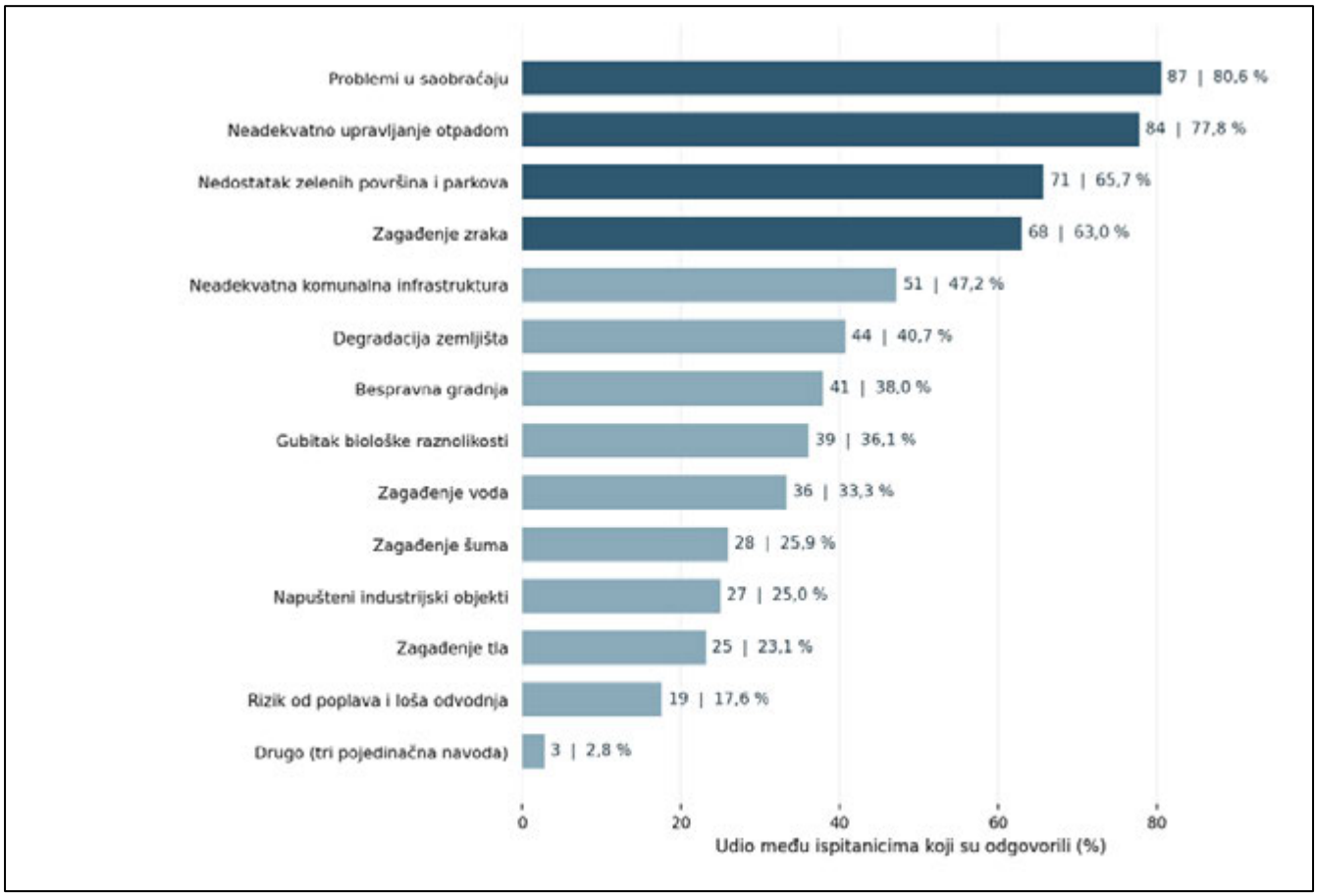
Tabela 60: Tematski pregled odgovora o uticaju stanja okoliša na zdravlje

Tema	Glavne teze iz odgovora	Prijavljene tegobe ili percipirani rizici
Kvalitet zraka	• Smog, prašina i zagađen zrak navode se tokom zime, a dio ispitanika opisuje izloženost tokom cijele godine. • Kao izvori se spominju kućna ložišta na ugalj i druga goriva, promet vozila, paljenje otpada te pojedinačni navodi o dimu iz jednog pogona. • Jedan ispitanik posebno spominje azbest, a drugi cigarete, bez dodatnog opisa izloženosti.	Izričito su navedeni kašalj, problemi s plućima, poteškoće s disanjem i alergije. Pojedini odgovori iskazuju zabrinutost zbog dugoročnih posljedica; zdravstvena povezanost nije provjeravana.
Otpad i komunalna higijena	• Neredovan odvoz i premali broj kontejnera i kanti dovode se u vezu s otpadom oko odlagališta, na ulicama i u parkovima. • Otvoreni kontejneri, divlje deponije, kabasti otpad i neodržavane javne površine opisuju se kao izvori nečistoće i neugodnih mirisa. • Ispitanici upozoravaju na mogućnost razmnožavanja glodara i insekata u blizini otpada.	Navode se strah od širenja zaraza i izloženosti bakterijama i virusima te psihička nelagoda pri pogledu na deponije. Riječ je o prijavljenim opažanjima i rizicima, bez podataka o potvrđenim infekcijama.
Otpadne vode, kanalizacija i pitka voda	• Spominju se kvarovi kanalizacione mreže, isticanje fekalnih i otpadnih voda na ulice te Koševski potok kao otvoreni kanalizacioni tok. • Nekoliko odgovora izražava zabrinutost za pitku vodu; jedan ispitanik navodi pijesak u filteru na česmi i nedostatak redovnih informacija o kvalitetu vode.	Ispitanici opisuju kontakt s onečišćenim površinama pri kretanju i bojazan od mikrobiološke kontaminacije.

Buka, saobraćaj i rasvjeta	• Posebno se spominju buka motocikala i kvadova, promet kroz stambene ulice te glasna vozila u blizini pješačkih zona. • Pojedini ispitanici uz buku navode opasnu vožnju, prekomjeran saobraćaj i svjetlosno zagađenje.	Buka i promet u odgovorima se povezuju sa stresom i narušenim psihičkim blagostanjem; jedan ispitanik izražava zabrinutost za sluh djece.
Zelene površine i toplotna nelagoda	• Sječa stabala, manjak parkova i hlada te zapuštenost postojećeg zelenila često se navode zajedno s intenzivnom gradnjom. • Ispitanici povezuju smanjenje zelenila s toplijim naseljima, slabijim kvalitetom života i većom izloženošću zagađenom zraku. • Spominju se i nedovoljno uređeni javni prostori za starije stanovnike.	Opisuje se toplinska nelagoda i zabrinutost zbog manjka prirodne hladovine.
Štetočine i zapuštene parcele	• U zapuštenim dvorištima, objektima, rastinju i u blizini otpada ispitanici uočavaju miševe, štakore, žohare i zmije. • Pojedini komentari spominju i slobodno krećuće pse i mačke te neodržavanje javnih površina.	Ispitanici iskazuju bojazan od prenosa bolesti i osjećaj nesigurnosti u stambenom okruženju.
Sigurnost ulica i objekata	• Oštećeni trotoari i ceste, ruševni objekti, dijelovi fasada, nestabilna stabla, klizišta i dotrajali potporni zidovi opisani su kao prijetnje pri svakodnevnom kretanju. • Spominju se nečišćenje snijega, otežan pristup osobi s invaliditetom i odbačene igle na javnim površinama.	Odgovori govore o riziku od povrede, otežanom kretanju i osjećaju nesigurnosti; konkretne povrede nisu dokumentovane u anketi.
Bazne stanice i antene	• Dva pojedinačna odgovora izražavaju zabrinutost zbog baznih stanica i antene na krovu objekta u blizini stanova.	Ispitanici navode pretpostavljeni uticaj na zdravlje.
Opće ocjene bez određene tegobe	• Dio odgovora sadrži samo navode poput „zagađenje", „nečistoća" ili „stvarni stepen zagađenja", bez objašnjenja načina izloženosti. • Pojedini odgovori opisuju stanje okoliša i predlažu mjere održavanja, bez navođenja ličnog zdravstvenog ishoda.	Iz ovih odgovora nije moguće pouzdano zaključiti koja je konkretna zdravstvena tegoba nastala, pa su odvojeni od izričito navedenih simptoma.

10. Koji su najčešći okolišni problemi na području Općine Centar?

Na ovo pitanje odgovorilo je 108 ispitanika, a svaki je mogao označiti više problema.

Dijagram 10: Najčešći okolišni problemi na području Općine Centar

Saobraćaj je najčešće označen okolišni problem: navelo ga je 87 od 108 ispitanika (80,6 %). Slijedi neadekvatno upravljanje otpadom sa 84 odgovora (77,8 %). Visoko su zastupljeni i nedostatak zelenih površina i parkova (71; 65,7 %) te zagađenje zraka (68; 63,0 %). Ovi odgovori ukazuju na to da građani posebno uočavaju probleme koji utiču na svakodnevno korištenje javnog prostora, čistoću naselja i kvalitet zraka.

Neadekvatnu komunalnu infrastrukturu navodi 51 ispitanik (47,2 %), degradaciju zemljišta 44 (40,7 %), a bespravnu gradnju 41 (38,0 %). Gubitak biološke raznolikosti označilo je 39 ispitanika (36,1 %), dok je zagađenje voda označilo njih 36 (33,3 %). Zajedno, ovi nalazi pokazuju da se uz vidljive komunalne probleme prepoznaju i pritisci na prostor, infrastrukturu i prirodna staništa.

Rjeđe su označeni zagađenje šuma (28; 25,9 %), napušteni industrijski objekti (27; 25,0 %), zagađenje tla (25; 23,1 %) te rizik od poplava i neadekvatna odvodnja (19; 17,6 %). Manja učestalost označavanja pokazuje koliko su ove teme zastupljene u odgovorima; sama po sebi ne govori o stvarnom stepenu opasnosti na pojedinoj lokaciji.

Također, ispitanici su imali priliku navesti i druge okolišne probleme koji su prikazani u tabeli ispod, što dodatno potvrđuje zabrinutost stanovnika za svakodnevni kvalitet života i očuvanje lokalnog okoliša.

Tabela 61: Dodatni okolišni problemi navedeni u slobodnim odgovorima

Kategorija problema	Navodi ispitanika
Otpad i čistoća ulica	Navode se neredovan odvoz otpada, nečišćenje ulica, nedostatak kontejnera za reciklažu u ulici Nurudina Gackića, kabasti otpad izvan termina odvoza i opći dojam da se javni prostor pretvara u deponiju.
Zelene površine i sječa stabala	Jedan ispitanik traži zaustavljanje sječe stabala, osim stručnog orezivanja i održavanja. U dodatnom odgovoru spominje se i sječa šume na Trebeviću.
Gradnja i kapacitet infrastrukture	Istaknuti su novi objekti neprilagođeni postojećoj infrastrukturi te bespravna gradnja u ulici Nurudina Gackića. Jedan komentar navodi opću nebrigu za kvalitet stanovanja građana.
Klizišta i sigurnost prostora	Ispitanik opisuje klizište uz porodičnu kuću, rušenje sale OŠ „Vladislav Skarić" i zabrinutost zbog nove gradnje u blizini. Posebno se navodi klizište u ulici Ejuba Ademovića, gdje blokovi zauzimaju jednu saobraćajnu traku.
Saobraćaj i parking	Spominje se nedovoljan i neadekvatan parking prostor; uz klizište u ulici Ejuba Ademovića opisan je i gubitak jedne saobraćajne trake.
Stanje postojećih objekata	Dodatno su navedeni objekti sa starim salonitnim krovovima te napušteni i zapušteni rezidencijalni objekti.
Svjetlosno zagađenje	Jedan pojedinačni odgovor izričito navodi svjetlosno zagađenje.
Opći ili nepotpuni navodi	U rubrici „Drugo" jedan odgovor glasi „Sistem zakazao". U druga dva papirna upitnika rubrika je označena bez čitljivog konkretnog problema (jedan zapis je djelimično nečitak, drugi nije dopunjen).

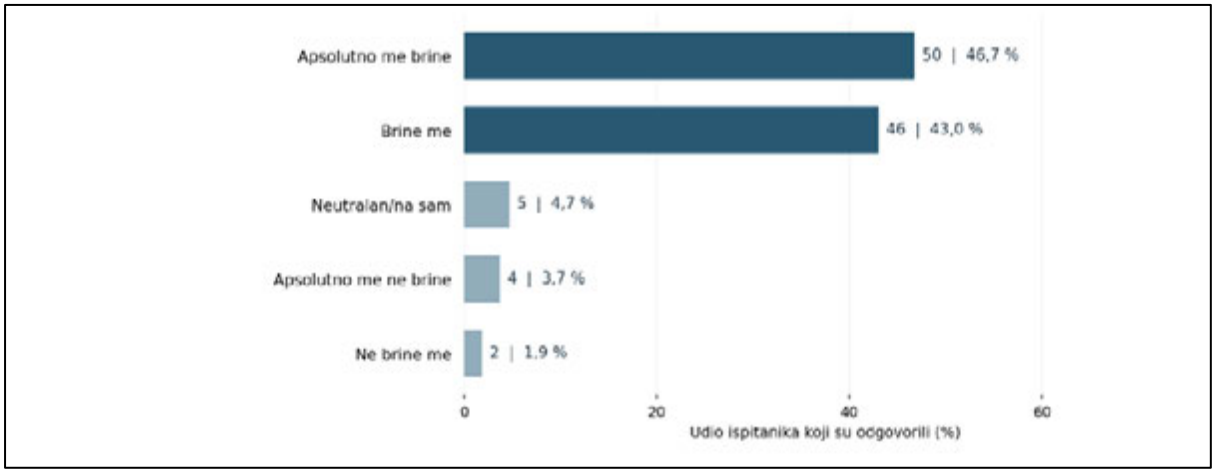
11. Koji su najčešći okolišni problemi na području Općine Centar?

Tabela 62: Sažetak odgovora o lokacijama okolišnih problema u Općini Centar

Tema	Lokacije	Uočeni problemi
Otpad i komunalna higijena	Ciglane, Šip, Soukbunar, Bolnička, Sepetarevac, Bjelave, Envera Čolakovića, Musa Ćazim Ćatić, Čadordžina, Hamida Beširevića, Himze Polovine, Patriotske lige, Fadila Jahića Španca kod Bosna Filma, Park–Višnjik, Koševsko Brdo, Ćobanija–Skenderija te ugao Pruščakove i Mehmeda Spahe	Smeće na javnim površinama i oko kontejnera, nedovoljan broj posuda, pretrpani kontejneri, kabasti i građevinski otpad, automobilske gume, nepropisno odlaganje i neredovan odvoz. Posebno je istaknuto gomilanje otpada kod studentskog doma na Bjelavama te nedovoljno odvojeno prikupljanje otpada.
Zelene površine i sječa stabala	Višnjik, Breka, Koševo, Crni Vrh–Gorica, Marijin Dvor, Kotromanića, Zaima Šarca, Skenderija, Park–Višnjik i Veliki park	Nedovoljno održavanje i košenje zelenih površina, otpad u parkovima, sječa stabala, oštećivanje parkovskih sadržaja te nedostatak drveća, hlada i zelenih koridora. Vozila parkirana na zelenim površinama dodatno ih oštećuju i otežavaju pristup komunalnim vozilima.
Klizišta i nestabilnost terena	Ejuba Ademovića, Šefika Halimanovića, Braće Kadić, Višnjik, Skenderija i područje Muamera Omerbegovića–Terezija	Klizišta, slijeganje zemljišta, oštećenja objekata i zabrinutost zbog gradnje na padinskim terenima.
Kanalizacija, odvodnja i vodotoci	Gornje Ciglane, Hakije Kulenovića 18–38, Muamera Omerbegovića–Terezija, Nahorevska, Višnjik, Breka, Himze Polovine, Koševski potok, Miljacka i Mis Irbina 1	Kvarovi kanalizacije, izlijevanje otpadnih voda na saobraćajnice i prema objektima, voda u prizemnim prostorijama, nedovoljno uređena odvodnja i neugodni mirisi.
Vodovodna mreža	Koševsko Brdo i šire područje općine	Česti kvarovi, curenje vode iz cijevi i šahtova, spora sanacija kvarova i gubici vode.
Saobraćaj i parking	Alipašina, Koševo, Bolnička, Titova, Skenderija, Hamdije Kreševljakovića, Radićeva, Mis Irbina, područje BBI centra, Bjelave, Breka, Himze Polovine, Bardakčije, Zaima Šarca, Avde Sumbula, prostor kod Narodnog pozorišta i Doma Armije	Gužve, nedostatak parking mjesta, parkiranje na trotoarima i u saobraćajnim trakama, otežano kretanje pješaka, neprimjerena brzina vozila i oštećen kolovoz. U padinskim naseljima istaknuti

		su nedovoljno pouzdan javni prevoz i neadekvatna autobusna stajališta.
Gradnja i pritisak na prostor	Gorica, Šip, Betanija, Grdonj, Slatina, Poljine, Višnjik, Safeta Mujića, Radićeva i područje oko zgrade Svjetlosti	Bespravna ili prekomjerna gradnja, zamjena kuća većim objektima i smanjenje zelenih površina. Dugotrajni građevinski radovi u centru stvaraju prašinu i buku te otežavaju korištenje javnog prostora.
Zapušteni objekti i parcele	Kotromanića, Terezija, Grdonj kod Hidrometeorološkog zavoda, Nikole Kašikovića, Sepetarevac, ulice između Bjelava i Breke i centra, Hrastovi i Breka	Ruševni i nedovršeni objekti, dotrajale fasade i krovovi, zapuštena igrališta i parcele te moguće opasnosti za prolaznike. Zapuštene parcele u Hrastovima i na Breci izdvojene su i zbog rizika od požara.
Kvalitet zraka	Višnjik, Bjelave, Koševo, padinski dijelovi općine i saobraćajno opterećene ulice centra	Dim i neugodni mirisi iz individualnih ložišta, naročito zimi, te izduvni gasovi vozila.
Buka i svjetlosno zagađenje	Marijin Dvor, Jukićeva, područje M. Hadžijahića, prostor kod Doma Armije, Branilaca grada i Štrosmajerova	Buka saobraćaja i autobusa, bučna vozila, muzika iz ugostiteljskih objekata i buka povezana s radom Bosnalijeka. Na Marijin Dvoru navedeno je i svjetlosno zagađenje.
Održavanje trotoara, šetnica i javnog prostora	Skenderija, šetnica prema Vilsonovom šetalištu, Juraja Najtharta, Titova, Dalmatinska, Avde Sumbula i potez Alipašina džamija–Miljacka	Oštećeni ili nečisti trotoari, nedovoljno kanti i klupa, korov, neodržavani kontejneri i otežano kretanje zbog vozila ili ugostiteljskog mobilijara na pješačkim površinama.
Psi lutalice	Bjelave, Breka i centar grada	Prisutnost čopora pasa lutalica na javnim površinama i zabrinutost građana za sigurnost.

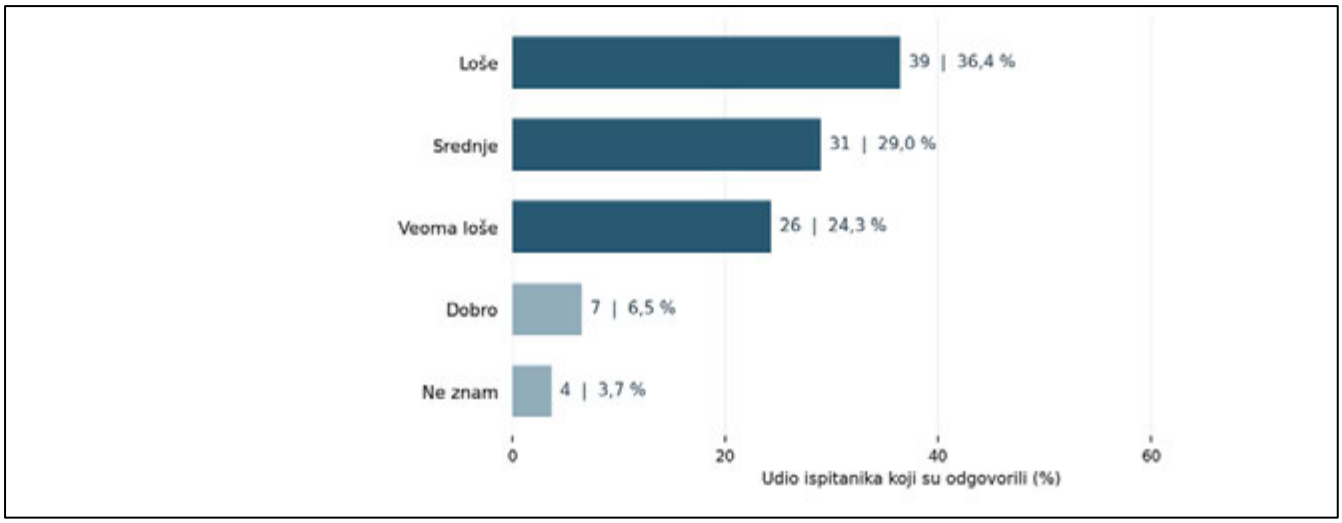
12. Ocijenite nivo lične zabrinutosti o stanju okolišnih problema u općini Centar?

Dijagram 11: Nivo lične zabrinutosti ispitanika zbog okolišnih problema

Na pitanje o nivou lične zabrinutosti odgovorilo je 107 ispitanika. Zabrinutost zbog stanja okoliša iskazalo je 96 od 107 ispitanika (89,7 %): 50 (46,7 %) odgovorilo je „Apsolutno me brine“, a 46 (43,0 %) „Brine me“. Neutralno je pet ispitanika (4,7 %), dok šest (5,6 %) navodi da ih okolišni problemi ne brinu ili ih apsolutno ne brinu. Rezultat pokazuje visok nivo lične zabrinutosti u anketiranom uzorku.

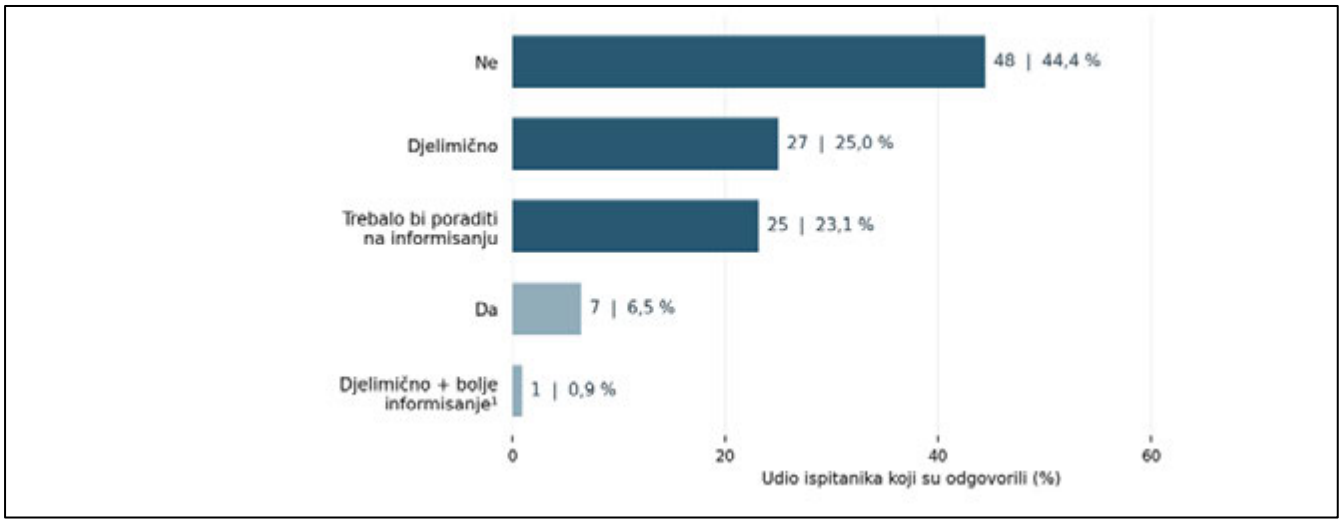
13. Ocjena dosadašnjeg rada nadležnih organa u sektoru okoliša?

Dijagram 12: Ocjena rada nadležnih organa u sektoru okoliša

Na pitanje o ocjeni rada nadležnih organa u sektoru okoliša odgovorilo je 107 ispitanika. Rad nadležnih organa kao loš ocijenilo je 39 ispitanika (36,4 %), a kao veoma loš njih 26 (24,3 %). Negativne ocjene zajedno čine 65 od 107 odgovora (60,7 %). Srednju ocjenu dalo je 31 ispitanik (29,0 %), dobru sedam (6,5 %), dok četiri ispitanika (3,7 %) nisu znala dati ocjenu. Rezultati upućuju na izraženo nezadovoljstvo dosadašnjim radom u anketiranom uzorku.

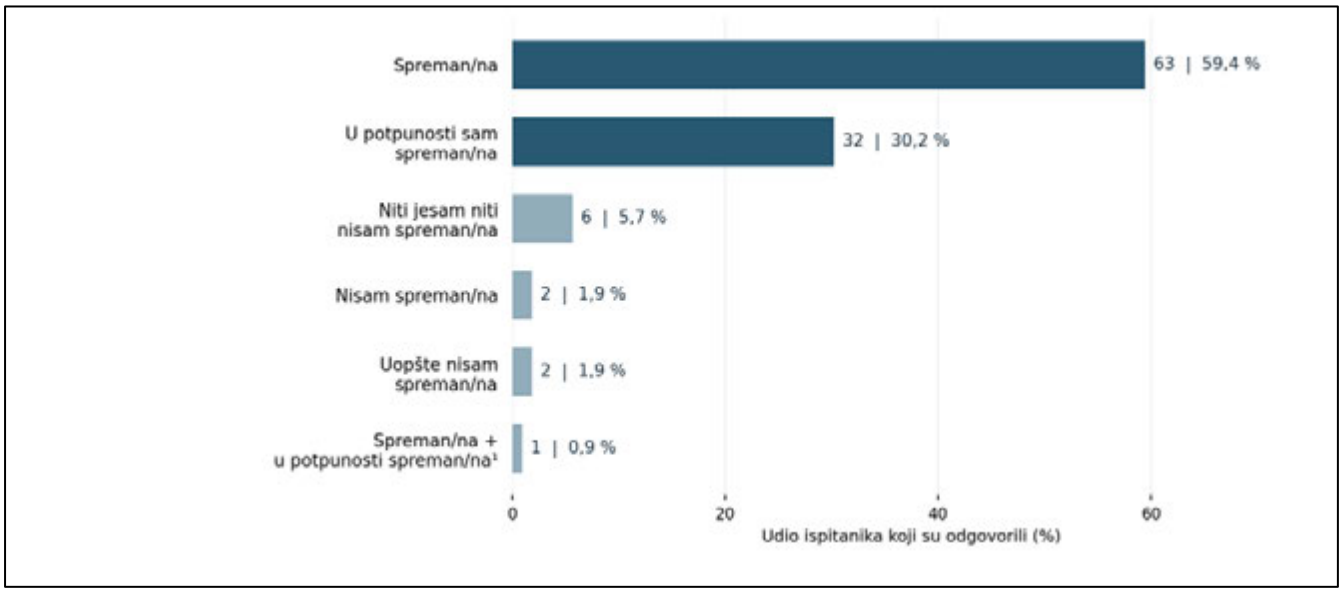
14. Da li ste zadovoljni nivoom informacija o stanju okoliša u općini Centar?

Dijagram 13: Zadovoljstvo informacijama o stanju okoliša

Na pitanje o zadovoljstvu informacijama o stanju okoliša odgovorilo je 108 ispitanika. Nivoom dostupnih informacija nije zadovoljno 48 od 108 ispitanika (44,4 %). Djelimično zadovoljstvo navodi 27 (25,0 %), a potrebu da se poradi na informisanju ističe 25 (23,1 %). Jedna osoba označila je i djelimično zadovoljstvo i potrebu za boljim informisanjem (0,9 %). Zadovoljno je sedam ispitanika (6,5 %). Prema tome, 101 od 108 ispitanika (93,5 %) nije iskazao potpuno zadovoljstvo nivoom informacija.

15. Kolika je Vaša spremnost da doprinesete poboljšanju stanja okoliša?

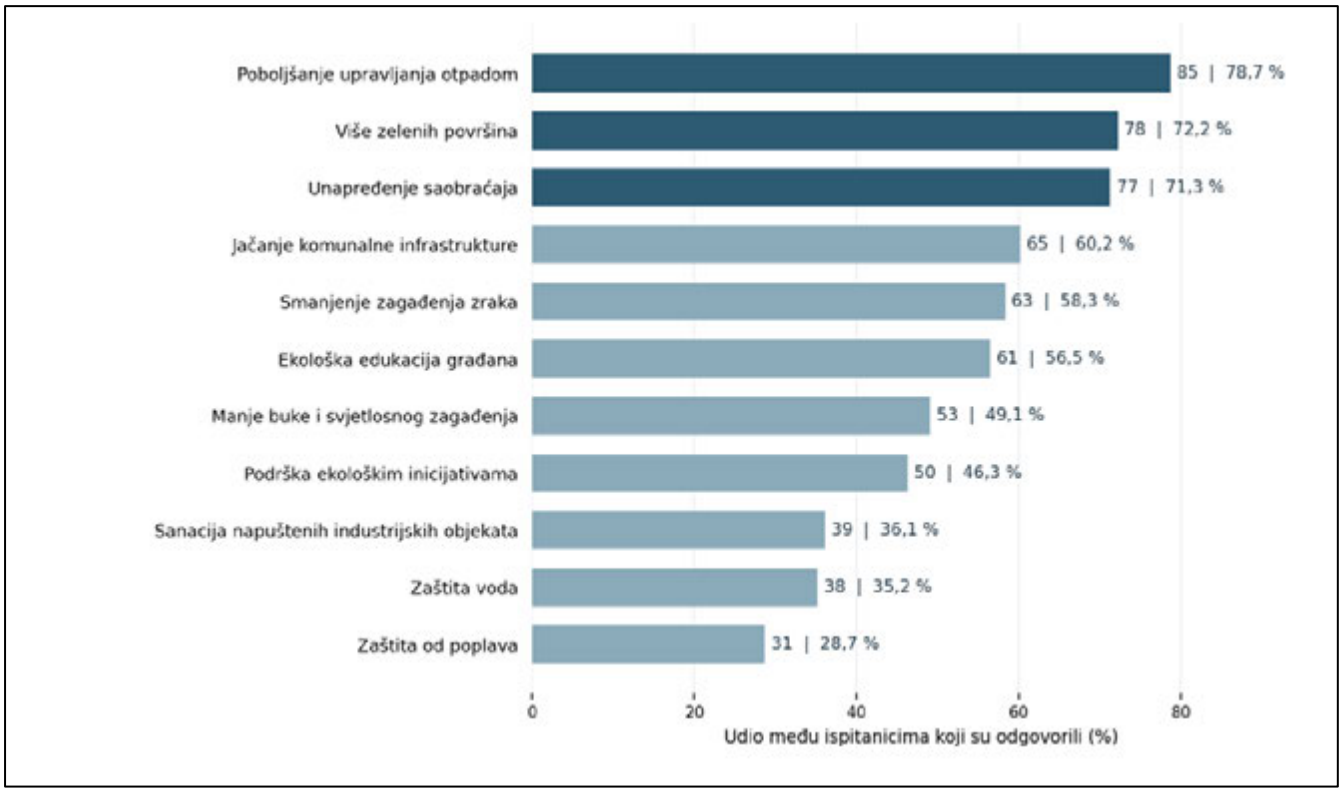
Dijagram 14: Spremnost ispitanika da doprinesu poboljšanju okoliša

Na pitanje o spremnosti ispitanika da doprinesu poboljšanju okoliša odgovorilo je 106 ispitanika. Spremnost da doprinese poboljšanju okoliša iskazalo je 63 od 106 ispitanika (59,4 %), a potpunu spremnost njih 32 (30,2 %). Jedna osoba označila je oba stepena spremnosti (0,9 %). Računajući i taj kombinovani odgovor, spremnost iskazuje 96 ispitanika (90,6 %). Neodlučno je šest (5,7 %), dok su četiri ispitanika (3,8 %) označila jedan od dva odgovora koji izražavaju nespremnost.

16. Prijedlozi za poboljšanje kvaliteta stanja okoliša u općini Centar

Na pitanje je odgovorilo 108 ispitanika. Tokom anketiranja bilo je moguće odabrati više prijedloga, pa procenti predstavljaju udio ispitanika koji su odabrali svaku mjeru i ne sabiraju se na 100 %.

Dijagram 17. Prijedlozi ispitanika za poboljšanje okoliša u Općini Centar

Dijagram 15: Prijedlozi ispitanika za poboljšanje okoliša u Općini Centar

Najviše ispitanika predlaže poboljšanje upravljanja otpadom (85; 78,7 %). Slijede povećanje zelenih površina (78; 72,2 %) i unapređenje saobraćajne infrastrukture (77; 71,3 %). Ove tri mjere izdvajaju se kao najčešći izbori među ponuđenim odgovorima.

Jačanje komunalne infrastrukture podržava 65 ispitanika (60,2 %), smanjenje zagađenja zraka 63 (58,3 %), a programe edukacije 61 (56,5 %). Gotovo polovina označila je ograničavanje buke i svjetlosnog zagađenja (53; 49,1 %) i podršku ekološkim inicijativama (50; 46,3 %).

Manje su zastupljeni sanacija napuštenih industrijskih objekata (39; 36,1 %), zaštita voda (38; 35,2 %) i unapređenje zaštite od poplava (31; 28,7 %). Ovi udjeli iskazuju učestalost prijedloga u anketi; ne predstavljaju ocjenu tehničke hitnosti pojedinačne mjere.

Tabela 63: Dodatni prijedlozi ispitanika grupisani po temama

Tema	Sažetak dodatnih odgovora
Nadzor i sankcije	Predložene su strože kazne za bacanje otpada, parkiranje na zelenim površinama, buku vozila i neuklanjanje izmeta kućnih ljubimaca. Traži se efikasniji nadzor, utvrđivanje počinilaca i dosljedan rad inspekcije;
Rad institucija i mjesnih zajednica	Ispitanici traže stručan kadar i odgovorne inspektore, jasnije informacije o nadležnostima mjesnih zajednica te redovno, javno obavještavanje građana. Jedan odgovor poziva da lokalna zajednica daje prednost kvalitetu života građana. Ocjene o političkom zapošljavanju i korupciji predstavljaju stavove ispitanika.
Održavanje zelenih površina	Predlaže se osnivanje javnog preduzeća zaduženog za održavanje parkova i drugih zelenih površina.
Edukacija građana	Traži se velika javna kampanja o ekološki prihvatljivom ponašanju stanovništva.
Zeleno uređenje i pješački prostor	Predloženi su zeleni pješački koridori, produženje pješačke staze uz Obalu do Čaršije i zeleni krovovi.

Dotrajali materijali i klizišta	Predlaže se uklanjanje starih salonitnih krovova. Ispitanik posebno upozorava na nedovršenu sanaciju klizišta u ulici Hakije Kulenovića i promet u toj ulici.
Građevinski otpad	Jedan ispitanik traži postupanje po članu 32. Pravilnika o građevinskom otpadu, navodeći objavu u „Službenim novinama Federacije BiH", br. 93/19.
Ulice, ograde i stambeni objekti	Predložene su sanacija rezidencijalnih objekata, uređenje ulica i uklanjanje dotrajalih ograda; posljednje dvije mjere dopisane su u papirnoj anketi 23.

17. Koje aktivnosti ili mjere smatrate najvažnijim za unapređenje stanja okoliša na području Općine Centar?

Tabela 64: Objedinjeni prijedlozi ispitanika

Oblast	Objedinjeni prijedlozi
Upravljanje otpadom	Osigurati redovniji odvoz otpada, uklanjati divlje i manje nelegalne deponije te postaviti dovoljan broj kanti i zaštićenih kontejnera, naročito na Ciglanama i Koševskom Brdu. Organizovati najmanje mjesečni odvoz kabastog otpada uz pravovremeno obavještavanje građana. Za ugostiteljske i druge poslovne objekte predvidjeti način odlaganja prilagođen količini njihovog otpada, kako ne bi dodatno opterećivali posude za domaćinstva.
Reciklaža i posebne vrste otpada	Proširiti odvojeno prikupljanje, urediti zelene otoke i razmotriti reciklažno dvorište za posebne kategorije otpada. Spriječiti odlaganje miješanog otpada u reciklažne kontejnere te organizovati odgovarajuće prikupljanje medicinskog, građevinskog i drugog posebnog otpada. Građanima pokazati kako se prikupljeni otpad dalje razvrstava i obrađuje, a poslovne subjekte uključiti u reciklažu.
Nadzor i sankcije	Postaviti nadzor na mjestima učestalog nepropisnog odlaganja otpada, redovno obilaziti teren i identificirati počinioce. Dosljedno sankcionisati odlaganje otpada, uništavanje zelenila, nepropisno parkiranje i prekoračenja dozvoljene buke. Ojačati komunalni i okolišni inspekcijski nadzor, uskladiti propise koji uređuju komunalne probleme te osigurati njihovu primjenu. Jedan prijedlog odnosi se na posebnu naknadu za neodržavane privatne parcele.
Zelene površine i stabla	Zaštititi postojeće parkove i stabla, zaustaviti neopravdanu sječu te uklonjena stabla nadomjestiti novom sadnjom. Proširiti zelene površine, redovno kositi, zalijevati i čistiti parkove te pratiti zdravstveno stanje stabala. Posebno urediti park Betanija i očuvati zelenilo na Višnjiku, Breki i Koševu. Spriječiti parkiranje i odlaganje otpada na zelenim površinama.
Planiranje zelenila	Izraditi strategiju upravljanja zelenilom i utvrditi stanje stabala u Velikom i drugim parkovima. Planirati sisteme za zalijevanje, birati vrste primjerene lokaciji i uključiti stručnjake, uključujući Šumarski fakultet, u planiranje sadnje i održavanja. Poboljšati saradnju institucija koje upravljaju parkovima i zaštićenim zelenim površinama.
Parkovi i rekreacija	Urediti i održavati dječija i sportska igrališta; razvijati funkcionalne parkove, šetnice, klupe i druge prostore za rekreaciju. Razmotriti mogućnosti za bazen te podsticati uređenje balkona i prostora ispred stambenih zgrada.
Voda, kanalizacija i odvodnja	Sanirati vodovodnu i kanalizacionu mrežu, brže otklanjati curenja iz cijevi i šahtova te popravljati ulice oštećene usljed kvarova. Ispitati i sanirati izlijevanje otpadnih voda na Breci i u ulici Himze Polovine, uz uključivanje nadležnih za javno zdravstvo i upravljanje zgradama. Unaprijediti oborinsku odvodnju, zaštititi pitku vodu i vodozaštitne zone, urediti korita vodotoka i smanjiti rizik od poplava.
Klizišta, ulice i objekti	Sanirati klizišta, erozivna područja, potporne zidove, stepenice, trotoare i saobraćajnice; posebno su navedeni trotoar u Dalmatinskoj, čišćenje trotoara u Titovoj i asfaltiranje Armaganuše. Utvrditi vlasništvo i stanje ruševnih i napuštenih objekata te pokrenuti njihovu sanaciju. Obnoviti dotrajale fasade i krovove, ukloniti stare salonitne krovove i poboljšati toplotnu izolaciju zgrada, uz namjenske fondove ili subvencije za objekte kojima je sanacija najpotrebnija. Građevinske radove u prometnim dijelovima centra završavati u razumnim rokovima.
Kvalitet zraka i grijanje	Kontrolisati gorivo koje se koristi u individualnim ložištima i postepeno zamjenjivati peći na čvrsta goriva. Širiti pristup ekološki prihvatljivijem grijanju, uključujući mogućnost gasifikacije padinskih naselja i subvencije za zamjenu sistema grijanja. Poboljšati toplotnu izolaciju zgrada, pratiti kvalitet zraka i strožije kontrolisati izduvne gasove te tehničku ispravnost vozila.

Saobraćaj i kretanje	Urediti parkiranje za stanovnike Bjelava i Breke, razmotriti garaže sa povoljnijim uslovima za okolne stanare te riješiti korištenje parkinga kod Narodnog pozorišta. Preispitati organizaciju parkiranja u Branilaca grada i sankcionisati zaustavljanje koje sužava prolaz u Zaima Šarca i Bardakčijama. Povećati učestalost i pouzdanost javnog prevoza prema padinskim naseljima, poboljšati autobusna stajališta, smanjiti brzinu u naseljenim ulicama i urediti pristup školama i vrtićima. Razvijati pješačke i biciklističke staze, a trolejbuskim trakama osigurati prvenstvenu namjenu.
Buka i svjetlosno zagađenje	Kontrolisati bučna vozila i prekoračenja brzine te buku ugostiteljskih objekata i događaja, posebno u večernjim satima. Preispitati položaj autobuskog stajališta kod Doma Armije i postupati po prijavama buke u centru. Pojedini ispitanici predlažu zabranu vatrometa. Smanjiti i nepotrebno svjetlosno zagađenje.
Komunalna higijena i sigurnost	Redovno čistiti javne i zelene površine, kositi travu te provoditi deratizaciju i dezinsekciju. Ažurirati program održavanja prema stvarnim potrebama naselja i rastu broja stanovnika i korisnika prostora. U saradnji s nadležnim službama rješavati probleme pasa lutalica te sigurnosti kod škola, ulaza u zgrade i na javnim površinama.
Edukacija i uključivanje građana	Provoditi stalne kampanje i rad s građanima, posebno s djecom u vrtićima i školama. Postaviti posude za odvojeni otpad u ustanovama te pripremiti jasne upute o odlaganju i reciklaži za domaćinstva. Ankete, javne pozive i termine komunalnih akcija učiniti dostupnijim putem općinske stranice, QR kodova, ulaza u zgrade i medija. Uključiti građane u prijavljivanje problema i lokalne akcije.
Mjesne zajednice i nadležne službe	Ojačati ulogu mjesnih zajednica u pokretanju akcija i svakodnevnom održavanju naselja. Omogućiti jednostavno podnošenje prijava, njihovo brzo prosljeđivanje nadležnima i povratnu informaciju građanima. Redovno objavljivati obavještenja i pozive na učešće te poboljšati koordinaciju Općine, Kantona, mjesnih zajednica i komunalnih preduzeća.
Planiranje, praćenje i odgovornost	Sistematski popisati probleme, uključiti stručnjake i fakultete u izradu projekata te rangirati mjere prema važnosti. Provoditi prostorne planove, svakodnevno pratiti stanje i javno izvještavati o provedenim aktivnostima i rezultatima. Preispitati kapacitete komunalnih usluga u odnosu na rast broja stanovnika, objekata, vozila i posjetilaca. Građani traže efikasniju inspekciju i veću odgovornost rukovodilaca; jedan odgovor sadrži i zahtjev za ostavkom načelnika.

8 AKCIONI PLAN

Po završetku aktivnosti rangiranja i prioritizacije problema, kako je detaljno opisano u prethodnom poglavlju, pristupilo se definisanju strateških i operativnih ciljeva, kao i predlaganju odgovarajućih mjera za svaku od obrađenih oblasti u Lokalnom ekološkom akcionom planu (LEAP). Pri formulisanju ciljeva i mjera, uzeti su u obzir važeći strateški dokumenti na nivou Općine Centar, strateški dokumenti višeg reda, te utvrđena rang-lista problema. Ovaj proces osigurao je usklađenost LEAP-a sa relevantnim strateškim okvirima, omogućavajući koherentno integrisanje lokalnih prioriteta u širi kontekst održivog razvoja.

Akcioni plan predstavlja ključnu fazu izrade LEAP-a, jer precizno definiše aktivnosti koje je potrebno provesti kako bi se unaprijedilo postojeće stanje u prioritetnim oblastima zaštite okoliša. Za svaku mjeru je naveden okvirni finansijski iznos potreban za njeno provođenje, nadležna institucija ili organizacija odgovorna za implementaciju, te mogući izvori finansiranja, uključujući budžetska sredstva, donacije i druge potencijalne mehanizme podrške.

Prijedlog rješenja za identifikovane probleme, odnosno mjera u Akcionom planu, razvijen je kroz participativni proces u saradnji s Radnim timom Općine Centar, uz uvažavanje sugestija i preporuka ključnih sudionika. Lista definisanih mjera dodatno je razrađena u Akcionom planu kroz postavljanje jasnih indikatora uspješnosti, preciziranje vremenskog okvira provedbe, procjenu potrebnih finansijskih sredstava, te identifikaciju odgovornih subjekata za implementaciju svake mjere. U cilju osiguranja efikasnog praćenja i evaluacije provedbe LEAP-a, definisani su mjerljivi indikatori koji omogućavaju kontinuiranu procjenu uspješnosti implementiranih aktivnosti i ostvarivanja postavljenih ciljeva. Također, ključno je osigurati kontinuirano uključivanje svih relevantnih interesnih strana, kako u fazi planiranja, tako i tokom implementacije i monitoringa, s ciljem jačanja odgovornosti, transparentnosti i efektivnosti u provedbi mjera i aktivnosti.

Mjere koje su prepoznate u ključnim strateškim i planskim dokumentima višeg nivoa, osiguravaju njihovu dosljednu primjenu u lokalnom kontekstu, čime se jača vertikalna usklađenost razvojnih politika. Također akcionim planom su prepoznate mjere sadržane u strateškim dokumentima na općinskom nivou, čime se osigurava njihova usklađenost i operativna primjena.

Pri određivanju akcija i aktivnosti u sklopu akcionog plana uzeti su u obzir sljedeći kriteriji:

- Tehnička izvodljivost
- Efikasnost
- Troškovi
- Politička izvodljivost
- Pravna izvodljivost
- Vrijeme implementacije.

Tabela 65: Tabela prioritizacije aktivnosti

Prioritet	Razlozi
Visok (V)	Mjera podržava implementaciju ključnih strateških i planskih dokumenata na višem nivou administrativne vlasti FBiH, KS i Grada Sarajeva prije svega Federalna strategija zaštite okoliša. 2022. – 2032., Okvirna energetska strategija Bosne i Hercegovine do 2035. godine, Integrisani energetski i klimatski plan Bosne i Hercegovine za period do 2030. godine (NECP)-nacrt, Zeleni akcioni plan Kantona Sarajevo, Prostorni plan Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023. godine, Strategija razvoja Kantona Sarajevo 2021–2027. Mjera podržava implementaciju Strategije razvoja Općine Centar

	(za period 2023.-2027. godina) i drugih dokumenata drugih na općinskom nivou Mjera je u skladu sa Budžetom Općine Centar za 2026. godinu
Srednji (S)	Mjera je donesena u skladu sa visoko-rangiranim problemima Mjera podržava implementaciju drugih sektorskih strategija i akcionih planova
Nizak (N)	Mjera je donesena u skladu sa anketiranjem stanovništa Općine Centar Mjera je prijedlog konsultanta ili članova radne grupe

AKCIONI PLAN – ENERGETIKA

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Rd.br	**Energetika**								
	Strateški cilj A.1. Smanjenje emisija stakleničkih gasova i emisija zagađujućih materija iz potrošnje energije								
	Operativni cilj A.1.1. Povećanje energijske efikasnosti u krajnjoj potrošnji energije								
A.1.1.1	Nastavak i proširenje programa sufinansiranja energijske obnove objekata individualnog i kolektivnog stanovanja, prvenstveno kroz toplotnu izolaciju ovojnice i zamjenu energijski neefikasne vanjske stolarije	V	Općina Centar Sarajevo – Služba za komunalne poslove i investicije; partneri: nadležno ministarstvo KS, FZO FBiH, upravitelji i vlasnici objekata	2027–2030	4.000.000 KM	Općina; KS; FZO FBiH; međunarodni fondovi; korisnici	Broj objekata; m² obnovljene površine; smanjenje kWh/god.; smanjenje CO_2	Nedovoljna sredstva; vlasnički odnosi; vlastito učešće	Višegodišnji pozivi; udruživanje sredstava; tehnička pomoć; prioritet objektima s najvećim potencijalom ušteda
A.1.1.2	Energijska obnova javnih objekata u vlasništvu/nadležnosti Općine, uključujući ovojnicu i tehničke sisteme, na osnovu energijskih audita i procjene energijskih, okolišnih i ekonomskih efekata	V	Općina Centar Sarajevo – Služba za komunalne poslove i investicije / Odsjek za investicije; partneri: korisnici objekata, nadležna ministarstva KS, FZO FBiH	2027–2030	2.000.000 KM	Općina; KS; FZO FBiH; EU i međunarodni fondovi	Broj objekata; m²; smanjenje potrošnje energije, troškova i CO_2	Visoki početni troškovi; nedostatak dokumentacije	Priprema potrebne tehničke dokumentacije; cost-benefit rangiranje; fazna realizacija; korištenje vanjskih izvora finansiranja

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
A.1.1.3.	Izrada energijskih audita, studija opravdanosti i potrebne tehničke dokumentacije za pripremu projekata energijske efikasnosti na objektima u vlasništvu/nadležnosti Općine	S	Općina Centar Sarajevo – Služba za komunalne poslove i investicije, Odsjek za investicije; partneri: FZO FBiH i stručne institucije	2027–2030	150.000 KM	Općina; FZO FBiH; međunarodni projekti	Broj izrađenih audita, studija i tehničkih dokumenata; broj pripremljenih projekata; procijenjeni potencijal energijskih ušteda	Nedostatak podataka i tehničke dokumentacije; ograničena sredstva	Prioritizacija objekata prema potrošnji energije i potencijalu ušteda; fazna priprema dokumentacije; korištenje dostupnih programa sufinansiranja
	Operativni cilj A.1.2. Smanjenje emisija iz individualnih sistema grijanja								
A.1.2.1	Sufinansiranje zamjene energijski neefikasnih individualnih peći i kotlova na čvrsta i druga okolinski nepovoljna goriva energijski efikasnijim sistemima grijanja sa nižim emisijama, uz mjere EE gdje su opravdane	V	Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS i Općina Centar Sarajevo, zavisno od programa; partneri: FZO FBiH, Toplane, Sarajevogas, vlasnici	2027–2030	2.000.000 KM	KS; Općina; FZO FBiH; međunarodni fondovi; korisnici	Broj zamijenjenih ložišta; broj domaćinstava koja napuštaju čvrsta goriva; procijenjeno smanjenje PM i CO_2	Troškovi; ograničene finansijske mogućnosti dijela domaćinstava; tehnička ograničenja	Ciljane subvencije; veći intenzitet podrške socijalno ugroženim domaćinstvima; kombinovanje EE i zamjene grijanja
	Strateški cilj A.2. Povećanje korištenja obnovljivih izvora energije								
	Operativni cilj A.2.1. Povećanje korištenja obnovljivih izvora energije u javnim i stambenim objektima								
A.2.1.1.	Ugradnja solarnih sistema, toplotnih pumpi i drugih tehnički, okolišno i ekonomski opravdanih OIE sistema na javnim objektima u vlasništvu/nadležnosti Općine	V	Općina Centar Sarajevo – Služba za komunalne poslove i investicije, Odsjek za investicije; partneri: korisnici objekata, FZO FBiH, FMERI, FMPU i	2027–2030	1.500.000 KM	Općina; KS/FBiH; FZO FBiH; EU i međunarodni fondovi	Broj sistema; instalirani kW; proizvedeni kWh/god.; smanjenje CO_2; finansijske uštede	Visoki početni troškovi; tehnički uslovi	Energijski auditi; studije izvodljivosti; cost-benefit rangiranje; grantovi

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			nadležna ministarstva KS						
A.2.1.2.	Uspostavljanje i provođenje programa sufinansiranja OIE u objektima individualnog i kolektivnog stanovanja, prvenstveno solarnih sistema i toplotnih pumpi gdje postoje odgovarajući tehnički uslovi	S	Općina Centar Sarajevo – Služba za komunalne poslove i investicije; partneri: nadležno ministarstvo KS, FZO FBiH, upravitelji i vlasnici	2028–2030	1.000.000 KM	Općina; KS; FZO FBiH; međunarodni fondovi; korisnici	Broj korisnika/sistema; instalirani kW; kWh/god. iz OIE; smanjenje fosilnih energenata i CO_2	Troškovi; tehnički uslovi; kolektivno vlasništvo	Tehnički kriteriji; sufinansiranje; stručna pomoć; povezivanje s EE
	Strateški cilj A.3. Rekonstrukcija, unapređenje i razvoj energetske infrastrukture								
	Operativni cilj A.3.1. Unapređenje sistema daljinskog grijanja radi povećanja energijske efikasnosti i smanjenja individualnih ložišta								
A.3.1.1.	Rekonstrukcija, povećanje efikasnosti i proširenje sistema daljinskog grijanja te priključenje novih korisnika, prvenstveno gdje se omogućava gašenje individualnih ložišta	V	Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS i KJKP „Toplane-Sarajevo"; Općina Centar kao partner u poslovima iz svoje nadležnosti	2027–2030	Prema investicionim programima nadležnih institucija	Budžet KS; Toplane; međunarodni izvori; Općina u okviru nadležnosti	Broj novih priključaka; dodatna grijana površina; smanjena potrošnja energije; broj ugašenih individualnih ložišta	Troškovi infrastrukture; tehnički i imovinsko-pravni uslovi	Studije opravdanosti; prioritet područjima gdje se omogućava gašenje većeg broja individualnih ložišta; koordinacija nadležnih institucija
	Operativni cilj A.3.2. Rekonstrukcija i proširenje distributivne gasne mreže radi zamjene okolinski nepovoljnijih goriva tamo gdje OIE ili daljinsko grijanje nisu opravdani								
A.3.2.1.	Povećanje broja korisnika postojeće gasne mreže i opravdano proširenje mreže na područjima gdje se time zamjenjuju čvrsta i druga okolinski nepovoljna goriva	S	KJKP „Sarajevogas" d.o.o. Sarajevo i nadležno ministarstvo KS; Općina Centar – podrška u okviru lokalnih nadležnosti	2027–2030	Prema investicionim programima nadležnih institucija	KS; KJKP „Sarajevogas"; korisnici; drugi dostupni izvori.	Broj novih priključaka; km rekonstruisane/nove mreže; broj ugašenih individualnih ložišta	Troškovi priključenja; cijena energenta; tehnički uslovi	Prioritet područjima s većim brojem individualnih ložišta, gdje OIE ili daljinsko

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
									grijanje nisu opravdani; koordinacija nadležnih institucija
	Operativni cilj A.3.3. Povećanje energijske efikasnosti javne rasvjete								
A.3.3.1.	Nastavak rekonstrukcije i modernizacije javne rasvjete LED tehnologijom i, gdje je opravdano, uvođenje sistema inteligentnog upravljanja	S	Općina Centar Sarajevo – Služba za komunalne poslove i investicije, Odsjek za investicije, za projekte iz nadležnosti Općine; partneri: nadležni organi KS	2027–2030	1.500.000 KM	Općina; KS; FZO FBiH; drugi izvori	Broj LED svjetiljki; udio LED rasvjete; smanjenje kWh/god.; finansijske uštede	Finansijska i tehnička ograničenja	Fazna realizacija; prioritet energijski najneefikasniji m lokacijama; vanjski izvori
	Strateški cilj A.4. Unapređenje upravljanja energijom i lokalnog energetskog planiranja								
	Operativni cilj A.4.1. Uspostavljanje sistemskog energetskog upravljanja, planiranja i praćenja potrošnje energije								
A.4.1.1.	Uspostavljanje/unapređenje sistema energetskog upravljanja i jedinstvene evidencije potrošnje energije i energenata u objektima u vlasništvu/nadležnosti Općine	V	Općina Centar Sarajevo, uz određivanje odgovorne organizacione jedinice i energijskog menadžera/odgovorne osobe; korisnici općinskih objekata	2027–2028; monitoring do 2030.	100.000 KM	Općina; FZO FBiH; međunarodni projekti	Funkcionalna baza; % objekata u sistemu; godišnji izvještaji; ostvarene uštede	Nepotpuni podaci; kadrovski kapaciteti	Centralizacija podataka; imenovanje odgovornih osoba; digitalni monitoring; obuka
A.4.1.2.	Izrada/ažuriranje lokalnog energetskog i klimatskog planskog dokumenta sa inventarom potrošnje energije i emisija, mjerljivim ciljevima i	V	Općina Centar Sarajevo – Služba za komunalne poslove i investicije, uz koordinaciju sa službom nadležnom za lokalni razvoj; partneri:	2027–2028	100.000 KM	Općina; FZO FBiH; EU i međunarodni projekti	Usvojen lokalni energetski i klimatski planski dokument; izrađen inventar potrošnje energije i emisija; definisani mjerljivi ciljevi i indikatori;	Nedostupnost i neujednačenost potrebnih podataka; podaci u nadležnosti različitih	Uspostavljanje protokola za prikupljanje i razmjenu podataka; koordinacija nadležnih institucija;

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	mjerama te sistemom monitoringa realizacije		Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša KS; KJKP „Toplane – Sarajevo“ d.o.o. Sarajevo; KJKP „Sarajevogas“ d.o.o. Sarajevo; nadležni operator distributivnog sistema električne energije; FZO FBiH; stručne institucije				uspostavljen sistem monitoringa realizacije	institucija; ograničeni stručni kapaciteti	angažovanje stručne podrške za izradu dokumenta i uspostavljanje sistema monitoringa

AKCIONI PLAN – UPRAVLJANJE PROSTOROM

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Rd.br	**Prostorno uređenje**								
	Strateški cilj B1. Održivo upravljanje prirodnim resursima								
	Operativni cilj B1.1 Uspostaviti integralno i održivo upravljanje zemljišnim resursima								
B.1.1.1.	Kreiranje registra bespravne gradnje i strategije sanacije	S	Služba za prostorno uređenje Općine Centar	2027 – 2029	60.000 KM	Budžet Kantona, budžet Općine	Registar i plan sanacije javno dostupni	Nedostatak sredstava	Osigurati finansiranje iz budžeta, donatorskih programa i međunarodnih fondova.
B.1.1.2.	Pojačanje inspekcijskog nadzora	V	Inspektorat Općine Centar	Kontinuirano	-	-	Broj riješenih slučajeva bespravne gradnje	-	-

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
B.1.1.3.	Rušenje i uklanjanje bespravno izgrađenih objekata na području Općine	V	Inspektorat Općine Centar	2027 - 2030	500.000 KM	Budžet Kantona, budžet Općine	Bespravno izgrađeni i ruševni objekti na području općine uklonjeni	-	-
Rd.br	**Prostorno uređenje**								
	Strateški cilj B2. Obuhvat teritorije planskim dokumentima								
	Operativni cilj B2.1 Izrada urbanističko-prostorne i projektne dokumentacije (UP i RP)								
B.2.1.1.	Izrada prostorno planske dokumentacije općine Centar	S	Služba za prostorno uređenje Općine Centar, Zavod za planiranje razvoja KS	2027 - 2030	500.000 KM	Budžet Kantona, budžet Općine	Usvajanje i implementacija prostorno-planske dokumentacije, broj izrađenih i revidiranih urbanističkih planova pokrivanje svih naseljenih područja, broj objekata za javne namjene, parkova i zelenih površina, te povećanje broja rekreativnih zona, turističkih kapaciteta	Finansijske prepreke	Osigurati finansiranje iz budžeta, donatorskih programa i međunarodnih fondova.
B.2.1.2.	Provođenje strateških procjena uticaja na okoliš (SPUO) za svu prostorno plansku dokumentaciju u općini shodni stupanju na snagu Uredbe o strateškoj procjeni uticaja, strategije, plana ili	S	Služba za prostorno uređenje Općine Centar, Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog	-	-	Budžet Kantona, budžet Općine	-	-	-

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	programa na okoliš i obimu, sadržaju i ocjeni strateške studije („Službene novine Federacije BiH“, broj: 12/25).		uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo, Federalno ministarstvo okoliša i turizma						
B.2.1.3.	Uspostavljanje i održavanje jedinstvenog prostornog informacionog sistema (GIS).	S	Služba za prostorno uređenje Općine Centar, Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo	2027-2028	50.000 KM	Budžet Kantona i/ili Federacije BiH, Inostrani Fondovi EU i drugih domaćih i međunarodnih organizacija i institucija	Funkcionalan i integrisan GIS sistem dostupan svim relevantnim institucijama, sa ažuriranim podacima koji omogućavaju brže i efikasnije donošenje odluka.	Nedostatak finansijskih sredstava za implementaciju i održavanje.	Osigurati finansiranje iz budžeta, donatorskih programa i međunarodnih fondova.
	Strateški cilj B3. Zaštita i uređenje okoliša								
	Operativni cilj B3.1 Unapređenje stanja javnih zelenih površina								
B.3.1.1.	Uraditi generalni plan izgradnje zelenih površina i povećati njihovu zastupljenost	S	Služba za komunalne poslove i investicije Općine Centar, KJKP	2028-2029	50.000 KM	Budžet Kantona, budžet Općine	Izrađen i usvojen Generalni plan izgradnje zelenih površina Općine Centar, povećana ukupna površina	Nedostatak raspoloživog zemljišta i neriješeni imovinsko-pravni odnosi	Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i identifikacija pogodnih lokacija kroz prostorno-plansku

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			Park Sarajevo				zelenih i parkovskih površina u odnosu na početno stanje (u ha ili %).	na planiranim lokacijama, ograničena finansijska sredstva za izradu plana i realizaciju novih zelenih površina.	dokumentaciju i saradnju s nadležnim institucijama, osiguranje sredstava iz više izvora finansiranja (budžet Kantona, budžet Općine, grantovi, javno-privatna partnerstva).
B.3.1.2.	Izraditi planove revitalizacije parkovskih i drugih zelenih površina	S	Služba za komunalne poslove i investicije Općine Centar, KJKP Park Sarajevo	2027-2028	200.000 KM	Budžet Kantona, budžet Općine	Izrađeni i usvojeni planovi revitalizacije parkovskih i drugih zelenih površina, broj revitaliziranih parkovskih i zelenih površina u skladu s usvojenim planovima.	Nedostatak detaljnih podataka o stanju postojećih zelenih površina i infrastrukture, visoki troškovi revitalizacije i ograničena dostupnost finansijskih sredstava.	Provođenje terenskih analiza i izrada baze podataka o postojećim zelenim površinama, fazna realizacija revitalizacije i kombinovanje budžetskih sredstava s grantovima i donatorskim programima.
B.3.1.3.	Urediti i modernizovati izletišta i parkovske površine	S	Služba za komunalne poslove i investicije Općine Centar, KJKP Park Sarajevo	2028-2030	50.000 KM	Budžet Kantona, budžet Općine	Broj izletišta i parkovskih površina uređenih i modernizovanih u skladu s planom, povećan broj posjetilaca/rekreacionih korisnika nakon uređenja.	Ograničena finansijska sredstva za modernizaciju i održavanje izletišta i parkovskih površina.	Planiranje fazne modernizacije i korištenje kombinacije budžeta Kantona, budžeta Općine i eksternih izvora finansiranja (grantovi, donacije), saradnja s lokalnim komunalnim preduzećima i

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
									firmama za obezbjeđenje potrebne infrastrukture i opreme.
B.3.1.4.	Izrada projekata sađenja stabala i hortikulturnog uređenja parkova, aleja i prostora oko stambenih objekata na području općine Centar	S	Služba za komunalne poslove i investicije Općine Centar	2026 - 2030	50.000 KM	Budžet Općine Centar, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Donatorska i projektna sredstva (međunarodni fondovi, EU programi)	Broj posađenih stabala i hortikulturno uređenih površina, Površina novih ili revitaliziranih zelenih zona (m²), Poboljšanje mikroklimatskih uslova i vizuelnog identiteta.	Nedostatak finansijskih sredstava, Neriješeni imovinsko-pravni odnosi	Budžet Općine Centar, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Donatorska i projektna sredstva (međunarodni fondovi, EU programi)
B.3.1.5.	Planska dodjela sadnica stabala i sadnica cvijeća građanima za uređenje privatnih bašti, avlija i balkona na području općine Centar	S	Služba za komunalne poslove i investicije Općine Centar, MZ Općine Centar	2026-2031	20.000 KM godišnje	Budžet Općine Centar, Fond za zaštitu okoliša FBiH, Donatorska i projektna sredstva (međunarodni fondovi, EU programi)	Broj podijeljenih sadnica, Broj domaćinstava uključenih u mjeru, Vidljivo povećanje zelenih površina u privatnim prostorima	Nedovoljna zainteresovanost građana, Neadekvatno održavanje sadnica	Informativne i promotivne kampanje, Jednostavne smjernice za sadnju i održavanje, Uključivanje mjesnih zajednica u distribuciju
B.3.1.6.	Realizacija manjih intervencija uređenja javnog prostora u mjesnim zajednicama, uključujući ozelenjavanje, zaštitu pješaka, univerzalnu	S	Općina Centar; mjesne zajednice; KJKP „Park“; organizacije civilnog društva	2027–2030.	1.500.000	Budžet Općine; Budžet KS; donatorska sredstva; privatni sektor kroz društveno odgovorne projekte	Uređeno najmanje deset mikrolokacija; broj korisnika i zadovoljstvo stanovništva; osigurana pristupačnost prioritetnih lokacija	Veliki broj prijedloga; ograničena sredstva; različiti interesi korisnika prostora	Javni poziv mjesnim zajednicama; transparentni kriteriji rangiranja; uključivanje građana u izbor i projektovanje lokacija

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacij e	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	pristupačnost, hlad i odmorišta								

AKCIONI PLAN – UPRAVLJANJE OTPADOM

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Rd.br	**Upravljanje otpadom**								
	Strateški cilj C.1. Smanjiti količinu otpada i povećati količinu ponovno upotrijebljenih materijala								
	Operativni cilj C.1.1. Unaprijediti pravni i strateški okvir u oblasti upravljanja otpadom s EU principima								
C.1.1.1	Izraditi općinski plan upravljanja otpadom i usvojiti ga na Vijeću Općine	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Lokalno ekonomski razvoj (LER) i mjesna samouprava, Općinsko vijeće	2027-2028	20.000,000 KM	Budžet Općine Centar, FzZO FBiH, sredstva EU i dr. međunarodnih donatora i ostale donacije	Usvojen Plan upravljanja otpadom Općine Centar	Nedostatak i neujednačenost podataka potrebnih za izradu Plana; potreba za koordinacijom više nadležnih institucija i komunalnih preduzeća	Pravovremeno prikupljanje i razmjena podataka te uspostavljanje koordinacije sa nadležnim institucijama i komunalnim preduzećima
	Operativni cilj C.1.2. Unaprijediti sistem upravljanja komunalnim otpadom								
C.1.2.1	Proširiti i unaprijediti mrežu zelenih otoka i nabaviti posude za odvojeno prikupljanje reciklabilnih frakcija otpada.	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, LER, Prostorno uređenje, Općina Centar, KJKP „RAD“	2027-2030	30.000 KM	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH, sredstva EU i dr. međunarodnih donatora i ostale donacije	Proširena i unaprijeđena infrastruktura za odvojeno prikupljanje otpada; povećan obuhvat korisnika sistemom odvojenog prikupljanja; povećane količine	Nedostatak odgovarajućih lokacija za postavljanje infrastrukture; ograničena finansijska sredstva; nedovoljno pravilno korištenje	Utvrđivanje potreba i odgovarajućih lokacija; fazno proširenje i optimizacija infrastrukture; osiguravanje dodatnih izvora finansiranja; kontinuirano

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
							odvojeno prikupljenih frakcija otpada	infrastrukture za odvojeno prikupljanje	informisanje i edukacija korisnika
C.1.2.2	Unaprijediti sistem prikupljanja i odvoza komunalnog otpada u teško dostupnim i padinskim dijelovima Općine.	S	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, KJKP „RAD“	2027-2030	35.000 KM	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH, sredstva EU i dr. međunarodnih donatora i ostale donacije	Povećan obuhvat i unaprijeđena dostupnost usluge prikupljanja i odvoza otpada u teško dostupnim i padinskim područjima	Otežan pristup vozilima zbog konfiguracije terena, uskih i strmih saobraćajnica; ograničene mogućnosti za postavljanje standardnih posuda	Prilagođavanje načina prikupljanja lokalnim uslovima, optimizacija lokacija i dinamike odvoza te primjena odgovarajućih tehničkih rješenja za teško dostupna područja
	Operativni cilj C.1.3. Unaprijediti sistem upravljanja posebnim kategorijama otpada								
C.1.3.1	Identifikovati odgovarajuću lokaciju i izraditi potrebnu plansku, tehničku i drugu dokumentaciju za uspostavljanje reciklažnog dvorišta na području Općine Centar.	V	MKIPGO KS, Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, LER, Prostorno uređenje, Općina Centar, KJKP „RAD	2027–2028.	30.000 KM	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH	Identifikovana odgovarajuća lokacija i izrađena potrebna dokumentacija za uspostavljanje reciklažnog dvorišta	Ograničena raspoloživost odgovarajućih lokacija; neriješena imovinsko-pravna i prostorno-planska pitanja; složenost pribavljanja potrebnih saglasnosti	Analiza potencijalnih lokacija i planskih uslova; pravovremeno rješavanje imovinsko-pravnih pitanja i koordinacija sa nadležnim institucijama
C.1.3.2	Uspostaviti i opremiti reciklažno dvorište na području Općine Centar.	V	MKIPGO KS, Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, LER, Prostorno	2028–2030.	Prema predmjeru i predračunu iz projekta	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH, sredstva EU i dr.	Uspostavljeno i opremljeno reciklažno dvorište i omogućeno organizovano preuzimanje	Nedostatak finansijskih sredstava; složenost realizacije investicije i pribavljanja	Fazna realizacija projekta; pravovremeno osiguravanje potrebnih odobrenja i finansijskih

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			uređenje, Općina Centar, KJKP „RAD			međunarodnih donatora i ostale donacije	predviđenih vrsta otpada	potrebnih odobrenja	sredstava; apliciranje prema dostupnim domaćim i međunarodnim fondovima
	Operativni cilj C.1.4. Sanirati površine pod neadekvatno odloženim otpadom								
C.1.4.1	Kontinuirano evidentirati, sanirati i pratiti lokacije ilegalnog odlaganja otpada te provoditi mjere za sprečavanje njihovog ponovnog nastanka.	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, LER, Općina Centar, KJKP „RAD	Kontinuirano	50.000 KM	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH, sredstva EU i dr. međunarodnih donatora i ostale donacije	Broj evidentiranih i saniranih lokacija ilegalnog odlaganja otpada; smanjen broj lokacija ponovnog nepropisnog odlaganja otpada	Ponovno odlaganje otpada na saniranim lokacijama; nesavjesno postupanje pojedinaca; otežano utvrđivanje počinilaca	Kontinuirano praćenje saniranih lokacija; provođenje preventivnih mjera i pojačanog nadzora; informisanje stanovništva o pravilnom postupanju sa otpadom
	Operativni cilj C.1.5. Jačati svijest o pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada								
C.1.5.1	Poticati programe/projekte promocije i širenja kućnog kompostiranja.	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, LER, Općina Centar, KJKP „RAD	Jednom godišnje	3.000 KM/god	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH, sredstva EU i dr. međunarodnih donatora i ostale donacije	Broj provedenih edukativnih i informativnih aktivnosti; broj obuhvaćenih učesnika i odgojno-obrazovnih ustanova	Nedovoljna zainteresovanost i uključenost ciljnih grupa; ograničena sredstva	Kontinuirana saradnja sa odgojno-obrazovnim ustanovama; prilagođavanje sadržaja različitim ciljnim grupama; korištenje različitih kanala informisanja
	Provoditi kontinuirane edukativne i informativne aktivnosti o	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, LER, Općina	Jednom godišnje	1.000 KM/god	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH,	Broj provedenih edukativnih i informativnih aktivnosti; broj obuhvaćenih	Nedovoljna zainteresovanost i uključenost ciljnih grupa;	Kontinuirana saradnja sa odgojno-obrazovnim ustanovama;

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	pravilnom razdvajanju, prikupljanju i odlaganju otpada, sa posebnim fokusom na djecu i mlade školskog uzrasta.		Centar, KJKP „RAD odgojno-obrazovne ustanove, Nevladine organizacije			sredstva EU i dr. međunarodnih donatora i ostale donacije	učesnika i odgojno-obrazovnih ustanova	ograničena sredstva	prilagođavanje sadržaja različitim ciljnim grupama; korištenje različitih kanala informisanja
C.1.5.2	Provoditi ciljane informativne kampanje o pravilnom postupanju sa kabastim i posebnim kategorijama otpada te sprečavanju nepropisnog odlaganja otpada i nastanka ilegalnih odlagališta.	S	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, LER, Općina Centar, KJKP „RAD odgojno-obrazovne ustanove, Nevladine organizacije NVO	Jednom godišnje	1.000 KM/god	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH, sredstva EU i dr. međunarodnih donatora i ostale donacije	Broj provedenih ciljanih kampanja; dostupne informacije o načinu i mjestima predaje pojedinih vrsta otpada; povećana informisanost stanovništva	Nedovoljna informisanost i odziv stanovništva; nepropisno odlaganje otpada uprkos dostupnim informacijama	Kontinuirano i ciljano informisanje stanovništva putem različitih komunikacijskih kanala; povezivanje kampanja sa konkretnim mogućnostima i terminima za predaju/prikupljanje otpada
C.1.5.3	Poticati programe i projekte usmjerene na prevenciju nastanka otpada, uključujući promociju kućnog kompostiranja i smanjenje upotrebe proizvoda od plastike za jednokratnu upotrebu.	S	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, LER, Općina Centar, KJKP „RAD odgojno-obrazovne ustanove, Nevladine organizacije , NVO	Jednom godišnje	1.000 KM/god	Budžet Općine Centar, MKIPGO KS, FzZO FBiH, sredstva EU i dr. međunarodnih donatora i ostale donacije	Broj realizovanih programa/projekata prevencije nastanka otpada; broj korisnika uključenih u aktivnosti kućnog kompostiranja; provedene aktivnosti usmjerene na smanjenje upotrebe	Nedovoljna zainteresovanost korisnika; ograničeni uslovi za kućno kompostiranje u gusto izgrađenim područjima; nedostatak sredstava	Provođenje pilot-aktivnosti u područjima i domaćinstvima gdje postoje odgovarajući uslovi; promocija primjera dobre prakse; osiguravanje podrške kroz projekte i dostupne izvore finansiranja

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
							jednokratne plastike		

AKCIONI PLAN – VODNI RESURSI

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Rd.br	**Vodni resursi**								
	Strateški cilj D.1. Zaštititi kvalitet vode i osigurati raspoloživost vodnih resursa i njihovu održivost								
	Operativni cilj D.1.1. Osiguranje uvjeta za postizanje održivog korištenja vodnih resursa								
D.1.1.1	Utvrđivanje stanja vodovodne mreže, identifikacija kritičnih dionica i izrada investiciono-tehničke dokumentacije za rekonstrukciju i sanaciju vodovodne mreže	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo	2027-2028	150.000 KM	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; KJKP ViK	Utvrđeno stanje vodovodne mreže; identifikovane kritične dionice; izrađena investiciono-tehnička dokumentacija	Nepotpuni podaci o stanju mreže; složena podzemna infrastruktura; kašnjenje u izradi dokumentacije	Terenska ispitivanja; saradnja i razmjena podataka sa KJKP ViK; pravovremeno angažovanje projektanata
D.1.1.2	Rekonstrukcija i sanacija postojeće vodovodne mreže	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo	2028-2030	Prema projektnoj dokumentaciji i predmjeru i predračunu	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; KJKP ViK; domaći i međunarodni fondovi	Broj/km rekonstruisanih i saniranih dionica; smanjen broj kvarova na tretiranim dionicam	Nedostatak finansijskih sredstava; terenske prepreke; složena podzemna infrastruktura; imovinsko-pravni odnosi	Fazna realizacija prema prioritetima; koordinacija infrastrukturnih radova; osiguravanje dodatnih izvora finansiranja

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
D.1.1.3	Utvrđivanje stanja kanalizacione mreže, evidentiranje direktnih ispusta otpadnih voda i izrada investiciono-tehničke dokumentacije za rekonstrukciju, sanaciju i proširenje kanalizacione mreže	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo, Inspekcijski poslovi i komunalno redarstvo	2027-2028	150.000 KM	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; KJKP ViK	Utvrđeno stanje kanalizacione mreže; evidentirani direktni ispusti i kritične lokacije; izrađena investiciono-tehnička dokumentacija	Nepotpune evidencije; otežano utvrđivanje direktnih ispusta; kašnjenje u izradi dokumentacije	Terenski pregledi; razmjena podataka; saradnja sa KJKP ViK i nadležnim institucijama; pravovremeno angažovanje projektanata
D.1.1.4	Rekonstrukcija, sanacija i proširenje kanalizacione mreže te postepeno rješavanje evidentiranih direktnih ispusta otpadnih voda	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo	2028-2030	Prema projektnoj dokumentaciji i predmjeru i predračunu	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; KJKP ViK; EU i drugi dostupni fondovi	Broj/km rekonstruisane, sanirane i proširene kanalizacione mreže; broj riješenih direktnih ispusta	Visoki investicioni troškovi; imovinsko-pravni odnosi; tehnička i prostorna ograničenja	Fazna realizacija prema prioritetima; rješavanje imovinsko-pravnih pitanja; kandidovanje projekata prema domaćim i međunarodnim fondovima
D.1.1.5	Unapređenje upravljanja, evidencije i zaštite lokalnih vodovoda i izvorišta	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“	2027-2030	250.000 KM	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; vodne naknade	Ažurirana evidencija lokalnih vodovoda i izvorišta; broj izvršenih pregleda i analiza; broj saniranih/zaštićenih objekata i izvorišta	Nepotpune evidencije; nedovoljno definisano upravljanje pojedinim sistemima; nedostatak	Terensko evidentiranje; redovan monitoring; definisanje prioriteta; saradnja nadležnih institucija

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			d.o.o. Sarajevo					finansijskih sredstava	
	Operativni cilj D.1.2. Osiguranje dovoljnih količina vode za piće i njene dostupnosti za potrebe javnog vodosnabdijevanja								
D.1.2.1	Identifikacija naselja, ulica i objekata sa nedovoljnom dostupnošću sistema javnog vodosnabdijevanja i utvrđivanje prioriteta za proširenje mreže	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo	2027	30.000 KM	Općina Centar; MKIPGO; KJKP ViK	Identifikovana i mapirana područja sa nedovoljnom dostupnošću javnog vodosnabdijevanja; utvrđeni prioriteti	Nepotpuni podaci; otežani terenski uslovi	Razmjena podataka sa KJKP ViK; terenski pregledi; saradnja sa mjesnim zajednicama
D.1.2.2	Izrada investiciono-tehničke dokumentacije za proširenje vodovodne mreže u područjima sa nedovoljno razvijenom infrastrukturom	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo	2027-2028	150.000 KM	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; KJKP ViK	Izrađena i odobrena investiciono-tehnička dokumentacija za prioritetna područja	Imovinsko-pravni odnosi; administrativna kašnjenja; složeni tehnički uslovi	Pravovremena priprema dokumentacije; angažovanje stručnih projektanata; koordinacija nadležnih institucija
D.1.2.3	Izgradnja i proširenje vodovodne mreže prema područjima i objektima koji nemaju adekvatan pristup sistemu javnog vodosnabdijevanja	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o.	2028-2030	Prema projektnoj dokumentaciji i predmjeru i predračunu	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; KJKP ViK; EU i drugi dostupni fondovi	Dužina izgrađene/proširene vodovodne mreže; broj novih objekata/domaćinstava kojima je omogućen pristup javnom vodosnabdijevanju	Konfiguracija terena; imovinsko-pravni odnosi; visoki investicioni troškovi	Fazna realizacija; prioritetno rješavanje područja sa najvećim potrebama; osiguravanje dodatnih izvora finansiranja

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			Sarajevo; MKIPGO						
D.1.2.4	Rekonstrukcija prioritetnih dionica i zamjena dotrajalih elemenata sistema radi smanjenja gubitaka vode i povećanja pouzdanosti vodosnabdijevanja	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER, KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo; MKIPGO	2027-2030	Prema projektnoj dokumentaciji i predmjeru i predračunu	KJKP ViK; MKIPGO; Općina Centar; FZzO FBiH; međunarodni fondovi	Broj/km rekonstruisanih prioritetnih dionica; broj zamijenjenih dotrajalih elemenata; smanjenje broja kvarova na tretiranim dionicama	Dotrajalost mreže; veliki broj kvarova; nedostatak sredstava; otežano izvođenje radova	Utvrđivanje prioritetnih dionica; fazna rekonstrukcija; koordinacija radova i osiguravanje dodatnih sredstava
	Operativni cilj D.1.3. Smanjenje rizika pri ekstremnim hidrološkim pojavama uspostavom održivog sistema upravljanja poplavnim rizikom i prilagođavanje na klimatske promjene								
D.1.3.1	Ažuriranje i sistematizacija evidencije kritičnih lokacija sa rizikom od plavljenja i problema odvodnje oborinskih voda te izrada potrebne tehničke dokumentacije za unapređenje sistema odvodnje na prioritetnim lokacijama.	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije, Prostorno uređenje, LER; Kantonalna uprava civilne zaštite, Agencija za vodno područje rije Save,	2027-2028	100.000 KM	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; AVP Sava; vodne naknade	Identifikovane i mapirane kritične lokacije; utvrđeni prioriteti; izrađena tehnička dokumentacija	Nedostatak ažurnih podataka; složeni hidrološki i prostorni uslovi; administrativna kašnjenja	Terenska istraživanja; korištenje GIS podataka; saradnja i razmjena podataka između nadležnih institucija
D.1.3.2	Rekonstrukcija, sanacija i proširenje sistema odvodnje oborinskih voda na	V	Komunalni poslovi, infrastruktura i investicije,	2027-2030	Prema projektnoj dokumentaciji	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH;	Broj saniranih kritičnih lokacija; dužina rekonstruisanog/izgrađenog sistema odvodnje; broj	Visoki troškovi; gusta izgrađenost; ograničen	Fazna realizacija prema stepenu rizika; koordinacija

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	kritičnim lokacijama, uz primjenu održivih rješenja i zelene infrastrukture gdje je to moguće		Prostorno uređenje, LER, KUCZ, AVPS,		i predmjeru i predračunu	AVP Sava; EU i drugi fondovi	primijenjenih održivih rješenja	prostor; imovinsko-pravni odnosi	institucija; primjena tehnički odgovarajućih rješenja i osiguravanje dodatnih izvora finansiranja
	Operativni cilj D.1.4. Dostizanje funkcionalnog pravnog i institucionalnog okvira u svrhu prilagođavanja pravnim aktima EU iz oblasti voda i njihovog provođenja								
D.1.4.1	Unapređenje evidencija, praćenja stanja i međuinstitucionalne koordinacije u oblasti upravljanja vodama	S	Općina Centar u saradnji sa KJKP ViK, MKIPGO i AVP Sava	Kontinuirano	/	Općina Centar; MKIPGO; FZzO FBiH; AVP Sava	Uspostavljene i ažurirane evidencije; unaprijeđena razmjena podataka; broj ažuriranih baza/GIS podataka; periodični izvještaji o stanju	Podaci raspoređeni kod različitih institucija; neujednačene evidencije; nedovoljna razmjena podataka	Definisanje načina razmjene podataka; određivanje kontakt osoba; korištenje postojećih informacionih i GIS sistema; redovno ažuriranje podataka

AKCIONI PLAN – RESURSI ZEMLJIŠTA I TLA

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Rd.br	**Upravljanje zemljištem**								
	Strateški cilj E.1 Održivo upravljanje prirodnim resursima								
	Operativni cilj E.1.1. Ojačati i uspostaviti institucionalni okvir neophodan za upravljanje i zaštitu zemljišta								
E.1.1.1.	Podržati izradu programa upravljanja zemljištem i planskih	N	Služba za Imovinsko-pravne,	2026 - 2031	-	-	Izrada zakonskih i podzakonskih	-	-

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	dokumenata za korištenje, rajonizaciju, uređenje, monitoring, zaštitu poljoprivrednog zemljišta i površina koje su staništa divljih biljnih i životinjskih vrsta		stambene i geodetske poslove Općine Centar, Nadležna kantonalna ministarstva				akata, kontinuirano dostavljanje svih potrebnih podataka kantonalnim institucijama		
E.1.1.2.	Uspostaviti godišnje praćenje prenamjene i trajnog prekrivanja tla, uz evidentiranje bespravne gradnje i kontrolu prenamjene poljoprivrednih, šumskih i zelenih površina	S	Općina Centar – službe za prostorno uređenje, katastar i inspekcijske poslove; Zavod za planiranje razvoja KS	2027–2030.	120.000 KM	Budžet Općine; Budžet KS	Izrađena najmanje tri godišnja izvještaja; evidentirane promjene namjene zemljišta; sve prijavljene bespravne intervencije prostorno evidentirane	Neusklađene katastarske i planske evidencije; ograničeni inspekcijski kapaciteti	GIS poređenje podataka i ortofoto snimaka; zajedničke terenske kontrole; prioritetno postupanje na vrijednom i rizičnom zemljištu
Rd.br	**Upravljanje zemljištem**								
	Strateški cilj E.2 Preventivno djelovanje na smanjenju rizika od klizišta i poplava koja predstavljaju opasnost za ljude i materijalna dobra na području Općine								
	Operativni cilj E.2.1. Sanacija najprioritetnijih klizišta i područja zahvaćemih poplavama na području Općine								
E.2.1.1.	Geodetsko osmatranje ponašanja tla i objekata u zonama klizišta i poplavama zahvaćenih područja na području Općine	S	Služba Civilne zaštite Općine Centar, Nadležna kantonalna ministarstva	2026	-	Budžet Općine, Budžet Kantona, Namjenska sredstva CZ - Posebna naknada za	Broj lokacija	-	-

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
						zaštitu od prirodnih i drugih nesreća			
E.2.1.2.	Izraditi projektnu dokumentaciju i provesti sanaciju najprioritetnijih klizišta koja neposredno ugrožavaju stanovništvo, stambene i javne objekte, saobraćajnice i komunalnu infrastrukturu	V	Općina Centar; Zavod za izgradnju KS; Kantonalna uprava civilne zaštite; nadležno ministarstvo KS	2027–2030.	5.000.000 KM	Budžet Općine; Budžet KS; namjenska sredstva civilne zaštite; Vlada FBiH; međunarodni fondovi	Izrađena projektna dokumentacija za prioritetne lokacije; sanirana najmanje četiri visokorizična klizišta; smanjen broj neposredno ugroženih objekata	Visoki troškovi; imovinsko-pravni odnosi; složene javne nabavke; nepovoljni vremenski uslovi	Višegodišnje budžetsko planiranje; fazna realizacija; pravovremeno rješavanje imovinskih odnosa i postupaka nabavke
	Strateški cilj E.3 Korištenje, zaštita i upravljanje zemljišnim prostorom u funkciji sistema zaštite životne sredine								
	Operativni cilj E.3.1. Uspostaviti sistem monitoringa zemljišta								
E.3.1.1.	Podnijeti inicijativu prema KS za uspostavu sistema monitoringa zemljišta na bazi kriterijuma i metodologije koja se primjenjuje u EU (JRC, EEA, LDN pristup)	N	Služba Civilne zaštite Općine Centar	2027	-	-	Podnesena inicijativa	-	-

AKCIONI PLAN – UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Rd.br	**Upravljanje kvalitetom zraka**								
	Strateški cilj F.1. Unaprijediti ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama i poboljšanje kvaliteta zraka (Federalna strategija zaštite okoliša)								
	Operativni cilj F.1.1. Djelimična dekarbonizacija na putu postizanja klimatske neutralnosti								
F.1.1.1.	Izrada i usvajanje Akcionog plana održivog upravljanja energijom i prilagođavanja klimatskim promjenama Općine Centar – SECAP	V	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar	2028 - 2029	50.000 KM	Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH	Kreiran i usvojen dokument	-	-
	F.2.1 Operativni cilj: Jačanje otpornosti na utjecaje klimatskih promjena								
	Izrada i usvajanje akcijskog plan klimatske neutralnosti i prilagodbe klimatskim promjenama Općine Centar	V	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar	2027 - 2028	50.000 KM	Fond za zaštitu okoliša Federacije BiH	Kreiran i usvojen dokument	-	-
F.3.1 Operativni cilj: Smanjenje zagađivanja zraka zagađujućim materijama na nivoe koji su sigurni za ljudsko zdravlje (Federalna strategija zaštite okoliša)									
F.3.1.1.	Informativno-edukativne aktivnosti za građane, upravitelje i poslovne subjekte o EE, OIE, programima sufinansiranja i okolišno prihvatljivijim načinima grijanja	N	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar; partneri:	2027–2030	35.000 KM	Općina; FZO FBiH; međunarodni projekti	Broj aktivnosti; učesnika; informativnih sadržaja; obuhvaćenih korisnika	Nedovoljan interes	MZ; digitalni kanali; povezivanje edukacije s konkretnim javnim pozivima

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			upravitelji, FZO FBiH i stručne organizacije						
F.3.1.2.	Praćenje dostupnih domaćih i međunarodnih izvora finansiranja i priprema projektnih prijedloga za realizaciju mjera energijske efikasnosti i korištenja OIE	N	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar, uz koordinaciju nadležnih službi	2027–2030	U okviru redovnih aktivnosti	Općina; tehnička pomoć kroz domaće i međunarodne programe	Broj pripremljenih projektnih prijedloga; broj odobrenih projekata; iznos osiguranih sredstava	Ograničeni kapaciteti za pripremu projektnih prijedloga; složene procedure	Kontinuirano praćenje javnih poziva; koordinacija nadležnih službi; korištenje stručne i tehničke pomoći
F.4.1.3.	Unapređenje informisanja javnosti o kvalitetu zraka putem redovne objave podataka i preporuka na zvaničnim komunikacijskim kanalima Općine Centar	S	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar	2027-2030	5.000 KM godišnje	Budžet Općine Centar	Povećan nivo informisanosti građana o stanju kvaliteta zraka	Nedostatak kadrovskih kapaciteta za svakodnevno ažuriranje, Slaba vidljivost objava kod dijela stanovništva	Uspostavljanje saradnje s institucijama koje raspolažu podacima o kvalitetu zraka, Automatizacija preuzimanja i objave podataka gdje je moguće, Korištenje više komunikacijskih kanala (web, društvene mreže, lokalni mediji)
	F.3. Strateški cilj: Upravljanje kvalitetom zraka								
	F 3.1. Operativni cilj: Smanjenje zagađivanja zraka od saobraćaja								
F.3.1.1.	Unapređenje biciklističkog i ostalih alternativnih oblika saobraćaja kroz razvoj	N	Služba za prostorno uređenje Općine	2027.-2030.	200.000 KM	Budžet općine, budžet kantona,	Unaprijeđen biciklistički saobraćaj i ostali	-	-

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	novih i održavanje postojećih staza (regulisanje, označavanje, signalizacija, parking)		Centar, MKIPGO KS, Ministarstvo saobraćaja KS			federalni budžet,	alternativni oblici saobraćaja (npr. e-romobili)		
F.3.1.2.	Poticaji za širu primjenu električnih i hibridnih vozila kroz razvoj infrastrukture	V	Služba za prostorno uređenje Općine Centar, MKIPGO KS, Ministarstvo saobraćaja KS	2027.-2030.	1.500.000 KM	Budžet KS, EU fondovi, privatni sektor	Broj instaliranih javnih punionica, broj registrovanih električnih i hibridnih vozila na području kantona	-	-

AKCIONI PLAN – ŠUME I ŠUMSKI EKOSISTEMI

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Rd.br	**Upravljanje, zaštita i korištenje šumskih ekosistema**								
	Strateški cilj G.1. Očuvati, unaprijediti i održivo koristiti šumske ekosisteme Općine Centar, uz zaštitu šumskog zemljišta i povećanje otpornosti šuma na požare, eroziju, klimatske promjene, štetne biotičke faktore i nelegalne aktivnosti.								
	Operativni cilj G.1.1. Unaprijediti planski, institucionalni i terenski okvir za zaštitu i održivo upravljanje šumama.								
G1.1.1.	Provođenje godišnjih koordiniranih kontrola bespravne sječe, uzurpacije, bespravne gradnje i nenamjenske promjene šumskog zemljišta	V	Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo; nadležna kantonalna šumarska inspekcija; Općina	2026-2030, kontinuirano	U okviru redovnih sredstava	Budžeti nadležnih institucija	Broj provedenih koordiniranih kontrola; broj i površina evidentiranih i procesuiranih slučajeva	Nedovoljni kadrovski kapaciteti; preklapanje nadležnosti; nepotpune evidencije	Donijeti godišnji plan kontrola; uspostaviti zajednički registar prijava i jasno definisati obaveze izvještavanja

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			Centar - Služba za inspekcijske poslove i komunalno redarstvo; KJP 'Sarajevo-šume'; policija prema potrebi						
G1.1.2.	Program stručne i finansijske podrške vlasnicima privatnih šuma za zakonito gospodarenje, njegu, zaštitu i obnovu šuma	S	Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo; Općina Centar - Služba za lokalno-ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu; vlasnici privatnih šuma; ovlaštene stručne organizacije	2027-2030	30.000-50.000 KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS; Fond za zaštitu okoliša FBiH	Broj savjetovanih vlasnika; broj parcela i površina obuhvaćenih mjerama njege, zaštite ili obnove	Usitnjenost posjeda; neriješeni imovinsko-pravni odnosi; slaba motivisanost vlasnika	Organizovati ciljane javne pozive i grupno savjetovanje; povezati podršku s uređenim vlasništvom i stručnim odobrenjem radova
G1.1.3.	Provođenje mjera zaštite, njege i obnove šuma u dijelu Spomenika prirode 'Skakavac' u skladu s	V	KJU za zaštićena prirodna područja KS; Ministarstvo	2026-2030	Prema godišnjim programima i projektima	Budžet KS; sredstva upravitelja; Budžet Općine	Udio realizovanih planiranih mjera; površina	Poseban režim zaštite; složena koordinacija i potreba pribavljanja	Uskladiti godišnje programe svih nosilaca s Aneksom i planom upravljanja; pravovremeno

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	važećim Aneksom na šumskoprivrednu osnovu i planom upravljanja zaštićenim područjem		privrede KS - Uprava za šumarstvo; KJP 'Sarajevo-šume'; nadležno kantonalno ministarstvo za zaštitu okoliša; Općina Centar			Centar; Fond za zaštitu okoliša FBiH	obuhvaćena zaštitom, njegom ili obnovom; godišnji izvještaj upravitelja	prethodnih saglasnosti	pribavljati stručne uslove i saglasnosti
	Operativni cilj G.1.2. Smanjiti rizik od šumskih požara, erozije i klizišta te unaprijediti spremnost za odgovor na vanredne događaje.								
G1.2.1	Uspostavljanje georeferenciranog registra protupožarne infrastrukture i izrada karte rizika od šumskih požara	V	Općina Centar - Služba za civilnu zaštitu; Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo; KJP 'Sarajevo-šume'; KJU za zaštićena prirodna područja KS; Profesionalna vatrogasna brigada KS	2026-2027	15.000-25.000 KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS; sredstva civilne zaštite	Uspostavljen GIS registar; izrađena i usvojena karta rizika; podaci ažurirani najmanje jednom godišnje	Nepotpuni i prostorno neusaglašeni podaci o putevima, vodnim tačkama i ugroženim zonama	Provesti zajedničko terensko kartiranje; utvrditi jedinstvenu metodologiju i odgovornu instituciju za ažuriranje registra
G1.2.2	Sanacija i redovno održavanje prioritetnih	V	Općina Centar -	2027-2030	150.000-250.000 KM	Budžet Općine	Dužina saniranih i	Neriješeni imovinsko-pravni	Utvrditi prioritete prema karti rizika;

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	protupožarnih i šumskih puteva, uključujući pravce na području Nahoreva i dionicu Lovačka kuća-Uževice-Perački potok		Služba za civilnu zaštitu i Služba za komunalne poslove i investicije; KJP 'Sarajevo-šume'; Ministarstvo privrede KS; KJU za zaštićena prirodna područja KS, prema nadležnosti			Centar; Budžet KS; sredstva civilne zaštite; Fond za zaštitu okoliša FBiH	održavanih puteva; broj osposobljenih kritičnih pristupnih tačaka; skraćeno vrijeme pristupa interventnih službi	odnosi; potrebne dozvole; visoki troškovi radova na nepristupačnom terenu	riješiti vlasničke i projektne uslove; radove provoditi fazno uz zajedničko finansiranje
G1.2.3	Nabavka i korištenje radne mašine za uklanjanje vegetacije i niskog rastinja radi formiranja i održavanja protupožarnih barijera	V	Općina Centar - Služba za civilnu zaštitu, uz saradnju s KJP 'Sarajevo-šume' i Profesionalnom vatrogasnom brigadom KS	2026-2030	85.000 KM za nabavku, uz redovno održavanje	Budžet Općine Centar za 2026. godinu; budžetska sredstva za održavanje u narednim godinama	Nabavljena i operativna radna mašina; broj intervencija i dužina godišnje održavanih protupožarnih barijera	Kašnjenje nabavke; nedostatak obučenih rukovalaca; troškovi održavanja i skladištenja	Pravovremeno provesti nabavku; odrediti i obučiti rukovaoce; usvojiti plan korištenja, servisiranja i evidencije rada
G1.2.4	Provođenje godišnjeg programa prevencije šumskih požara kroz edukacije, vježbe,	S	Općina Centar - Služba za civilnu	2026-2030, godišnje	30.000-50.000 KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS;	Najmanje jedna kampanja i jedna terenska	Slab odziv učesnika; ograničeni sezonski	Program pripremiti prije požarne sezone; uključiti mjesne zajednice i

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	informativne kampanje, obilazak terena i pojačan nadzor u periodima visokog rizika		zaštitu; Profesionalna vatrogasna brigada KS; Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo; KJP 'Sarajevo-šume'; KJU za zaštićena prirodna područja KS; mjesne zajednice; škole i NVO			sredstva civilne zaštite; donatorska sredstva	vježba godišnje; broj učesnika; broj dana pojačanog nadzora i obilaska	kapaciteti; nedovoljna informisanost posjetilaca i stanovništva	škole; provoditi ciljanu komunikaciju na rizičnim lokacijama
G1.2.5	Identifikacija i sanacija prioritetnih erozivnih i klizišnih lokacija u šumskim područjima primjenom bioloških, biotehničkih, drenažnih i građevinskih mjera	V	Općina Centar - Služba za civilnu zaštitu; Zavod za izgradnju KS; Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo; KJP 'Sarajevo-šume'; nadležne stručne institucije	2027-2030	Prema projektnoj dokumentaciji i obimu radova	Budžet Općine Centar; Budžet KS; sredstva civilne zaštite; Fond za zaštitu okoliša FBiH; donatorska sredstva	Broj stručno obrađenih i saniranih lokacija; stabilizovana površina; smanjen rizik za ljude, imovinu i infrastrukturu	Visoki troškovi; nedostatak projektne dokumentacije; složeni vlasnički odnosi i pristup terenu	Lokacije rangirati prema stepenu rizika; izraditi projekte i rješavati imovinske odnose; radove provoditi fazno i gdje je moguće koristiti biotehničke mjere

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	Operativni cilj G1.3. Uspostaviti savremen sistem praćenja stanja šuma i provedbe mjera korištenjem GIS-a, daljinskog istraživanja i usklađenih evidencija.								
G1.3.1	Izrada i redovno ažuriranje GIS baze podataka o šumama i šumskom zemljištu, uključujući vlasništvo, kategorije šuma, drvnu zalihu, zdravstveno stanje, požare, pošumljavanje, nelegalne aktivnosti i protupožarnu infrastrukturu	V	Općina Centar - Služba za imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina i Služba za prostorno uređenje; Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo; KJP 'Sarajevo-šume'; KJU za zaštićena prirodna područja KS	2026-2028	35.000-50.000 KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS; Fond za zaštitu okoliša FBiH; donatorska sredstva	Uspostavljena funkcionalna GIS baza; obuhvaćena cjelokupna dostupna površina šuma; definisan godišnji postupak ažuriranja podataka	Različiti formati i nivoi tačnosti podataka; ograničena razmjena podataka; nepostojanje stalnog administratora	Usvojiti zajednički model podataka i protokol razmjene; imenovati administratora; provesti kontrolu kvaliteta i terensku provjeru
G1.3.2	Periodični monitoring šuma dronom i drugim metodama daljinskog istraživanja radi otkrivanja promjena, oštećenja, požarišta, bespravnih sječa i uzurpacija	S	Općina Centar - Služba za civilnu zaštitu i Služba za prostorno uređenje; Ministarstvo privrede KS - Uprava za	2027-2030	20.000-30.000 KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS; Fond za zaštitu okoliša FBiH; donatorska sredstva	Broj izvršenih snimanja; površina obuhvaćena monitoringom; broj provjerenih i potvrđenih promjena na terenu	Ograničenja leta; nepovoljni vremenski uslovi; nedovoljni kapaciteti za obradu snimaka	Uslugu nabavljati s jasno definisanom metodologijom i dozvolama; planirati termine snimanja; uspostaviti protokol terenske provjere nalaza

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			šumarstvo; KJP 'Sarajevo-šume'; KJU za zaštićena prirodna područja KS; ugovoreni ovlašteni pružalac usluge						
G1.3.3	Uspostavljanje kontinuiranog monitoringa zdravstvenog stanja šuma, uključujući potkornjake, sušenje stabala, biljne bolesti, invazivne organizme i abiotička oštećenja	V	Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo; KJP 'Sarajevo-šume'; KJU za zaštićena prirodna područja KS; Univerzitet u Sarajevu - Šumarski fakultet; vlasnici privatnih šuma	2026-2030	35.000-50.000 KM	Budžet KS; sredstva KJP 'Sarajevo-šume'; Fond za zaštitu okoliša FBiH; naučnoistraživački i donatorski projekti	Godišnji izvještaj o zdravstvenom stanju; broj stalnih ploha, klopki i pregledanih lokacija; broj pravovremeno provedenih mjera	Nedostatak kontinuiranih serija podataka; ograničen broj stručnog osoblja; zakašnjelo prijavljivanje šteta	Uspostaviti stalne plohe i standardizovano izvještavanje; uključiti akademske institucije; definisati postupak ranog upozoravanja i odgovora
G1.3.4	Izrada godišnjeg izvještaja o stanju šumskih ekosistema i realizaciji mjera LEAP-a	S	Općina Centar - Služba za lokalno-ekonomski razvoj i mjesnu	2027-2030, godišnje	U okviru redovnih sredstava	Budžeti nadležnih institucija	Jedan objedinjeni izvještaj godišnje; ažurirani indikatori i preporuke za	Neblagovremena i nepotpuna dostava podataka; neujednačeni obrasci izvještavanja	Imenovati kontakt osobe; utvrditi rokove i jedinstvene obrasce za dostavu i provjeru podataka

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			samoupravu, uz dostavu podataka svih nadležnih institucija				narednu godinu		
	Operativni cilj G.1.4. Obnoviti degradirane i opožarene šumske površine te unaprijediti zaštitne, ekološke, edukativne i rekreacijske funkcije šuma.								
G1.4.1	Obnova i pošumljavanje prioritetnih degradiranih i opožarenih površina uz najmanje trogodišnju njegu, zaštitu i popunjavanje sadnica	V	KJP 'Sarajevo-šume'; KJU za zaštićena prirodna područja KS; Ministarstvo privrede KS - Uprava za šumarstvo; Općina Centar; vlasnici privatnih šuma, prema vlasništvu i nadležnosti	2027-2030	100.000-160.000 KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS; sredstva KJP 'Sarajevo-šume'; Fond za zaštitu okoliša FBiH; donatorska sredstva	Obnovljeno ili pošumljeno najmanje 5 ha; preživljavanje najmanje 80% sadnica nakon treće vegetacijske sezone	Suša; oštećenja od divljači; neodgovarajući sadni materijal; nedovoljna naknadna njega	Koristiti autohtone vrste i sadnice prilagođene staništu; radove uskladiti s vremenskim uslovima; osigurati zaštitu, njegu i popunjavanje tokom najmanje tri godine
G1.4.2	Provođenje godišnjih stručno vođenih akcija sadnje i edukacije uz učešće građana, škola, mjesnih zajednica i organizacija civilnog društva	S	Općina Centar - Služba za lokalno-ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu; KJP	2026-2030, godišnje	25.000-40.000 KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS; donatorska i sponzorska sredstva	Najmanje jedna stručno vođena akcija godišnje; broj učesnika i posađenih sadnica; evidentirana stopa	Jednokratne simbolične akcije bez naknadne njege; izbor neodgovarajućih lokacija ili vrsta	Sadnju provoditi samo na stručno odobrenim lokacijama; unaprijed odrediti odgovornog održavaoca i pratiti preživljavanje sadnica

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			'Sarajevo-šume'; KJU za zaštićena prirodna područja KS; škole; mjesne zajednice; NVO				preživljavanja sadnica		
G1.4.3	Uređenje i održavanje šumskih pješačkih staza, odmorišta i edukativne signalizacije bez narušavanja osjetljivih staništa i režima zaštite	S	Općina Centar - Služba za komunalne poslove i investicije; KJU za zaštićena prirodna područja KS; KJP 'Sarajevo-šume'; Turistička zajednica KS; planinarska društva	2027-2030	40.000-60.000 KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS; Turistička zajednica KS; donatorska sredstva	Dužina uređenih i održavanih staza; broj odmorišta i edukativnih oznaka; smanjen broj evidentiranih oštećenja i nepropisnog kretanja	Vandalizam; nedovoljno održavanje; mogućnost uznemiravanja vrsta i oštećenja osjetljivih staništa	Trase uskladiti sa stručnim uslovima i zonama zaštite; koristiti trajne materijale; osigurati redovno održavanje i edukaciju posjetilaca

AKCIONI PLAN –ZAŠTITA PRIRODNOG I KULTURNOG-HISTORIJSKOG NASLIJEĐA

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Rd.br 1	**Biodiverzitet, staništa i urbano zelenilo**								
	Strateški cilj H.1. Očuvati biodiverzitet, staništa i urbano zelenilo Općine Centar								
	Operativni cilj H.1.1. Uspostaviti provjerljivu inventarizaciju i monitoring vrsta i staništa								
H.1.1.1.	Standardizirati terensku inventarizaciju flore, faune, fungije i tipova staništa, uključujući urbane lokalitete; preuzeti postojeće validirane nalaze i koordinirati terenski rad u zaštićenim područjima (P2).	S	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar; stručni izvođač; JU Zaštićena prirodna područja KS za područja kojima upravlja.	2026–2028	90.000 KM	Budžet Općine; mogući grant KS/FZO FBiH.	Polazno je evidentirano 5 prioritetnih prirodnih lokaliteta, bez potvrđene potpune biološke inventarizacije. Do 2028. godine svih 5 lokaliteta ima validiran popis vrsta i staništa, terenske zapisnike i GIS prikaz.	Nepotpuni podaci; sezonalnost i pristup lokacijama.	Sporazumi o razmjeni podataka; terenski ciklusi u više sezona; provjera determinacija.
H.1.1.2.	Uspostaviti općinski GIS registar nalaza i staništa sa metapodacima i godišnjim ažuriranjem; osjetljive koordinate ugroženih vrsta ograničiti (P2).	S	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar uz općinsku IT/GIS podršku; stručne institucije KS.	2027–2030	35.000 KM	Budžet Općine; moguća podrška KS.	Funkcionalna baza do kraja 2027; najmanje jedno validirano godišnje ažuriranje u 2028–2030.	Različiti formati; nejasna prava na podatke.	Jedinstven obrazac, protokol kvaliteta i sporazum o pristupu.
	Operativni cilj H.1.2. Ocijeniti stanje očuvanosti i utvrditi lokalne konzervacijske prioritete								

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
H.1.2.1.	Na osnovu potvrđenih nalaza analizirati lokalne prijetnje, stanje populacija i staništa te usvojiti rang-listu konzervacijskih prioriteta; uskladiti sa važećim crvenim listama i nadležnim stručnim tijelima (P4).	S	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar; stručni izvođač; nadležne institucije KS/FBiH.	2027–2028	45.000 KM	Budžet Općine; mogući grant KS/FZO FBiH.	Objavljen izvještaj s najmanje 15 prioritetnih taksona ili staništa i obrazloženim kriterijima; lista usvojena za LEAP.	Premalo podataka za kategorije ugroženosti.	Naznačiti nivo pouzdanosti; odvojiti lokalne prioritete od formalne IUCN procjene.
	Operativni cilj H.1.3. Očuvati ekološku povezanost i obnoviti ugrožena nešumska staništa								
H.1.3.1.	Mapirati preostala prirodna i poluprirodna staništa, fragmentacijske tačke i ekološke veze te dostaviti zaštitne uslove za nove i izmijenjene prostorne planove (P3).	S	Općinska služba za prostorno planiranje u saradnji sa službom nadležnom za okoliš i Zavodom za planiranje razvoja KS.	2027–2028	45.000 KM	Budžet Općine; moguća podrška KS.	Karta konfliktnih i povezujućih zona; zaštitne smjernice upućene u sve relevantne postupke planiranja.	Preklapanje nadležnosti; pritisak izgradnje.	Rano pribaviti mišljenja planerskih i stručnih institucija; javni uvid.
H.1.3.2.	Provesti pilot obnovu degradiranih livadskih, rubnih i drugih nešumskih staništa na odabranim javnim parcelama, uz najmanje dvije godine praćenja (P3).	S	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar; upravljač parcele; stručni izvođač.	2028–2030	120.000 KM	Budžet Općine; mogući grant KS/FZO FBiH.	Najmanje 3 ha obnovljena ili unaprijeđena; foto-tačke i zapisnici o stanišnim indikatorima dvije godine.	Vlasništvo; neodgovarajuće održavanje.	Birati parcele s riješenim pravima; ugovoriti režim košenja i nadzora.

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	Operativni cilj H.1.4. Povećati dostupnost zelenila i kvalitet upravljanja gradskim drvećem								
H.1.4.1.	Izraditi kartu postojeće zelene infrastrukture i program povezivanja parkova, školskih dvorišta i uličnog zelenila; utvrditi prioritetne četvrti prema manjku dostupnog zelenila (P1).	S	Općinska služba za prostorno planiranje i investicije; služba nadležna za komunalne poslove; Zavod za planiranje razvoja KS.	2026–2027	40.000 KM	Budžet Općine.	Usvojen program s početnom površinom zelenila, prioritetnim dionicama i rokovima.	Nepotpune katastarske i prostorne evidencije.	Terenska verifikacija i objedinjavanje GIS podloga.
H.1.4.2.	Urediti i povezati prioritetne javne zelene površine sadnjom stanišno prikladnih, pretežno autohtonih vrsta i propusnim uređenjem; izbjegavati invazivne i alergijski rizične izbore (P1).	V	Općinska služba za prostorno planiranje i investicije; služba nadležna za komunalne poslove; KJKP Park po ugovoru.	2027–2030	350.000 KM	Budžet Općine (program 3.6.1); moguća sredstva KS i FZO FBiH.	Najmanje 4 prioritetne lokacije uređene i 1 km povezujućeg uličnog zelenila; površina novih/obnovljenih zona evidentirana.	Vlasništvo, podzemne instalacije, nedostatak vode.	Izabrati riješene parcele; usaglasiti instalacije i plan zalijevanja prije sadnje.
H.1.4.3.	Uvesti evidenciju gradskog drveća, procjenu vitalnosti, trogodišnji plan njege i zamjenske sadnje te dvogodišnje praćenje prijema sadnica (P5).	V	Služba za komunalne poslove i investicije Općine Centar; KJKP Park po ugovoru.	2026–2030	220.000 KM	Budžet Općine (program 3.6.1, u okviru godišnjih odobrenja).	Registar i plan njege usvojeni; svaka sječa i zamjenska sadnja evidentirane; ≥80% prijema novih sadnica nakon dvije vegetacijske sezone.	Suša, oštećenja, neredovna njega.	Ugovoriti garanciju prijema, zaštitu sadnica i plan zalijevanja.

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
	Operativni cilj H.1.5. Pripremiti stručnu podlogu za zaštitu prirodnih vrijednosti								
H.1.5.1.	Vrednovati najmanje dvije prirodne cjeline i za najbolje utemeljen prijedlog pripremiti stručni elaborat i inicijativu nadležnom kantonalnom/federalnom organu; šumske cjeline razmatrati samo s aspekta zaštite prirode (P6).	S	Općina Centar kao inicijator; nadležno ministarstvo KS i stručne ustanove u zakonskom postupku.	2027–2029	70.000 KM	Budžet Općine; mogući grant KS/FZO FBiH.	Dva stručna vrednovanja; najmanje jedan potpun prijedlog dostavljen nadležnom organu.	Neusaglašene granice i prava; nadležnost za proglašenje.	Rane konsultacije s nadležnim organom, vlasnicima i upravljačima.
	Operativni cilj H.1.6. Pratiti i suzbijati invazivne strane vrste izvan redovnog šumarskog zdravstvenog nadzora								
H.1.6.1.	Inventarisati invazivne strane biljke i životinje na prioritetnim urbanim i nešumskim lokacijama, ocijeniti uticaj i provesti pilot kontrolu na tri žarišta; ne duplirati praćenje potkornjaka i zdravstvenog stanja šuma (P8).	S	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar; stručni izvođač; KJKP Park za javne zelene površine.	2027–2030	60.000 KM	Budžet Općine; mogući grant KS/FZO FBiH.	Karta žarišta i protokol; tri žarišta tretirana; praćenje ponovnog širenja najmanje dvije sezone.	Ponovno naseljavanje; miješanje invazivnih i štetnih vrsta.	Potvrda vrste; ponovljeni tretmani i koordinacija susjednih upravljača.
	Operativni cilj H.1.7. Jačati znanja i učešće stanovnika u zaštiti prirode								
H.1.7.1.	Godišnji ciklus terenskih radionica, školskih sadržaja i javnih vodiča o lokalnim vrstama, zelenilu i prirodnom nasljeđu (P7).	S	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar; škole, stručne ustanove i	2027–2030	50.000 KM	Budžet Općine; mogući grantovi KS/FZO FBiH.	Najmanje 8 radionica i 4 javno dostupna materijala; evidencija učesnika i kratka provjera usvojenog znanja.	Slab odaziv; površni sadržaji	Rad sa školama i mjesnim zajednicama; stručna recenzija materijala.

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
			organizacije civilnog društva po javnom pozivu.						
H.1.7.2.	Pilot javni poziv mjesnim zajednicama i udruženjima za male projekte očuvanja urbanog zelenila i biodiverziteta, građanske inicijative za prirodnu i kulturnu baštinu, uz obavezno održavanje i izvještaj (P12).	N	Općinska služba za lokalno-ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu u saradnji sa službom nadležnom za okoliš.	2027–2029	60.000 KM	Budžet Općine, ako se otvori odgovarajuća stavka; partnerski grantovi.	Najmanje 6 završenih projekata; godišnji javni izvještaji i provjera održavanja nakon 12 mjeseci.	Ograničeni kapaciteti udruženja; neriješene parcele.	Mentorska podrška; javni poziv samo za lokacije s dokazanim pravom korištenja.
Rd.br 2	**Održivo korištenje prirodnog naslijeđa**								
	Strateški cilj H.2. Održivo koristiti prirodno naslijeđe								
	Operativni cilj H.2.1. Smanjiti uticaj posjeta i rekreacije na vrijedna prirodna područja								
H.2.1.1.	Za lokalitete na području općine u dogovoru s upravljačem izraditi procjenu opterećenja posjetama i plan usmjeravanja, interpretacije i sitne infrastrukture; u zaštićenim područjima primjenjivati važeći plan upravljanja (P9).	S	Upravljač zaštićenog područja za područja kojima upravlja; Općina Centar za lokalne javne lokacije u svojoj nadležnosti.	2027–2029	65.000 KM	Budžet Općine za lokalni dio; budžet KS/upravljača i mogući grantovi za njihov dio.	Dogovoren plan za najmanje 2 lokaliteta; brojanje posjeta i evidencija pritisaka u dvije sezone.	Nejasna nadležnost; porast posjeta.	Pisani sporazum o odgovornostima; usklađivanje s planom upravljanja.
Rd.br 3	**Kulturno-historijsko naslijeđe**								
	Strateški cilj H.3. Evidentirati i očuvati kulturno-historijsko naslijeđe								
	Operativni cilj H.3.1. Uspostaviti usaglašenu evidenciju i procjenu stanja kulturnih dobara								

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
H.3.1.1.	U saradnji s nadležnim zavodom objediniti službene registre kulturnih dobara, geolokacije, pravni status i dokumentovano stanje; javni prikaz odvojiti od stručne evidencije (P10).	S	Općinska služba nadležna za prostorno planiranje/GIS; Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo kao stručni partner.	2027–2028	45.000 KM	Budžet Općine; moguća podrška KS.	Uspostavljena evidencija s izvorom i datumom za svaki unos; najmanje jednom godišnje usaglašavanje sa Zavodom.	Nesaglasni registri; nejasan status pojedinih objekata.	Protokol razmjene; označiti potvrđene i nepotvrđene zapise.
	Operativni cilj H.3.2. Odrediti i provesti prioritetne mjere sanacije baštine								
H.3.2.1.	Uz mišljenje nadležnog zavoda rangirati dobra i ambijentalne cjeline po stanju, riziku, vrijednosti i mogućnosti intervencije; pripremiti projektne zadatke za prve tri lokacije (P11).	S	Općina Centar; Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo	2028–2029	30.000 KM	Budžet Općine; moguća podrška KS.	Objavljena obrazložena rang-lista; tri projektna zadatka; jasno naznačen vlasnik i nadležnost.	Nedovoljno podataka o stanju i vlasništvu.	Terenski pregled, arhivska provjera i konsultacije s vlasnicima.
H.3.2.2.	Sufinansirati jedan pilot zahvat na visoko rangiranom dobru ili ambijentalnoj cjelini, tek nakon pribavljenih uslova, saglasnosti, projekta i sporazuma s vlasnikom/nosiocem zaštite (P11).	S	Nadležni vlasnik ili upravljač i općinska služba za investicije; Kantonalni zavod u okviru svojih ovlaštenja.	2029–2030	200.000 KM	Budžet Općine uz moguća sredstva KS, Grada Sarajeva i druge grantove.	Jedan završen i stručno primljen zahvat; zapisnik o praćenju stanja nakon 12 mjeseci	Troškovi rastu nakon istraživanja; dozvole	Faza projektovanja prije radova; rezervna lista lokacija i zatvorena finansijska konstrukcija.

R.br.	Opis aktivnosti	Prioritet	Nosilac aktivnosti	Vrijeme realizacije	Okvirna finansijska sredstva	Izvor sredstava	Indikator uspjeha	Prepreke	Način prevazilaženja prepreke
Kulturno-historijsko naslijeđe									
Strateški cilj H.4. Stvoriti uslove za uključujući društveno-ekonomski rast i smanjenje siromaštva i unaprijediti dostupnost i pouzdanost svih javnih servisa (zdravstvo, obrazovanje, socijalne politike, kultura i sport)									
Operativni cilj H.4.1. Unapređenje zaštite kulturno-historijskog naslijeđa									
H.4.1.1.	Podrška realizaciji projekata zaštite, sanacije, uređenja i valorizacije kulturno-historijskih dobara i arheoloških lokaliteta, uključujući razvoj sadržaja za njihovu promociju i podizanje svijesti o značaju očuvanja kulturno-historijskog naslijeđa.	V	Služba za lokalno ekonomski razvoj i mjesnu samoupravu Općine Centar; Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo; Ministarstvo kulture i sporta KS; druge nadležne institucije u skladu sa svojim nadležnostima	2027-2032.	Prema pojedinačnim projektima KM	Budžet Općine Centar; Budžet KS; Budžet FBiH; drugi domaći i međunarodni izvori	Broj podržanih i realiziranih projekata; broj kulturno-historijskih dobara/lokaliteta obuhvaćenih aktivnostima	Podijeljene nadležnosti; složene procedure pribavljanja saglasnosti; nedostatak finansijskih sredstava;	Međuinstitucionalna koordinacija; zajednička priprema projekata; pravovremeno pribavljanje potrebnih saglasnosti; osiguravanje sredstava iz više izvora

9 PLAN PRAĆENJA REALIZACIJE LEAP-a

9.1 Plan praćenja realizacije LEAP-a

Uspješna realizacija Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP) zahtijeva uspostavljanje jasne institucionalne strukture, adekvatnih kadrovskih kapaciteta i efikasnih mehanizama za praćenje i evaluaciju. Plan praćenja implementacije LEAP-a fokusira se na institucionalne i kadrovske aspekte s ciljem osiguranja učinkovite provedbe predviđenih aktivnosti te postizanja zacrtanih ciljeva.

Za efikasnu implementaciju LEAP-a neophodno je uspostaviti koordinaciono tijelo koje će nadgledati realizaciju svih aktivnosti. Preporučuje se formiranje Tima za implementaciju LEAP-a kojeg imenuje Općinski načelnik, a koji uključuje predstavnike relevantnih općinskih službi koje su direktno ili indirektno nosioci sprovedbe mjera koje su definisane akcionim planom. Tim ima ključnu ulogu u koordinaciji aktivnosti, praćenju napretka i predlaganju korektivnih mjera kada je to potrebno.

Važno je naglasiti da realizacija LEAP-a u potpunosti ne zavisi samo od Općine Centar, budući da nisu sve nadležnosti u njenoj isključivoj kontroli. Uspješna provedba plana također zahtijeva aktivno sudjelovanje drugih relevantnih sudionika, uključujući kantonalne i federalne institucije, javne ustanove, civilni sektor i privatni sektor. Suradnja svih ovih aktera ključna je za ostvarenje ciljeva LEAP-a i dugoročno unapređenje okoliša u općini.

Nadležnosti Tima za implementaciju
Osnovne nadležnosti Tima za implementaciju uključuju:

- Izradu dinamičkog plana implementacije LEAP-a s jasno definisanim učesnicima, nadležnostima i tokovima aktivnosti;
- Osiguravanje efikasne komunikacije i saradnje između svih učesnika u procesu implementacije;
- Prikupljanje podataka, njihovu analizu i ocjenu uspješnosti implementiranih mjera u skladu s definiranim indikatorima;
- Pripremu periodičnih izvještaja o napretku i rezultatima implementacije;
- Planiranje aktivnosti i potrebnih sredstava za naredne periode;
- Identifikaciju i pristup vanjskim izvorima finansiranja za projekte predviđene LEAP-om;
- Informisanje i uključivanje javnosti te promociju aktivnosti LEAP-a;
- Unapređenje i ažuriranje LEAP-a na osnovu stečenih iskustava i promjena u okolnostima;
- Sumiranje rezultata završenih aktivnosti i implementiranih mjera u tekućoj godini;
- Pomoć pri uključivanju građana i ostalih subjekata bitnih za realizaciju LEAP-a;
- Održavanje redovne komunikacije sa nadležnim organima uprave na višim nivoima vlasti.

Mogućnosti za apliciranje
Realizacija mjera predviđenih Lokalnim ekološkim akcionim planom (LEAP) može se podržati kroz različite izvore finansiranja na federalnom i kantonalnom nivou, prvenstveno putem javnih poziva nadležnih institucija i fondova.

Federalni nivo – institucije i fondovi

Fond za zaštitu okoliša Federacije Bosne i Hercegovine predstavlja jedan od ključnih izvora finansiranja projekata zaštite okoliša. Fond svake godine objavljuje javne pozive za sufinansiranje projekata, uključujući i one koji proizlaze iz LEAP-a. Pozivi se najčešće objavljuju jednom godišnje, u skladu s budžetskim ciklusom Federacije BiH, a usmjereni su na projekte zaštite okoliša, unapređenja

kvaliteta zraka, voda, tla, upravljanja otpadom i drugih oblasti relevantnih za lokalne zajednice. Aplikacije se podnose u skladu s jasno definiranim kriterijima i procedurama navedenim u javnom pozivu.

Federalno ministarstvo okoliša i turizma također ima značajnu ulogu u podršci projektima zaštite okoliša. Ministarstvo propisuje kriterije i, kroz svoj budžet ili u saradnji s međunarodnim partnerima, sufinansira projekte od značaja za okoliš. Sredstva se dodjeljuju putem javnih poziva, koji se objavljuju na službenim web stranicama Ministarstva i partnerskih organizacija. Ovi pozivi često obuhvataju izradu tehničke i planske dokumentacije, kao i projekte u oblasti upravljanja otpadom, zaštite voda i biodiverziteta.

Kantonalni nivo – institucije i mogućnosti

Na kantonalnom nivou, Ministarstvo komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo predstavlja važan izvor sufinansiranja lokalnih projekata u oblasti okoliša. Podrška se pruža projektima koji su usklađeni s kantonalnim planovima i strateškim dokumentima, a javni pozivi se najčešće objavljuju na godišnjem ili polugodišnjem nivou, u skladu s raspoloživim budžetskim sredstvima.

Pored resornih ministarstava, pojedini kantoni, uključujući Kanton Sarajevo, Tuzlanski i Zeničko-dobojski kanton, uspostavili su posebne fondove ili centre za zaštitu okoliša. Ove institucije sufinansiraju projekte zaštite okoliša, uključujući aktivnosti predviđene LEAP-om, s ciljem unapređenja kvaliteta okoliša na lokalnom nivou.

Međunarodni izvori finansiranja

Međunarodni izvori finansiranja predstavljaju značajnu priliku za realizaciju projekata definisanih Lokalnim ekološkim akcionim planom (LEAP), posebno u oblastima zaštite okoliša, klimatskih promjena, upravljanja otpadom, voda i energetske efikasnosti. Evropska unija, agencije Ujedinjenih nacija i međunarodni finansijski fondovi redovno pružaju finansijsku i tehničku podršku projektima lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini, uglavnom putem javnih poziva i partnerskih programa.

Evropska unija finansira projekte kroz instrumente kao što su IPA fondovi, Interreg i programi prekogranične saradnje (CBC), koji su usmjereni na okolišne i klimatske mjere, održivi lokalni razvoj i jačanje institucionalnih kapaciteta. Javni pozivi se objavljuju periodično, najčešće jednom do dva puta godišnje, a aplikacije se podnose u skladu s pravilima i procedurama propisanim od strane Evropske komisije, često uz obavezno partnerstvo s institucijama iz drugih zemalja.

Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) aktivno djeluje u Bosni i Hercegovini kroz podršku projektima zaštite okoliša i klimatske otpornosti, često u saradnji s nadležnim ministarstvima. UNDP objavljuje javne pozive za sufinansiranje izrade projektne i tehničke dokumentacije, pilot-projekata i jačanja kapaciteta lokalnih samouprava. Prijave se podnose na osnovu definisanih kriterija, uz obavezno dokazivanje strateškog okvira, kao što je LEAP, koji potvrđuje usklađenost projekta s lokalnim razvojnim prioritetima.

Međunarodni fondovi poput Global Environment Facility (GEF) i Green Climate Fund (GCF) podržavaju veće projekte u oblasti zaštite okoliša i klimatskih promjena u Bosni i Hercegovini, najčešće putem UN agencija ili drugih akreditovanih partnera. Ovi fondovi finansiraju projekte koji proizlaze iz strateških dokumenata, uključujući LEAP, a proces apliciranja podrazumijeva izradu detaljne projektne i tehničke dokumentacije te saradnju s nadležnim institucijama na državnom i entitetskom nivou.

Mehanizmi praćenja i evaluacije mjera

Uspostavljanje efikasnih mehanizama praćenja i evaluacije ključno je za uspješnu implementaciju Lokalnog ekološkog akcionog plana (LEAP), jer omogućava pravovremeno prepoznavanje izazova i prilika, kao i prilagođavanje planiranih aktivnosti u skladu s ostvarenim rezultatima i promjenama u okruženju.

Periodično izvještavanje

Tim za implementaciju LEAP-a ima obavezu pripreme periodičnih izvještaja o napretku u realizaciji planiranih mjera. Izvještaji se dostavljaju Općinskom vijeću i drugim relevantnim institucijama, te služe kao osnov za informisanje donosilaca odluka i javnosti o stepenu implementacije LEAP-a, uočenim izazovima i postignutim rezultatima.

Praćenje i revizija plana

S obzirom na to da je LEAP „otvoren“ dokument koji podliježe izmjenama i dopunama, neophodno je osigurati kontinuiranu komunikaciju i saradnju svih učesnika uključenih u proces njegove implementacije. To uključuje predstavnike lokalne vlasti, privrednog sektora, naučnih, obrazovnih i zdravstvenih institucija, organizacija civilnog društva, medija, kao i mjesnih zajednica i građana. Kontinuirano praćenje, analiza i sumiranje rezultata implementacije omogućavaju redovno izvještavanje svih zainteresovanih strana, te na osnovu provedenih evaluacija predlaganje korektivnih mjera i unapređenje LEAP-a u skladu s realnim potrebama i postignutim efektima.

10 LITERATURA

Popis korištenih zakona i pravilnika

Redni broj	Popis korištenih zakona i pravilnika
1.	Statut Općine Centar Sarajevo – prečišćeni tekst („Službene novine Kantona Sarajevo", broj 23/04).
2.	Statut Općine Centar Sarajevo (2023).
3.	Odluka o osnivanju i djelokrugu općinskog organa uprave Općine Centar Sarajevo (2021).
4.	Odluka o legalizaciji građevina izgrađenih bez odobrenja za građenje i građevina privremenog karaktera („Službene novine Kantona Sarajevo", br. 6/06, 18/07, 18/08, 35/12 i 51/15).
5.	Zakon o prostornom uređenju Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo", br. 24/17 i 1/18).
6.	Zakon o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH", broj 5/03).
7.	Zakon o zaštiti okoliša Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH", broj 15/21).
8.	Zakon o vodama Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH", broj 70/06).
9.	Zakon o vodama Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo", br. 18/10, 43/16 i 44/22).
10.	Zakon o zaštiti prirode Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH", br. 66/13 i 10/25).
11.	Odluka o proglašenju šireg područja vodopada „Skakavac" spomenikom prirode („Službene novine Kantona Sarajevo", broj 10/02).
12.	Zakon o šumama Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo", br. 5/13, 10/21, 19/22 i 5/23).
13.	Zakon o zaštiti zraka („Službene novine Federacije BiH", broj 72/24).
14.	Pravilnik o graničnim vrijednostima emisija u zrak iz postrojenja za sagorijevanje („Službene novine FBiH", broj 3/13).
15.	Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak („Službene novine FBiH", br. 9/14 i 97/17).
16.	Zakon o energetskoj efikasnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH", broj 22/17).
17.	Zakon o poljoprivrednom zemljištu („Službene novine FBiH", broj 52/09).
18.	Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH. *Pravilnici – poljoprivredno zemljište*. Dostupno na: https://fmpvs.gov.ba/pravilnici-poljoprivredno-zemljiste/
19.	Zakon o upravljanju otpadom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH", br. 33/03, 72/09, 92/17 i 72/24).
20.	Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH", br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10, 45/10, 85/21, 92/21 i 72/24).
21.	Zakon o zaštiti od buke Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo", broj 23/16).
22.	Zakon o zaštiti od buke Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH", broj 110/12).
23.	Zakon o zdravstvenoj zaštiti Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH", br. 46/10 i 75/13).

Popis korištenih strateških i planskih dokumenata

Redni broj j	Popis korištenih strateških i planskih dokumenata
1.	Općina Centar Sarajevo (2021). Strategija razvoja Općine Centar Sarajevo za period 2021–2027. godine.
2.	Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo (2017). Prostorni plan Kantona Sarajevo za period 2003–2023. godine – Izmjene i dopune, B faza; Sintezna karta namjene prostora. Sarajevo.
3.	Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo. Prijedlog Urbanističkog plana Grada Sarajeva – urbano područje Sarajevo; podaci koje je dostavila Služba za prostorno uređenje i investicije Općine Centar.
4.	Kanton Sarajevo, Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša (2017). Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo za period 2017–2022. godine. Sarajevo.
5.	Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo (2026). Turizam na području Kantona Sarajevo u periodu od 2020. do 2025. godine. Sarajevo.
6.	Ministarstvo privrede Kantona Sarajevo (2024). Strategija razvoja turizma Kantona Sarajevo do 2030. godine. Sarajevo.
7.	Lovačko udruženje „Sarajevo" (2026). Privremeni godišnji plan gospodarenja privredno-sportskim lovištem „Bukovik" za lovnu 2026/27. godinu.
8.	Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Federalna strategija zaštite okoliša 2022–2032.
9.	Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (2012). Strategija upravljanja poljoprivrednim zemljištem Federacije BiH i Akcioni plan.
10.	Demografska analiza Kantona Sarajevo po općinama u periodu 2013–2024. godine. Sarajevo.

Popis korištene literature

Broj	Naziv izvora
1.	Agencija za vodno područje rijeke Save. Studija hidromorfoloških pritisaka i procjena njihovih uticaja za vodotoke preko 10 km² površine sliva na vodnom području rijeke Save u Federaciji Bosne i Hercegovine. Sarajevo.
2.	Burlica, Č. i Vukorep, I. (1980). Pedološka karta SR Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Šumarski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Katedra za ekologiju šuma.
3.	Copernicus Land Monitoring Service. CORINE Land Cover 2018; podaci i GIS obrada za područje Općine Centar.
4.	Direkcija za puteve Kantona Sarajevo (2026). Brojanje saobraćaja na postojećoj primarnoj gradskoj i regionalnoj mreži saobraćajnica u nadležnosti Direkcije za puteve Kantona Sarajevo u 2023, 2024. i 2025. godini. Sarajevo, august 2026.
5.	Drešković, N. i Mirić, R. (2015). Klimatska regionalizacija Bosne i Hercegovine. Sarajevo.
6.	Evropska agencija za okoliš (EEA). Driving Forces–Pressures–State–Impacts–Responses (DPSIR) Framework for Reporting on Environmental Issues. Kopenhagen.
7.	Federalni hidrometeorološki zavod Bosne i Hercegovine. Klimatološki podaci za Sarajevo.
8.	Hrelja, E., Avdić, A., Huseinćehajić, E., Alijagić, A. i Zubčević, A. (2025). Mjerenje i geovizualizacija zagađenja bukom u urbanim sredinama: primjer mjesne zajednice Trg Oslobođenja–Centar Sarajevo.
9.	Izvještaj o ispitivanju vode iz vodoopskrbnog sistema lokalnih vodovoda kojim upravlja Općina Centar.
10.	Pamić, J. i Pamić, O. (1978). Osnovna geološka karta 1:100.000 – Tumač za list Sarajevo. Beograd.
11.	Resulović, H., Čustović, H. i Čengić, I. (2008). Sistematika tla/zemljišta. Sarajevo.
12.	Šumskoprivredna osnova za vanšumskoprivredno područje „Bistričko" za period 1. 1. 2025–31. 12. 2034.
13.	Thygesen, K. (2016). DPSIR Framework. GRID-Arendal, United Nations Environment Programme (UNEP).

14.	Uređajni elaborat za VŠP „Bistričko", gospodarsku jedinicu „Vogošća–Bulozi", na području Spomenika prirode „Skakavac" i Zaštićenog pejzaža „Bentbaša", za period 1. 1. 2025–31. 12. 2034.
15.	Vojnogeografski institut (1977). Topografska karta 1:25.000, list Faletići. Beograd.
16.	Vojnogeografski institut (1977). Topografska karta 1:25.000, list Ilidža. Beograd.
17.	Vojnogeografski institut (1977). Topografska karta 1:25.000, list Ilijaš. Beograd.
18.	Vojnogeografski institut (1977). Topografska karta 1:25.000, list Sarajevo. Beograd.
19.	Wald-Projekt (2025). Monitoring stanja biodiverziteta na oglednim plohama primjenom indikatorskih vrsta na području Spomenika prirode Skakavac. Sarajevo: Kantonalna javna ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo.

Statistički, evidencijski, institucionalni i mrežni izvori podataka

Broj	Naziv izvora
1.	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2016). Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Bosni i Hercegovini 2013. godine – konačni rezultati.
2.	Federalni hidrometeorološki zavod Bosne i Hercegovine (2026). Odgovor – Zahtjev za dostavu podataka o kvalitetu zraka za potrebe izrade Lokalnog akcionog plana zaštite okoliša (LEAP) Općine Centar. Broj: 06-29-4-635-1/26, Sarajevo, 24. 8. 2026. godine.
3.	Federalni zavod za statistiku (2025). Kanton Sarajevo u brojkama 2025.
4.	Federalni zavod za statistiku (2026). Kanton Sarajevo u brojkama 2026.
5.	Federalni zavod za programiranje razvoja (2026). Socioekonomski pokazatelji po općinama Federacije Bosne i Hercegovine 2025.
6.	Registar poljoprivrednih gazdinstava i Registar klijenata (2026). Osnovni podaci o ukupnom broju registrovanih poljoprivrednih gazdinstava i vrsti organizacijskog oblika – strukturni izvještaj za Općinu Centar.
7.	Općina Centar Sarajevo (2026). Stanje raspoloživih zemljišnih površina po katastru za 2026. godinu.
8.	Općina Centar Sarajevo (2026). Službena web-stranica Općine Centar Sarajevo.
9.	Općina Centar Sarajevo. Biznis i investicije, Programi podrške i Preduzetnički servis. Pristupljeno u septembru 2026. godine.
10.	Općina Centar Sarajevo, Služba za prostorno uređenje i investicije (2026). Dostava podataka za potrebe izrade LEAP-a Općine Centar Sarajevo, 11. 8. 2026. godine.
11.	Općina Centar Sarajevo, Služba za inspekcijske poslove i komunalno redarstvo (2026). Odgovor na pitanje broj 5 – podaci o nelegalnim objektima i sadržajima evidentiranim u 2025. godini. Sarajevo.
12.	KJKP „Park" d.o.o. Sarajevo (2026). Dostava podataka za potrebe izrade LEAP-a, 6. 8. 2026. godine.
13.	KJKP „RAD" d.o.o. Sarajevo. Podaci dostavljeni za potrebe izrade LEAP-a Općine Centar Sarajevo.
14.	KJKP „Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Sarajevo. Plan poslovanja za period 2026–2028.
15.	Općina Centar Sarajevo i KJKP „Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Sarajevo (2025). Podaci dostavljeni u julu 2025. godine.
16.	KJKP „Vodovod i kanalizacija" d.o.o. Sarajevo (2026). Počeli radovi na rekonstrukciji kanalizacione mreže u Radićevoj ulici i pregled investicionih projekata na području Općine Centar.
17.	Zavod za izgradnju Kantona Sarajevo (2026). Odgovor na upit za dostavljanje podataka za potrebe izrade LEAP-a Općine Centar Sarajevo, august 2026. godine.
18.	Općina Centar Sarajevo (2017). Općinsko vijeće Centar raspravljalo o problemu klizišta; informacija Zavoda za izgradnju Kantona Sarajevo.
19.	Općina Centar Sarajevo (2022). Sanirano klizište u Ulici Hakije Kulenovića, 24. 2. 2022. godine.
20.	Općina Centar Sarajevo (2024). Počelo uklanjanje temelja objekta fiskulturne sale u školi, 6. 9. 2024. godine.
21.	Općina Centar Sarajevo (2026). Odgovori na vijećničke inicijative u vezi s izradom Integralnog plana upravljanja rizicima od klizišta, januar–februar 2026. godine.

22.	Agencija za vodno područje rijeke Save (2026). Odgovor na zahtjev za dostavu podataka za potrebe izrade LEAP-a Općine Centar Sarajevo. Sarajevo.
23.	JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2026). Odgovor na zahtjev za dostavljanje podataka za potrebe izrade LEAP-a Općine Centar Sarajevo. Sarajevo.
24.	JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2025). Aktuelni izvještaji i preporuke za stanovništvo u slučajevima prekomjernih koncentracija zagađujućih materija.
25	JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2025). Pojava zaraznog oboljenja leptospiroza u Kantonu Sarajevo.
26.	JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2025). Bilten o kretanju zaraznih bolesti br. 49/25 i epidemiološki izvještaji za 2025. godinu.
27.	JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (2025). Kvaliteta zraka i javnozdravstvene preporuke za zaštitu tokom epizoda povećanog zagađenja zraka.
28.	JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo. Izvještaj o monitoringu kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo za 2024. godinu.
29.	Općina Centar Sarajevo (2026). Nacionalni spomenici na području Općine Centar. Dostupno na: https://www.centar.ba/nacionalni-spomenici (pristupljeno 14. 9. 2026).